

๙๐๗.๐๒๘๗

๖ ๕๕๕ ๐

๗,๖

การประเมินโครงการสารคามพัฒนา

ปริญญานิพนธ์

ของ

อัมพร สุขเกษม

๒๙ ก.ย. ๒๕๖๒

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปริญญาตรี

มีนาคม ๒๕๖๒

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

168645

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปฏิญานพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปดิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

..... ประธาน

(รศ.ดร.สมบูรณ์ ชิตพงศ์)

..... กรรมการ

(อ.ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย)

..... กรรมการ

(ดร.ยุวัฒน์ วุฒิเมธี)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน

(รศ.ดร.สมบูรณ์ ชิตพงศ์)

..... กรรมการ

(อ.ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย)

..... กรรมการ

(ดร.ยุวัฒน์ วุฒิเมธี)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(นายไสว พรหมณี)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปดิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศ.ดร.สมพร บัวทอง)

วันที่ 10 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2532

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือเป็นอย่างดียิ่ง
จาก รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ ชิตพงศ์ ครม.นงลักษณ์ วิรัชชัย และ ดร. ยุวัฒน์
วุฒิเมธี ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างยิ่ง
ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ นายไสว พรหมณี ผู้อำนวยการจังหวัดนครราชสีมา
ซึ่งเมื่อครั้งดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการจังหวัดมหาสารคาม ได้กรุณาสับสนุนและอำนวยความสะดวก
ในการทำงานวิจัยชิ้นนี้เป็นอย่างดียิ่งตลอดมา

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ภา ศรีไพโรจน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
สุกิจ ศรีบัณฑิ ที่ได้สละเวลาให้ความรู้ความลึกซึ้งที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ผู้วิจัย ทั้งยัง
ช่วยแก้ไขปัญหาคriticalทาง ๆ หลายประการในการทำวิจัยด้วย

ขอขอบคุณ อาจารย์พรทิพย์ ชังชาคา อาจารย์อร่ามจิต ชิมช่วง ที่ได้ช่วยเหลือ
ในการเก็บข้อมูล และการประสานงานในการวิจัยในเรื่องที่สำคัญหลายเรื่อง

ขอขอบคุณ คุณพนีย์ เรืองมนตรี คุณจรินทร์ จักกะพาก และบุคลากรในโครงการ
สารคามพัฒนาทุกท่าน ที่ได้ให้ความสะดวกในการเก็บข้อมูลและให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการ
วิจัยเป็นอย่างมาก และขอขอบคุณ พี่น้องกรรมการหมู่บ้าน และพี่น้องประชาชนในหมู่บ้านต่าง ๆ
ที่ได้ให้ความร่วมมือ และให้ข้อมูลอันมีค่าต่อการวิจัยนี้

ขอขอบคุณ อาจารย์สาคร กือเจริญ ซึ่งรับภาระดำเนินการพิมพ์งานวิจัยนี้ไว้ทั้งหมด

ขอขอบคุณ เพื่อนอาจารย์ในภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ที่รับภาระงานสอนและการกิจอื่นตลอดเวลาที่
ผู้วิจัยศึกษาจนกว่า โดยเฉพาอย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิภา วิสัณฑ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร. จินดา งามสุทธิ รองศาสตราจารย์บุญยงค์ เกศเทศ รองศาสตราจารย์สินี ทังหวิ
ซึ่งได้สนับสนุนการทำงานชิ้นนี้ของผู้วิจัยอย่างเข้มแข็งตลอดมา

ขอขอบคุณ นายแพทย์นันทยา ปัทมภาสพงษ์ แห่งโรงพยาบาลมหาสารคาม ที่ได้
ช่วยเหลือสุขภาพของผู้วิจัยให้คงอยู่ในสภาพดีพอที่จะรับภาระงานวิจัยอันหนักอึ้งนี้ได้

ผู้วิจัยยังระลึกถึงกำลังใจและความช่วยเหลือต่าง ๆ จากมิตรสหาย และผู้ที่
เคารพนับถืออีกมากมายหลายท่านที่ช่วยให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้ อาทิเช่น คุณคำรณ
พุดตาล อาจารย์สมปอง ภูวรางกูร และเพื่อนนิสิตปริญญาเอกสาขาพัฒนศึกษาศาสตร์
รุ่น 5 อันไคแก พันเอก คร.สมศักดิ์ ศัลยกำธร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คร.ศักดิ์ชัย
นิริฐทวี คร.มานิตย์ ไชยกิจ คร.บุญรับ ศักดิ์มณี อาจารย์ไกรทอง อนันตภัก
อาจารย์ป้อม กิมวงศ์ตะโก อาจารย์ไพฑูรย์ ปานประชา อาจารย์สุชาติ นิวงาม

และแน่นอนว่า งานวิจัยครั้งนี้คงจะสำเร็จลงไม่ได้ ถ้าไม่ได้กำลังใจสนับสนุน
จาก ภรรยา-อุไร บุตรสาว-ไพเราะ และบุตรชาย-ไพพงษ์ จึงขอขอบใจไว้ ณ ที่นี้ด้วย

อัมพร สุขเกษม

สารบัญ

บทที่

หน้า

1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
	ความสำคัญของการวิจัย	5
	รูปแบบการประเมินที่ใช้ในการวิจัย	6
	ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย	6
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
	แนวคิดและวิธีการพัฒนาชนบท	9
	การพึ่งพาตนเองในการพัฒนา	16
	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท	22
	ลักษณะทั่วไปและปัญหาการพัฒนาของจังหวัดมหาสารคาม	33
	โครงการสารคามพัฒนาและเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง	37
	การประเมินโครงการ	57
3	วิธีการประเมินโครงการ	76
	การจัดทำเกณฑ์เพื่อใช้ในการประเมินโครงการ	76
	การจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล และการกำหนดกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูล	85
	การดำเนินการประเมินโครงการสารคามพัฒนา	91

4 ผลการประเมินโครงการ	94
ตอนที่ 1 ผลการประเมินโครงการสารคามพัฒนา	94
ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมพัฒนาและประสบการณ์ การพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาเร็วและหมู่บ้านพัฒนาช้า ...	150
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	154
ข้อเสนอแนะ	166
บรรณานุกรม	169
ภาคผนวก	176
ภาคผนวก ก ตารางผลการวิเคราะห์ข้อมูล	176
ภาคผนวก ข แบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์	236
ภาคผนวก ค โครงการสารคามพัฒนา	286

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงประเด็นของการประเมิน ลักษณะบ่งชี้ และเกณฑ์	77
2 แสดงกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมิน	89
3 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงาน ผู้ทำงาน และคปท. เกี่ยวกับความเป็นไปได้ของจุดมุ่งหมายของโครงการ สารคามพัฒนา	177
4 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงาน ผู้ทำงาน และคปท. เกี่ยวกับความชัดเจนของวิธีการที่กำหนดไว้ในโครงการ	178
5 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และคปท. ที่เกี่ยวกับความสอดคล้องระหว่างจุดมุ่งหมายของโครงการ สารคามพัฒนา กับสภาพปัญหาการพัฒนาของจังหวัด	179
6 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงาน ผู้ทำงาน และคปท. เกี่ยวกับความเหมาะสมและปฏิบัติได้ของวิธีการที่กำหนดไว้ ในโครงการสารคามพัฒนา	180
7 แสดงความเห็นของผู้นำนโครงการสารคามพัฒนา เกี่ยวกับความ เหมาะสมของรูปแบบการจัดองค์กรของโครงการ	181
8 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินการศูนย์ ผู้ทำงานโครงการ สารคามพัฒนาและคปท. เกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผนงาน ของโครงการ	182
9 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน คปท. เกี่ยวกับการประสานงานโครงการสารคามพัฒนา	183

10	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และคปค. เกี่ยวกับความเหมาะสมของวิธีการนิเทศและติดตามผลโครงการ ..	184
11	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และคปค. เกี่ยวกับจำนวนของบุคลากร	185
12	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และคปค. เกี่ยวกับคุณวุฒิ และประสบการณ์ของบุคลากร	186
13	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และคปค. เกี่ยวกับจิตใจเสียสละเพื่องานพัฒนาของบุคลากร	187
14	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และคปค. เกี่ยวกับการยอมรับแนวคิดในการทำงานเป็นทีมของบุคลากร	188
15	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และคปค. เกี่ยวกับความสำนึกรับผิดชอบต่อชนมากกว่ารับผิดชอบต่อตนสังกัด	189
16	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และคปค. เกี่ยวกับการใช้ จปฐ. เป็นเครื่องมือหลักของการพัฒนาของ บุคลากร	190
17	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และคปค. เกี่ยวกับรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับประชาชน	191
18	แสดงความเห็นของการดำเนินงาน ผู้ทำงาน และคปค. เกี่ยวกับ ความเชื่อมั่นในศักยภาพของประชาชน	192
19	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงาน ผู้ทำงาน และคปค. เกี่ยวกับความเพียงพอในการใช้เวลาของบุคลากร	193

20	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้ดำเนินการโครงการ ...	194
21	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงาน ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับ ความเหมาะสมของงบประมาณที่ใช้ดำเนินการโครงการ	195
22	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับทรัพยากร (ที่มีใช้เงิน) ในโครงการสารคามพัฒนา	196
23	แสดงความคิดเห็นของ คปท. ต่อการอบรมเตรียมข้าราชการ	197
24	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับการเตรียมข้าราชการในโครงการสารคามพัฒนา	198
25	แสดงความคิดเห็นของ กม. ที่มีต่อการอบรมเตรียมประชาชน	199
26	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับการเตรียมประชาชนในโครงการสารคามพัฒนา	200
27	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน	201
28	แสดงการทำงานร่วมกันของ คปท.	202
29	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงาน และผู้ทำงาน เกี่ยวกับลักษณะ ของการทำงานแบบผสมผสานของ คปท.	203
30	แสดงกิจกรรมที่ คปท. ให้ กม. เข้าร่วมในงานพัฒนา	204
31	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ และผู้ทำงานเกี่ยวกับ ระดมการให้ กม. มีส่วนร่วมในการพัฒนาของ คปท.	205
32	แสดงกิจกรรมที่ คปท. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในงานพัฒนา	206

33	แสดงความเห็นของคณะกรรมการดำเนินงาน คณะผู้ทำงาน สปท. กม. และประชาชน เกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนในการรวมพัฒนา ...	207
34	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินการ ผู้ทำงาน สปท. กม. และประชาชน เกี่ยวกับบทบาทของวัดในการพัฒนา	208
35	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน สปท. กม. และประชาชน เกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนในการรวมพัฒนา ...	209
36	แสดงความเห็นของ กม. และประชาชน ในการหวังพึ่งการพัฒนา จากทางราชการ	210
37	แสดงความคิดเห็นของกรรมการดำเนินงาน ผู้ทำงาน และสปท. ที่มีต่อความคิดในการพึ่งตนเองของประชาชน	211
38	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และสปท. เกี่ยวกับความก้าวหน้าทางความคิดของประชาชนในการพัฒนา โดยพึ่งตนเอง	212
39	แสดงการเข้าร่วมการพัฒนาของประชาชน	213
40	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และสปท. เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชน	214
41	แสดงความคิดเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และสปท. เกี่ยวกับความก้าวหน้าของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของ ประชาชน	215
42	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และสปท. เกี่ยวกับความสามารถในการพัฒนาโดยพึ่งตนเองของประชาชน ..	216

43	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และคปค. เกี่ยวกับความก้าวหน้าของความสามารถของกรรมการหมู่บ้าน ในด้านความสามารถทำการพัฒนาโดยพึ่งตนเอง	217
44	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงาน ผู้ทำงาน และคปค. เกี่ยวกับความสามารถขององค์กรหมู่บ้าน (คณะกรรมการ หมู่บ้าน กม.)	218
45	แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และคปค. เกี่ยวกับความก้าวหน้าของประชาชนในด้านความสามารถที่จะ พัฒนาโดยพึ่งตนเอง	219
46	แสดงการมีส่วนร่วมในการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาการพัฒนาหมู่บ้าน ของกรรมการหมู่บ้าน เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็ว กับหมู่บ้านพัฒนาช้า	220
47	แสดงการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านของกรรมการหมู่บ้าน เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็ว กับหมู่บ้านพัฒนาช้า	221
48	แสดงการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานพัฒนาหมู่บ้านของกรรมการหมู่บ้าน เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็ว กับหมู่บ้านพัฒนาช้า	222
49	แสดงการมีส่วนร่วมในการติดตามผลโครงการพัฒนาหมู่บ้าน เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็วกับหมู่บ้านพัฒนาช้า	223
50	แสดงประสิทธิภาพ การวางแผนพัฒนาหมู่บ้านของกรรมการหมู่บ้าน เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็วกับหมู่บ้านพัฒนาช้า	224
51	แสดงประสิทธิภาพเกี่ยวกับการปฏิบัติการพัฒนาหมู่บ้าน ของกรรมการ หมู่บ้าน เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็วและหมู่บ้านพัฒนาช้า ..	225

52	แสดงประสบการณ์เกี่ยวกับการติดตามผลการพัฒนาหมู่บ้านของ กรรมการหมู่บ้านเปรียบเทียบกับระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็วกับ หมู่บ้านพัฒนาช้า	226
53	แสดงประสบการณ์เกี่ยวกับการรายงานผลการพัฒนาหมู่บ้านของ กรรมการหมู่บ้าน เปรียบเทียบกับระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็วกับ หมู่บ้านพัฒนาช้า	227
54	แสดงการมีส่วนร่วมในการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาการพัฒนาหมู่บ้าน ของประชาชน เปรียบเทียบกับระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็วกับหมู่บ้าน พัฒนาช้า	228
55	แสดงการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านของประชาชน เปรียบเทียบกับระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็ว กับหมู่บ้านพัฒนาช้า	229
56	แสดงการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานพัฒนาหมู่บ้านของประชาชน เปรียบเทียบกับระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็วกับหมู่บ้านพัฒนาช้า	230
57	แสดงการมีส่วนร่วมติดตามผลการพัฒนาหมู่บ้านของประชาชน เปรียบเทียบกับระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็ว กับหมู่บ้านพัฒนาช้า	231
58	แสดงประสบการณ์เกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านของประชาชน เปรียบเทียบกับหมู่บ้านพัฒนาเร็ว กับหมู่บ้านพัฒนาช้า	232
59	แสดงประสบการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานพัฒนาหมู่บ้านของประชาชน เปรียบเทียบกับระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็วกับหมู่บ้านพัฒนาช้า	233
60	แสดงประสบการณ์เกี่ยวกับการติดตามผลงานพัฒนาหมู่บ้านของประชาชน เปรียบเทียบกับระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็วกับหมู่บ้านพัฒนาช้า	234
61	แสดงประสบการณ์เกี่ยวกับการรายงานผลการพัฒนาหมู่บ้านของประชาชน เปรียบเทียบกับระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็ว กับหมู่บ้านพัฒนาช้า	235

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	แผนภูมิแสดงแนวคิดของโครงการสารคามพัฒนา	4
2	แผนภูมิแสดงลักษณะและผลของการมีส่วนร่วม	28
3	แผนภูมิแสดงแนวคิดของโครงการสารคามพัฒนาเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของประชาชน	28
4	แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ขององค์กรระดับต่าง ๆ ในการพัฒนา ชนบท	41
5	แผนภูมิแสดงโครงสร้างและองค์การบริหารโครงการ สารคามพัฒนา	53
6	แสดงความสัมพันธ์ของขั้นตอนการปฏิบัติงานตามโครงการ	62
7	แผนภูมิแสดงรูปแบบการประเมินของส.ส.ค	71

บทนำ

ก. ความเป็นมาของโครงการสารคามพัฒนา

การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ เป็นภารกิจของรัฐบาลของทุกประเทศมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมุ่งปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในชนบท ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ

รัฐบาลไทยได้เริ่มตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ของชาวชนบทมานานแล้ว และได้พยายามแก้ไขปัญหามาตลอดมา ปรากฏการณ์ที่มองเห็นได้เด่นชัดอย่างหนึ่งก็คือ การเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติในปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรก ๆ ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นการพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจคือ มุ่งให้เกิดการขยายตัวของรายได้ประชาชาติโดยส่วนรวม โดยไม่คำนึงถึงการกระจายรายได้และผลประโยชน์จากการพัฒนาไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ผลการพัฒนาโดยภาครัฐบาลที่ดำเนินมาเป็นเวลายี่สิบปี และใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เป็นมูลค่ากว่าหมื่นล้านบาท จึงยังไม่สามารถแก้ปัญหาของชาวชนบทได้ ปัญหาสำคัญของชนบทที่สั่งสมกันมาตลอด เช่น ความยากจน การขาดแคลนอาหาร โรคภัยไข้เจ็บ และการไม่รู้หนังสือยังคงเป็นปัญหาสำคัญของชนบทไทย นอกจากนั้น ผลของการพัฒนาเท่าที่ผ่านมา กลับเพิ่มปัญหาของว่างระหว่างภาคคอภาค เมืองกับชนบท และแม้แต่ชนบทกับชนบท คอยกันเอง ไขว่คว้ายิ่งขึ้นด้วย (กรมการพัฒนาชุมชน. 2528 ; ภักดิ์รัตนผล. 2528 ; ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทจังหวัดมหาสารคาม. 2530)

เพื่อให้การพัฒนาชนบทของไทยประสบผลดียิ่งขึ้นกว่าที่ผ่านมา รัฐบาลได้ปรับปรุงวิธีดำเนินงานพัฒนาให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยกำหนดแนวทางพัฒนาให้เน้นไปที่

การกระจายรายได้มากกว่าการเพิ่มผลผลิต มุ่งพัฒนาคนมากกว่าการพัฒนาวัตถุ โดยให้ประชาชนรู้จักคิด รู้จักทำ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด (จังหวัดมหาสารคาม. 2528 : 1) แนวความคิดนี้เรียกว่า แนวทางพัฒนาชนบทแนวใหม่

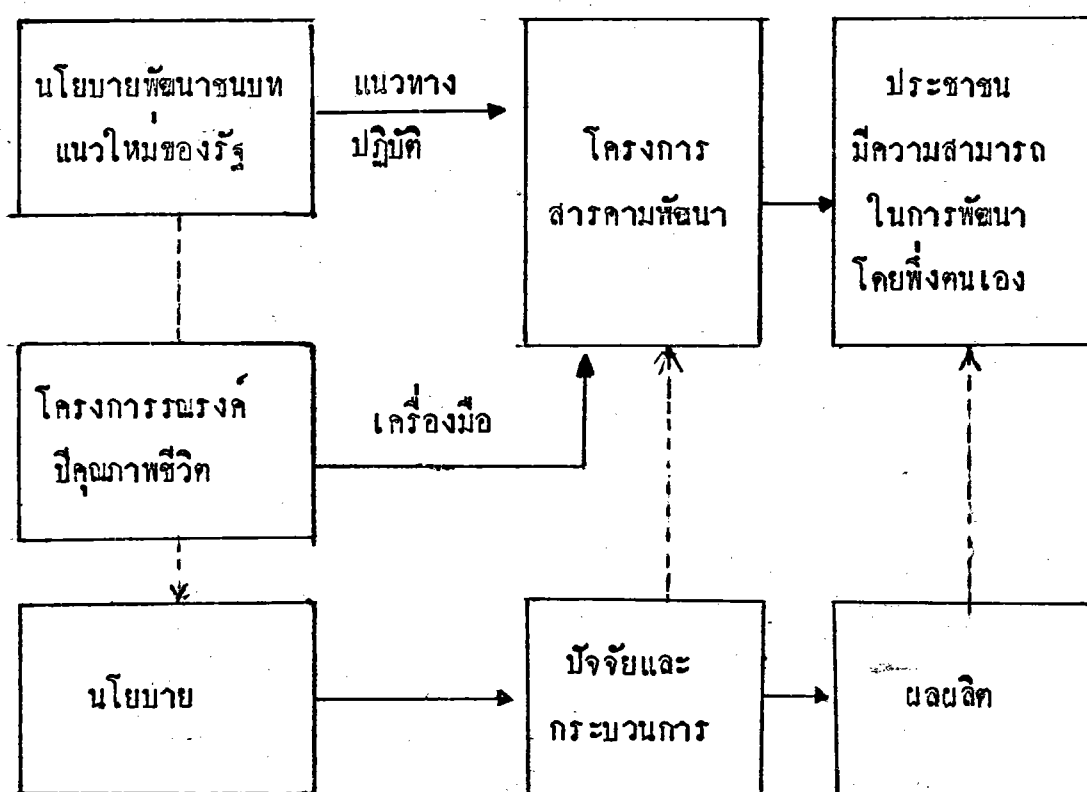
แนวทางพัฒนาชนบทแนวใหม่ มีสาระสำคัญคือ มุ่งเน้นการพัฒนาสู่เขตพื้นที่ยากจนเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่ประชาชนในชนบทกำลังเผชิญอยู่ด้วยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนมีความสามารถ พึ่งตนเองได้ รู้จักค้นหาปัญหา วิเคราะห์ปัญหา และวางแผนแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยองค์กรของประชาชนเอง (จังหวัดมหาสารคาม. 2530 : 1) สาระสำคัญของการพัฒนาชนบทแนวใหม่นี้อยู่ที่การให้รูปแบบและวิธีการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกชั้นตอนของการแก้ปัญหาชุมชนหรือการพัฒนาชุมชน เพื่อให้การพัฒนาได้ผล ทั้งด้านตัวประชาชนและชุมชน (นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์. 2529 : 44) รูปแบบการพัฒนาชนบทแนวใหม่ จึงมีจุดเน้นที่สำคัญอยู่ที่การให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเอง และวิธีการที่จะใช้ในการทำให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ ก็คือการพยายามที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมทุกชั้นตอนในการพัฒนาชุมชนและพยายามที่จะสนับสนุนบทบาทขององค์กรประชาชน และประชาชนในการตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเองและชุมชน เพื่อนำไปสู่การช่วยเหลือตนเองได้ ในท้ายที่สุด โครงการพัฒนาชนบทหลายโครงการ มีวิธีดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาชนบทแนวใหม่ โครงการที่สำคัญโครงการหนึ่งคือ โครงการปรีณรงค์คุณภาพชีวิตประชาชนในชาติ (ปราช.) โครงการนี้คือโครงการที่รณรงค์เพื่อให้ประชาชนสามารถปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของตนเองของครอบครัว และของชุมชนให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ได้ โดยพึ่งพาความสามารถของตนเอง ก่อนที่จะพึ่งพาอาศัยความช่วยเหลือจากภายนอก ทั้งนี้โดยใช้เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เป็นเครื่องชี้วัดผลการพัฒนาชนบทในแต่ละพื้นที่ (ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ. 2528 : คำนำ)

เพื่อให้นโยบายการพัฒนาชนบทแนวใหม่ของรัฐบาล และโครงการปัวรงค์คุณภาพชีวิตประชาชนในชาติ ได้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม เป็นผลดีแก่ประชาชนชาวจังหวัดมหาสารคาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ชนบท นายไสว พราหมณี ผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม ในฐานะประธานกรรมการพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม ได้แต่งตั้งคณะทำงานขึ้นชุดหนึ่ง มีนายสนิหวงค์ อุเทศนันท์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคามในขณะนั้น เป็นประธานคณะทำงาน เมื่อตุลาคม 2528 คณะทำงานชุดนี้ ได้จัดทำโครงการสารคามพัฒนา (Sarakhom Development Project) ขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางดำเนินงานพัฒนาชนบทจังหวัดมหาสารคาม ให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลและยังเกิดผลดีแก่ประชาชน คณะทำงานได้จัดทำโครงการ และนำเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งต่อมาคณะกรรมการพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม ก็ประกาศใช้โครงการสารคามพัฒนา ตามแนวทางที่คณะทำงานเสนอ ตั้งแต่วันที่ 9 ตุลาคม 2528 (จังหวัดมหาสารคาม. 2528 : 37-39)

ในขณะที่รัฐบาลได้กำหนดแนวทางพัฒนาชนบทแนวใหม่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 โดยมีมุ่งหวังให้ประชาชนเกิดการพึ่งพาตนเองและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนามากยิ่งขึ้น โครงการสารคามพัฒนาของจังหวัดมหาสารคาม ก็ได้รับการยกย่องว่าเป็นโครงการที่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐในการประสานงานเป็นอย่างดี แนวคิดที่สำคัญของโครงการสารคามพัฒนา อาจสรุปได้ดังนี้

1. อาศัยแนวทางตามนโยบายพัฒนาชนบทแนวใหม่ของรัฐบาล คือ การดำเนินการพัฒนาโดยให้ประชาชนร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยมีข้าราชการให้ความสนับสนุนเท่าที่จำเป็น เป็นแนวทางดำเนินการในการพัฒนา
2. การปรับแนวปฏิบัติตามนัยแห่งปัวรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติมาใช้ในโครงการ โดยใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานเป็นเครื่องมือในการดำเนินการในการพัฒนา

3. มุ่งหวังจะให้ประชาชนมีความสามารถในการพัฒนาโดยพึ่งตนเอง
หรือช่วยให้ประชาชนสามารถช่วยตนเองได้ (จังหวัดมหาสารคาม. 2530 : 37)
แนวคิดของโครงการสาธิตการพัฒนา แสดงให้เห็นเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

ภาพประกอบ 1 แผนภูมิแสดงแนวคิดโครงการสาธิตการพัฒนา

นโยบายพัฒนาชนบทแนวใหม่ของรัฐบาล อันเป็นนโยบายที่มีอิทธิพลต่อการจัด
โครงการพัฒนาชนบทแนวใหม่ของจังหวัด หรือโครงการสาธิตพัฒนานั้น ได้นำหลักการและ
วิธีการทางด้านการจัดการ อันได้แก่ การวางแผน การจัดโครงสร้างขององค์กร การ
ดำเนินงาน การนิเทศ และการติดตามประเมินผลงานมาใช้ในโครงการอย่างเป็นระบบ

โครงการสารคามพัฒนา ก็ได้นำหลักการและวิธีการดำเนินการจัดการตามแนวนโยบาย
ดังกล่าวมาใช้ ปรากฏว่าโครงการสารคามพัฒนาได้ดำเนินการยังเกิดผลคืออย่าง
เห็นได้ชัดในหลาย ๆ ด้าน จนได้รับการยอมรับของประชาชนทั่วไป สื่อมวลชน
นักวิชาการ และนักพัฒนาทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ขณะนี้โครงการก็ยังคงดำเนินการอยู่
การประเมินโครงการสารคามพัฒนาจึงเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงให้การดำเนินงาน
โครงการ มีประสิทธิภาพและยังเกิดประโยชน์ยิ่งขึ้นไปอีก เพราะผลที่ได้จากการประเมิน
จะช่วยให้มีส่วนร่วมโครงการทุกระดับนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน
ของโครงการทั้งในสภาพปัจจุบันและในอนาคตด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินโครงการสารคามพัฒนา โดยประเมินทั้งโครงการว่าสถานะแวดล้อม
ปัจจัยเบื้องต้น และกระบวนการดำเนินการของโครงการเอื้อต่อการทำให้ประชาชน
มีส่วนร่วมในการพัฒนา และมีความสามารถทำการพัฒนาโดยการพึ่งตนเองหรือไม่

ความสำคัญของการวิจัย

ผลที่ได้จากการวิจัยนี้ จะทำให้ได้ทราบถึงสภาพจริงของการดำเนินงาน
โครงการสารคามพัฒนาว่ามีจุดเด่น จุดอ่อน ในด้านใดบ้าง เมื่อพิจารณาถึงผลที่เกิดขึ้น
แก่ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ ในส่วนที่เป็นความสามารถพึ่งตนเองในการพัฒนาหมู่บ้าน
ซึ่งผลที่ได้รับนี้ ย่อมจะนำไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานโครงการให้บรรลุเป้าหมาย
ได้ดียิ่งขึ้นต่อไป

รูปแบบการประเมินที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบการประเมิน ชิปปี้ (CIPP Evaluation Model) เป็นรูปแบบสำหรับการวิจัยประเมินโครงการสารคามพัฒนา ทั้งนี้เพราะ รูปแบบการประเมิน ชิปปี้ ให้ความสำคัญเนื่องในการเก็บข้อมูลและทางเลือกที่เป็นประโยชน์ (นิศา ชูโต. 2527 : 18) และเป็นรูปแบบการประเมินที่ให้ความสนใจต่อการจัดโครงการในลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการตัดสินใจของนักบริหารระดับสูง (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2529 : 23)

รูปแบบการประเมิน ชิปปี้ มีลักษณะที่สำคัญ คือการจัดหาข้อสนเทศเกี่ยวกับโครงการที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวินิจฉัย ตัดสินใจ เกี่ยวกับการเลือกแนวทางที่จะดำเนินโครงการ โดยการประเมินแบบนี้จะครอบคลุมถึงเป้าหมายของโครงการ การดำเนินงาน และผลที่บังเกิดขึ้น ซึ่งจะประเมินได้จากสภาวะแวดล้อม(Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ(Process) ผลผลิต (Product) ของโครงการทั้งหมด (จำเนียร สุขหลาย และคนอื่น ๆ . 2528 : 124)

รูปแบบการประเมินชิปปี้ เป็นรูปแบบการประเมินที่อยู่ในกลุ่มแนวทางตัดสินใจ วิธีการที่ใช้ในการวิจัย จึงอาศัยรูปแบบการสำรวจ โดยการสัมภาษณ์ในพื้นที่ที่จัดดำเนินการโครงการเป็นหลัก เพราะเป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับการประเมินรูปแบบนี้ (นิศา ชูโต. 2527 : 19, ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2529 : 63-65)

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยกำหนดขั้นตอนไว้ 2 ขั้นตอน คือ

1. การประเมินโครงการสารคามพัฒนา

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP ในการประเมินโครงการสารคามพัฒนา โดยกำหนดประเด็นการประเมินและตัวแปรไว้ดังนี้

ได้แก่

1.1 สภาพแวดล้อม (Context) ประเด็นการประเมินที่กำหนดไว้

1.1.1 แนวคิดหลักของโครงการ

1.1.2 ความมุ่งหมายของโครงการ

1.1.3 วิธีดำเนินงานซึ่งโครงการได้กำหนดขึ้นใช้

1.2 ปัจจัยเบื้องต้น (Input) ประเด็นการประเมินที่กำหนดไว้ ได้แก่

1.2.1 รูปแบบการจัดองค์กรของโครงการ

1.2.2 การประสานงานระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในโครงการ

1.2.3 บุคลากรในโครงการ

1.2.4 เวลาสำหรับการดำเนินการโครงการ

1.2.5 งบประมาณ

1.3 กระบวนการ (Process) ประเด็นการประเมินที่กำหนดไว้ได้แก่

1.3.1 พฤติกรรมการทำงานพัฒนาของ คปค.

1.3.2 บทบาทขององค์กรในหมู่บ้าน

1.4 ผลผลิต (Product) ประเด็นประเมินที่กำหนดไว้ ได้แก่

1.4.1 แนวความคิดพึ่งพาตนเองในการพัฒนาหมู่บ้าน

1.4.2 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน

1.4.3 ความสามารถขององค์กรประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้าน

1.4.4 ความสามารถของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้าน

2. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมพัฒนาหมู่บ้าน และมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านของประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาเร็วกับหมู่บ้านพัฒนาช้า

การวิจัยในตอนที 2 นี้ ใช้วิธีการ เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และการมีประสพการณ์ในการพัฒนาหมู่บ้านของประชาชนในหมู่บ้านกลุ่มพัฒนาช้า เพื่อที่ว่า ประชาชนในหมู่บ้านทั้ง 2 กลุ่มนี้ มีส่วนร่วมพัฒนาหมู่บ้านและมีประสพการณ์ในการพัฒนาหมู่บ้านแตกต่างกันหรือไม่

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. โครงการสารคามพัฒนา หมายถึง โครงการพัฒนาชนบทของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งคณะกรรมการพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม จัดทำขึ้น และประกาศใช้เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2528
2. หมู่บ้านพัฒนาเร็ว หมายถึง หมู่บ้านในโครงการสารคามพัฒนา ซึ่งสามารถดำเนินการตามโครงการได้สมบูรณ์ครบถ้วน และบรรลุเป้าหมายตามเกณฑ์ จปร. ในช่วงเวลาที่กำหนดไว้ ตามเกณฑ์ของฝ่ายนิเทศของโครงการสารคามพัฒนา
3. หมู่บ้านพัฒนาช้า หมายถึง หมู่บ้านในโครงการสารคามพัฒนา ซึ่งไม่สามารถดำเนินการได้สมบูรณ์ครบถ้วน ยังไม่บรรลุเป้าหมายตามเกณฑ์ จปร. ในช่วงเวลาที่กำหนดไว้ ตามเกณฑ์ของฝ่ายนิเทศของโครงการสารคามพัฒนา
4. คณะกรรมการดำเนินงานศูนย์ หมายถึง คณะกรรมการดำเนินงานศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทจังหวัดมหาสารคาม (สารคามพัฒนา) ตามคำสั่งจังหวัดมหาสารคาม ที่ 659/2530 ลงวันที่ 15 เมษายน 2530
5. คณะทำงาน หมายถึง คณะทำงานฝ่ายต่าง ๆ ในศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทจังหวัดมหาสารคาม (สารคามพัฒนา) ตามคำสั่งจังหวัดมหาสารคามที่ 659/2530 ลงวันที่ 15 เมษายน 2530
6. คปท หมายถึง คณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติงานพัฒนาชนบทระดับตำบล เฉพาะที่เป็นเกษตรตำบล สาธารณสุขตำบล ครูผู้นำที่ คปท. และพัฒนากร

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยประเมินผลโครงการสารคามพัฒนา ซึ่งจะช่วยให้อ่านถึงเรื่องราวและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้แบ่งกล่าว เป็นหัวข้อสำคัญได้ดังนี้

ในหัวข้อแรก จะกล่าวถึงแนวคิดและวิธีการในการพัฒนาชนบท โดยจะได้นั้นถึงแนวคิดในการพัฒนาชนบทในปัจจุบัน เพื่อให้เข้าใจแนวทางการพัฒนาตามนโยบาย การพัฒนาชนบทแห่งชาติแนวใหม่ อันเป็นแนวทางในการจัดทำโครงการสารคามพัฒนา

หัวข้อที่สอง เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสภาพทั่วไป และปัญหาการพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม เพื่อให้ได้เห็นภาพรวมของจังหวัดนี้ ทั้งในด้านสภาพภูมิศาสตร์ สภาพเศรษฐกิจ การปกครอง และปัญหาการพัฒนา

หัวข้อที่สาม เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับโครงการสารคามพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักการ แนวคิด และวิธีปฏิบัติการตามโครงการนี้

หัวข้อที่สี่ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับแนวคิดในการประเมินโครงการพอเป็นสังเขป เพื่อให้เข้าใจแนวคิดของการประเมินโครงการแบบต่าง ๆ และจะกล่าวถึงรูปแบบการประเมินที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

1. แนวคิดและวิธีการพัฒนาชนบท

แนวคิดและวิธีในการพัฒนาชนบทมีอยู่มากมาย หากที่จำกัดจำนวนได้ ทั้งนี้เพราะการพัฒนาชนบทเป็นกิจกรรมที่กระทำกันมาทุกยุคทุกสมัย และทุกประเทศ ทั่วโลกของรัฐหรือสังคมของทุกประเทศต่างก็พยายามหาหนทางที่จะจัดการเปลี่ยนแปลงให้เอื้อประโยชน์ต่อ

คนส่วนใหญ่ ให้คำรณอยู่อย่างมีคุณภาพชีวิตให้มากที่สุด และทุกประเทศก็ได้นำหลักการของการพัฒนามาใช้ ส่วนวิธีการยอมแตกต่างกันไปตามสภาพของปัญหาและทรัพยากร ที่มี รวมทั้งแตกต่างกันไปตามความเชื่อของนักทฤษฎีทางวิชาการพัฒนาด้วย ได้มีผู้กล่าวถึง แนวคิดและวิธีการพัฒนาชนบทรูปแบบต่าง ๆ ไว้ดังนี้

วิธี เชียงหนษากุล (2529 : 39-54) ได้กล่าวถึงปรัชญาของการพัฒนาชุมชน ว่ามีอยู่ 7 ประการ กล่าวคือ

ประการแรก ความศรัทธาในตัวเอง ปรัชญาการพัฒนาชุมชนข้อนี้ ตั้งอยู่บน ศรัทธาในตัวเองที่ว่า คนทุกคนมีความสามารถในการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นได้ถ้ามีโอกาสหรือ มีการให้โอกาสกัน การพัฒนาทั้งหลายจะปราศจากข้อกังขา ด้านองข้ามในเรื่องการพัฒนา คนให้มีทัศนคติถูกต้องและมีขีดความสามารถสูงขึ้น นอกเหนือไปจากนี้ทุกขั้นตอนของการ พัฒนาจะขาดคนไม่ได้ นับตั้งแต่คนเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา คนเป็นจุดศูนย์กลางของการ พัฒนา และคนเป็นจุดหมายปลายทางสูงสุดของการพัฒนา ดังนั้น หัวใจของปรัชญาประการ นี้ก็คือ การเห็นว่าคนเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าและสำคัญที่สุด

ประการที่สอง ความเชื่อมั่นในตัวเอง ปรัชญาการพัฒนาชุมชนข้อนี้ตั้งอยู่บน ความเชื่อมั่นที่ว่า "คนเป็นสัตว์โลกที่พัฒนาได้ที่ดีที่สุด" คนทุกคนมีศักยภาพที่จะพัฒนาชุมชนของ ตนได้เป็นอย่างดี หลังจากความสามารถที่สามารถเจริญเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ ถ้ามีโอกาสได้รับการ พัฒนาโดยการกระตุ้นเตือนช่วยเหลือ ชี้แนะ ส่งเสริมอย่างถูกต้องวิธีทางและเหมาะสม ก็สามารถที่จะเอาพลังความสามารถนี้ออกมาใช้เพื่อยกระดับมาตรฐานในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของตนเองและส่วนรวมได้

ประการที่สาม ความสมดุลของการพัฒนา ปรัชญาการพัฒนาชุมชนข้อนี้ มีรากฐานสืบเนื่องมาจากความเชื่อที่ว่า การพัฒนาทางด้านวัตถุหรือรูปธรรมและการพัฒนา ทางด้านจิตใจหรือนามธรรมมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน มีความสัมพันธ์กันอย่าง ใกล้ชิด และมีความกระทบกระทั่งกันถึงกันอยู่เสมอ และในห้วงของเดียวกัน ประชาชนจะ อยู่ดีกินดีได้ก็ต่อเมื่อองค์ประกอบทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้เกื้อกูลและ

สมมูลกันไปในแนวทางและทิศทางเดียวกัน จุดเน้นของการพัฒนาชุมชนจึงอยู่ที่ว่า การพัฒนาทางด้านการประมงและนามธรรมจะต้องควบคู่กันไปในอัตราที่ใกล้เคียงกัน ถ้ามุ่งพัฒนาบ้านใดบ้านหนึ่งโดยเฉพาะก็จะเกิดผลในทางที่ไม่พึงประสงค์

ประการที่สี่ ความยุติธรรม ปรัชญาการพัฒนาชุมชนข้อนี้ สืบเนื่องมาจากความเชื่อในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล และความเชื่อที่ว่าความยุติธรรมเป็นสิทธิตามธรรมชาติของคน การพัฒนาชุมชนจึงต้องเปิดโอกาสกว้างให้ประชาชนทุกชั้น ทุกเพศ ทุกวัย เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนอย่างเท่าเทียมกันเสมอ มิใช่มุ่งจำกัดเฉพาะคนรวยหรือเพศชายเท่านั้น นอกจากนี้ ผลที่ได้รับจากการพัฒนานั้นจะต้องเป็นประโยชน์และตอบสนองต่อประชาชนส่วนรวม มิใช่คนส่วนน้อย

ประการที่ห้า ประชาธิปไตย ปรัชญาการพัฒนาชุมชนข้อนี้ มีรากฐานมาจากความเชื่อ 2 ประการคือ ประการแรกเชื่อว่า การพัฒนาตามแนวทางของระบอบประชาธิปไตยสามารถสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับคน ชุมชน และประเทศชาติได้มากกว่าการพัฒนาตามแนวทางของระบอบอื่น ประการที่สองเชื่อว่า คนทุกคนมีสิทธิที่จะเลือกหรือกำหนดวิถีการดำรงชีวิตไปในทิศทางที่ตนเองต้องการได้

ประการที่หก การรวมกลุ่ม ปรัชญาการพัฒนาชุมชนข้อนี้ มีรากฐานมาจากความเชื่อที่ว่า คนเป็นสัตว์สังคม การรวมกันเป็นกลุ่มและทำงานร่วมกันจะทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าได้เร็วที่สุด หลังกลุ่มจะคลี่คลายไปงานพัฒนาต่าง ๆ บรรลุผลสำเร็จด้วยความมุ่งหมายได้ การรวมกันเป็นกลุ่มและการทำงานเป็นกลุ่มถือว่า เป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชน ถึงกับมีการกล่าวว่า ถ้าไม่มีการรวมกลุ่ม ก็ไม่มีงานพัฒนาชุมชนเกิดขึ้น

ประการที่เจ็ด การศึกษา ปรัชญาการพัฒนาชุมชนข้อนี้ สืบเนื่องมาจากความเชื่อว่า คนแต่ละคนทำให้โอกาสแล้ว ย่อมมีความสามารถที่จะเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงทัศนคติ เปลี่ยนแปลงความประพฤติและพัฒนา ความสามารถให้รับผิดชอบตนเองและสังคมสูงขึ้นได้ สรุปก็คือ คนนั้นสั่งสอนได้ และยังสืบเนื่องมาจากความเชื่อที่ว่า การศึกษาจะช่วยให้คนมีความรู้ ความคิด รู้จักใช้สมองของคนเพื่อประโยชน์ของตนเองและส่วนรวม

ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนประการนี้ มุ่งให้ความสำคัญอย่างมากกับการศึกษา โดยถือว่า การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จไม่ได้ถ้าประชาชนขาดการศึกษา ซึ่งเป็นปรัชญาที่มีแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์

ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนทั้ง 7 ประการ ปรากฏอยู่ในรูปแบบการพัฒนาแบบต่าง ๆ แต่อาจมีจุดเน้นและการให้ความสำคัญปรัชญาประเภทต่าง ๆ แยกต่างกันไป ในส่วนที่เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการของการพัฒนาชุมชนนั้น มีผู้กล่าวสรุปไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

สมพร แสงชัย (2527 : 15-29) และฉัตรพล ชันไชย (2525 : 141-145) ได้กล่าวสรุปถึงแนวทางในการพัฒนาชุมชนไว้ สรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาชุมชนด้วยการพัฒนาการเกษตร ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนในชนบทส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตร การพัฒนาชนบทจึงมุ่งพัฒนาการเกษตรเป็นสำคัญ
2. การพัฒนาชนบทด้วยการพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนาชนบทโดยการให้ตัวแทนของรัฐบาลร่วมกับผู้นำชุมชน นำการเปลี่ยนแปลงมาสู่ชนบท โดยการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้หรือช่วยตนเองให้มากที่สุด
3. การพัฒนาชนบทแบบมีบูรณาการ เป็นการพัฒนาชนบทที่มีลักษณะคล้ายกับการพัฒนาชุมชน เพียงแต่เพิ่มการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้ผสมกลมกลืนพร้อม ๆ กัน ภายใต้ขอบข่ายบริหารอันเดียวกัน เน้นการปรับปรุงกลไกทางการบริหารระดับท้องถิ่น วางแผนโดยเน้นพื้นที่และผลพัฒนาทุกด้านในพื้นที่นั้น ๆ และกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นเพิ่มขึ้น
4. การพัฒนาชนบทแบบเน้นปัญหาความยากจน เป็นการพัฒนาชนบทที่เน้นกลุ่มเป้าหมายหรือพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งทำให้การพัฒนาเฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น และเหมาะสมกับสภาพทางงบประมาณยิ่งขึ้น ในประเทศไทยก็ได้ใช้หลักการนี้ด้วย โดยได้กำหนดแนวทางพัฒนาไว้ดังนี้คือ

4.1 ให้ความสำคัญกับพื้นที่ยากจนหนาแน่นก่อน

4.2 กำหนดมาตรฐานพหุมีพอกินของประชาชน และบริการพื้นฐานขั้นต่ำในเขตชนบทยากจนหนาแน่นเพื่อกำเนินการพัฒนา

4.3 เน้นให้ประชาชนช่วยเหลือตนเองมากขึ้นตามลำดับ

4.4 แก้ปัญหาโดยใช้เทคนิคที่ประชาชนทำได้เองและมีการลงทุนต่ำ

4.5 ให้ประชาชนมีส่วนแก้ไขปัญหของตนเองให้มากที่สุด

5. การพัฒนาชนบทแบบจีนแผ่นดินใหญ่ เป็นการพัฒนาชนบทซึ่งเน้นการพัฒนาเกษตรกรรม ให้เข้าเทียมกับการพัฒนาอุตสาหกรรมในชนบท การสร้างสถาบันในชนบท และการทำงานร่วมกัน

6. การพัฒนาชนบทแบบเกาหลีใต้ หรือแรมมาเอนอุยกอง เป็นการพัฒนาชนบทอย่างสมบูรณ์แบบ เพื่อเพิ่มรายได้และปรับปรุงความเป็นอยู่ของชาวชนบท เปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนให้เกิดความขยัน ใฝ่ตนเอง ร่วมมือกันมากขึ้น มีทัศนคติที่ดีในการพึ่งตนเอง

7. การพัฒนาชนบทแนวอื่น ๆ นอกจากแนวทางที่ได้กล่าวมาแล้ว เช่น การสร้างนิคมหรือหมู่บ้านขึ้นใหม่ การจัดโครงการพิเศษสำหรับการพัฒนาชนบท ฯลฯ ซึ่งแตกต่างกันไปบ้างในรายละเอียด แต่ก็มีหลักการในทำนองเดียวกันทั้งสิ้น

นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์ (2529 : 43-44) ได้สรุปถึงแนวความคิดของการพัฒนาการด้านรูปแบบ และวิธีการของพัฒนาชนบทไว้ดังนี้

1. วิธีการศึกษา (Education) เป็นการพัฒนามนุษย์และพัฒนาชนบทโดยการกระจายและให้บริการการศึกษาภาคบังคับ หรือถึงบังคับให้แก่ชาวชนบท

2. วิธีการเกษตร (Agriculture) เป็นรูปแบบการพัฒนาชนบทโดยการส่งเสริมเผยแพร่วิทยาการแผนใหม่ ในการปรับปรุงและเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร

3. วิธีการสาธารณสุข (Public Health) เป็นรูปแบบการพัฒนาชนบทโดยการขยายผลการให้บริการและพัฒนาการสาธารณสุขของประชาชนในเขตชนบทให้มีสุขภาพ พลานามัยที่สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ

4. วิธีการโครงสร้างและปัจจัยพื้นฐาน (Infra Structure) เป็นรูปแบบการพัฒนาชนบทโดยการที่รัฐบาลจัดสรรและกระจายบริการด้านสาธารณูปโภค และ

สาธารณูปการแก่ชาวชนบท เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนถนนหนทาง ตลอดจนโครงสร้าง และปัจจัยพื้นฐานในท้องถิ่นชนบท

5. วิธีการพัฒนาชุมชน (Community Development) เป็นรูปแบบการพัฒนาที่มีหลักการปลูกประชาชนให้ตื่นตัวในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

6. วิธีการเฉพาะด้าน (Package) เป็นรูปแบบการพัฒนาเฉพาะด้านที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์และเครื่องมือ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์พร้อมมูล เพื่อมอบให้ท้องถิ่นต่าง ๆ ดำเนินการตามที่กำหนดไว้

7. วิธีการพัฒนาเฉพาะพื้นที่ (Comprehensive) เป็นการพัฒนาที่มุ่งเหวี่ยงวิชาการ ทรัพยากร และงบประมาณ เพื่อพัฒนาให้เบ็ดเสร็จในทุกด้าน จึงทำให้ดำเนินการได้เฉพาะบางพื้นที่ เป็นพื้นที่ไป

8. วิธีการพัฒนาแบบผสมผสาน (Integrated) เป็นการพัฒนาที่มุ่งผสมผสานรูปแบบและวิธีการพัฒนาชนบทให้เกื้อกูลกันอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้การบริหารงานเดียวกัน

9. วิธีการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Development) เป็นรูปแบบการพัฒนาชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนของการแก้ปัญหาชุมชน หรือการพัฒนาชุมชน เพื่อให้การพัฒนาได้สอดคล้องกับตัวประชาชน และชุมชน

การพัฒนาชนบทของไทยได้ดำเนินการมานานพอสมควร แต่รูปแบบการพัฒนาชนบทที่ใช้อยู่ในอดีต เป็นการพัฒนาชนบทที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุ คือการเน้นเชิงปริมาณ เช่น เติบโตโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) มากกว่าการพัฒนาคุณภาพของคนให้มีความรับผิดชอบ และตระหนักถึงปัญหาของตนเองในชุมชน อีกทั้งร่วมกันแก้ไขปัญหของตน ก่อนที่จะเรียกร้องขอความช่วยเหลือ ดังนั้นการพัฒนาชนบทเท่าที่ผ่านมาจึงเป็นการวางแผนของหน่วยราชการในลักษณะเบื้องบนสู่เบื้องล่าง (Top-Down) มากกว่า

ในปัจจุบัน หน่วยงานของราชการต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับงานที่ต้องบริการประชาชน และทำการพัฒนาชนบท ได้พยายามเปลี่ยนแปลงรูปแบบหรือยุทธวิธีในการลงไปทำงานร่วมกับประชาชน ให้มีลักษณะของการพัฒนาที่คำนึงถึงความสำคัญเชิงคุณภาพให้มากขึ้น

การพัฒนาชุมชนในปัจจุบัน มีรูปแบบการดำเนินงานที่แตกต่างกันออกไป แต่ที่ กรมการพัฒนาชุมชน เห็นว่าเป็นรูปแบบที่น่าสนใจเป็นพิเศษ ได้แก่ รูปแบบของการพัฒนาโครงการต่อไปนี้คือ (กรมการพัฒนาชุมชน. 2528 : 1-2)

1. โครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง
2. โครงการแผ่นดินทอง
3. โครงการพัฒนาหมู่บ้านชายแดน จังหวัดสุรินทร์
4. โครงการโครงการพัฒนา
5. โครงการพัฒนาของกรมการพัฒนาชุมชน

จากผลการศึกษาเปรียบเทียบโครงการพัฒนาที่มีความสำคัญพิเศษ 5 รูปแบบ ดังกล่าวแล้ว ปรากฏโดยสรุปว่า (กรมการพัฒนาชุมชน. 2528 : บทสรุป)

ถึงแม้ว่า รูปแบบการพัฒนาชนบทที่ริเริ่มโดยหน่วยงานเอกชนหรือทางราชการ จะมีความแตกต่างกันในวิธีการ แต่เป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนาให้ประชาชนในชนบทมีสภาพความเป็นอยู่และมีมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้น เช่นเดียวกันในส่วนของการแนวความคิดในการพัฒนามีความคล้ายคลึงกันส่วนใหญ่ คือ เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ประชาชนพึ่งตนเอง ร่วมมือกันแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเองเป็นอันดับแรก แม้ว่าในคำนิยามหรือวิธีการพัฒนาอาจจะมีการเน้นในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไป เช่น โครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองและโครงการแผ่นดินทองจะเน้นการพัฒนาจิตใจเป็นอันดับแรกก่อนพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมหรือการพัฒนาชุมชน โครงการโครงการพัฒนา จะเน้นการพัฒนาอาชีพ จิตใจ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ พร้อม ๆ กันไปก็ตาม แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาเหล่านี้ก็อยู่

ภายใต้ฐานคติ (Assumption) ร่วมกันประการหนึ่ง คือการพัฒนาชนบทต้องเริ่มให้คน
มีคุณภาพ รู้จักคิด วางแผน แก้ปัญหา และทำงานร่วมกันนั่นเอง

โครงการสารคามพัฒนามีลักษณะเป็นรูปแบบการพัฒนาอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมี
ลักษณะตามข้อสรุปดังกล่าว กล่าวคือ ดำเนินการพัฒนาคอยจูงหมายที่จะให้ประชาชน
ในชนบทมีสภาพความเป็นอยู่ และมีมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้น โดยใช้หลักการพัฒนาโดย
เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ประชาชนพึ่งตนเอง ร่วมมือกันแก้ปัญหา และพัฒนา
ชุมชนของตนเอง ดังนั้น ผลการพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวกับคุณภาพของประชาชน จึงมีความ
สำคัญยิ่งกว่าผลการพัฒนาในรูปอื่นใดทั้งสิ้น

การพึ่งพาตนเองในการพัฒนา

ก. ความสำคัญของการพึ่งพาตนเองในการพัฒนา การพึ่งพาตนเองเป็นเป้าหมาย
ของการพัฒนา ที่กำหนดไว้ในนโยบายการพัฒนารวมทุกระดับ เริ่มจากการที่ ๖๓
นายกรัฐมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้แต่งตั้งคณะทำงานศึกษา
นโยบายการพัฒนารวมทุกระดับ เมื่อปี พ.ศ. 2523 คณะทำงานได้เสนอแนวนโยบายในการพัฒนารวมทุกระดับ ๖๓
นายกรัฐมนตรีหลายประการ โดยเฉพาะในค่านแนวทางเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนารวม
มีข้อเสนอที่น่าสนใจเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเองในข้อ ๗ และข้อ ๘ ดังนี้ (จินตนา
ศรีคงกุล. ๒๕๒๗ : ๗)

ข้อ ๗ ในระยะสั้น รัฐบาลเตรียมพื้นฐานเพื่อให้มีการกระจายความสามารถ
ในการพัฒนาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นอย่างจริงจัง เพื่อจูงใจให้ชนบท
สามารถเจริญเติบโตได้ด้วยความสามารถของตนเองในที่สุด

ข้อ ๘ ความสำเร็จของการพัฒนารวมทุกระดับ จะต้องวัดจากความสามารถในการ
พึ่งตนเองของชาวชนบทเป็นสำคัญ

ข้อเสนอของคณะกรรมการศึกษานโยบายโครงการพัฒนาชนบท ได้รับการอนุมัติจาก อาทิตยา นายกรัฐมนตรี ให้ดำเนินการโครงการปฏิบัติ โดยมอบให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รับผิดชอบจัดทำเป็นแผนงาน เพื่อบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 และได้ประกาศนโยบายการพัฒนาชนบทแนวใหม่ขึ้นเป็นครั้งแรก ในรูปสำเนาของนายกรัฐมนตรีแก่พี่น้องประชาชนชาวไทย เนื่องในโอกาสวันปีใหม่ ปี 2524 มีความสำคัญตอนหนึ่งว่า

การแก้ไขปัญหามลพิษตามแนวทางใหม่ จะต้องยึดหลักเพื่อให้พี่น้องชาวชนบทสามารถช่วยเหลือตนเองและชุมชนได้อย่างแท้จริงในที่สุด เพื่อการนี้ จำเป็นต้องลดการพึ่งพาทรัพยากรในรูปแบบที่จะไม่สามารถสร้างความสามารถของชาวชนบทในการผลิตอย่างแท้จริง เช่น การสร้างถนนเกินความจำเป็น หรือการปลูกสร้างอื่น ๆ ซึ่งไม่ช่วยให้ชาวชนบทยากจน มีอาหารการกินสมบูรณ์ขึ้น โดยหันไปเพิ่มความพยายามที่จะเข้าใจและหาทางแก้ปัญหาที่ชาวชนบทเผชิญอยู่ให้หมดสิ้นไปให้จงได้

จากนโยบายการพัฒนาชนบทแนวใหม่ที่มุ่งเน้นความสามารถในการพึ่งพาตนเองนี้เอง คณะรัฐบาลได้กำหนดนโยบายการพัฒนาชนบทแนวใหม่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) ซึ่งสาระสำคัญในส่วนที่เกี่ยวกับการพึ่งพาตนเองได้ถูกกำหนดไว้ในข้อ 4 และข้อ 5 ดังนี้ (จังหวัดมหาสารคาม. 2530 : 4)

ข้อ 4 ควรวางเป้าหมายที่จะพยายามให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ (Self-Reliance) ในที่สุด ทั้งความฝึก การบริหาร การจัดการ การกระทำ ฯลฯ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเน้นการพัฒนาในชนบทเป็นอันดับแรก

ข้อ 5 เน้นการวางแผนจากเบื้องล่าง (Bottom-up) เริ่มตั้งแต่การใช้
ประชาชนค้นหาปัญหาของตนเอง การวิเคราะห์และการวางแผนแก้ปัญหา
ตลอดทั้งการดำเนินกิจกรรมแก้ปัญหาที่ประชาชนเป็นผู้ปฏิบัติเอง

เมื่อเริ่มมีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 อาทนาย
นายกรัฐมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (2528 : 32) ก็ได้กำหนดทิศทางการพัฒนา
ชนบทโดยย้่าถึงความสำคัญของการพัฒนาชนบท โดยมุ่งเน้นประเด็นการพึ่งพาตนเอง
ของประชาชนไว้ด้วย โดยกล่าวว่า

ผมใคร่ขอฝากให้ที่ประชุมได้พิจารณาในเรื่องของการหาแนวทางการส่งเสริม
ให้ประชาชนในชนบทได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง
และชุมชนให้มากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะช่วยให้พี่น้องเหล่านั้นสามารถพึ่งตนเอง และ
ปรับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่
เปลี่ยนแปลงได้ในที่สุด

และโดยเจตนารมณ์ที่จะให้ประชาชนในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้ดังกล่าวนี
จึงได้มีการกำหนดทิศทางการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6
(พ.ศ. 2530-2534) ท่อนหนึ่งว่า "รัฐจะต้องส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการพัฒนาหรือส่งเสริมบทบาทในการช่วยตนเอง ... แนวความคิดในเรื่องกองทุน
พัฒนาหมู่บ้าน หมอชาวบ้าน การสหกรณ์ ธนาคารยาง ธนาคารข้าว การบำรุงรักษา
สื่อสาธารณะ โดยชุมชนเองจะต้องได้รับการต่อยอดอย่างจริงจัง (ภักดิ์ รัตนพล.
2528 : 31)

ในการจัดทำโครงการสารคามพัฒนา จังหวัดมหาสารคาม ได้ปรับแนวทาง
พัฒนาชนบทของจังหวัดให้สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาชนบทของรัฐบาล จึงได้เน้น

ความสำคัญของการพึ่งพาตนเองไว้ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 5 ว่า (จังหวัดมหาสารคาม. 2528 : 33) "เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา เลือกโครงการเพื่อแก้ไข้ปัญหาในชุมชนของตนเอง โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเอง" และกำหนดเป็นผลที่คาดว่าจะได้รับไว้ในข้อที่ 5 ว่า "ประชาชนในหมู่บ้านสามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิตได้ขึ้นด้วยตนเอง โดยยึดหลักพึ่งตนเองได้ตลอดไป" (จังหวัดมหาสารคาม. 2528 : 35)

จึงอาจกล่าวได้โดยสรุปว่า การพึ่งพาตนเองเป็นสิ่งที่ถือว่าเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาในการพัฒนาชนบท ทางแนวทางพัฒนาชนบทแนวใหม่ในปัจจุบัน และเป็นเป้าหมายหลักของโครงการสาธิตการพัฒนาประการหนึ่งด้วย ทั้งนี้เป็นการสอดคล้องกับปรัชญาการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีว่า ปรัชญาอันเป็นรากฐานของการพัฒนาชุมชน ถือว่า "คน" เป็นทรัพยากรที่มีความสามารถและพลังอันซ่อนเร้นแฝงอยู่ ใต้แก่ กำลังความคิด แรงงานฝีมือ หรือทักษะผลงานเหล่านี้ ถ้าได้รับการชักจูงและกระตุ้นเพื่อนำมาใช้ก็จะบังเกิดประโยชน์แก่ชุมชนเป็นอย่างมาก การพัฒนาชุมชนจึงมุ่งกระตุ้นส่งเสริมให้ประชาชนแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มรู้จักใช้ความสามารถของตนเอง (Self Help) และเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ความเจริญให้ท้องถิ่น โดยอาศัยความต้องการที่แท้จริง (Felt Needs) หรือความคิดริเริ่ม (Initiative) ของประชาชนในชุมชนนั่นเอง เป็นหลักในการดำเนินงาน (กรมการพัฒนาชุมชน. 2528 : 3)

ดังนั้น กล่าวโดยสรุปแล้ว ปรัชญาของงานพัฒนาชุมชน ก็คือ

1. เชื่อว่ามนุษย์มีความรู้ในตัวเองอยู่แล้ว จึงปรารถนาที่จะดึงมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเองให้ได้
2. เชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถและความต้องการที่จะปรับปรุงตัวเองให้ดีกว่าเดิม
4. เชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถที่จะปรับตนเองด้วยตัวของเขาเองได้ ถ้าหากเขาได้มีโอกาสเรียนรู้

ข. ลักษณะที่แสดงถึงการมีความสามารถในการพึ่งตนเอง

ลักษณะที่แสดงถึงการมีความสามารถในการพึ่งตนเอง จำแนกได้ 2 ระดับคือ

1. ระดับบุคคล ลักษณะที่แสดงให้เห็นความสามารถในการพึ่งตนเอง ในระดับบุคคล ได้แก่ การที่ประชาชนตระหนักถึงขีดความสามารถของตนเอง และมีความเชื่อมั่นว่าสามารถช่วยตนเองได้ คือสามารถสำรวจข้อมูลในหมู่บ้าน ค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหาที่ค้นพบนั้น วางแผนและดำเนินการเพื่อแก้ปัญหา และร่วมประเมินผล การดำเนินการเพื่อแก้ปัญหานั้นได้ โดยอาศัยเพียงการสนับสนุนด้านการเงินและวิชาการ จากรัฐบาลเพียงในส่วนที่จำเป็นเท่านั้น (ประสิทธิ์ มัชฌิมา. 2523 ; พันธ์ สุจางง และคนอื่น ๆ. 2524 ; อมร นนทสุต. 2528 ; ไสว พราหมณี. 2530)

2. ระดับชุมชน ลักษณะที่แสดงให้เห็นว่าชุมชนนั้นพึ่งตนเองได้ ได้แก่ การที่องค์กรของชุมชน (อันได้แก่ หมู่บ้าน สภาตำบล) สามารถกำหนดปัญหาและความจำเป็นพื้นฐานของชุมชนอย่างมีระบบ สามารถวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา จัดลำดับ ความสำคัญของปัญหา เลือกโครงการแก้ปัญหาได้ถูกต้อง โดยใช้ทรัพยากรจากชุมชนมาใช้ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และใช้ทรัพยากรของรัฐที่มีมาสนับสนุนให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วย (จังหวัดมหาสารคาม. 2528 ; ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ. 2528)

ค. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองในการพัฒนา

ปัจจัยที่จะช่วยให้ประชาชนและองค์กรของประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ก็คือการให้ความรู้ทางวิชาการที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่จำเป็นให้แก่ประชาชน เช่น เรื่อง เกี่ยวกับการใช้ ปลูก. เป็นเครื่องมือในการพัฒนา เรื่องการบริหารองค์กรของประชาชน ให้มีประสิทธิภาพ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วการจัดให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการดำเนินการพัฒนานั้นเอง จะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้าง ความสามารถในการพัฒนาขึ้น โดยให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรก ในการดำเนินการประมวลปัญหาและความต้องการ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา เพื่อหาแนวทางแก้ไข ชี้นำวางแผนโครงการ ชี้นำปฏิบัติการตามโครงการ และชันการ

ประเมินผล ทั้งนี้โดยประชาชนจะต้องตัดสินใจและดำเนินการด้วยตัวประชาชนหรือองค์กร
 ของประชาชนเอง ทั้งนี้ก็เพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีความ
 ภาคภูมิใจ มีความรู้สึกรับผิดชอบ เกิดความรู้สึกผูกพันในการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการ
 ดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างครบถ้วนด้วยประชาชนในชุมชนด้วยตัวของ
 เขาเอง ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดวิจาร์ณญาของเขาเองในการคิดแก้ปัญหา เกิดทักษะและ
 ประสบการณ์ในการแก้ปัญหาของชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง และช่วยเหลือซึ่ง
 กันและกันได้ในที่สุด (ประคิษฐ์ มัชฌิมา. 2523 ; หัตถ์ สุจำนง และคนอื่น ๆ.
 2524 ; สานิตย์ บุญชู. 2525 ; ไสว พรหมณี. 2530)

ปัจจัย 2 ประการคือ การให้ความรู้แก่ประชาชน และการส่งเสริมให้
 ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา อันจะก่อให้เกิดศักยภาพในการพึ่งตนเองของประชาชน
 และองค์กรของประชาชนในชุมชนทั้งกล่าวนี้ ปัจจัยสำคัญคือ การมีส่วนร่วมของประชาชน
 ในกิจกรรมการพัฒนา ส่วนการให้ความรู้แก่ประชาชนนั้นเป็นเพียงปัจจัยเสริมให้การ
 ทำงานของประชาชนมีประสิทธิภาพและสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
 เท่านั้น

ง. เครื่องชี้วัดความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน

แม้ว่าจะได้มีการยอมรับกันว่า เป้าหมายสุดท้าย (Ultimate Goal)
 ของพัฒนาชุมชนข้อหนึ่งคือ "เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนให้เกิดความเชื่อมั่น
 ที่จะช่วยตนเอง และช่วยชุมชนของตนเอง" (กรมการพัฒนาชุมชน. 2528 : 4) ก็ตาม
 แต่ก็ไม่มีเครื่องชี้วัดชัดเจนว่าจะใช้เกณฑ์อะไรในการวัดความสามารถในการพึ่งพา
 ตนเองของแต่ละชุมชนได้อย่างสมบูรณ์แบบ เกณฑ์ที่วัดความสามารถในการพึ่งพาตนเอง
 ในแต่ละชุมชน จึงถูกกำหนดขึ้นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในชุมชนนั้น ๆ
 หลักการที่ใช้คือ ใ้แก่

1. การวัดจากความสามารถของประชาชนในการพัฒนา เกณฑ์ที่ใช้วัด

ในกรณีนี้ก็คือการดูจากความสามารถของประชาชนแต่ละคนในชุมชนว่าเขาสามารถที่จะ
ดำเนินการกิจกรรมต่อไปนี้ได้หรือไม่

- (1) การสำรวจปัญหาในหมู่บ้าน
- (2) การค้นหาสาเหตุของปัญหา
- (3) การร่วมมือกับผู้อื่นวางแผนแก้ปัญหา
- (4) การดำเนินการแก้ปัญหา
- (5) ประเมินผลการแก้ปัญหานั้น

2. การวัดจากความสามารถขององค์กรประชากร เกณฑ์ที่ใช้วัดในที่นี้ ได้แก่
บทบาทขององค์กรของประชาชน ในการดำเนินการกิจกรรมดังข้อ 1

3. การวัดจากผลที่ปรากฏ เกณฑ์ที่ใช้วัดก็คือผลที่ยังเกิดขึ้นแก่หมู่บ้าน และ
สามารถสำรวจตรวจนับได้ เช่น การใช้เกณฑ์ จปฐ. เป็นเครื่องชี้วัดการพัฒนา เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท

การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) เป็นสิ่งที่ปรากฏ
เด่นชัดขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 และฉบับที่ 6 ในฐานะที่เป็น
ยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาชนบท ดังที่ กรมการศึกษานานาชาติ (2528 : บทสรุป)
ได้สรุปไว้ว่า

จะเห็นได้ว่า ทั้งหน่วยงานทางราชการเอง และหน่วยงานของเอกชน ได้
พยายามคิดริเริ่มรูปแบบการพัฒนาต่าง ๆ ขึ้นโดยประยุกต์ให้มีความเหมาะสม
กับพื้นที่ปฏิบัติการในแต่ละพื้นที่ ถึงแม้ว่า รูปแบบการพัฒนารวมทั้งที่ริเริ่มโดย
หน่วยงานเอกชนหรือทางราชการมีความแตกต่างกันในทางวิธีการ แต่เป็น
เป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนาให้ประชาชนในชนบทมีสภาพความเป็นอยู่และมี

มาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้นเช่นเดียวกัน ในส่วนของหลักการแนวคิดในการพัฒนา มีความคล้ายคลึงกันส่วนใหญ่ คือ เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ...

าพณา นายกรัฐมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (2528 : 32) ก็ได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาชนบทไว้ว่า "ระบบการพัฒนาชนบทตามแนวใหม่ของเรา นี้ จะเป็นระบบที่มุ่งเน้นความร่วมมือร่วมใจในการทำงานของคนหนุ่มมากในทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ประชาชนในตำบลและหมู่บ้านมีส่วนร่วมมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ..."

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการการพัฒนาชนบท

ในตอนนี้ จะกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ตามหัวข้อต่อไปนี้

ก. ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

จูเลียส ไนเยเร (Julius K. Nyerere) อดีตประธานาธิบดีแห่งประเทศแทนซาเนีย ได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า (อุณา นพคุณ. 2508 : 104-105)

เป็นกระบวนการที่มนุษย์สามารถทำการเปลี่ยนแปลง และควบคุมสภาพแวดล้อมของตน ทั้งนี้เพราะประชาชนนั้นไม่ใช่วิเศษหรือสิ่งที่จะถูกกระทำ การเขาไม่ใช่ผู้ที่ถูกพัฒนา หรือถูกผู้อื่นสั่งสอนได้ ประชาชนเองเท่านั้นที่จะพัฒนาและเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดไตร่ตรอง หาทางเลือกลงมือแก้ปัญหา และลงมือกระทำเอง เป้าหมายของกระบวนการนี้ก็คือ การปลดปล่อยตัวเองจากข้อจำกัดต่าง ๆ เพิ่มทักษะตนเองในการควบคุมสภาพแวดล้อม ...

กรมกิจการฝ่ายเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประเทศ ขององค์การ
สหประชาชาติ (Department of International Economic and Social.
1981 : 5) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้โดยสรุปว่า หมายถึง
การที่ประชาชนได้มีส่วนอย่างเท่าเทียมกันในเรื่องต่อไปนี้

1. การสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนา
 2. การได้รับความเป็นธรรมในการแบ่งผลประโยชน์จากการ
พัฒนา
 3. การร่วมตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย การกำหนดนโยบาย
การวางแผน และการปฏิบัติตามแผน ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
- แครี่ (Cary. 1976 : 144) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง
การมีโอกาสเข้าไปเป็นผู้มีอำนาจ ใ้แรงงาน ชักชวน รวมทั้งเป็นผู้มีส่วนช่วยเหลือ
สนับสนุนในผลการดำเนินงานนั้น
- ในส่วนของนักวิชาการไทย ก็ได้มีนักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชน สรุป
และอธิบายความหมายของคำว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายลักษณะคล้ายกัน
เช่น

สาย หุตะเจริญ (2510 : 2) ได้เสนอว่า การมีส่วนร่วมนั้น ราษฎร
จะต้องช่วยตัวเองในการพัฒนาด้วยการเข้ามามีคึก พิจารณาตัดสินใจ และดำเนินการด้วย
ตนเอง โดยมีพื้นฐานจากความสมัครใจ

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2524 : 2) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วม
ทางสังคม อาจกล่าวถึงใน 2 ลักษณะคือ

1. การมีส่วนร่วมทางสังคม หมายความว่า ประชาชนมีส่วนร่วม
โดยตรงในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนา และการจัดสรรทรัพยากรเพื่อพัฒนา
ท้องถิ่น ภูมิภาค เมือง และชนบท

2. การมีส่วนร่วมทางสังคม หมายความว่า จะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในสังคมจัดตั้งองค์กรขึ้นเพื่อการพัฒนา ซึ่งในทฤษฎีการวางแผนจะให้ความสำคัญแก่เรื่องการมีส่วนร่วมของมวลชนในกระบวนการวางแผน รวมทั้งการดำเนินงานและการประเมินผล ซึ่งเป็นอุดมการณ์ที่เสนอการวางแผนจากเบื้องล่างเข้ามาแทนที่การวางแผนจากเบื้องบน โดยมีความหวังว่า จะทำให้โครงการพัฒนาสอดคล้องกับความจริงในระบอบท้องถิ่น ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

รุทธิ กล่อมชุม และสุนทร โคตรบรรเทา (2527 : 7) กล่าวถึงความร่วมมือไว้ว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งที่เป็นรายบุคคลหรือกลุ่มคน เพื่อดำเนินการพัฒนาตามโครงการให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กร ซึ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมมี 5 ด้าน คือ ร่วมคิด และวางแผน ร่วมกระทำ โดยสละแรงงาน ร่วมบริจาคทรัพย์สินหรือวัสดุ ร่วมใช้ประโยชน์และร่วมบำรุงรักษา

อุ้นตา นพคุณ (2528 : 103) ได้ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือการที่ชาวบ้านได้ให้แรงงาน เวลา วัสดุในการพัฒนาชุมชน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2528 : 94) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ในแง่บทบาทของฝ่ายรัฐ ในการกำหนดนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา โดยกล่าวว่าหมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักจูงสนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนชุมชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์การ อาสาสมัครรูปต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกันในเรื่องต่อไปนี้ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหา ที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมพัฒนาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อ
ซจกและแกไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน

4. ร่วมตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ ต่อ
ส่วนรวม

5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงาน พัฒนาให้มีประสิทธิภาพ
และประสิทธิผล

6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมของชุมชนตามขีดความสามารถของตนและ
หน่วยงาน

7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้
บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ
และกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมตามความหมายของ อุนตา นพคุณ และของ
รุทธิ กล่อมชุม กับ สุนทร โคครบรรเทา มีลักษณะไปในทำนองเดียวกันกับที่ ไพรัตน์
เทชะรินทร์ กล่าวไว้เช่นเดียวกัน

กิเรก ฤกษ์ทราย (2522 : 71) กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาชุมชน
โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามความหมายของ สตาเฟนฮาเกน (Stavenhagen)
ว่า เป็นกระบวนการที่สมาชิกของชุมชน มีการกระทำออกมาในลักษณะของการทำงาน
ร่วมกัน ในการที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม และมีความต้องการ
ที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกัน
ในการเพิ่มอำนาจต่อรองทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และการปรับปรุงสภาพของกลุ่ม
ในชุมชน

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตร นักวิจัยทางสังคมศาสตร์ รุ่นที่ 25
(2527 : 12) ให้ความหมายของการร่วมมือของประชาชนว่า หมายถึง การมีส่วนร่วม

ของประชาชนทั้งที่เป็นตัวบุคคล หรือกลุ่มคน ที่มีความเห็นต้องกันได้เข้ามาร่วม
รับนิคมขอเพื่อดำเนินการพัฒนาตามโครงการให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ โดยกระทำ
ผ่านกลุ่มหรือองค์กร เพื่อให้งานนั้นบรรลุเป้าหมาย

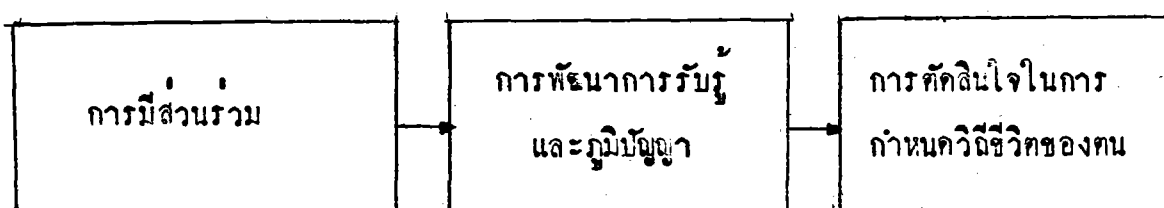
ลักษณะของความร่วมมือ มีดังนี้คือ

1. การรวมคิด
2. การรวมกระทำโดยสละแรงงาน
3. การบริจาคทรัพย์สินหรือวัสดุ
4. การร่วมใช้ประโยชน์
5. การร่วมบำรุงรักษา

บันทึกวงษ์แก้ว และคนอื่น ๆ (2530 : 9) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางค่านิยมและอารมณ์ของบุคคลหนึ่ง
ในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำให้บรรลุ
จุดหมายหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

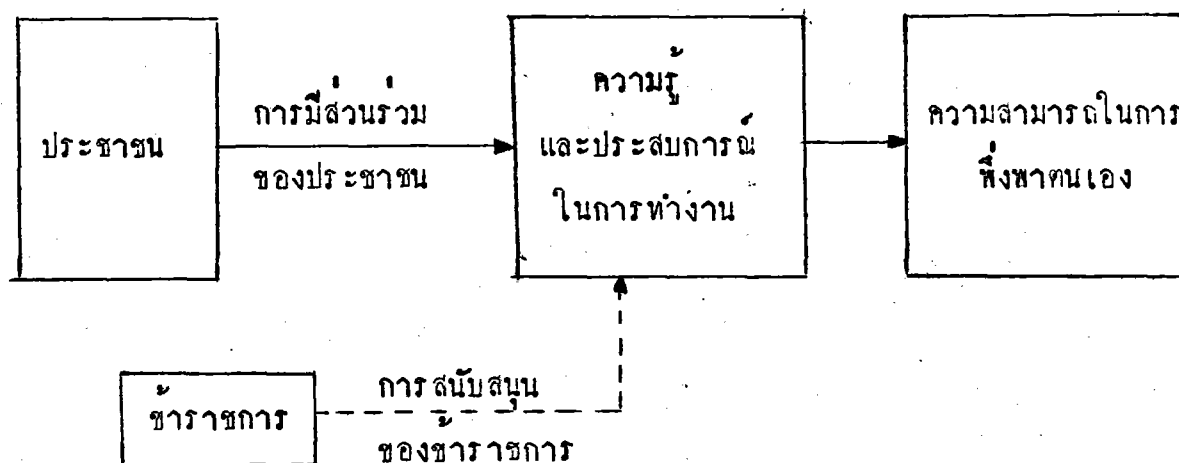
ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527 : 2) สรุปไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน
คือการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการ
ใช้และการกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรง
ชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี ในฐานะสมาชิกของสังคม
ในการมีส่วนร่วมนี้ประชาชนจะได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการ
ตัดสินใจในการกำหนดวิถีชีวิตของคนอย่างเป็นตัวของตัวเอง

ข้อสรุปของ ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ ข้างต้นนี้ เป็นข้อสรุปที่กล่าวถึงลักษณะ
และผลของการมีส่วนร่วมด้วย ในที่นี้อาจแสดงข้อสรุปดังกล่าวได้ดังนี้

ภาพประกอบ 2 แผนภูมิแสดงลักษณะและผลของการมีส่วนร่วม

โครงการสารคามพัฒนา มีแนวคิดที่สำคัญในการที่จะดำเนินการพัฒนา โดยให้ประชาชนร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยมีข้าราชการสนับสนุนในส่วนที่จำเป็น และมุ่งหวังจะให้ประชาชนมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองในการพัฒนาหรือช่วยให้ประชาชนสามารถช่วยตัวเองได้ (จังหวัดมหาสารคาม. 2530 : 27) ซึ่งก็เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกันกับ ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ แนวคิดของโครงการสารคามพัฒนาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพประกอบ 3 แผนภาพแสดงแนวคิดของโครงการ สารคามพัฒนาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ข. ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท มีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาชนบทเป็นอย่างมาก ดังที่ กรมการพัฒนาชุมชน (2528 : 4) ระบุไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำงานเป็นหัวใจของงานพัฒนาชุมชน เพราะงานพัฒนาชุมชนมิใช่เป็นบริการได้เปล่าจากรัฐ แต่เป็นงานที่ทำโดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลกับประชาชน นอกจากนี้ยังถือหลักของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจวางแผนงาน การปฏิบัติการ และการร่วมบำรุงรักษา

นอกจากนี้ถือว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาชุมชนแล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนยังช่วยเสริมสร้างระบบประชาธิปไตยด้วย ดังที่ าทพนา นายกรัฐมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (2528 : 32) กล่าวไว้ว่า "หากเราจัดรูปแบบและวิธีการพัฒนาชนบทอย่างเหมาะสม โดยให้ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมในการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาของเขาตั้งแต่ต้นแล้ว จะมีส่วนอย่างมากในการเสริมสร้างระบบประชาธิปไตยของเราให้เข้มแข็งมากขึ้น"

เบญจิต วงษ์แก้ว และคนอื่น ๆ (2530 : 10-11) ระบุถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาไว้ 3 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วม เป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลังทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม
2. การมีส่วนร่วม เป็นวิธีการที่ทรงประสิทธิภาพในการเสริมสร้างและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนา เพราะการมีส่วนร่วมทำให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมเข้าใจสถานการณ์ และอุทิศตนมากยิ่งขึ้น เพื่อการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนานั้น
3. การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการปรับปรุงการทำงานหรือกิจกรรมของกลุ่มให้ดีขึ้น

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่ง

ก็คือ การที่รัฐบาลถือว่าเงื่อนไขที่สำคัญของการพัฒนาที่ถาวร คือการมีส่วนร่วมของ
ชาวชนบทในการต่อสู้กับปัญหาของตน (จินตนา ศรีคงกุล. 2527 : 5)

คณะกรรมการบริหารและประสานการฝึกอบรม (2530 : 47-48) ซึ่ง
ให้เห็นผลดีของการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา 7 ประการ ดังนี้

1. ประชาชนเกิดความเชื่อมั่น และมั่นใจในศักยภาพของตนเอง
ต่อการพัฒนา
2. ประชาชนเกิดความผูกพันและรับผิดชอบ
3. หากเกิดความล้มเหลวในการดำเนินงาน ประชาชนจะไม่ลงโทษ
ว่าเป็นผลของการกระทำของเจ้าหน้าที่เพียงฝ่ายเดียว
4. ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ
5. ประชาชนเกิดความภาคภูมิใจ
6. การมีส่วนร่วมที่เป็นยอคปรารถนา คือประชาชนร่วมกับประชาชน
ในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง
7. การมีส่วนร่วมจะเป็นหนทางไปสู่กับถ้อยนำหนักของการพัฒนา
ให้ประชาชนมีบทบาทมากขึ้น จนสามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด ตามแนวทางของการ
พัฒนาชนบทแนวใหม่ของรัฐบาล

โครงการสารคามพัฒนาเป็นโครงการพัฒนาที่ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วม
ของประชาชนเป็นอย่างยิ่ง โดยได้กำหนดไว้ในเจตนารมณ์ของโครงการข้อ 4 ว่า
"เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และการพึ่งพาตนเองในหมู่บ้านต่าง ๆ " และกำหนดไว้
เป็นวัตถุประสงค์ของโครงการข้อที่ 5 ว่า "เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์
ปัญหาและเลือกโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนของตนเอง โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเอง"

ค. รูปแบบและมิติของการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์ (ม.ป.ป. : 7-9) กล่าวถึงรูปแบบและมิติของการ
มีส่วนร่วมไว้ดังนี้

(ก) รูปแบบ รูปแบบการมีส่วนร่วม จำแนกได้ 3 ประเภท ตามลักษณะของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง เป็นการมีส่วนร่วมโดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน เช่น การรวมกลุ่มของเยาวชนต่าง ๆ
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม เป็นการมีส่วนร่วมโดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน กรรมการกลุ่มนี้เลี้ยงไหม กรรมการหมู่บ้าน ฯลฯ
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ เป็นการมีส่วนร่วมโดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ ทุกเวลา

(ข) วิธีการมีส่วนร่วม วิธีการของการมีส่วนร่วม อาจแบ่งได้ 5 วิธีดังต่อไปนี้

1. การเตรียมการ เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องเตรียมพร้อมก่อนการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ
 - (1) การให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อปลูกกระแสให้เห็นสภาพปัญหาที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ตลอดจนความรู้และความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับประเด็นปัญหาเหล่านั้น
 - (2) การรู้จักใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญจากแหล่งต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาได้เร็ว และตัดสินใจแก้ปัญหาได้ดี
 - (3) การลงมือปฏิบัติงาน จะต้องสามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ลักษณะการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมมีหลายระดับ ตั้งแต่เป็นสมาชิกจนถึงการเป็นผู้นำหรือประธานกรรมการ คือ

- (1) เป็นสมาชิก
- (2) เป็นสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม
- (3) เป็นสมาชิกที่บริจาคเงินช่วยเหลือ
- (4) เป็นกรรมการ
- (5) เป็นประธานกรรมการ

นอกจากนี้ ยังอาจพิจารณาจากลักษณะต่อไปนี้ คือ

- (6) สมาชิกผู้นั้น ทำอะไรระหว่างการประชุม
- (7) สมาชิกผู้นั้น เล่นบทอะไรในที่ประชุม

3. แบบของการมีส่วนร่วม ผู้มีส่วนร่วมมี 3 แบบ ดังนี้

- (1) เป็นผู้กระทำการ คือมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรม
- (2) เป็นผู้รับการกระทำ คือได้รับผลจากกิจกรรมโดยตรง
- (3) เป็นสาธารณชน คือประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ของโครงการ แต่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

4. ขั้นตอนของการระดมการมีส่วนร่วม อาจพิจารณาได้ดังนี้

(1) ขั้นตอนการจัดตั้งองค์กร เป็นขั้นทำความเข้าใจความเป็นไปของชุมชน จำแนกกลุ่มประชาชนเป็นเป้าหมาย รวมกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องโดยตรงแล้วจะมีจำนวนน้อย

(2) ขั้นทำงานสัมฤทธิ์ผล เป็นขั้นที่กลุ่มเล็ก ๆ ดังกล่าวได้ทำกิจกรรมแล้วสัมฤทธิ์ผล จึงทำให้สามารถดึงประชาชนนอกกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น

(3) ขั้นต่อเนื่องหรือยุติ เป็นขั้นประเมินผลงานของกลุ่ม หากมีประโยชน์ก็ทำต่อเนื่อง หากไร้ประโยชน์ก็ยุติ

ง. คุณภาพของการมีส่วนร่วม

คุณภาพของการมีส่วนร่วม หมายถึง การพิจารณาว่าการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาเข้ามาโดยการถูกบังคับโดยได้รับสิ่งล่อใจหรือโดยความสมัครใจและการพิจารณาว่าลักษณะการมีส่วนร่วมมีความกระตือรือร้นในการร่วม

กิจกรรมมากเพียงใด ซึ่ง หวาง (Whang. 1981 : 8) แบ่งลักษณะการเข้าร่วมไว้ 3 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ เกิดจากการริเริ่มของประชาชนเอง
2. การมีส่วนร่วมโดยคนภายนอกนำเข้าเป็นลักษณะการมีส่วนร่วม โดยการกระตุ้นจากรัฐบาลหรือชนชั้นนำ ประสมประสานกับการให้ระบบเครื่องล่อใจ
3. การมีส่วนร่วมโดยการบังคับหรือการระดมแบบเบ็ดเสร็จจากรัฐบาล

จ. ปริมาณของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมอาจวัดได้ในเชิงปริมาณ โดยใช้การวัดจากความถี่ที่บุคคลนั้น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาดังกล่าวแล้วมาประมวลขึ้นเป็นแนวทางสำหรับการสร้างเกณฑ์ประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสาธารณูปโภค โดยดูการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่อไปนี้

1. การสำรวจวิเคราะห์ปัญหา
2. การวางแผนโครงการ
3. การปฏิบัติการ
4. การติดตามผล

2. ลักษณะทั่วไปและปัญหาการพัฒนาของจังหวัดมหาสารคาม

ก. ที่ตั้ง จังหวัดมหาสารคาม ตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราช กึ่งกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างเส้นรุ้งที่ 15 องศา 25 ลิปดา และ 16 องศา 40 ลิปดาเหนือ กับเส้นแวงที่ 102 องศา 50 ลิปดา และ 103 องศา 30 ลิปดาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ 468 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดกาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดบุรีรัมย์ ขอนแก่น
 ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์

ข. พื้นที่ มีพื้นที่ทั้งหมด 5,760 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3.6 ล้านไร่ หรือเท่ากับร้อยละ 3.4 ของภาค เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่เป็นลำดับที่ 15 ของภาค (มากกว่า จังหวัดยโสธร และมุกดาหาร)

พื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 2,426,048 ไร่ หรือร้อยละ 60 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด พื้นที่อยู่ในสภาพแห้งแล้ง แบ่งเป็นพื้นที่ทำนา 1,795,626 ไร่ พื้นที่พืชไร่ 530,906 ไร่ พื้นที่ไม้ผลยืนต้น 40,016 ไร่ พื้นที่พืชผัก 30,854 ไร่ พื้นที่ปลูกหม่อน 30,640 ไร่

ค. ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่เป็นลูกคลื่น ไม่ราบเรียบ ประกอบด้วยเนิน หรือมอ อยู่ทั่วไป ไม่มีภูเขา มีทุ่งนาสลับกับป่าโปร่ง ซึ่งมีไม้ในเขตร้อนหรือที่เรียกว่า "ป่าโคก" ขึ้นประปราย เช่น ไม้พลวง เหียง กระเบา เต็ง รัง ฯลฯ

มีป่าไม้ธรรมชาติเพียงร้อยละ 2.74 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด แหล่งน้ำธรรมชาติ มีลักษณะเป็นห้วย หนอง บ่อ สระ เป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพตื้นเขิน มักแห้ง ขอบในฤดูแล้ง ทำให้การเพาะปลูกพืชต่าง ๆ และการทำนาได้ผลล้นต่ำ

ง. สภาพดิน เป็นดินร่วนปนทราย ซึ่งซากอินทรีย์วัตถุ โดยเฉพาะในบริเวณ อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย อำเภอกรบือ อำเภอวาปีปทุม อำเภอนาเชือก อำเภอนาคู อำเภอ เชียงยืน

จ. ลักษณะอากาศ จังหวัดมหาสารคามตั้งอยู่กลางภาคอีสาน แต่ได้รับปริมาณ น้ำฝนเฉลี่ยต่ำกว่าจังหวัดในภาคเดียวกันที่อยู่รอบ ๆ กล่าวคือ ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อปี ประมาณ 1,300 มิลลิเมตร ช่วงที่ปริมาณน้ำฝนมากที่สุดอยู่ในระหว่างเดือนสิงหาคม กันยายน จำนวนฝนตกตลอดปีเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 50-76 วัน

ในฤดูร้อน อุณหภูมิสูง ก่อนข้างอบอ้าว

ในฤดูหนาว ได้รับความหนาวจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มีลมแรง และมี
อากาศหนาวจัด

ฉ. การปกครอง แบ่งการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ 98 ตำบล 1,380
หมู่บ้าน เทศบาล 1 แห่ง สุขาภิบาล 7 แห่ง

อำเภอในจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่

1. อำเภอเมืองมหาสารคาม
2. อำเภอนาแก
3. อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย
4. อำเภอนาคู
5. อำเภอนาเชือก
6. อำเภอวาปีปทุม
7. อำเภอโกสุมพิสัย
8. อำเภอกันทรวิชัย
9. อำเภอเชียงยืน
10. อำเภอแกลง

ข. จำนวนประชากร สถิติสำรวจล่าสุดเมื่อเดือนกันยายน 2529

1. มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 853,196 คน แยกเป็น ชาย 427,026 คน
หญิง 426,170 คน

2. อัตราเพิ่มของประชากร ร้อยละ 1.2

3. อัตราการรู้หนังสือ ประชากรมีอายุระหว่าง 14-50 ปี ของจังหวัด
มหาสารคาม สามารถอ่านออกเขียนได้ทุกคน เป็นจังหวัดที่ 6 ของประเทศที่ปลอดคนไม่รู้
หนังสือตามเกณฑ์ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ทั้งนี้จากการสำรวจเมื่อวันที่ 27
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2529

๗. อาชีพหลัก อาชีพหลักของชาวจังหวัดมหาสารคาม คือการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 90 ของประชากรทั้งจังหวัด ปลูกข้าวมากที่สุด รองลงมาคือ มันสำปะหลัง ปอแก้ว อ้อย ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ตามลำดับ นอกจากนี้มีการประมง ปศุสัตว์ ส่วนอาชีพอื่น ๆ เช่น การพาณิชย์ การอุตสาหกรรม มีน้อย

ขณะนี้ทางจังหวัดมหาสารคามภายใต้โครงการสารคามพัฒนา กำลังส่งเสริมอาชีพปลูกหม่อนเพื่อขายใบหม่อน และเพื่อการเลี้ยงไหมให้มากขึ้น โดยคาดหวังว่าจะเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของเกษตรกรราย

๘. รายได้เฉลี่ย รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี คือ 5,762 บาท

๙. ปัญหาหลัก โดยทั่วไปปัญหาของจังหวัดมหาสารคาม ก็คงมีสภาพเช่นเดียวกับปัญหาของจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ความยากจน ความเจ็บไข้ได้ป่วย ความไม่รู้ และการไม่ได้รับความยุติธรรมทางสังคม รวมทั้งการได้รับบริการทางสังคมจากรัฐบาลยังอยู่ในระดับต่ำ และไม่ทั่วถึง (จังหวัดมหาสารคาม. 2529 : 17-18)

๑๐. ปัญหาการพัฒนา การพัฒนาชนบทของจังหวัดมหาสารคามที่ผ่านมาจนมีงบประมาณ 2529 มีลักษณะดังนี้

1. การดำเนินงานในการพัฒนาชนบทไม่มีระบบ ชาดเป้าหมายในการพัฒนาชนบทรวมกัน ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง "ต่างคนต่างทำ"

2. เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เข้าใจแนวทางการบริหารพัฒนาชนบทแนวใหม่

3. ชาดเครื่องมือในการพัฒนาชนบท ทำให้การประสานงาน ทั้งแก่การจัดหาข้อมูลในการวางแผน การจัดทำแผนการปฏิบัติตามแผนและการประเมินผลการพัฒนาว่าได้ทำอะไรไปบ้าง ใดด้อยอย่างไร สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงในหมู่บ้านหรือไม่ และสามารถแก้ปัญหาได้มากน้อยแค่ไหน ไม่สามารถจะชี้ชัดลงไปได้

4. การพัฒนาที่ผ่านมาเป็นลักษณะของการสงเคราะห์ ทยอยยื่นให้แก่ชาวชนบทเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาอีกดังกลับเป็นการตอกย้ำค่านิยมที่ไม่สอดคล้องกับแนวทางพัฒนาชนบทแนวใหม่ ทั้งในหมู่เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน กล่าวคือ

เป็นการเพิ่มและปลูกฝังลักษณะและบทบาทเจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะ "ผู้อุปถัมภ์" หรือ "ผู้ให้" มากขึ้น ในขณะที่เกี่ยวข้องกับชาวชนบทก็คงอยู่ในฐานะผู้รับตลอดเวลา

แม้ว่า จังหวัดมหาสารคามจะมีพื้นที่กว้างขวาง มีประชาชนจำนวนเกือบเก้าแสนคน มีพื้นที่มากกว่า 3.6 ล้านไร่ แบ่งเขตการปกครองออกเป็นถึง 10 อำเภอก็ตาม แต่สภาพโดยทั่วไป ทั่วทั้งสภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม ก็มีลักษณะใกล้เคียงกันทุกอำเภอ ทั้งนี้จะแตกต่างกันบ้างก็เฉพาะในบริเวณที่เป็นเขตเทศบาล และเขตสุขาภิบาลเท่านั้น ดังนั้นปัญหาหลักและปัญหาการพัฒนาของจังหวัดมหาสารคามในทุกอำเภอ และตำบลที่อยู่นอกเขตเทศบาลและเขตสุขาภิบาล จึงมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันโดยทั่วไป (จังหวัดมหาสารคาม. 2529 : 13-26)

3. โครงการสารคามพัฒนาและเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง

โครงการสารคามพัฒนา เป็นโครงการที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชนบทของจังหวัดมหาสารคาม และคณะกรรมการพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม (กพจ. มหาสารคาม) ได้มีมติประกาศใช้เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2528 โครงการนี้มีจุดเด่นที่สำคัญ 2 ประการคือ ประการแรก โครงการสารคามพัฒนา นำนโยบายพัฒนาชนบทแนวใหม่ ของคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานให้บังเกิดผล ประการที่สองโครงการสารคามพัฒนา เป็นโครงการที่ได้ปรับแนวปฏิบัติตามนโยบายปัวรรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (ปราช.) โดยให้ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เป็นเครื่องชี้วัดในการพัฒนา

เพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะของโครงการสารคามพัฒนา จำเป็นจะต้องกล่าวถึงนโยบายพัฒนาชนบทแนวใหม่ของรัฐบาล และโครงการปัวรรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (พ.ศ. 2520-2530) ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญของโครงการสารคามพัฒนา ก่อนที่จะกล่าวถึงตัวโครงการต่อไป

ก. นโยบายพัฒนาชนบทแนวใหม่ของรัฐบาล เอกสารคู่มือการปฏิบัติงาน
โครงการสารคามพัฒนา ปี 2530-2531 (จังหวัดมหาสารคาม. 2530 : 1-10)
ได้กล่าวถึงการพัฒนาชนบทไว้โดยสรุปว่า การพัฒนาชนบทแนวใหม่เริ่มในแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ส่วนแผนฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 4 เป็นการพัฒนาชนบท
แนวเก่า ซึ่งเน้นการเพิ่มรายได้ประชาชาติ เมื่อวิเคราะห์ถึงผลการพัฒนาจาก 20 ปีที่
ผ่านมา (2504-2525) จะพบว่า การพัฒนาคนเศรษฐกิจได้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว
รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 7.7 ต่อปี แต่สภาพความเจริญนั้นอยู่ใน
เขตเมือง ประชาชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในชนบทยังคงยากจน เกิดความเหลื่อมล้ำ และ
ช่องว่างระหว่างคนในเมืองกับในชนบท มีชาวชนบทที่จับตัวอยู่ในฐานะยากจน ยังไม่
สามารถช่วยเหลือตนเองได้มีจำนวนมากกว่า 10 ล้านคน โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ยิ่งไปกว่านั้น ทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะที่ดินแหล่งน้ำ และป่าไม้ ซึ่งเคยอยู่ในสภาพ
อุดมสมบูรณ์และเคยมีส่วนช่วยบรรเทาความยากจนของคนชนบทส่วนหนึ่งในอดีต ได้ทรุดโทรม
ลงตามกาลเวลา สภาพการณ์เช่นนี้นอกจากจะทำให้ชาวชนบทอยู่ในฐานะที่ไม่อาจช่วย
ตนเองได้แล้ว ยังต้องมีการระหนัก และประสพความยากลำบากในการดำรงชีวิตยิ่งขึ้นอีก
ด้วย ทำให้เกิดปัญหาที่สำคัญแก่ชาวชนบท 4 ประการด้วยกันคือ ความยากไร้ ความไม่รู้
โรคร้ายไข้เจ็บ และขาดความเป็นธรรมในค่านโอกาส

าพณา พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐบาลได้ตระหนักถึง
ปัญหาของชาวชนบทเหล่านี้เป็นอย่างดี และได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ
ของชาวชนบท จึงได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาชนบทแนวใหม่ขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) ซึ่งพอจะสรุปสาระสำคัญของนโยบายการ
พัฒนาชนบทแนวใหม่ได้ดังนี้

1. การพัฒนาจะมุ่งเน้นการกระจายงบประมาณในเขตพื้นที่ยากจนของ
ประเทศก่อน โดยการกำหนดเขตพื้นที่ยากจนขึ้น และแบ่งหมู่บ้านในเขตพื้นที่ยากจนเป็น
หมู่บ้านก้าวหน้า ปานกลาง ลำดิ่ง

2. การพัฒนาควรเน้นการแก้ไขปัญหาค้าง ๆ ที่ประชาชนในชนบทกำลังเผชิญ โดยเฉพาะทนาย และใช้เทคนิควิธีการง่าย ๆ โดยการเน้นการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาค้าง ๆ พัฒนาคนไม่เน้นการเพิ่มผลผลิต

3. การพัฒนาแก้ไขปัญหามัน ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมโครงการพัฒนา (People Participation) ด้วย โดยการประสานองค์กรของประชาชนและของรัฐให้เป็นจริงมากยิ่งขึ้น

4. ควรวางเป้าหมายการพัฒนาที่พยายามให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ (Self Reliance) ในที่สุด ทั้งความคิด การบริหาร การจัดการ การกระทำ ฯลฯ

5. เน้นการวางแผนจากเบื้องล่าง (Bottom Up) เริ่มตั้งแต่ให้ประชาชนค้นหาปัญหา การวิเคราะห์ และการวางแผนแก้ปัญหา ตลอดจนการดำเนินการกิจกรรมแก้ปัญหา ให้ประชาชนเป็นผู้ปฏิบัติเอง

นอกจากนโยบายทั้ง 5 ประการนี้แล้ว รัฐบาลยังได้ประกาศเจตนารมณ์ในการพัฒนาชนบทไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา และเลือกโครงการเพื่อแก้ไขปัญหามันของชุมชนด้วยตนเอง

2. ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลร่วมกันดำเนินการให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ให้คำแนะนำช่วยเหลือในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน เน้นการสนับสนุนประชาชนในเขตชนบทยากจนให้มากที่สุด

3. ให้เจ้าหน้าที่กระทรวงหลักทั้ง 5 (เกษตรและสหกรณ์ มหาดไทย ศึกษาธิการ และสาธารณสุข) ทำงานอย่างใกล้ชิดร่วมกันทุกระดับ เพื่อให้ผลของโครงการถึงมือประชาชนโดยเร็ว มีประสิทธิภาพลดความซ้ำซ้อนเสียเปล่า และเน้นการทำงานแบบผสมผสาน

ในส่วนที่เกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารการพัฒนาชนบทในปัจจุบัน ได้มีการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524

แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2526 กำหนดองค์การการพัฒนาชนบท สรุปได้ดังนี้ (กรมการพัฒนาชนบท. 2528 ; จังหวัดมหาสารคาม. 2530)

1. ระดักราชชาติ ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) มีนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย งบประมาณ และโครงการพัฒนาชนบท สำหรับเป็นแนวทางการบริหารและการดำเนินการพัฒนาชนบทของส่วนราชการ และรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการกำกับการวางแผนของจังหวัดด้วย

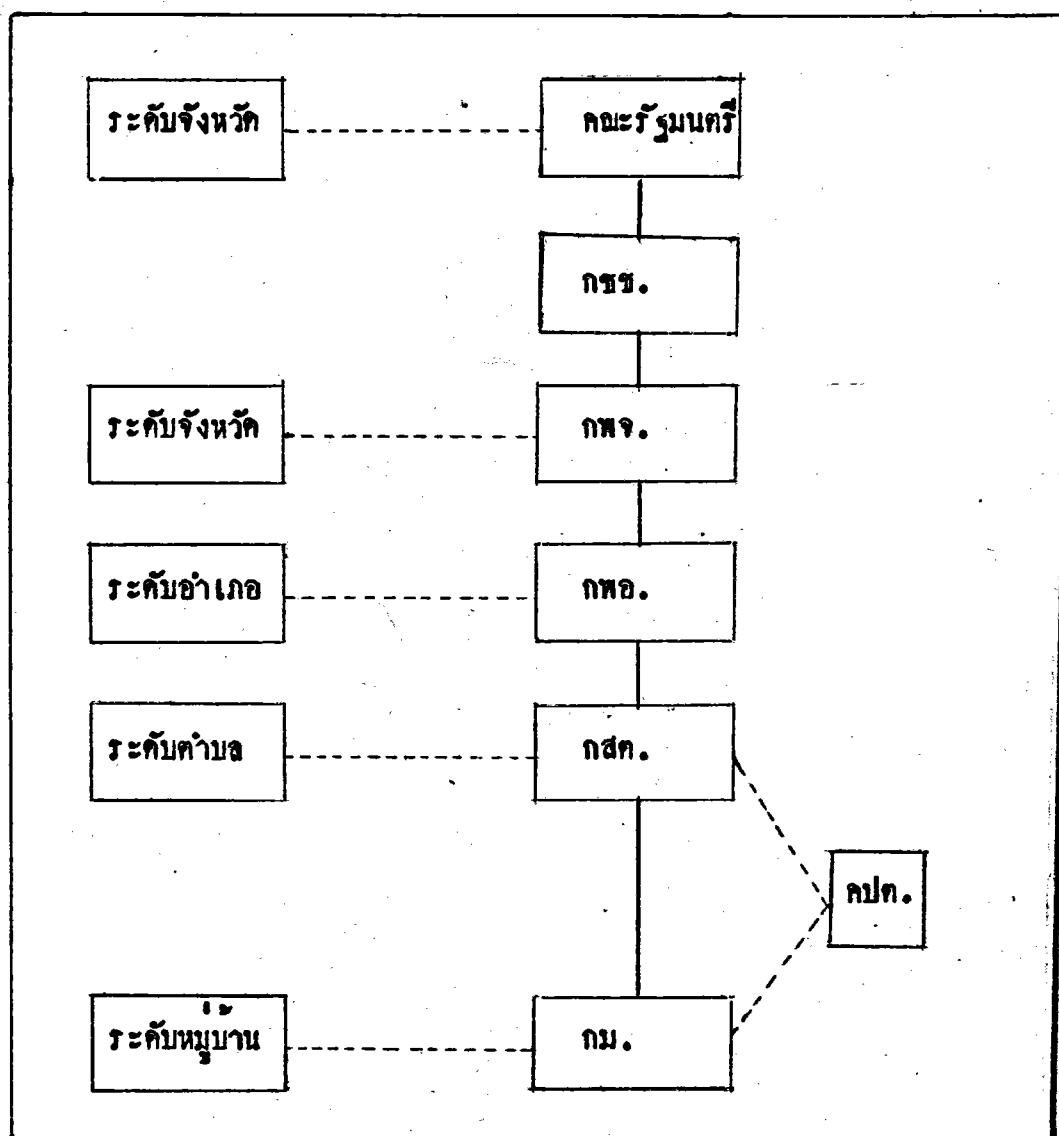
2. ระดับจังหวัด ได้แก่ คณะกรรมการจังหวัด (กพจ.) มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน มีหน้าที่ในการวางแผนพัฒนาจังหวัดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแนวนโยบายการพัฒนาชนบทของรัฐบาล รวมทั้งจัดทำแผนปฏิบัติงานบริหารงบประมาณประจำปีของจังหวัด ตามระเบียบของสำนักงบประมาณด้วย

3. ระดับอำเภอ ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ.) มีนายอำเภอ เป็นประธาน มีหน้าที่ในการกำหนดพื้นที่ที่มีปัญหาความยากจนหนาแน่น และทำหน้าที่ในการวิเคราะห์ และประสานโครงการพัฒนาชนบทระดับอำเภอด้วย

4. ระดับตำบล ได้แก่ สภาตำบล (กสท.) มีกำนันเป็นประธาน มีหน้าที่จัดทำโครงการพัฒนาชนบท เสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาอำเภอโดยพิจารณาจากความต้องการในระดับหมู่บ้าน ผ่านทางคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) สภาตำบลเป็นองค์กรระดับท้องถิ่นที่จะร่วมมือประสานกับหน่วยต่าง ๆ ในโครงการพัฒนาชนบทในเขตตำบลทุกตำบล มีคณะกรรมการสนับสนุนการปฏิบัติงานพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปต.) ซึ่งประกอบด้วย กำนันท้องถิ่นที่เป็นหัวหน้าคณะกรรมการ มีเกษตรตำบล ครู พัฒนาการ สาธารณสุขตำบล และราษฎร รวม 7 คน เป็นคณะกรรมการ มีหน้าที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการและอุปกรณ์แก่สภาตำบล รวมทั้งการตรวจสอบความเป็นไปได้ของโครงการที่สภาตำบลเสนอมาด้วย

5. ระดับหมู่บ้าน ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน มีหน้าที่ดำเนินการพัฒนาชนบทระดับหมู่บ้าน

จะเห็นได้ว่า การดำเนินการพัฒนาชนบทของชาติตามแนวนโยบายที่ไว้กันอยู่ในปัจจุบันมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ตั้งแต่คณะกรรมการการพัฒนาชนบทระดับชาติ ลงไปถึงคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยมีคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด คณะกรรมการพัฒนาอำเภอ และสภาตำบล เป็นผู้เชื่อมโยง ดังแสดงในแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพประกอบ 4 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ขององค์กรระดับต่าง ๆ ในการพัฒนาชนบท

รัฐบาลได้ดำเนินการตามแผนพัฒนาชนบทแนวใหม่ โดยยึดแผนพัฒนา ฉบับที่ 5 มาจนถึงปีสิ้นสุดของแผน (พ.ศ.2529) และรัฐบาลได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) แต่หลักและวิธีดำเนินการก็ยังใช้ตามแผนพัฒนา ฉบับที่ 5 อยู่เป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ (จังหวัดมหาสารคาม. 2530 : 3-8)

ในค่านเป้าหมายแผนพัฒนา ฉบับที่ 6 กำหนดเป้าหมายหลักในการพัฒนาชนบท ไว้ 2 ประการคือ

1. กำหนดให้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวมเพิ่มสูงขึ้น ให้ได้มากกว่าร้อยละ 5 โดยเฉลี่ยต่อปี โดยเน้นลักษณะของการขยายตัวที่จะสนับสนุนการสร้างงาน การกระจายรายได้ และการรักษาคุณภาพทางเศรษฐกิจของประเทศให้มีโอกาสก้าวหน้าไปอย่างต่อเนื่องมั่นคง

2. พัฒนาคุณภาพเพื่อให้สามารถพัฒนาสังคมได้ก้าวหน้า มีความสงบสุข เกิดความเป็นธรรม สอดคล้องและสนับสนุนการพัฒนาประเทศส่วนรวม พร้อม ๆ กับการสร้างไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติ ค่านิยมอันดี และยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของคนในชนบท และในเมืองให้ได้ตามเกณฑ์จำเป็นพื้นฐาน

ในค่านแนวทางแผนพัฒนา ฉบับที่ 6 ได้วางแนวของการพัฒนาไว้ดังนี้

1. ยึดปัญหาในแต่ละพื้นที่เป็นหลัก โดยมุ่งแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริง และความต้องการของประชาชนโดยกระจายอำนาจให้กำหนดพื้นที่เป้าหมายของตนเอง

2. มุ่งยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในทุกพื้นที่ คือ พื้นที่ลุ่มต่ำ พื้นที่ปานกลาง และพื้นที่กึ่งน้ำ ให้ขยับขึ้นสู่ระดับที่คืบคลานตามขั้นตอนโดยรัฐจะทุ่มเททรัพยากรในพื้นที่ลุ่มต่ำและปานกลาง เป็นหลัก แต่จะสนับสนุนเอกชนมาลงทุนในพื้นที่กึ่งน้ำมากขึ้น

3. เน้นการผลักดันกำลังระหว่างหน่วยงานของรัฐเอง ระหว่างรัฐกับเอกชน และประชาชนในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิต

การส่งเสริมความสามารถในด้านการผลิต การเพิ่มรายได้ การมีงานทำ โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น

4. สนับสนุนบทบาทขององค์กรประชาชนและประชาชน ในการตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเองและชุมชน เพื่อนำไปสู่การช่วยเหลือตนเองให้มากขึ้น

กล่าวโดยสรุปว่า นโยบายการพัฒนาชนบทแนวใหม่ ซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2524-2529) และที่กำลังดำเนินการอยู่ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) ในปัจจุบันนี้ มีเจตนารมณ์ที่เด่นชัด 3 ประการคือ

1. เน้นการประสานงานร่วมกันแบบผสมผสานของหน่วยงานราชการและเอกชนที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบท

2. เน้นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

3. เน้นการให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองในระยะยาว

เจตนารมณ์ทั้งสามประการนี้ โครงการสารคามพัฒนาได้นำมาใช้เป็นเจตนารมณ์หลักของโครงการ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาชนบทด้วย

ข. โครงการปรัณรงคคุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (พ.ศ.2520-2530) ใ้กล่าวมาแล้วว่า วัตถุประสงค์หลักของการพัฒนาชนบทในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 6 คือ การมุ่งที่จะให้ประชาชนในชนบทได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญประการหนึ่ง คือการสนับสนุนบทบาทขององค์กรประชาชน และประชาชนในการตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง และชุมชนเพื่อนำไปสู่การช่วยเหลือตนเองได้ในที่สุด ในการนี้ โครงการปรัณรงคคุณภาพชีวิตประชาชนในชาติ เป็นโครงการหนึ่งที่มีส่วนสนับสนุนโดยตรงต่อแนวทางการพัฒนาดังกล่าวข้างต้น (ศูนย์ประสานงานพัฒนาชนบทแห่งชาติ. 2528 : คำนำ)

1. ความเป็นมาของโครงการ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ใ้ก่อตั้งโครงการพัฒนาสังคมขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2523 เพื่อวิเคราะห์หาตัวแบบ

ของสังคมระยะยาว เพื่อให้ประชาชนได้บรรลุถึงระดับคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ โดยเป็นรูปแบบของการประสานงานระหว่างกระทรวงที่เกี่ยวข้อง การระดมพลังจากองค์กรของประชาชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน และการกระจายทรัพยากรที่เป็นธรรม โครงการพัฒนาสังคม ซึ่งประกอบด้วยแกนนำจากสี่กระทรวงหลัก และสำนักนายกรัฐมนตรี และทบวงมหาวิทยาลัย ได้ร่วมกันระดมพลังสมองจากเจ้าหน้าที่ทั้งระดับบริหาร และปฏิบัติในระดับจังหวัด กำหนดเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน เพื่อเป็นเครื่องมือของประชาชนในหมู่บ้าน ใช้กำหนดปัญหาความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและแนวทางในการเลือกโครงการของรัฐให้บรรลุถึงคุณภาพชีวิตในช่วงเวลาหนึ่ง และใช้เป็นตัวบ่งชี้ว่า ขณะนี้ในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ มีคุณภาพชีวิตเรื่องใดบ้างที่บรรลุแล้ว มีเรื่องใดบ้างที่ยังคงเป็นปัญหา ทั้งนี้ได้มีการปฏิบัติอย่างเห็นผลแล้ว ในช่วงปี 2526-2527 ในพื้นที่รวม 842 หมู่บ้าน ของทุกตำบลในจังหวัดนครราชสีมา และขยายผลไปยังจังหวัดอื่น ๆ อีก 12 จังหวัด

การดำเนินการดังกล่าวนี้สอดคล้องและมีผลสนับสนุนต่อการพัฒนาชนบทตามแนว กชช. เป็นอย่างยิ่ง โดยมีเจตนารมณ์ในการที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นในการพัฒนาประสานงานกันระหว่างเจ้าหน้าที่สี่กระทรวงหลักในพื้นที่และการจัดสรรทรัพยากรที่มีจำกัดลงสู่ประชากรเป้าหมายให้ทั่วถึงที่สุด

ความจำเป็นพื้นฐานรวมทั้งเครื่องชี้วัดไค่ฉานการพิจารณาของ กชช. และคณะรัฐมนตรี ได้ลงมติเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2528 เห็นชอบกับมติของคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ และอนุมัติให้ดำเนินการตามหลักการ วัตถุประสงค์ แนวทาง และเป้าหมายของโครงการปริมงคลคุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (ปี พ.ศ. 2528-2530) โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะ 4 กระทรวงหลัก ถือเอาโครงการนี้เป็นเป้าหมาย ในการปรับหรือจัดโครงการพัฒนาชนบทที่รับผิดชอบอยู่ ทบองสนองกับความเป็นจริงที่ได้จากการสำรวจ ปรุ. ของโครงการปริมงคลคุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ รวมทั้งให้คณะกรรมการประสานแผนในระดับชาติ และแผนส่วนภูมิภาคเป็นผู้กำกับการดำเนินงานของ

โครงการ เพื่อให้มีการใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ร่วมกับระบบข้อมูล
กสร. ภายใต้กระบวนการการบริหาร การพัฒนาชนบท รวมทั้งขั้นตอนการวางแผน การ
ติดตาม และประเมินผลการพัฒนาชนบท

2. หลักการของโครงการ ปรัช. มีดังนี้

2.1 นโยบายการพัฒนาชนบทในช่วงแผนฯ ฉบับที่ 6 มีหลักการอันหนึ่ง
คือ การเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถในการแก้ปัญหาของชาวชนบท โดยเน้นการ
สนับสนุนให้ประชาชนริเริ่มและสามารถแก้ปัญหาของตนเองและชุมชน เพื่อนำไปสู่การ
ช่วยเหลือตนเองมากขึ้น

2.2 จุดมุ่งหมายของโครงการรณรงค์ที่สำคัญคือ การให้ประชาชนได้
รับรู้ว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงคุณภาพชีวิต และรู้ด้วยตนเองว่าควรปรับปรุงใน
เรื่องใด นอกจากนั้น ยังเป็นการเตรียมประชาชนเพื่อให้เกิดความร่วมมือ และระดม
ทรัพยากรทุกรูปแบบจากภาครัฐบาลและเอกชน เพื่อสนับสนุนในเรื่องการปรับปรุงคุณภาพ
ชีวิต โดยเฉพาะ กปค. จะมีบทบาทร่วมมือกันอย่างมากในการเตรียมประชาชนให้มี
ส่วนร่วมมากขึ้นในการพึ่งพาตนเองและชุมชน

2.3 โครงการรณรงค์ได้มีจุดมุ่งที่จะไปทำกิจกรรมแทนกระทรวงใด ๆ
ที่ปฏิบัติการในพื้นที่อยู่แล้ว แต่จะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้โครงการและกิจกรรมที่จะ
กระทำดำเนินไปด้วยดีในรูปแบบที่จะประสานกันระหว่างกระทรวงต่าง ๆ ในพื้นที่ด้วย
ความร่วมมือร่วมใจจากองค์กรของประชาชน ประชาชนในที่ชุมชนและประชาชนโดยการ
มุ่งที่จะสร้างแรงจูงใจให้ข้าราชการและประชาชนที่เกี่ยวข้องได้มองเห็นลักษณะการพัฒนา
ที่ทำร่วมกันในกิจกรรมหนึ่ง ๆ ช่วงเวลาหนึ่ง

2.4 การนำเอาเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานเพื่อเป็นเครื่องมือของ
ประชาชนในการกำหนดปัญหา ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และแนวทางในการเลือก
โครงการของรัฐให้บรรลุคุณภาพชีวิตนั้น เป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์
ของการพัฒนาชนบทในการที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นในการพัฒนาการประสานงานกัน

ระหว่างเจ้าหน้าที่ 4 กระหวางในพื้นที่ และจักรพรรพทยากรที่มีอยู่จำกัดลงสู่เป้าหมาย ใต้หัวถึงกันมากที่สุด

3. โครงการ พรช. มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

3.1 เพื่อให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ มีความครบถ้วน สมบูรณ์ตามเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน

3.2 เพื่อให้เกิดการเร่งกิจกรรมการพัฒนาชนบทที่กระหวางต่าง ๆ ใต้กระหวางอยู่แล้วในพื้นที่ให้สำเร็จขึ้นด้วยความร่วมมือของเจ้าหน้าที่กระหวางที่เกี่ยวข้อง และองค์กรของประชาชน ตลอดจนประชาชนในพื้นที่โดยการมองปัญหาร่วมกัน และร่วมมือกันแก้ไขโดยการประสานความคิดและฉันทกกำลังกัน

3.3 เพื่อสร้างและส่งเสริมหมู่บ้านที่มีศักยภาพในการพัฒนาอยู่แล้ว ให้เป็นหมู่บ้านครู เครือข่ายตัวอย่างแก่หมู่บ้านข้างเคียงให้มากขึ้น ในระบบการพึ่งตนเอง ของชุมชนด้วยการสนับสนุนของรัฐ

3.4 เพื่อระดมทรัพยากรจากชุมชนสำหรับพัฒนาหมู่บ้านให้เกิดประโยชน์ สูงสุด และมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของรัฐที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3.5 จากวัตถุประสงค์ทั้ง 4 ข้อดังกล่าวนี้ จะบังเกิดผลเป็นโครงการ ที่ถวายเป็นพระราชสักการะ แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวโรกาสที่ทรงครองราชย์ ครบ 40 ปี ในปี พ.ศ.2529 และทรงเจริญพระชนมายุ 60 พรรษา ในปี พ.ศ.2530

โครงการสารคามพัฒนาได้ปรับแนวปฏิบัติตามนโยบายโครงการปริมงคลคุณภาพ ชีวิตของประชาชนในชาติ (พรช.) โดยใช้ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เป็นเครื่อง ชีวัดในการพัฒนา โดยจังหวัดมหาสารคามได้กำหนดระยะเวลาการดำเนินงานตั้งแต่ปี 2528-2534 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น อย่างน้อยตามความจำเป็นพื้นฐาน โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเองและการมีส่วนร่วมของ ประชาชนตามนโยบายการพัฒนาชนบทแนวใหม่ของรัฐบาลเป็นสำคัญ (จังหวัดมหาสารคาม. 2528 : 14)

ค. โครงการสารคามพัฒนา โครงการสารคามพัฒนา เป็นโครงการที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชนบท จังหวัดมหาสารคาม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายนโยบายพัฒนาชนบทแผนใหม่ของรัฐบาล และเพื่อให้บรรลุผลตามโครงการปริมงคลคุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ โดยโครงการนี้ได้รับความเห็นชอบจาก คณะกรรมการการพัฒนาจังหวัด (กพจ.) เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ.2528

รายละเอียดโดยสรุปของโครงการจะนำเสนอไว้ในที่นี้ แต่โครงการทั้งหมดจะดูได้จากภาคผนวก ค

1. หลักการและเหตุผลของโครงการ หลักการที่สำคัญของโครงการสารคามพัฒนา ได้แก่ การนำนโยบายพัฒนาของรัฐบาลมาปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง โดยประสานแนวคิดในเรื่องการพัฒนาชนบทแผนใหม่ของรัฐบาล กับโครงการปริมงคลคุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม และการพึ่งพาตนเองของประชาชน และการทำงานแบบผสมผสานของเจ้าหน้าที่

2. ขรุมชาติของโครงการมีลักษณะเป็นโครงการกึ่งถาวร กล่าวคือ โครงการนี้จะใช้เป็นแนวทางพัฒนาชนบทของจังหวัดมหาสารคามไประยะหนึ่ง แม้จะเป็นการปฏิบัติการจริงมิใช่โครงการทดลอง แต่ก็จะมีการปรับปรุงโครงการเป็นระยะ ๆ โดยนำผลที่ได้จากการประเมินโครงการมาปรับปรุงให้เป็นโครงการพัฒนาในลักษณะเดียวกัน เพื่อใช้เป็นโครงการ เพื่อพัฒนาจังหวัดมหาสารคามในช่วงเวลาต่อไป

3. วัตถุประสงค์ของโครงการ โครงการสารคามพัฒนา ระบุวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

3.1 เพื่อส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาชนบทที่กระหรวงต่าง ๆ ให้กระทำอยู่แล้วในพื้นที่ให้สำเร็จขึ้นด้วยความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและองค์กรของประชาชนตลอดจนประชาชนในพื้นที่

3.2 เพื่อให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม มีความครบถ้วนสมบูรณ์ขึ้นอย่างน้อยตามเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน ได้แก่ การมีอาชีพ เพิ่มรายได้ มีสุขภาพสมบูรณ์ และเป็นพลเมืองดี

3.3 เพื่อสร้างและส่งเสริมหมู่บ้านที่มีศักยภาพในการพัฒนาอยู่แล้วให้เป็นหมู่บ้านครู หรือหมู่บ้านตัวอย่างแก่หมู่บ้านข้างเคียงได้มากขึ้น ในระบบการพึ่งพาตนเองของชุมชนด้วยการสนับสนุนของรัฐ

3.4 เพื่อระดมทรัพยากรจากชุมชนมาพัฒนาชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งระดมทรัพยากรของรัฐที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3.5 เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและเลือกโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนของตนเอง โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเอง

3.6 เพื่อใช้ความจำเป็นพื้นฐาน เป็นเครื่องชี้วัดระดับการพัฒนาของชุมชน

3.7 เพื่อเป็นโครงการถวายเป็นพระราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสที่ทรงครองราชย์ครบ 40 ปี ในปี พ.ศ.2529 และทรงเจริญพระชนมายุ 60 พรรษา ในปี พ.ศ.2530

4. เป้าหมายของโครงการ

4.1 เป้าหมายเชิงปริมาณ แบ่งเป็น

4.1.1 เป้าหมายด้านพื้นที่ กำหนดไว้ดังนี้

ระยะที่ 1 ปี 2529 มีหมู่บ้านครู ตำบลละ 1 หมู่บ้าน รวม 98 หมู่บ้าน ปี 2530 มีหมู่บ้านเครือข่ายตำบลละ 5 หมู่บ้าน รวม 490 หมู่บ้าน
ระยะที่ 2 ปี 2531-2534 มีหมู่บ้านที่ดำเนินการครบทุก

หมู่บ้าน

4.1.2 เป้าหมายด้านการฝึกอบรม

เจ้าหน้าที่ มีการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติแก่เจ้าหน้าที่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

ผู้นำท้องถิ่น มีการจัดฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่น โดย คปท. อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

4.2 เป้าหมายเชิงคุณภาพ กำหนดไว้ในรูปผลที่คาดว่าจะได้รับของ
โครงการสารคามพัฒนา ดังนี้

4.2.1 ประชาชนร่วมกับ กม. สามารถ

- สํารวจข้อมูลในหมู่บ้าน
- ค้นหาปัญหา
- หาสาเหตุของปัญหา
- วางแผนและจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาได้
- ร่วมกิจกรรมพัฒนา
- ร่วมประเมินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา ปรับปรุง

4.2.2 ประชาชนกับ กม. ทำงานเป็นกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2.3 เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล 4 กระทรวงหลัก รวมทั้งภาคเอกชน
ทำงานร่วมกันแบบผสมผสาน โดยมี จปฐ. เป็นตัวเชื่อมโยง

4.2.4 สถาบันหลักของหมู่บ้าน ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน ร่วมมือ
กันดำเนินการแก้ไขปัญหของหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2.5 ประชาชนในหมู่บ้าน สามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้
ด้วยตนเองโดยยึดหลักพึ่งตนเองได้ตลอดไป

5. เนื้อหาสาระของโครงการ โครงการสารคามพัฒนามุ่งพัฒนาคุณภาพ
ของบุคคลเพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการนี้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพเหมาะสมในการ
ดำเนินงานตามโครงการ ทั้งบุคลากรฝ่ายที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล และประชาชน

ในแง่ของกลวิธีดำเนินการตามโครงการ โครงการสารคามพัฒนาใช้แนวทาง
พัฒนาชนบทแนวใหม่ของรัฐบาลเป็นแนวทางดำเนินการใช้เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานเป็น
เครื่องชี้วัดผลของการดำเนินงาน โดยให้หมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาทั้งหมด

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการดำเนินงานโครงการสารคามพัฒนา ได้
กำหนดการดำเนินงานไว้ 7 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 การเตรียมข้าราชการ การเตรียมข้าราชการมุ่งเน้นการที่จะเปลี่ยนคุณลักษณะของข้าราชการให้เหมาะสมกับการทำงานพัฒนาชนบทแนวใหม่ โดยมุ่งเน้นในเรื่องการทำงานเป็นทีม (Team work) การปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่องานพัฒนาชนบทให้ดีขึ้น ยอมรับความสามารถของประชาชน และรู้จักสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเอง วิธีที่ใช้ในการเตรียมข้าราชการทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบลใช้การฝึกอบรมในลักษณะฉายทอด คือ วิทยากรระดับจังหวัด อบรมวิทยากรระดับอำเภอ และวิทยากรระดับอำเภออบรม คปค. ลดหลั่นกันลงไป

ขั้นที่ 2 การเตรียมประชาชน การเตรียมประชาชนมุ่งเน้นให้ประชาชนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติการด้วยตนเอง มีส่วนร่วมในการพัฒนา เชื่อมั่นในการพึ่งพาตนเอง รู้จักคิด ค้นคว้าปัญหา การตัดสินใจ การปฏิบัติงานและบริหารการจัดการ วิธีการที่ใช้เตรียมประชาชนคือ คปค. ร่วมประชุมชี้แจงและฝึกอบรมประชาชน

ขั้นที่ 3 การจัดตั้งและการพัฒนาองค์กรประชาชน มุ่งปรับปรุงคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน (กม.) ให้มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับของประชาชน และให้มีองค์กรเพียงองค์กรเดียวเท่านั้น เน้นให้สตรีและเยาวชนเข้ามามีบทบาทในคณะกรรมการหมู่บ้าน และให้มีการฝึกอบรมคณะกรรมการหมู่บ้าน โดย คปค. ซึ่งจะดำเนินการปีละครั้ง มีการศึกษาดูงานหมู่บ้านครู รวมทั้งการที่ให้ กม. รู้จักการวางแผนในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างถูกวิธีการ และเป็นปัจจุบันเสมอ

ขั้นที่ 4 สสำรวจปัญหาของหมู่บ้านและครอบครัวโดยใช้แบบสำรวจ จปฐ. 1, 2, 3 เมื่อสำรวจแล้วจะทำให้ทราบปัญหาของหมู่บ้าน ผู้สำรวจก็คือ ประชาชนที่ได้รับการฝึกอบรมแล้ว

ขั้นที่ 5 วิเคราะห์ปัญหาที่ได้จากการสำรวจ และหาแนวทางแก้ไขโดยจัดทำเป็นแผนพัฒนาหมู่บ้าน และเก็บไว้ที่หมู่บ้าน โดยเน้นให้ประชาชนจัดทำเอง

ขั้นที่ 6 คำเนินการตามแผนที่วางไว้ โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้ลงมือปฏิบัติการโดยประชาชนเอง ส่วนที่เกินขีดความสามารถก็จะขอการสนับสนุนจากรัฐ ตามระบบ กชช. ต่อไป

ขั้นที่ 7 การประเมินผล เมื่อสิ้นปีประชาชนก็จะดำเนินการสำรวจ
จปฐ.1, 2, 3 ในหมู่บ้านของตน เพื่อจะได้ทราบว่าหมู่บ้านใดดำเนินการแก้ไขปัญห
ไปมากน้อยเพียงใด ถ้ายังมีปัญหาเหลืออยู่ก็จะแก้ไขต่อไป

6. วิธีบริหารโครงการ การบริหารโครงการสารคามพัฒนา มีลักษณะ
ดังนี้

6.1 การบริหารระดับจังหวัด ประกอบด้วย คณะกรรมการพัฒนาจังหวัด
(กพจ.) ซึ่งเป็นองค์กรในการควบคุมนโยบายและกำหนดแนวทางการพัฒนา และคณะทำงาน
โครงการสารคามพัฒนา ซึ่งมีหน้าที่ในการดำเนินงานตามโครงการและนโยบายที่คณะ
กรรมการพัฒนาจังหวัดได้กำหนดไว้

คณะทำงานโครงการสารคามพัฒนา แบ่งหน่วยงานออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ
5 ฝ่าย คือ ฝ่ายวิชาการและส่งเสริมเผยแพร่ ฝ่ายนิเทศงาน ฝ่ายข้อมูลและแผนภูมิ
ฝ่ายการวิจัยประเมินผล

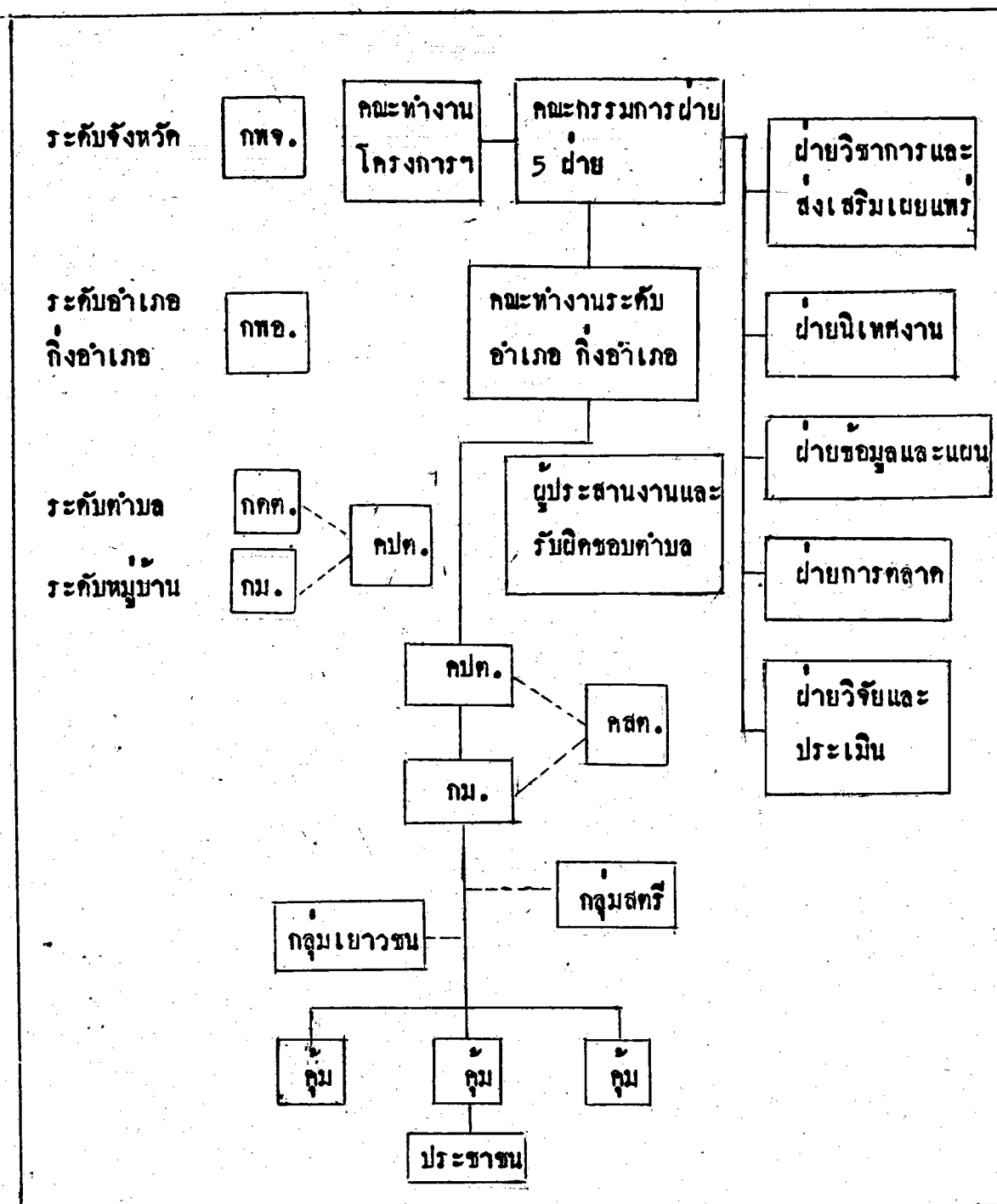
6.2 การบริหารระดับอำเภอ มีโครงสร้างการบริหารโครงการโดย
แบบจากระดับจังหวัด กล่าวคือ มีคณะกรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ.) และคณะทำงาน
ระดับอำเภอ/กิ่งอำเภอด้วย

6.3 การบริหารระดับตำบล การดำเนินงานโครงการสารคามพัฒนา
ในระดับตำบลจะมุ่งลงไปสู่คณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติงานพัฒนาชนบทระดับตำบล โดย
เน้นที่เจ้าหน้าที่ 4 กระบวนหลัก ในระดับตำบล โดยให้มีผู้ประสานงานรับผิดชอบตำบล
ซึ่งคัดเลือกจากหัวหน้าส่วนราชการ 4 กระบวนหลัก ระดับอำเภอ และส่วนราชการ
อื่น ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญ และมีวิญญานในการพัฒนา ทำหน้าที่เสมือนผู้จัดการในตำบลอีกด้วย

ในการดำเนินงานระดับตำบล สภาตำบลจะทำหน้าที่เป็นเหมือนองค์กร
ในการที่ตำบลจะสร้างความยอมรับและความชอบธรรมในการดำเนินงานในระดับตำบล
ทั้งนี้เนื่องจากสภาตำบลประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบล ซึ่งเป็นประธานคณะ
กรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง

6.4 ระเบียบหมู่บ้าน โครงการสารคามพัฒนาใช้กรรมการหมู่บ้าน (กม.)

เป็นแกนในการพัฒนา โดยร่วมมือกับกลุ่มสตรีและกลุ่มเยาวชน และเพื่อให้ผลการพัฒนากระจายไปทั่วถึง จึงได้แบ่งหมู่บ้านออกมาเป็นคุ้ม แต่ละคุ้มมีครัวเรือนระหว่าง 10-15 ครัวเรือน แต่ละคุ้มเหล่านี้จะรวมกันรับผิดชอบคุ้มของตน

ภาพประกอบ 5 แผนภูมิแสดงโครงสร้างและองค์การบริหารโครงการสารคามพัฒนา

7. บุคลากรในโครงการ

ข้าราชการ ใ้แก่ เจ้าหน้าที่ 4 กระทรวงหลัก และกระทรวงที่เกี่ยวข้อง
บุคลากรจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และองค์กรเอกชนในจังหวัดมหาสารคาม

8. งบประมาณ ใช้งบประมาณปกติของกระทรวงต่าง ๆ

9. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการสารคามพัฒนา เอกสาร
และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการสารคามพัฒนามีค่อนข้างน้อย เท่าที่มีอยู่ส่วนใหญ่เป็น
เอกสารที่คณะกรรมการดำเนินการโครงการได้จัดทำขึ้น เพื่อให้ประโยชน์ของโครงการ
เอง เอกสารเกี่ยวกับโครงการที่สำคัญ ใ้แก่

9.1 เอกสารแนะนำโครงการสารคามพัฒนา เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อ
แนะนำให้รู้จักกับโครงการ ในด้านความเป็นมาของโครงการ สภาพปัญหาการพัฒนาชนบท
ของจังหวัด แนวความคิด และโครงสร้างการบริหารงานของโครงการพัฒนา รวมทั้งสรุป
ผลการดำเนินงานตามโครงการสารคามพัฒนา ในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ.2528 ถึงเดือน
พฤษภาคม พ.ศ.2529 กวย

ในส่วนที่เป็นการสรุปผลการดำเนินงาน เอกสารใ้ชี้ให้เห็นถึง
กระบวนการดำเนินการในคานต่าง ๆ คือ การเตรียมข้าราชการ การเตรียมประชาชน
การสำรวจปัญหาของหมู่บ้านตามเกณฑ์ จปฐ. การวิเคราะห์ปัญหาและการวางแผนพัฒนา
หมู่บ้าน รวมทั้งการดำเนินการแก้ปัญหา การติดตามผล และแผนการขยายหมู่บ้านเครือข่าย
โดยสรุปผลในเชิงจำนวนหมู่บ้านและจำนวนบุคคลที่เข้าร่วมโครงการ ไม่ใ้กล่าวถึงปัญหา
ของการดำเนินงานใ้ชัดเจน (คณะกรรมการโครงการสารคามพัฒนา. 2528)

9.2 เอกสารคู่มือการปฏิบัติงานวิทยากรอำเภอ-คปค. ประจำปี 2528-
2529 เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางปฏิบัติงานใ้บรรลุ
วัตถุประสงค์

เอกสารฉบับนี้ มีเนื้อหาสาระห่านองเดียวกันกับเอกสารแนะนำ
โครงการสารคามพัฒนา แต่ใ้เพิ่มเนื้อหาที่สำคัญเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ

วิทยากระดับจังหวัด อำเภอกม. กสท. และ กม. รวมทั้งเนื้อหาที่เกี่ยวกับเทคนิคการให้ความรู้แก่ประชาชน เทคนิคการนิเทศงาน แต่ไม่ได้กล่าวถึงผลสรุปของการดำเนินงาน (จังหวัดมหาสารคาม. 2528)

9.3 คู่มือการปฏิบัติงานโครงการสารคามพัฒนา ปี 2530-2531 เป็นหนังสือที่คณะกรรมการบริหารและประสานการฝึกอบรม โครงการสารคามพัฒนา จัดทำขึ้นเพื่อให้รู้ปฏิบัติงานในชนบทช่วงปี 2530-2531 สืบต่อจากเอกสารในข้อที่ 2 ที่กล่าวมาแล้ว

หนังสือเล่มนี้ ได้กล่าวถึงนโยบายการพัฒนาชนบท ความสัมพันธ์ระหว่างโครงการสารคามพัฒนากับระบบพัฒนาชนบทแห่งชาติ การมีส่วนร่วมของประชาชน มีบทสรุปการปฏิบัติงาน โครงการสารคามพัฒนาแนวทางแก้ปัญหา จปฐ. และแนวทางการปฏิบัติงานตามโครงการสารคามพัฒนาปี 2530-2531 เป็นต้น

ในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามโครงการสารคามพัฒนา หนังสือได้นำเสนอผลสรุปไว้ดังนี้ (จังหวัดมหาสารคาม. 2531)

1. หางานสังคม การศึกษา และสาธารณสุขมูลฐาน ปรากฏว่า ในส่วนข้าราชการมีวิญญูชนในการพัฒนา มีความเสียสละมากขึ้น มีการทำงานร่วมกันแบบผสมผสานมากขึ้น ลดความเป็นเจ้านายลง แต่มีบทบาทในฐานะผู้ร่วมงานหรือผู้กระตุ้นให้ประชาชนเกิดการพัฒนามากขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่โครงการสารคามพัฒนาได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้

ในส่วนของประชาชน เริ่มตระหนักถึงความสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตด้วยตนเอง ได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมมากขึ้น มีความสามารถในการรวมกลุ่มเป็นองค์กร และการจัดการเกี่ยวกับองค์กร ได้มีความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ มีความรักในถิ่นฐาน และมีส่วนร่วมในการพัฒนามากขึ้น รวมทั้งการเปลี่ยนบทบาทของสตรีให้มีบทบาทในการพัฒนามากยิ่งขึ้นด้วย

ในด้านการสาธารณสุข ปรากฏว่ามีจำนวนบ้านที่ถูกสุขลักษณะ มีส่วนมีน้ำดื่มตลอดปีเพิ่มมากขึ้น อัตราเพิ่มของประชากรลดลง และเด็กนักเรียนมีอาหารกลางวันที่มีคุณภาพรับประทานเป็นจำนวนที่สูงขึ้น

นอกจากนี้ช่องว่างระหว่างข้าราชการกับประชาชนก็ลดน้อยลง ประชาชนเริ่มเข้ามาปรึกษาหารือ กำหนดแนวทางและดำเนินกิจกรรมแก่ผู้เข้าร่วมกับข้าราชการมากขึ้น

2. ด้านเศรษฐกิจ ปรากฏว่า ค่าใช้จ่ายประจำวันของประชาชนลดลง ประมาณว่า โครงการส่งเสริมให้ทุกคนเรือนปลูกมะละกอและพืชผักสวนครัว ครัวเรือนก็สามารถลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันได้อย่างน้อยครอบครัวละ 3 บาทต่อวัน ป้องกันการไหลของเงินตราออกนอกจังหวัดได้อย่างน้อยวันละสามแสนบาท หรือประมาณ 109 ล้านบาทต่อปี

3. ด้านการเมือง ปรากฏว่า ประชาชนและองค์กรประชาชนในระดับหมู่บ้านมีบทบาทมากขึ้นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นกลไกหลักในการผลักดันการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัดรวมทั้งมีส่วนร่วมในทางการเมืองในการเลือกตั้งระดับต่าง ๆ มากขึ้นด้วย

ในส่วนที่เกี่ยวกับการวิจัย คณะอนุกรรมการฝ่ายวิจัยและประเมินผล โครงการสารคามพัฒนา (คณะอนุกรรมการฝ่ายวิจัยและประเมินผล. 2530) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบลักษณะบางประการระหว่างหมู่บ้านเป้าหมายตามโครงการสารคามพัฒนา โดยมีจุดมุ่งหมายหลักที่สำคัญคือ เพื่อเปรียบเทียบลักษณะบางประการระหว่างหมู่บ้านเป้าหมาย ตามโครงการสารคามพัฒนา ซึ่งเป็นหมู่บ้านพัฒนาเร็วพวกหนึ่ง กับหมู่บ้านพัฒนาช้าอีกพวกหนึ่ง กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยหมู่บ้านเป้าหมาย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านคอนเมือง กับบ้านเหล่าโง้ง เป็นตัวแทนหมู่บ้านพัฒนาเร็ว และบ้านมะกอกกับบ้านคอนชุม เป็นตัวแทนหมู่บ้านพัฒนาช้า การเก็บข้อมูลทำได้โดยการสัมภาษณ์ประชาชนและสังเกตพฤติกรรมการทำงานต่าง ๆ ของประชาชนในหมู่บ้านดังกล่าว

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาเร็วมีเจตคติในทางบวกต่อโครงการสารคามพัฒนาสูงกว่าประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาช้า ประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาเร็วให้ความเห็นว่า ตนเองได้มีส่วนร่วมในการพัฒนามากกว่าประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาช้า

ประชาชนในหมู่บ้านที่พัฒนาเร็วมีการทำงานเป็นระบบมากกว่าประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาช้า และประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาเร็ว สามารถหารายได้ต่อคนได้สูงกว่าประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาช้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งอาจสรุปได้ว่า ตัวแปรที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนา ได้แก่ เจตคติที่ดีต่อโครงการ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและความสามารถในการหารายได้ของประชาชนในหมู่บ้าน

4. การประเมินโครงการ

การประเมินโครงการ เป็นงานที่สำคัญอย่างหนึ่งในการดำเนินงานโครงการ บทบาทของการประเมินโครงการที่มีต่อการบริหารโครงการอาจแยกได้ 2 ประการคือ ประการแรกเป็นบทบาทในการประเมินผลย่อย (Formative Role) ซึ่งเป็นการประเมินที่จัดขึ้นในระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ เช่น การประเมินความต้องการ และการประเมินกระบวนการปฏิบัติ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการ เพราะการประเมินในลักษณะนี้ช่วยให้ข้อมูลย้อนกลับที่สามารถนำไปใช้พิจารณาการดำเนินงานว่ามีข้อบกพร่องในส่วนใดอันจะแก้ไขได้ทันที่ ประการที่สอง เป็นบทบาทในการประเมินผลสรุป (Summative Role) เป็นการประเมินที่จัดทำขึ้น เมื่อการดำเนินงานโครงการได้สิ้นสุดลงแล้ว เช่น การประเมินประสิทธิผล และการประเมินผลที่ได้รับ และการประเมินผลกระทบ เป็นต้น จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการประเมินก็คือ การตัดสินคุณค่า การตรวจสอบประสิทธิผล และการค้นหาส่วนที่ด้อยของโครงการ

(Scriven. 1985 citing on Worthen and Sender. 1963 : 63-64)

ก. ความหมายของการประเมินโครงการ

ซัทแมน (Suchman. 1967 : 29-31) กล่าวว่า การประเมินเป็นการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานจริง (Actual Results) กับผลที่คาดว่าจะได้รับ (Expected Results) ซึ่งเป็นการวัดความสำเร็จจากการดำเนินงาน โดยพิจารณา

จุดมุ่งหมาย และเป็นการศึกษาพิจารณาเกี่ยวกับผลลัพธ์ซึ่งเกิดจากกิจกรรมบางประเภท ที่มุ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

ไวส์ส (Weiss. 1972 : 21) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง การประเมินค่าการดำเนินงานของกิจกรรมใด ๆ อย่างมีระบบ เพื่อปรับปรุง การดำเนินงานนั้น ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

เควิส (Davis. 1974 : 272) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง การตรวจสอบวัตถุประสงค์ของโครงการว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ หรือไม่ และบรรลุถึงเป้าหมายนั้นด้วยดี มากน้อยเพียงใด

โบล่า (Bhola. 1979 : 1-2) อธิบายว่า โดยปกติมนุษย์จะประเมิน การกระทำและประสบการณ์ในอดีต เพื่อรักษาการกระทำที่ดีไว้ หรือปรับปรุงการกระทำใน อนาคตให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้ได้รับความพอใจมากยิ่งขึ้น การประเมินในที่นี้หมายถึง การ พิจารณาและตัดสินใจเกี่ยวกับคุณค่า คุณภาพ ความสำคัญ ปริมาณ หรือสภาพของบางสิ่ง บางอย่าง

โบล่า ได้รวบรวมคำจำกัดความของการประเมินไว้ ดังนี้

ลี เจ ครอนบาค (Lee J. Cronbach) ให้คำจำกัดความว่า การ ประเมินคือการรวบรวมและการให้ความรู้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินการโครงการ

มาร์วิน ซี อัลกิน (Marvin C. Alkin) อธิบายเกี่ยวกับการประเมิน ว่า เป็นกระบวนการค้นหาการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยการเลือก รวบรวม และ วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อรายงานสรุปสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในแนวทางเลือก ทางที่เหมาะสมจากแนวทางต่าง ๆ ที่มีอยู่

มัลคอล์ม โพรวัส (Malcolm Provus) อธิบายว่าการประเมิน คือ กระบวนการของ

1. การตกลงใจเกี่ยวกับมาตรฐานของโครงการ
2. การพิจารณาความไม่สอดคล้องระหว่างลักษณะบางประการของ

โครงการกับมาตรฐานที่ลักษณะนั้นควรจะเป็นตามโครงการ และ

3. การใช้ข้อมูลเกี่ยวกับความไม่สอดคล้อง เพื่อแก้ไขจุดอ่อนของโครงการ

ไมเคิล สคริฟเวน (Michael Scriven) บรรยายกิจกรรมการประเมินว่าเป็นการรวบรวมข้อมูลที่ไ้จากการปฏิบัติและนำข้อมูลนั้นมาเปรียบเทียบหรือประมาค่ากับการให้น้ำหนักตามมาตรฐาน (ตามเกณฑ์) แล้วจึงทำการตัดสินใจ โดยแบ่งการประเมินออกเป็นสองชนิด คือการประเมินเพื่อแก้ไขปรับปรุงโครงการ (Formative Evaluation) และการประเมินเพื่อสรุปผลของโครงการที่มีต่อกลุ่มผู้เข้าร่วมในโครงการหรือชุมชน (Summative Evaluation)

แดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam) ให้ความหมายของการประเมินว่า เป็นกระบวนการวิเคราะห์ รวบรวม และการอำนวยการข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับทางเลือกต่าง ๆ

เซพูลเวท และคุปตะ (Sepulveda and Gupta. 1981 : 31-32) ได้ให้ความหมายของคำว่า การประเมินผลไว้ 2 ลักษณะคือ ประการแรก หมายถึง กระบวนการตรวจสอบผลสำเร็จ ความเป็นไปได้ ประสิทธิภาพของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานตามโครงการ ประการที่สอง หมายถึง กระบวนการเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมในระหว่างการทำงาน และภายหลังการดำเนินงานกับวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการตามที่ได้กำหนดไว้แล้ว

ในส่วนของการนิยามการไทย ก็ได้มีผู้รู้เกี่ยวกับการประเมิน ได้สรุปและอธิบายความหมายของคำว่า การประเมิน (Evaluation) ไว้มากมาย ดังจะได้นำมากล่าวต่อไปนี้

ฉมพร แสงชัย (2520 : 3) กล่าวถึงการประเมินผลไว้ว่า การประเมินผล คือ

1. การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับแผนที่ตั้งไว้
2. การควบคุมและเร่งรัดการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผน
3. การศึกษาในทางปฏิบัติเพื่อแก้ไขแผนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
4. การศึกษาแผนการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว เพื่อให้ทราบว่า การดำเนินงานได้ตอบสนองความต้องการ หรือแก้ปัญหาที่มีอยู่อย่างไร
5. การศึกษาคูณผลกระทบทางตรงและทางอ้อมของการดำเนินงานของโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นข้อมูลช่วยในการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2524 : 1) ได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่าเป็นกระบวนการ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสนเทศสำหรับการตัดสินใจคุณค่าของโครงการ ผลลัพธ์กระบวนการ จุดมุ่งหมายของโครงการหรือโปรแกรม หรือทางเลือกต่าง ๆ เพื่อนำไปปฏิบัติให้บรรลุจุดมุ่งหมาย จุดเน้นของการประเมิน คือการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อสนเทศ เพื่อตัดสินใจคุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยเฉพาะ

บุญเชื้อ ทองอยู่ (2525 : 24) กล่าวถึงการประเมินโครงการว่า มีผู้ให้ความหมายไว้นแตกต่างกัน เช่น เป็นการควบคุมทางด้านการจัดการ (Management Control) เป็นการตรวจสอบว่าโครงการที่ได้ดำเนินการไปนั้นมีความก้าวหน้าไปแค่ไหน มีปัญหาในทางปฏิบัติอย่างไร บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ หรือมีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างไรบ้าง หรือหมายถึงกระบวนการรวบรวมข้อมูลและเสนอข้อมูลเพื่อตัดสินใจเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหรือเลือกวิธีการใหม่เกี่ยวกับการดำเนินการโครงการ เป็นกระบวนการในการค้นหาหรือตัดสินใจ โดยมีหลักเกณฑ์หรือหลักการเพื่อการปรับปรุงแก้ไขให้ดำเนินการต่อไป หรือแม้แต่จะยุติ และได้กล่าวสรุปความหมายของการประเมินโครงการไว้ด้วยความหมายเช่นเดียวกับที่ สมพร แสงชัย สรุปไว้ดังกล่าว่าแล้ว

มานพ ภาณุทวีไลธรรม (2525 : 9) ได้รวบรวมความหมายของการประเมินผลแล้วสรุปว่า ความหมายของการประเมินมีจุดเน้นที่การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงาน

กับเป้าหมายที่กำหนด จึงกล่าวได้ว่า การประเมินผลโครงการคือ การศึกษาเปรียบเทียบ ผลการปฏิบัติงานของโครงการกับเป้าหมายของโครงการที่กำหนดไว้ โดยมีการรวบรวม ข้อมูล และวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบระเบียบ

นิศา ชูโต (2526 : 9) กล่าวสรุปถึงความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง กิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ความหมายและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโครงการ และหาผลที่แน่ใจว่าเกิดจากโครงการ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนคุณภาพและประสิทธิผลของโครงการให้ดียิ่งขึ้น

ประพัฒน์ จำปาไทย (2528 : 1) กล่าวถึงการประเมินไว้ในทำนองเดียวกันกับ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ซึ่งได้นำเสนอไว้แล้ว โดยเน้นประเด็นการตัดสินใจคุณค่าว่าการประเมินเป็นกระบวนการที่มุ่งคำตอบ ถึงการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดสารสนเทศ (Information) เพื่อช่วยในการตัดสินใจ

ประทุม รอดประเสริฐ (2530 : 39) สรุปว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินการโครงการ เพื่อพิจารณาบ่งชี้ให้ทราบถึงจุดเด่นหรือจุดด้อยของโครงการนั้นอย่างมีระบบ แล้วตัดสินใจว่าจะปรับปรุงแก้ไขโครงการนั้นเพื่อการดำเนินงานต่อไป หรือจะยุติการดำเนินงานโครงการนั้นเสีย

ปราชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2529 : 11) สรุปความหมายของการประเมินผลไว้ว่า หมายถึง การวิจัยประยุกต์ ซึ่งได้นำระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มาประยุกต์ใช้เพื่อ

1. ศึกษาหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่างนโยบาย แผนงานโครงการ (หรือตัวแปรอิสระ) กับผลลัพธ์และผลกระทบ (หรือตัวแปรตาม) ทั้งที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนา

2. ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผลลัพธ์และผลกระทบที่พึงปรารถนา กับวัตถุประสงค์ และเป้าประสงค์

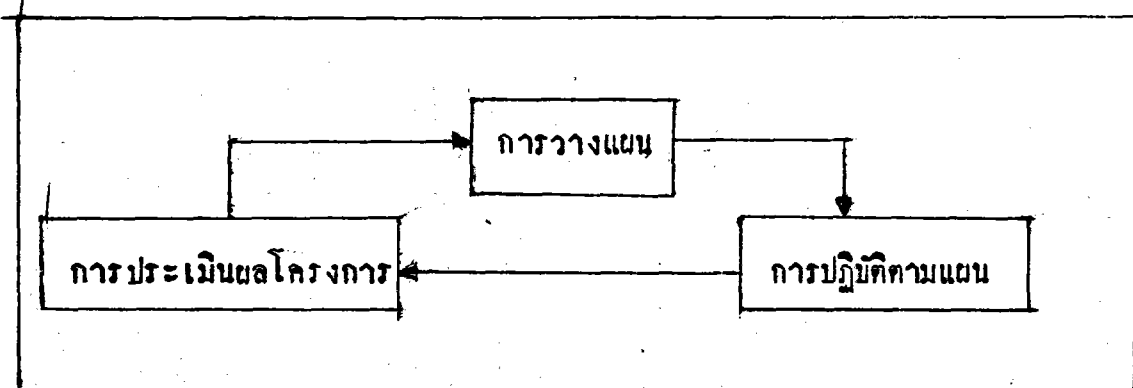
3. เพื่อสังเกตรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลลัพธ์และผลกระทบข้างเคียงที่อาจไม่เคยมาคิดไว้วางหน้า

4. เพื่อติดตามและประเมินในกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ระหว่างการดำเนินการให้เป็นไปตามแนวทางหรือแผนที่วางไว้วางหน้า

จากคำนิยามและคำอธิบายเกี่ยวกับการประเมินผล (Evaluation) เหนือที่ได้สำรวจและรวบรวมมานี้ จะเห็นได้ว่าความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของการประเมินมิได้แตกต่างกันนัก ในประเด็นหลัก กล่าวคือ การประเมินผลโครงการเป็นกระบวนการรวบรวมข้อสนเทศ เกี่ยวกับโครงการใดโครงการหนึ่ง โดยมีการรวบรวมข้อมูลและวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบระเบียบ เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานกับเป้าหมายที่กำหนดไว้

ข. ความสำคัญของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการมีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินการโครงการ ในการปฏิบัติงานโครงการ ไม่ว่าจะโดยหน่วยงานเอกชน ย่อมต้องประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญสามขั้นตอนด้วยกันคือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินโครงการ ซึ่งอาจแสดงได้ตามแผนภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 6 แสดงความสัมพันธ์ของขั้นตอนการปฏิบัติงานตามโครงการ

การประเมินโครงการซึ่งเป็นขั้นตอนที่สาม นับได้ว่าเป็นกระบวนการที่ขาดไม่ได้ในการบริหารโครงการ เพราะเป็นแหล่งที่มาของข้อมูลที่จะสะท้อนให้เห็นว่า เป้าหมายของโครงการนั้นได้บรรลุไปไ้มากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (วีระพล สุวรรณนันทน์. 2520 : 4 ; สมศักดิ์ สุวรรณสุจริต. 2528 : 124)

เบรตัน (สมาน กอนท้าวทองกี. 2526 : 1 อ้างอิงมาจาก Breton. 1981) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการประเมินผลว่า เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ผลของการประเมินไม่เพียงแต่ชี้ให้เห็นผลสำเร็จของการดำเนินงานที่เกิดขึ้นตามที่คาดการณ์ล่วงหน้าไว้เท่านั้น แต่ยังชี้ให้เห็นผลกระทบของโครงการที่มีต่อชุมชน การประเมินผลมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้บริหารโครงการในการที่จะบริหารให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง หลีกเลี่ยงและขจัดปัญหาที่เกิดขึ้น ขยาย หรือปรับโครงการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนยิ่งขึ้น หรืออาจจะปรับโครงการถ้าจำเป็น

บุว์ตัน วูชิเมซี (2525 : 5) กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินโครงการในแง่ของการป้องกันการสูญเสียเปล่าในการดำเนินการ และเป็นการกระตุ้นเตือนผู้รับผิดชอบให้เอาใจใส่ต่อการดำเนินงานอย่างจริงจัง อันจะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในประโยชน์ของโครงการอย่างจริงจัง

ความสำคัญของการประเมินได้รับการยืนยันจาก สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2528 : บทนำ) ว่า การบริหารโครงการด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโครงการทางบ้าน เศรษฐกิจ สังคม หรือการเมือง การปกครอง ก็ตามจะบังเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ สูงสุด จำเป็นต้องอาศัยการประเมินโครงการที่เป็นระบบ กล่าวคือ ผลจากการประเมินโครงการจะทำให้ผู้บริหารโครงการได้ทราบจุดเด่นและจุดด้อยของโครงการเพื่อดำเนินการแก้ไขโครงการได้ทันที่ และในฐานะที่เป็นผู้บริหาร รับผิดชอบโครงการเมื่อได้ดำเนินการไปแล้วย่อมต้องการทราบว่า โครงการนั้นได้บรรลุเป้าหมายหรือไม่เพียงใด คู่กับทุนและแรงงานที่ลงทุนไปหรือไม่ คำตอบของคำถามเหล่านี้ก็จะได้จากการประเมิน

โครงการ การประเมินโครงการจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ และมีความเป็นปรนัย ผลประเมินจึงจะเป็นประโยชน์คุ้มค่าและเป็นที่ยอมรับ โดยสรุป การประเมินโครงการย่อมนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงส่วนประกอบของโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดดำเนินการโครงการในแง่มุมต่าง ๆ อย่างทันทางที่ ในขณะที่โครงการนั้นกำลังดำเนินอยู่ ซึ่งย่อมนำไปสู่ผลสำเร็จของโครงการในที่สุด

ประชุม รศ.ประเสริฐ (2530 : 40) ได้กล่าวถึงความสำคัญและความมุ่งหมายที่สำคัญของการประเมินโครงการไว้ดังนี้

1. การประเมินโครงการจะช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์และมาตรฐานของการดำเนินการมีความชัดเจนขึ้น
2. การประเมินโครงการช่วยให้การใช้ทรัพยากรของโครงการเป็นไปอย่างคุ้มค่าหรือเกิดประโยชน์เต็มที่
3. การประเมินโครงการช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์และดำเนินงานไปทั่วถึง
4. การประเมินโครงการช่วยแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบของโครงการและทำให้โครงการมีข้อที่ทำความเสียหายลดน้อยลง
5. การประเมินโครงการช่วยควบคุมคุณภาพของโครงการ
6. การประเมินโครงการ ช่วยสร้างขวัญ กำลังใจ และความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในโครงการ
7. การประเมินโครงการช่วยตัดสินใจในการบริหารโครงการ เป็นข้อมูลอย่างสำคัญในการวางแผนหรือการกำหนดนโยบายของผู้บริหาร

โดยเหตุที่การประเมินโครงการมีความสำคัญดังกล่าวข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงนำเอาวิธีการวิจัยประเมินมาใช้ในการประเมินโครงการสารคามพัฒนา เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เกิดประโยชน์ต่อโครงการสารคามพัฒนา และประชาชนชาวจังหวัดมหาสารคาม โดยเลือกรูปแบบการประเมินที่เหมาะสมเพื่อการประเมินต่อไป

ค. แนวทางในการวิจัยประเมินผล

การวิจัยประเมินผลมีแนวทางดำเนินการหลายทาง ซึ่ง นิสา ชูโต (2527 : 27) และ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2529 : 56-80) ได้สรุปรวบรวมโดยอ้างอิงจาก เฮาส์ (House. 1980) ว่ามีแนวทางการดำเนินการวิจัยประเมินผลหลายแนวทาง ดังนี้

1. แนววิเคราะห์เชิงระบบ แนวการประเมินแบบวิเคราะห์ระบบ มุ่งถึงผลที่จะได้จากโครงการ และพยายามหาความเกี่ยวข้องของรูปแบบของแผนงานที่วางในโครงการกับตัวบ่งชี้ต่าง ๆ และผลที่เกิดจากโครงการในการประเมินแนวโน้ม ต้องวัดได้ในเชิงปริมาณ วิธีการที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นการทดลอง เพื่อดูผลของการวางแผนแบบต่าง ๆ ในสถานการณ์ทางธรรมชาติ การประเมินผลแนวโน้มนี้มักมีฐานคิดว่าบุคลากรในฝ่ายต่าง ๆ มีความเข้าใจตรงกันเป็นเอกฉันท์เกี่ยวกับเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ ตลอดจนนโยบายและแผนงานของโครงการ ผลลัพธ์ที่สำคัญของการประเมินแนวโน้มก็คือ การชี้ให้เห็นประสิทธิภาพของโครงการ แต่การประเมินแนวโน้มนี้ก็มีจุดอ่อนคือ ขาดภาพรวมของนโยบาย แผนงานของโครงการนั้น ๆ

2. แนววัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม แนวการประเมินแบบยิควัตถุ ประสงค์เชิงพฤติกรรม ใ้ยิควัตถุประสงค์เป็นประเด็นสำหรับการศึกษาผลของโครงการ วิธีการที่ใช้ได้แก่ การวางวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม และการวัดด้วยแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ ทั้งนี้เพื่อตอบคำถามที่ว่า แผนงานบรรลุผลตามวัตถุประสงค์หรือไม่ หรือโครงการกำลังให้ผลตามที่ระบุวัตถุประสงค์ล่วงหน้าไว้หรือไม่

3. แนวการตัดสินใจ แนวการประเมินแบบยิควัตถุการตัดสินใจเป็นหลักนี้ ถือว่า การประเมินเป็นการให้บริการคำแนะนำและข้อเสนอแนะ รวมทั้งโอกาสในทางเลือกแก่ผู้บริหาร วิธีการที่ใช้ได้แก่ การสำรวจโดยใช้แบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์เกี่ยวกับโครงการในสภาพการณ์ต่าง ๆ ขณะที่โครงการกำลังดำเนินงานอยู่ เพื่อประมวลข้อเท็จจริงต่าง ๆ ให้ได้ข้อเสนอแนะที่เพียงพอสำหรับผู้บริหารของโครงการ ในเรื่องที่

เกี่ยวกับผล และแนวทางการดำเนินโครงการทั้งนี้เพื่อตอบคำถามที่ว่า แผนงานมีประสิทธิผลหรือไม่ และส่วนใดของแผนงานที่มีประสิทธิผลสูง ส่วนใดที่จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไข

4. แนวอิสระจากเป้าประสงค์ การประเมินตามแนวอิสระจากเป้าประสงค์เกิดจากแนวคิดที่ว่า ผู้ประเมินไม่จำเป็นต้องรู้วัตถุประสงค์ของโครงการ หรือใช้วัตถุประสงค์เป็นเกณฑ์ประเมิน เพราะอาจเป็นการลำเอียงในการประเมินได้ แนวคิดหลักของการประเมินแบบนี้จึงมุ่งไปที่การดูผลทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากโครงการ แล้วเปรียบเทียบความสำคัญของผลเหล่านี้ว่าตรงกับความต้องการหรือไม่ การวิเคราะห์เชิงอรรถ และการตรวจสอบอย่างปราศจากอคติ เป็นวิธีการที่สำคัญของการประเมินแบบนี้ ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่า ผลลัพธ์ที่แท้จริง (Actual Effect) ของโครงการเป็นอย่างไร

5. แนวการศึกษาเฉพาะกรณี แนวการศึกษาเฉพาะกรณี มีเป้าหมายที่จะทราบว่า บุคคลอื่น ๆ ที่มีผู้บริหารหรือกลุ่มผู้รับผิดชอบโครงการเข้าใจโครงการในลักษณะอย่างไร โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รวมทั้งการศึกษาเอกสาร และเสนอผลการวิจัยโดยใช้การพรรณนาความ และผลลัพธ์ที่แนวการศึกษาแบบนี้ต้องการก็คือ บุคคลต่างกลุ่มมีทัศนคติต่อโครงการอย่างไร

6. แนววิจารณ์ศิลปะ การประเมินตามแนววิจารณ์ศิลปะ การวิจารณ์ตามแนวทางนี้จะอาศัยวิธีการของนักวิจารณ์ศิลปะ กล่าวคือ ผู้วิจารณ์ต้องมีความเชี่ยวชาญในสิ่งที่ตนจะวิจารณ์ มีประสบการณ์ในค่านั้น ๆ มาอย่างมากจนสามารถรับรู้รายละเอียดและสามารถเข้าใจถึงความเกี่ยวข้องของรายละเอียดที่ภาพรวม ในการประเมินนักวิจัยประเมินจะต้องเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่จะประเมิน ทั้งนี้จะต้องมีหลักฐาน แนวคิด และทฤษฎีที่เชื่อถือได้ในการประเมินผลของการประเมินจะเป็นการชี้ให้ผู้ร่วมโครงการเห็นคุณค่าของโครงการมากขึ้น

7. แนวกึ่งนิรนัย แนวการประเมินแบบกึ่งนิรนัย มีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าไปแก้ไขประเด็นปัญหาไปในทางใดทางหนึ่ง โดยเปิดโอกาสให้ทั้งกลุ่มที่มีความเห็นพ้อง

และกลุ่มที่มีความเห็นแย้ง ให้นำสัณนิษฐานบุคคล พยานเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ ก่อนที่คณะกรรมการจะสรุปข้อเท็จจริงและตัดสินใจ

ความถูกต้องของแนวทางนี้ย่อมต้องอาศัยการยอมรับร่วมกันตั้งแต่บุคคลที่ประกอบเป็นคณะกรรมการวิชาการ กระบวนการพิจารณา และกฎเกณฑ์ที่จะใช้ในการตัดสินใจเป็นต้น

8. แนวตรวจสอบเชิงวิชาชีพ แนวตรวจสอบเชิงวิชาชีพ สืบหาคำแนวความคิดทางการประเมินผลของสมาคมวิชาชีพต่าง ๆ เช่น สมาคมแพทย์ สมาคมครู เพื่อตัดสินคุณภาพผลงานของบุคคลร่วมวิชาชีพ โดยใช้เกณฑ์ของกลุ่มเป็นเกณฑ์ในการประเมิน และอาศัยวิธีการโดยกลุ่มบุคคลผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพนั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อหวังผลความยอมรับทางวิชาชีพ และเพื่อตอบคำถามที่ว่า ผู้ประกอบอาชีพกำหนดคุณค่าของโครงการไว้อย่างไร

แนวทางในการวิจัยประเมินผลดังกล่าวนี้มีนักประเมินผลต่างกลุ่มนำไปใช้ประเมินโครงการในกรณีต่าง ๆ ตามลักษณะของโครงการและจุดมุ่งหมายของการประเมิน ในแต่ละครั้งซึ่งย่อมจะใช้แบบจำลองหรือรูปแบบ (Model) ในการประเมินที่แตกต่างกันไปด้วย

ง. รูปแบบการประเมินโครงการ

นอกจากแนวความคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการดังกล่าวแล้ว ยังมีรูปแบบการประเมินที่สำคัญ อาจนำมาประยุกต์ใช้ได้อีกหลายรูปแบบ ดังจะได้นำกล่าวถึงเฉพาะรูปแบบที่รู้จักกันทั่วไป ดังนี้

1. รูปแบบการประเมินความสอดคล้อง (The Discrepancy Evaluation Model) ผู้เสนอรูปแบบการประเมินแบบนี้ คือ โพรวิส ซึ่งอธิบายว่าการประเมินโครงการ เป็นการค้นหาความไม่สอดคล้องระหว่างความคาดหวังของโครงการกับการปฏิบัติงานจริงโดยมีความไม่สอดคล้องที่สัมพันธ์กับชั้นต่าง ๆ ดังนี้ (Provus.

1979 : 242-283 ; Popham. 1975 : 39-41)

ขั้นที่ 1 การออกแบบโครงการ คือการกำหนดปัจจัยที่จะทำให้เกิดการดำเนินการ กำหนดการสำหรับการดำเนินงาน และการกำหนดผลที่หวังจะได้รับจากการดำเนินการ

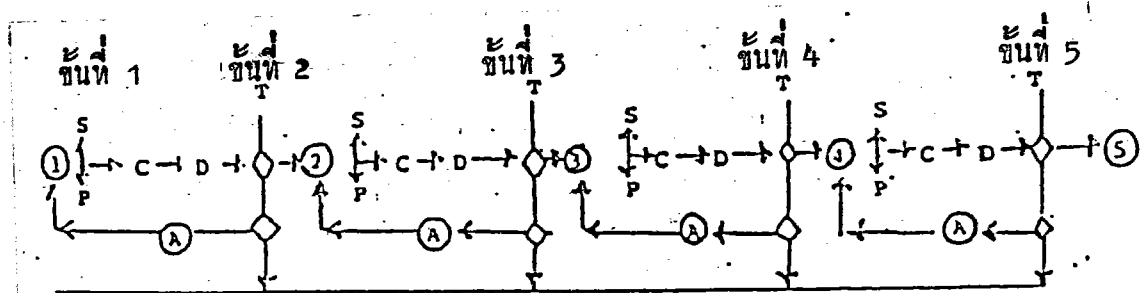
ขั้นที่ 2 การเตรียม คือการนำปัจจัยที่จะทำให้เกิดการดำเนินงานเข้าสู่กระบวนการ

ขั้นที่ 3 กระบวนการที่ใช้เพื่อการดำเนินงาน

ขั้นที่ 4 ผลผลิต

ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์เกี่ยวกับการลงทุน

การประเมินความสอดคล้องนี้ จะทำโดยผู้ประเมินคนหนึ่ง ซึ่งได้วางมาตรฐานของโครงการไว้ก่อนแล้ว การประเมินจะกระทำโดยการหาข้อมูลจากโครงการ และตัดสินใจโดยใช้มาตรฐานที่วางไว้เป็นเกณฑ์ การประเมินแบบนี้จำเป็นต้องใช้ข้อมูลย้อนกลับ

S คือ Standard (มาตรฐาน)

P คือ Program Performance (การดำเนินงาน)

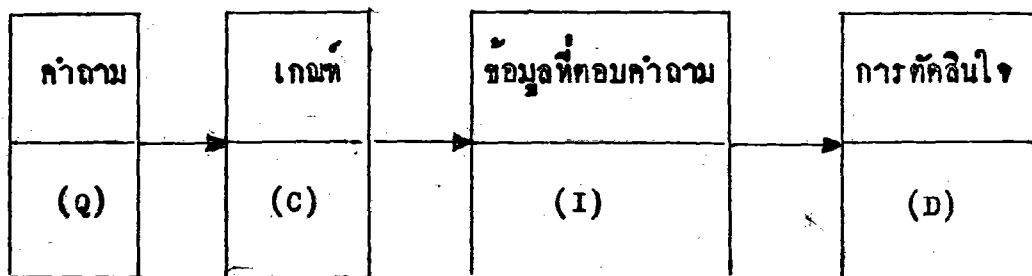
C คือ Compare (การเปรียบเทียบ)

D คือ Discrepance Information (ความไม่สอดคล้อง)

T คือ Terminate (การยกเลิก)

A คือ Alternation (การหาทางเลือกใหม่เกี่ยวกับมาตรฐาน
หรือการดำเนินการ)

การประเมินในแต่ละขั้นตอน ถ้ามีข้อบกพร่องก็แก้ไขปรับปรุงในขั้นตอน
นั้น ๆ ด้วยวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งประกอบด้วยคำถามตนเอง เพื่อให้ได้คำตอบว่าอะไรคือ
สาเหตุแห่งการเกิดข้อบกพร่องนั้น และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร โดยใช้ขั้นตอนการแก้ปัญหา
ดังนี้

เมื่อประเมินถึงขั้นที่ 5 แล้ว ถ้าจะดำเนินงานหรือเริ่มวงจรใหม่ก็ต้อง
ออกแบบโครงสร้างเสียใหม่ โดยการปรับปรุงให้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์การลงทุน
ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัจจัยเบื้องต้นทุกใหม่ (Provus. 1979 : 242-283)

2. รูปแบบการประเมินซีเอสอี (The CSE Model) ผู้เสนอรูปแบบ
การประเมินที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า เป็นรูปแบบซีเอสอี ได้แก่ อัลคิน (Alkin) ซึ่ง
ความคิดของอัลคินก็คล้าย ๆ กับ สคัฟเฟอรัม และโพรวัส คือ ทำการประเมินเพื่อ
รวบรวมข้อมูลย้อนกลับให้ผู้นำหน้าที่ตัดสินใจ การประเมินตามแนวคิดนี้ประกอบด้วย
กระบวนการ 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การสำรวจความจำเป็น ได้แก่ ความพยายามที่จะศึกษา
ปัญหาของโครงการ โดยการพิจารณาความแตกต่างระหว่างสิ่งที่น่าจะเป็นกับสิ่งที่เป็นอย่างจริง

ถ้าความแตกต่างมากแสดงว่ามีความจำเป็นมาก ถ้าสิ่งที่อยู่เป็นจริง หรือการปฏิบัติงานจริง
ใกล้เคียงกับจุดมุ่งหมายของโครงการ แสดงว่า ความจำเป็นน้อย การตัดสินใจในขั้นนี้
คือ การเลือกปัญหา (Problem Selection)

ขั้นที่ 2 การประเมินเพื่อการวางแผน เป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อ
เตรียมการแก้ปัญหาที่พบในขั้นที่ 1 การตัดสินใจในขั้นนี้เน้นเพื่อการวางแผนโครงการ

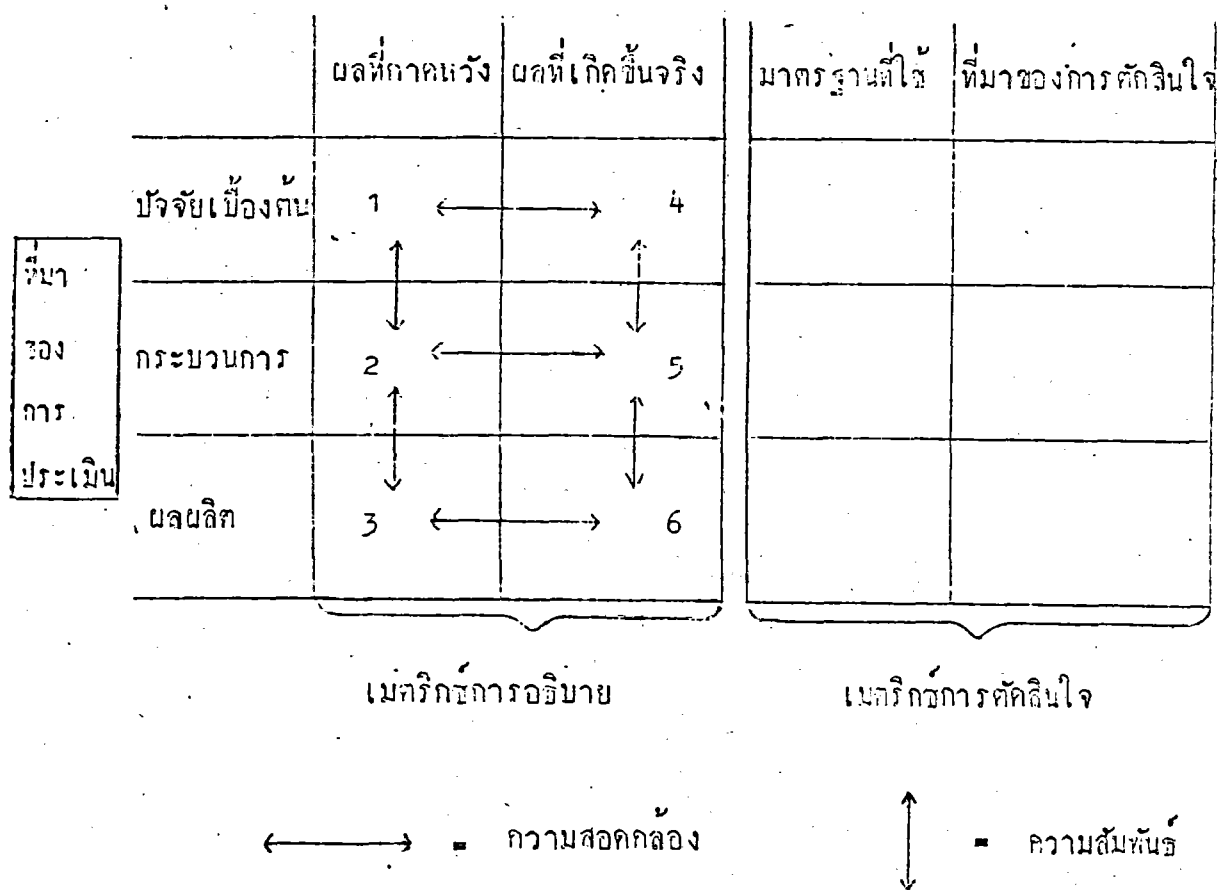
ขั้นที่ 3 การประเมินการใช้จ่าย เป็นการประเมินที่มุ่งพิจารณาว่า
สามารถนำแผนที่วางไว้ในขั้นที่ 2 ไปใช้ได้ผลเพียงไร การตัดสินใจในขั้นนี้เป็นการทำ
เพื่อการปรับแก้โครงการ (Program Modification)

ขั้นที่ 4 การประเมินความก้าวหน้า เป็นขั้นที่มุ่งศึกษาความสำเร็จ
ในส่วนต่าง ๆ ของโครงการว่านำไปสู่ทิศทางของการแก้ปัญหาได้หรือไม่ โดยใช้
จุดมุ่งหมายของแผนที่ต่าง ๆ เป็นเกณฑ์ การตัดสินใจในขั้นนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับขั้นที่ 3
คือ ทำเพื่อการปรับแก้โครงการ

ขั้นที่ 5 การประเมินผลผลิต เป็นการพิจารณาว่า โครงการ
สามารถแก้ปัญหาขั้นที่ 1 ได้มากน้อยเพียงไร ผู้ประเมินผลผลิตมีความประสงค์จะเสนอ
ข้อมูลต่อผู้หน้าที่ตัดสินใจ เพื่อพิจารณาว่าควรที่จะเลือกปรับปรุงคงไว้ เผยแพร่ หรือทำ
อย่างไรต่อไปกับโครงการ การตัดสินใจขั้นนี้เป็นขั้นการให้การรับรอง (Program
Certification/Adoption)

รูปแบบการประเมินของ สเต็ค (Stake's Countenance Model)
ในความคิดของ สเต็ค เห็นว่า การประเมินควรพิจารณาอย่างครอบคลุมมิใช่ทำเพียง
ส่วนใดส่วนหนึ่งของโครงการ กิจกรรมสองประการที่ควรมีก็คือ การบรรยาย
(Description) และการตัดสินใจคุณค่า (Judgment) ซึ่งจากแนวความคิดนี้ สเต็ค
ได้เสนอโครงการแบบจำลองการประเมินโดยใช้ชื่อว่า เคาน์ทิแนนซ์ (Countenance
Model) ตามโครงสร้างของแบบจำลองนี้ ได้จำแนกข้อมูลการวิเคราะห์การประเมินออก
เป็น 2 ส่วนคือ เมตริก้าการบรรยายและเมตริก้าการตัดสินใจคุณค่า (Popham. 1975 : 31)

และได้เสนอว่า ก่อนการบรรยายและตัดสินคุณค่าของโครงการใด ๆ นักประเมินก็ควรทำการวิเคราะห์หลักการและเหตุผลของโครงการนั้น ๆ ด้วย โครงสร้างของแบบจำลองแสดงดังแผนภูมิต่อไปนี้ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. 2524 : 36)

ภาพประกอบ 7 แผนภูมิแสดงรูปแบบการประเมินของสเติล

ตามแนวทางของแบบจำลอง ได้จำแนกสิ่งที่ต้องการประเมินออกเป็น

3 ส่วนคือ

1. สิ่งนำเข้าหรือปัจจัยเบื้องต้น (Antecedents) ซึ่งหมายถึง สภาพเงื่อนไขหรือปัจจัยต่าง ๆ ในการดำเนินโครงการ
2. ปฏิบัติการหรือการปฏิบัติ (Transactions) หมายถึง กิจกรรม ดำเนินการ กิจกรรมที่ปฏิบัติ พฤติกรรมระหว่างบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างกัน ฯลฯ
3. ผลลัพธ์ ผลการปฏิบัติ หรือผลการดำเนินงาน (Outcomes) หมายถึง ผลการนำโครงการไปปฏิบัติ

ในขณะเดียวกัน สเต็ค ได้จำแนกคุณลักษณะที่ต้องศึกษาไว้ 4 ลักษณะคือ

1. ความคาดหวังหรือแผนงาน (Intents) ซึ่งจำแนกตามสิ่งที่ ต้องการประเมิน กล่าวคือ ความคาดหวังเกี่ยวกับสิ่งที่นำเข้า การปฏิบัติ และผลการปฏิบัติ ในส่วนที่เกี่ยวกับความคาดหวังนี้จะครอบคลุมวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายทั้งหมดของ โครงการ
2. สิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Observation) ซึ่งจำแนกเป็นสภาพการณ์ ที่เกิดขึ้นจริงเกี่ยวกับสิ่งที่นำเข้า การปฏิบัติ และผลการปฏิบัติ
3. มาตรฐาน หรือมาตรฐานการดำเนินงาน (Standards) หมายถึง คุณลักษณะที่ควรจะมี ควรจะทำหรือควรได้รับจากสิ่งที่นำเข้า การปฏิบัติการ และผลการดำเนินงาน
4. การตัดสิน (Judgement) เป็นการพิจารณาสรุปเกี่ยวกับปัจจัย เบื้องต้น หรือสิ่งที่นำเข้า ปฏิบัติการ และผลการดำเนินงาน

ในการพิจารณาตรรกะการบรรยายนั้น ได้พิจารณา 2 แนวทาง คือ การพิจารณาความสอดคล้อง (Congruence) ซึ่งเป็นการพิจารณาให้แน่นอน ในแง่ของ ความสอดคล้องระหว่างแผนงานหรือความคาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ผู้ประเมินต้องบันทึก ความไม่สอดคล้องและความสอดคล้องแต่ละแนว และต้องไม่ลืมว่าความสอดคล้องเป็นเพียง

ตัวชี้ว่า ผลลัพธ์เชื่อถือได้หรือไม่ อีกประการหนึ่ง ผู้ประเมินจะต้องพิจารณาในเมตริกภาคบรรยาย คือการพิจารณาความสัมพัทธ์ (Contingence) ซึ่งเป็นการพิจารณาในแนวกิ่ง โดยพิจารณาความสัมพัทธ์ในเชิงตรรก (Logical Contingence) ของแผนงานในแง่ของความสมเหตุสมผลและความเป็นไปได้ของแผนงานที่วางไว้ ในขณะที่เดียวกันก็พิจารณาความสัมพัทธ์เชิงประจักษ์ (Empirical Contingence) ของสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจริง

สำหรับการเปรียบเทียบเมตริกภาคบรรยายกับภาคตัดสินคุณค่านั้น ผู้ประเมินอาจใช้วิธีพิจารณาโดยอาศัยเกณฑ์สมบูรณ์ (Absolute Criteria) หรือเกณฑ์สัมพัทธ์ โดยการเปรียบเทียบกับเมตริกภาคบรรยายของโครงการอื่น ๆ ก็ได้ (สุภัทธรพิบูลย์. 2528 : 34-37)

4. รูปแบบการประเมินแบบชิปป์ การประเมินแบบชิปป์ เป็นการประเมินแนวตัดสินใจ ซึ่งเน้นความสำคัญของการเชื่อมโยงระหว่างการวิจัยประเมินผลกับการตัดสินใจของนักบริหาร การวิจัยประเมินผลแนวนี้ให้ความสนใจต่อการจัดโครงสร้างในลักษณะที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการตัดสินใจเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสินใจของนักบริหาร การวิจัยประเมินผลแนวนี้ผู้ที่มีความสำคัญเป็นพิเศษ คือ สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) และคนอื่น ๆ อีกหลายคน

สตัฟเฟิลบีม และชินคฟีลด์ (Stufflebeam and Shinkfield. 1985 : 159) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการประเมินไว้ว่า การวิจัยประเมินผล ก็คือกระบวนการจำแนกการไต่ถาม และการจัดหาข้อมูลข้อสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับการวินิจฉัยเกี่ยวกับทางเลือก ฉะนั้นการจำแนกข่าวสารข้อมูล ข้อสนเทศ การไต่ถามข้อมูล ข้อสนเทศ และการจัดหาข้อมูลข้อสนเทศ จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการประเมินแนวนี้ ในส่วนที่เป็นแนวคิดของการประเมินนั้น เรียกโดยย่อว่า ชิปปี้ (CIPP)

C เป็นตัวย่อของ Content Evaluation การประเมินสภาวะแวดล้อม

นำเข้า

I เป็นตัวย่อของ Input Evaluation การประเมินปัจจัย

กระบวนการ

P เป็นตัวย่อของ Process Evaluation การประเมิน

P เป็นตัวย่อของ Product Evaluation การประเมินผลผลิต

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม เป็นการประเมินที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาโครงการในขั้นต้น เพื่อศึกษาความต้องการและเหตุผลในการกำหนดนโยบายและแผนงานของโครงการ การประเมินสภาวะแวดล้อมจะเริ่มที่การศึกษาลักษณะทั่วไปของโครงการและสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจะถูกนำไปเปรียบเทียบกับสภาพที่ควรจะเป็นเพื่อนำไปสู่เหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องกำหนดนโยบายของโครงการขึ้นใหม่

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า เป็นการประเมินที่จะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวิธีการที่จะมุ่งบรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าประสงค์ตามที่วางไว้ในขั้นตอนการประเมินสภาวะแวดล้อม

3. การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินที่จะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาว่า การดำเนินงานของโครงการเป็นไปตามที่ได้กำหนดไว้ในขั้นการวางแผนหรือไม่ การวิจัยในขั้นนี้นับว่าเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่นและจุดด้อยของโครงการ ซึ่งมักไม่สามารถจะศึกษาได้จาก การประเมินภายหลังสิ้นสุดโครงการ

4. การประเมินผลผลิต เป็นการประเมินที่กระทำไ้ทั้งระหว่างการทำงานและภายหลังเมื่อโครงการสิ้นสุดลงแล้ว โดยมุ่งความสำคัญที่เกี่ยวกับการเก็บข้อมูลที่เป็นต่อการตัดสินใจ เกี่ยวกับการขยายเวลาการปรับปรุง หรือการดำเนินการโครงการ

ข้อจำกัดประการสำคัญของการประเมินแบบชิปปี้ ก็คือการประเมินในรูปแบบนี้ไม่สนใจศึกษาผลกระทบของโครงการ คงสนใจเฉพาะประเด็นสำคัญ 4 ประเด็น คือ สภาวะแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตเท่านั้น

การประเมินแบบชิปป์ เป็นรูปแบบการประเมินที่อยู่ในกลุ่มแนวทางทัศน
ใจ วิธีการที่ใช้ในการวิจัยจึงอาศัยรูปแบบสัมภาษณ์ในพื้นที่ที่จัดดำเนินการ เป็นวิธีการหลัก
(นิตา ชูโต. 2527 : 17-19 ; จำเนียร สุขหลาย และคนอื่น ๆ. 2528 : 182-
196 ; ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2529 : 63-65)

ในการประเมินโครงการสารคามพัฒนา ผู้วิจัยเลือกใช้แบบการประเมิน
ชิปป์ ทั้งนี้เพราะการประเมินแบบนี้จะช่วยให้พิจารณาว่า การดำเนินงานของโครงการได้
เป็นไปตามกระบวนการที่กำหนดไว้ในขั้นตอนวางแผนหรือไม่ และเป็นประโยชน์ต่อการ
ค้นหาจุดเด่นและจุดด้อยของโครงการด้วย

บทที่ 3

วิธีการประเมินโครงการ

ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการโครงการสารคามพัฒนา ออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่หนึ่ง จัดทำเกณฑ์เพื่อใช้ในการประเมิน ตอนที่สอง การจัดทำเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อการประเมินและการกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และตอนที่สาม ดำเนินการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่หนึ่ง การจัดทำเกณฑ์เพื่อใช้ในการประเมินโครงการ

โดยเหตุที่โครงการสารคามพัฒนา เป็นโครงการพัฒนาชนบทที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ดำเนินการในพื้นที่เฉพาะจังหวัด จึงมิได้มีเกณฑ์สำเร็จรูปที่จะใช้สำหรับประเมินครั้งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในประเด็นที่เกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของประชาชนและการพึ่งพาตนเองในการพัฒนา ซึ่งเป็นแนวคิดที่สำคัญเป็นเจตนารมณ์ของโครงการ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการจัดทำเกณฑ์ในการประเมินขึ้นใช้ โดยดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ของโครงการและเอกสารที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์และปรึกษาหารือกับผู้ที่เป็นคณะทำงานในโครงการสารคามพัฒนา และออกรวมปฏิบัติงานสมงานงานสานใจของจังหวัด เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมในพื้นที่โครงการ สำหรับการกำหนดประเด็นของการประเมิน ลักษณะบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน เพื่อใช้ในการประเมินโครงการสารคามพัฒนา

2. ร่วมมือกับผู้ที่เป็นคณะทำงานในโครงการสารคามพัฒนา จัดทำประเด็นของการประเมิน ลักษณะบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน ดังรายละเอียดในตารางต่อไป

ตาราง 1 แสดงประเด็นของการประเมิน ลักษณะบ่งชี้ และเกณฑ์

ประเด็นของการประเมิน	ลักษณะบ่งชี้	เกณฑ์ประเมิน
1. สภาวะแวดล้อม 1.1 แนวคิดหลักของโครงการ (ให้ประชาชนร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยมีทักษะการสนับสนุนในส่วนที่จำเป็นและมุ่งหวังจะให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองในการพัฒนา) 1.2 ความมุ่งหมายของโครงการ	1.1.1 ความสอดคล้องกับหลักการทั่วไปในทฤษฎีการพัฒนาชนบท 1.1.2 ความสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาชนบทของรัฐ 1.1.3 ตรงกับประเด็นปัญหาการพัฒนาชนบทของจังหวัด 1.2.1 มีความชัดเจน 1.2.2 ตรงกับประเด็นปัญหาการพัฒนาชนบทของจังหวัด 1.2.3 สามารถบรรลุได้	วิเคราะห์ปัญหาเพื่อศึกษาความสอดคล้องของเนื้อหา 1.2.1.1 บุคลากรของโครงการอย่างน้อยร้อยละ 60 เห็นว่าความมุ่งหมายของโครงการมีความชัดเจนตรงกับประเด็นปัญหา

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเด็นของการประเมิน	ลักษณะบ่งชี้	เกณฑ์ประเมิน
1.3 วิธีการดำเนินการตาม ที่โครงการกำหนด	1.3.1 ความชัดเจน 1.3.2 ตรงกับประเด็นปัญหา การพัฒนาชนบทของ จังหวัด 1.3.3 สามารถปฏิบัติตามได้	การพัฒนาชนบทของ จังหวัดและสามารถ บรรลุได้ 1.3.1.1 บุคลากรของ โครงการอย่างน้อย ร้อยละ 60 เห็นว่า วิธีการที่โครงการ กำหนดมีความชัดเจน ตรงกับประเด็นปัญหา การพัฒนาชนบทของ จังหวัด และสามารถ ปฏิบัติตามได้
2. ปัจจัยเบื้องต้น 2.1 รูปแบบการจัด องค์กรของ โครงการ	2.1.1 องค์กรสามารถ ดำเนินงานโครงการ ได้เหมาะสม	บุคลากรของโครงการอย่างน้อย ร้อยละ 60 มีความเห็นว่ารูปแบบ การจัดองค์กรของโครงการ มีความเหมาะสม

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเด็นของการประเมิน	ลักษณะบ่งชี้	เกณฑ์การประเมิน
2.2 การประสานงาน : โครงการ	2.2.1 การประสานงาน โครงการเป็นไป โดยราบรื่น	บุคลากรของโครงการอย่างน้อย ร้อยละ 60 มีความเห็นว่า การประสานงานของโครงการ เป็นไปโดยราบรื่น
2.3 การนิเทศและ ติดตามผล	2.3.1 การนิเทศติดตาม ผลงานของโครงการ มีวิธีการที่เหมาะสม	บุคลากรของโครงการอย่างน้อย ร้อยละ 60 มีความเห็นว่า การ นิเทศติดตามผลของโครงการ เหมาะสม
2.4 บุคลากร	2.4.1 ความเหมาะสม ในแง่จำนวน	บุคลากรของโครงการอย่างน้อย ร้อยละ 60 เห็นว่าบุคลากรของ โครงการมีความเหมาะสมใน ด้านจำนวน
	2.4.2 ความเหมาะสมใน แง่คุณวุฒิและ ประสบการณ์	บุคลากรของโครงการอย่างน้อย ร้อยละ 60 เห็นว่าบุคลากรของ โครงการมีความเหมาะสมในแง่ คุณวุฒิและประสบการณ์
	2.4.3 ความมีน้ำใจเสียสละ	บุคลากรของโครงการอย่างน้อย ร้อยละ 60 เห็นว่าบุคลากรของ โครงการมีน้ำใจเสียสละ

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเด็นของการประเมิน	ลักษณะบ่งชี้	เกณฑ์การประเมิน
	2.4.4 คุณลักษณะที่เหมาะสมกับแนววิธีการของโครงการอันได้แก่ 1) การทำงานเป็นทีม 2) การรับใช้ประชาชนมากกว่าองค์กรตนเอง 3) การใช้ จปฐ เป็นเครื่องมือพัฒนา 4) ความสัมพันธ์กับประชาชน 5) การเชื่อมั่นศรัทธาภาพของประชาชน	บุคลากรของโครงการอย่างน้อยร้อยละ 60 เห็นว่าบุคลากรของโครงการมีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับแนววิธีการของโครงการ (ทุก ๆ ข้อ)
2.5 เวลา	2.5.1 บุคลากรที่โครงการมีเวลาเพียงพอ 2.5.2 ความเพียงพอในด้านการระยะเวลา	บุคลากรของโครงการร้อยละ 60 ขึ้นไป เห็นว่ามีเวลาสำหรับใช้ในโครงการอย่างเพียงพอ บุคลากรของโครงการร้อยละ 60 ขึ้นไป เห็นว่าระยะเวลาที่ไขมีความเพียงพอ

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเด็นของการประเมิน	ลักษณะบ่งชี้	เกณฑ์การประเมิน
2.6 งบประมาณ	2.6.1 ความเพียงพอ	บุคลากรของโครงการร้อยละ 60 ขึ้นไป เห็นว่ามีงบประมาณเพียงพอ
2.7 ทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวก	2.7.1 ความเพียงพอ	บุคลากรของโครงการร้อยละ 60 ขึ้นไป เห็นว่ามีทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ
3. กระบวนการ		
ก. การเตรียมการ		
3.1 การเตรียมข้าราชการ	3.1.1 ความเหมาะสม	บุคลากรของโครงการร้อยละ 60 ขึ้นไป เห็นว่าการเตรียมข้าราชการ
3.2 การเตรียมประชาชน	3.2.1 ความเหมาะสม	การเตรียมประชาชนมีความเหมาะสม
3.3 การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรของประชาชน	3.3.1 ความเหมาะสม	บุคลากรของโครงการร้อยละ 60 ขึ้นไป เห็นว่าการจัดตั้งองค์กรของประชาชนมีความเหมาะสม
ข. การปฏิบัติงาน		
3.4 พฤติกรรมการทำงานของ คปท.	3.4.1 การทำงานเป็นทีมของ คปท.	การทำงานอย่างน้อยร้อยละ 60 ต้องเป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ข้าราชการต่างสังกัด

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเด็นของการประเมิน	ลักษณะบ่งชี้	เกณฑ์การประเมิน
3.5 บทบาทของ สถาบันหลักใน หมู่บ้าน	3.4.2 ให้ กม. มีส่วนร่วม ในการพัฒนา 3.4.3 การให้ประชาชนมี ส่วนร่วมในงานพัฒนา 3.5.1 บทบาทของวัดใน การมีส่วนร่วมพัฒนา 3.5.2 บทบาทของโรงเรียน ในการมีส่วนร่วม พัฒนา	การทำงานอย่างน้อยร้อยละ 60 ต้องเปิดโอกาสให้กรรมการ หมู่บ้าน มีส่วนร่วมทุกกิจกรรม การทำงานอย่างน้อยร้อยละ 60 ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน มีส่วนร่วมทุกกิจกรรม วัดมีส่วนร่วมกิจกรรมทุก โครงการอย่างน้อยร้อยละ 60 โรงเรียนมีส่วนร่วมกิจกรรม ทุกโครงการ อย่างน้อย ร้อยละ 60
4. ผลผลิต 4.1 แนวความคิดของ ประชาชนในการ พึ่งตนเอง	4.1.1 ความมั่นใจของ ประชาชน	ประชาชนอย่างน้อยร้อยละ 60 มีความเห็นว่าประชาชนสามารถ ทำการพัฒนาโดยพึ่งตนเองได้ บุคลากรของโครงการสาธิต- พัฒนาอย่างน้อยร้อยละ 60 มีความ เห็นว่ากรรมการหมู่บ้านและ ประชาชนสามารถทำการพัฒนา โดยพึ่งตนเองได้

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเด็นของการประเมิน	ลักษณะบ่งชี้	เกณฑ์การประเมิน
4.2 การมีส่วนร่วมในการพัฒนา	4.2.1 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาของกรรมการหมู่บ้าน 4.2.2 การมีส่วนร่วมของประชาชน	กรรมการหมู่บ้านมีส่วนร่วมทุกกิจกรรมในการพัฒนาอย่างน้อยร้อยละ 60 ประชาชนมีส่วนร่วมกิจกรรมพัฒนาทุกโครงการอย่างน้อยร้อยละ 60 บุคลากรของโครงการสาธิต-พัฒนา อย่างน้อยร้อยละ 60 มีความเห็นว่าการกรรมการหมู่บ้านและประชาชนมีส่วนร่วมพัฒนาอย่างเพียงพอ
4.3 ความสามารถขององค์กรของประชาชน	ประสิทธิภาพของกรรมการหมู่บ้าน	กรรมการหมู่บ้านมีประสิทธิภาพเคยได้รับทั้งการอบรมและเคยปฏิบัติงานพัฒนาในกิจกรรมต่างๆ อย่างน้อยร้อยละ 60 บุคลากรของโครงการสาธิต-พัฒนาอย่างน้อยร้อยละ 60 มีความเห็นว่าการกรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่สามารถทำการพัฒนาโดยพึ่งตนเองได้

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเด็นของการประเมิน	ลักษณะบ่งชี้	เกณฑ์การประเมิน
4.4 ความสามารถของ ประชาชนในการพัฒนา	ประสบการณ์ของประชาชน ในหมู่บ้าน	ประชาชนมีประสบการณ์เคยได้รับการอบรมและเคยปฏิบัติงานพัฒนาในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างน้อยร้อยละ 60 บุคลากรของโครงการสารคามพัฒนา อย่างน้อยร้อยละ 60 มีความเห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่สามารถทำการพึ่งตนเองได้

เกณฑ์สำหรับใช้พิจารณาเพื่อประเมินความเห็นของผู้ให้ข้อมูลในทุกประเด็น
การประเมินเป็นดังนี้

ต่ำกว่า ร้อยละ 60	หมายความว่า	ระดับต่ำหรือไม่น่าพอใจ
ร้อยละ 60-75	หมายความว่า	ระดับพอใจ
ร้อยละ 75-90	หมายความว่า	ระดับดี
ร้อยละ 90 ขึ้นไป	หมายความว่า	ระดับดีมาก

เกณฑ์การประเมินดังกล่าวนี้ ได้จากการปรึกษาร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและ
กรรมการดำเนินงานศูนย์กับคณะทำงานรวม 5 คน ในการจัดทำเกณฑ์การประเมินครั้งนี้
ผู้ร่วมกำหนดเกณฑ์ทุกท่าน กำหนดเกณฑ์เป้าหมายของโครงการสารคามพัฒนาเป็นหลัก

แต่ละท่านมุ่งหวังว่าโครงการสารคามพัฒนาจะบรรลุผลสำเร็จ และได้กำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำไว้ค่อนข้างสูง คือจะต้องมีผู้ตอบร้อยละ 60 ขึ้นไป มีลักษณะที่พึงประสงค์ การกำหนดเกณฑ์การประเมินค่อนข้างสูงเช่นนี้ อาจมีผลกระทบต่อการประเมินโครงการในประเด็นบางประเด็นที่เป็นเรื่องใหม่ และยังไม่มีการพัฒนามาก่อน กล่าวคือ เป็นการพัฒนาจากระดับศูนย์ผู้วิจัยจึงใช้การพิจารณาเทียบเคียงกับสภาวะ ที่เป็นอยู่ก่อนที่จะมีการนำโครงการสารคามพัฒนา มาใช้ในการพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม ประกอบการประเมินเหล่านั้นด้วย ประเด็นที่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้น เช่น ประเด็นเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม ความสำคัญในการรับใช้ประชาชน ของข้าราชการ ความเชื่อมั่นของข้าราชการที่มีต่อศักยภาพการพัฒนาของประชาชน รวมทั้งประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และความสามารถในการพัฒนาแบบพึ่งตนเองของประชาชน เป็นต้น

ตอนที่สอง การจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล และการกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการประเมินโครงการสารคามพัฒนา เป็นแบบสัมภาษณ์ประเภทปลายเปิดที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน (Standardized Open-ended) จำนวน 3 ชุด ชุดแรกใช้สำหรับการสัมภาษณ์คณะกรรมการดำเนินงานศูนย์และคณะผู้ทำงาน ชุดที่สอง ใช้สำหรับสัมภาษณ์ คปต. ชุดที่สาม ใช้สำหรับสัมภาษณ์กรรมการหมู่บ้านและประชาชน

2. การสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือสำหรับใช้รวบรวมข้อมูลในการประเมินโครงการสารคามพัฒนา ผู้วิจัยดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

2.1 จัดหาเอกสารต่าง ๆ ของโครงการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ออกศึกษาการปฏิบัติงานโครงการร่วมกับบุคลากรของโครงการ พบปะสนทนากับผู้ทำงาน ในคณะทำงานต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ นำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแบบสัมภาษณ์

2.2 จัดทำร่างแบบสัมภาษณ์ โดยปรึกษาหารือกับสมาชิกใน
คณะกรรมการฝ่ายวิจัยและประเมินผลโครงการ แล้วนำเสนอผู้อำนวยการสร้างเครื่องมือ
เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย เพื่อปรับปรุงแก้ไข

2.3 นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากข้อ 2.2 ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็น
คณะกรรมการในโครงการสารคามพัฒนา ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา แล้วทำเป็น
ร่างแบบสัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง

2.4 นำแบบสัมภาษณ์ออกไปให้ทดลองสัมภาษณ์คณะกรรมการในโครงการ
และทดลองสัมภาษณ์ประชาชนที่บ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เพื่อหาข้อบกพร่อง
ของแบบสัมภาษณ์ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

2.5 นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ให้ทดลองและปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปให้
ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นคณะกรรมการในโครงการสารคามพัฒนา ตรวจสอบความเที่ยงตรง
คานเนื้อหา แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง

2.6 นำผลที่ได้จากการดำเนินการในข้อ 2.5 มาจัดทำเป็นแบบ
สัมภาษณ์ สำหรับใช้เก็บข้อมูลในการประเมินโครงการต่อไป

3. ผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยบุคลากร
5 กลุ่ม คือ

3.1 คณะกรรมการดำเนินงานศูนย์ประสานการพัฒนาชนบท จังหวัด
มหาสารคาม ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2530 จำนวน 19 คน ในการ
ประเมินครั้งนี้ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากกรรมการดำเนินงานศูนย์ จำนวน 17 คน

3.2 ผู้ทำงานในคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของศูนย์ประสานการพัฒนา
จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2530 จำนวน 81 คน
ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากคณะกรรมการ จำนวน 52 คน

3.3 คปท. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกสุ่มตัวอย่าง คปท.
จากตำบลต่าง ๆ ตำบลละ 4 คน โดยวิธีการสุ่มหลายขั้นตอนรวม 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1
คัดเลือกอำเภอที่จะทำการเก็บข้อมูล โดยวิธีการสุ่มจากอำเภอ 10 อำเภอ สุ่มเลือกได้
4 อำเภอ คือ อำเภอนาโพธิ์ อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอเขียงยืน และอำเภอนาเชือก

ชั้นที่ 2 จากอำเภอทั้งสี่ที่คัดเลือกไว้ สุ่มเลือกตำบลที่จะใช้เก็บข้อมูล อำเภอละ 2 ตำบล
 ดังนี้ อำเภอบางบาล ได้แก่ ตำบลจันทรา ตำบลแคน อำเภอโกสัมพีนธ์ ได้แก่ ตำบลแก้งแก
 ตำบลเชี่ยน อำเภอเชียงยืน ได้แก่ ตำบลหนองซอน ตำบลนาทอง และอำเภอนาเชือก
 ได้แก่ ตำบลหนองโพธิ์ ตำบลหนองแดง ชั้นที่ 3 กำหนดตัวข้าราชการที่เป็น คปต. โดย
 ตำแหน่ง ตำบลละ 4 คน อันได้แก่ เกษตรตำบล สาธารณสุขตำบล ครู (ทำหน้าที่ คปต.)
 และพัฒนากร รวมเป็น คปต. จำนวน 32 คน

3.4 กม.ในการประเมินครั้งนี้ ผู้วิจัยสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็น
 กรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยการเลือกหมู่บ้านอย่างเจาะจง มาตำบลละ 2 หมู่บ้าน
 เป็นหมู่บ้านพัฒนาฯ 1 หมู่บ้าน หมู่บ้านพัฒนาเร็ว 1 หมู่บ้าน รวมเป็น 16 หมู่บ้าน
 ในแต่ละหมู่บ้าน มีกม. ประมาณ 5-10 คน ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจาก กม. จำนวน
 137 คน จากหมู่บ้านต่อไปนี้

ก. หมู่บ้านพัฒนาเร็ว ได้แก่

1. บ้านหนองหว้า ตำบลจันทรา อำเภอบางบาล
2. บ้านแวงชัย ตำบลแคน อำเภอบางบาล
3. บ้านชิงแก่ง ตำบลแก้งแก อำเภอโกสัมพีนธ์
4. บ้านโนนเมือง ตำบลเชี่ยน อำเภอโกสัมพีนธ์
5. บ้านหนองไทย ตำบลหนองซอน อำเภอเชียงยืน
6. บ้านคอนโพธิ์ ตำบลนาทอง อำเภอเชียงยืน
7. บ้านหนองโพธิ์ ตำบลหนองโพ อำเภอนาเชือก
8. บ้านหนองแดง ตำบลหนองแดง อำเภอนาเชือก

ข. หมู่บ้านพัฒนาฯ ได้แก่

1. บ้านจันทรา ตำบลจันทรา อำเภอบางบาล
2. บ้านคำแย ตำบลแคน อำเภอบางบาล
3. บ้านโนนรัง ตำบลแก้งแก อำเภอโกสัมพีนธ์

4. บ้านปลาปัก ตำบลเขื่อน อำเภอโกสัมพีนัย
5. บ้านหนองจิก ตำบลหนองซอน อำเภอเขียงยืน
6. บ้านทับมา ตำบลนาทอง อำเภอเขียงยืน
7. บ้านคิมบง ตำบลหนองโพธิ์ อำเภอนาเชือก
8. บ้านโคกกอง ตำบลหนองแดง อำเภอนาเชือก

3.5 ประชาชนที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ในการประเมินครั้งนี้ ผู้วิจัย
 เลือกผู้ให้ข้อมูลจากประชาชนที่เป็นหัวหน้าครอบครัวโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอุบัติเหตุการ
 (Accidental Sampling) โดยเลือกจากหมู่บ้านตามข้อ 3.4 หมู่บ้านละอย่างน้อย
 15 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 327 คน

ตาราง 2 แสดงกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมิน

อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	คปต.	กม.	ประชาชน	หมายเหตุ
โกสุมพิสัย	แก่งแก	1. จิงแคง		7	22	
		2. โนนรัง	4	8	15	
	เขื่อน	1. โนนเมือง		9	19	
		2. ปลาบึก	4	8	20	
เขย่งป็น	หนองซอน	1. หนองไห		10	20	
		2. หนองจิก	4	9	21	
	นาทอง	1. คอนโพธิ์		9	20	
		2. ทัพมา	8	8	19	
นาเชือก	หนองโพธิ์	1. หนองโพธิ์		9	24	
		2. คิมบง	4	7	26	
	หนองแดง	1. หนองแดง		10	18	
		2. โคกก่อง	4	8	20	

ตาราง 2 (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	คปค.	กม.	ประชาชน	หมายเหตุ	
วาปีปทุม	จัวบา	1. หนองหวา		9	23		
		2. จัวบา	4	7	19		
	แคน	1. แวงชัย		10	17		
		2. คำแย	4	9	22		
	รวม			32	137	325	

ตอนที่ 3 การดำเนินการประเมินโครงการสารคามพัฒนา

1. การเตรียมการก่อนออกเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ คณะกรรมการดำเนินงานศูนย์ฯ 17 คน และ คปท. 32 คน คอยตนเอง ส่วนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มอื่น ๆ ผู้วิจัยใช้วิธีให้สัตยาบันสาธยายภาษาและวรรณคดี สาขาไทยคดีศึกษา ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม จำนวน 9 คน เป็นผู้สัมภาษณ์แทน โดยดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

1. เตรียมผู้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยจัดให้มีการอบรมผู้สัมภาษณ์ในวันที่ 3 และ 4 กันยายน 2532 โดยใช้สถานที่ในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม วิทยาการที่ให้การอบรม ได้แก่ รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์ ดร.สุเทพ ทองประสิทธิ์ และตัวผู้วิจัยเอง โดยมีเนื้อหาในการอบรม คือ

1.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ ได้แก่

- (1) เทคนิคในการสร้างบรรยากาศในการสัมภาษณ์
- (2) การเริ่มต้นการสัมภาษณ์
- (3) การดำเนินการสัมภาษณ์
- (4) การบันทึกผลการสัมภาษณ์
- (5) การปิดการสัมภาษณ์

1.2 เรื่องราวเกี่ยวกับแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย เป็นการกล่าวถึงแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

- (1) วัตถุประสงค์และแนวคิดในการวิจัย
- (2) ความหมายของขอคำถาม
- (3) คู่มือการใช้แบบสัมภาษณ์
- (4) ปัญหาอันอาจเกิดขึ้นในการปฏิบัติการสัมภาษณ์

1.3 ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการสารคามพัฒนา

1.4 การทดลองสัมภาษณ์ การทดลองสัมภาษณ์ได้กระทำที่บ้านหม้อ
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม และหน่วยศึกษานิเทศ สำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดมหาสารคาม

2. การประสานงานผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยมอบหมายให้ผู้สัมภาษณ์ติดต่อกับ
คณะทำงานผู้ที่จะให้ข้อมูลเอง เมื่อสัมภาษณ์แล้วให้นำแบบบันทึกการสัมภาษณ์คืนให้ผู้วิจัย
การสัมภาษณ์ในภาคสนาม ผู้วิจัยได้ประสานงานกับหัวหน้าการอำเภอ
ทั้ง 4 อำเภอ เพื่อรับความสะดวกในการพบกับ คปต. กม. และประชาชน แล้ว
เดินทางไปพร้อมกับผู้สัมภาษณ์ตามกำหนดนัด ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ คปต. ด้วยตนเอง
ส่วนผู้สัมภาษณ์แยกย้ายกันไปสัมภาษณ์กรรมการหมู่บ้านและประชาชน แล้วนำแบบบันทึกการ
สัมภาษณ์มาคืนให้ผู้วิจัย

3. การดำเนินการสัมภาษณ์ คณะของผู้วิจัยได้ออกไปสัมภาษณ์เพื่อเก็บ
ข้อมูลภาคสนามตามอำเภอต่าง ๆ ดังนี้

อำเภอนาเชือก วันที่ 26 กันยายน 2531

อำเภอวาปีปทุม วันที่ 27 กันยายน 2531

อำเภอโกสุมพิสัย วันที่ 28 กันยายน 2531

อำเภอเชียงยืน วันที่ 29 กันยายน 2531

3. วิธีวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การประเมินครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

3.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์และการ
สังเกต

3.2 ข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอ
ในรูปข้อความบรรยาย

3.3 ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้สถิติวิเคราะห์ และนำเสนอผลการ
วิเคราะห์ในรูปตารางประกอบการแปลผล ได้แก่

3.2.1 สถิติพื้นฐาน ไคแกล ร้อยละ (Percentage)

3.2.2 สถิติวิเคราะห์ที่ใช้ทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็น
ของบุคลากรกลุ่มต่าง ๆ ไคแกล ไค-สแควร์ (Chi-Square) มีสูตรดังนี้ (นิภา ศรีไพโรจน์.
2528 : 211)

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^L \frac{(O_{ij} - E_{ij})^2}{E_{ij}}$$

เมื่อ O_{ij} แทน ความถี่ที่สังเกตได้ (Observed frequency)
ในแถวที่ 1 ลักษณะหรือ (ระดับ) ที่ i
และแถวที่ 2 ลักษณะหรือ (ระดับ) ที่ j

E_{ij} แทน ความถี่ที่คาดหวัง (Expected frequency)
ในแถวที่ 1 ลักษณะหรือระดับที่ i
และแถวที่ 2 ลักษณะหรือระดับที่ j

r แทน จำนวนลักษณะของแถวที่ 1 (จำนวนแถว)

c แทน จำนวนลักษณะของแถวที่ 2 (จำนวนสดมภ์)

df แทน ชั้นของความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)

ถ้าข้อมูลอยู่ในรูปตารางการแจกแจงแบบ 2 x 2 (2 x 2
Contingency Table) ใช้สูตรดังนี้ (นิภา ศรีไพโรจน์. 2528 : 129)

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^2 \sum_{j=1}^2 \frac{(|O_{ij} - E_{ij}| - \frac{1}{2})^2}{E_{ij}}$$

ผลการประเมินโครงการ

การเสนอผลการประเมินโครงการในขั้นนี้ แยกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นการประเมินโครงการสารคามพัฒนา และตอนที่ 2 เป็นการเปรียบเทียบผลผลิตบางประการของหมู่บ้านพัฒนาเร็ว การประเมินโครงการสารคามพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบคำตอบเกี่ยวกับสถานะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น และกระบวนการดำเนินการของโครงการนี้ว่า เอื้อต่อการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและสามารถทำการพัฒนาโดยพึ่งตนเองหรือไม่ ส่วนการประเมินผลผลิตบางประการของหมู่บ้านพัฒนาเร็วและหมู่บ้านพัฒนาช้า เป็นการเปรียบเทียบว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและประสบการณ์การพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้าน 2 ประเภทแตกต่างกันอย่างไร

ตอนที่ 1 ผลการประเมินโครงการสารคามพัฒนา

1. ผลการประเมินสถานะแวดล้อม

การประเมินสถานะแวดล้อมของโครงการเป็นการประเมินเนื้อหาสาระของโครงการ ได้แก่ หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย และวิธีดำเนินงานว่ามีความเหมาะสมชัดเจนและสอดคล้องกับทฤษฎีและนโยบายการพัฒนาของรัฐมากน้อยเพียงไร ควรจะต้องมีการปรับปรุงใหม่หรือไม่ ผลการประเมินสรุปได้ดังนี้

1.1 ความเหมาะสมของแนวคิดหลักของโครงการ ทฤษฎีการพัฒนาทุกทฤษฎี แม้จะมีรูปแบบแตกต่างกัน แต่มีหลักการและแนวคิดเป็นแบบเดียวกัน ทุกทฤษฎีเน้นการดำเนินการให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น มีมาตรฐานการครองชีพดีขึ้น โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง โครงการสารคามพัฒนามีหลักการ

สอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาดังกล่าวข้างต้น ดังจะเห็นได้จากการใช้องค์กรส่วนท้องถิ่น ได้แก่ กม. และ คปท. เป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนา การให้ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาและมีการวางแผนร่วมกันจากระดับหมู่บ้านส่งมาถึงระดับจังหวัด

เมื่อพิจารณานโยบายการพัฒนาของรัฐ ซึ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม เป็นผู้กระทำการพัฒนามีผู้คอยรับผลการพัฒนา และกำหนดบทบาทของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้ปฏิบัติงานพัฒนามนุษย์ในลักษณะการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ผลของโครงการถึงมือประชาชนโดยเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งโครงการสาธิตการพัฒนามีความสอดคล้องกับแนวนโยบายการพัฒนาของรัฐ กล่าวคือ เน้นการทำงานอย่างประสมประสานของข้าราชการและประชาชน ตั้งแต่ในระดับตำบล เพื่อมุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา และได้รับผลจากการพัฒนาโดยเร็ว

ประเด็นปัญหาสำคัญของการพัฒนาจังหวัดมหาสารคามที่ผ่านมาก่อนวันที่ 1 ตุลาคม 2528 อันเป็นระยะเวลาที่ใช้ใช้โครงการสาธิตการพัฒนาดังกล่าว ได้แก่ การขาดเป้าหมายในการพัฒนาชนบทรวมกันของเจ้าหน้าที่ ทำให้ขาดการประสานงานในทุกกระชั้น และการที่เจ้าหน้าที่ยังไม่เข้าใจแนวคิดการบริหารการพัฒนาชนบทแนวใหม่ของรัฐ การพัฒนาจึงมีลักษณะการหยิบนโยบายให้ประชาชน และประชาชนเป็นผู้รับผิดชอบมากขึ้น ลักษณะเช่นนี้ขัดต่อการที่จะสร้างให้ประชาชนมีความสามารถในการพัฒนาโดยการพึ่งพาตนเอง

หลักการของโครงการสาธิตการพัฒนามุ่งไปเพื่อการแก้ปัญหาการพัฒนาชนบทของจังหวัดมหาสารคามดังกล่าวแล้ว นั่นคือ การมุ่งให้ข้าราชการเปลี่ยนบทบาทในการพัฒนาจากการเป็นผู้ให้หรือผู้สั่งการมาเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการพัฒนา (Change Agent) ทำหน้าที่ในการเสนอแนะแก่ประชาชนพร้อม ๆ ไปด้วยการเปลี่ยนแนวทางทำงานพัฒนาที่รับใช้ขององค์กรคนสังกัดของตนเอง มาทำงานรับใช้ประชาชน ร่วมมือกันในการหาแนวทางแก้ปัญหา และร่วมมือกันในการปฏิบัติงานพัฒนาในส่วน of ประชาชน โครงการสาธิตการพัฒนามุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้มากขึ้น เพื่อให้ประชาชนสามารถทำการพัฒนาโดยพึ่งพาตนเองได้เป็นอย่างดี

กล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักการของโครงการสารคามพัฒนา มีความสอดคล้องกันเป็นอย่างดีกับทฤษฎีการพัฒนาชุมชน นโยบายการพัฒนาชนบทแนวใหม่ของรัฐ และมีลักษณะที่ตรงประเด็น (Relevance) กับปัญหาการพัฒนาของจังหวัดชัยภูมิ

1.2 ความเหมาะสมของความมุ่งหมายของโครงการ ลักษณะของโครงการที่ประการหนึ่งก็คือ การมีความมุ่งหมายที่ชัดเจน เพราะความมุ่งหมายที่ชัดเจน จะช่วยให้รวมโครงการเข้าใจความมุ่งหมายของโครงการได้ ถูกต้องตรงกัน การกำหนดความมุ่งหมายที่ชัดเจนจะต้องประกอบไปด้วยการระบุถึงสภาพที่เป็นปัญหา วิธีการแก้ปัญหา และสภาพเมื่อใดแก้ปัญหานั้นแล้ว ซึ่งเมื่อมองในแง่ของการจัดทำโครงการพัฒนายังหมายถึงการระบุสภาพที่ต้องพัฒนา วิธีการดำเนินการพัฒนา และผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนานั้น

ในกรณีของโครงการสารคามพัฒนา แม้จะมีโครงการระบุสภาพที่ต้องพัฒนา วิธีการดำเนินการพัฒนาและผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาไว้เป็นประเด็นหมวดหมู่อย่างเด่นชัด แต่ก็มีการกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้อย่างครบถ้วน ในหมวดต่าง ๆ ของโครงการ เช่น เจตนารมณ์ของโครงการ วัตถุประสงค์ และผลที่คาดว่าจะได้รับ เป็นต้น ทั้งนี้ ยกเว้นในประเด็นที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาการพัฒนาของจังหวัดมหาสารคาม แต่ก็ได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวไว้ในเอกสารประกอบต่าง ๆ ที่โครงการได้จัดทำขึ้น อย่างไรก็ตาม เอกสารเหล่านั้นแม้จะช่วยให้เข้าใจสภาพปัญหาการพัฒนาได้เพียงพอแต่ก็อาจกล่าวได้ว่า เอกสารโครงการสารคามพัฒนามีความชัดเจนในเรื่องเกี่ยวกับสภาพปัญหาค่อนข้างน้อย

ในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะความตรงประเด็นปัญหาของความมุ่งหมายของโครงการนั้น โดยเหตุที่เอกสารโครงการมีโครงการระบุสภาพปัญหาการพัฒนาไว้เป็นประเด็นที่ชัดเจนดังกล่าวแล้ว การพิจารณาถึงลักษณะความตรงประเด็นปัญหาของความมุ่งหมายจึงต้องอาศัยจากการเปรียบเทียบกับเอกสารอื่นที่ระบุสภาพปัญหาการพัฒนาของจังหวัดมหาสารคามไว้ ซึ่งสรุปได้ว่า (คณะทำงานบริหารและประสานการฝึกอบรม จังหวัดมหาสารคาม.

2530 : 49) ประเด็นปัญหาสำคัญของการพัฒนาจังหวัดมหาสารคามพัฒนาที่นำมา ก่อนวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2528 ได้แก่ การที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานพัฒนาชนบท ช่างเป้าหมาย

ร่วมกัน ชาคการประสานงานกันในการปฏิบัติงาน และใช้วิธีการพัฒนาแบบสงเคราะห์ประชาชน ทำให้ประชาชนขาดแนวคิดและประสบการณ์ในการที่จะพัฒนาชุมชนของตนเอง ระบบการพึ่งพาตนเอง เป็นประการสำคัญซึ่งโครงการสารคามพัฒนาได้กำหนดความมุ่งหมายของโครงการ มีสาระสำคัญที่จะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพในการพัฒนาร่วมกัน เน้นการรับใช้ประชาชนมากกว่ารับใช้ขององค์กรตนสังกัด รวมทั้งการให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการแก้ไขปัญหาในชุมชนของตนเองโดยยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ซึ่งเป็นความมุ่งหมายที่มีลักษณะตรงกับประเด็นปัญหาของการพัฒนาจังหวัดเป็นอย่างดี

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ นั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์จากบุคลากรกลุ่มต่าง ๆ ของโครงการ คือกลุ่มกรรมการดำเนินงานศูนย์ กลุ่มผู้ทำงานในโครงการ และ คปท. จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า กรรมการดำเนินงานศูนย์ ร้อยละ 100 ผู้ทำงาน ร้อยละ 84.62 และ คปท. ร้อยละ 65.65 มีความเห็นว่า จุดมุ่งหมายของโครงการมีลักษณะตรงกับประเด็นปัญหาการพัฒนาชนบทของจังหวัดมหาสารคาม และสามารถปฏิบัติให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ตั้งไว้ได้ ซึ่งเป็นความเห็นที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์บุคลากรในโครงการ สรุปได้ว่า หากข้อมูลทางเอกสารเกี่ยวกับความมุ่งหมายของโครงการ ในประเด็นที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ (Relavance) ระหว่างความมุ่งหมายของโครงการกับสภาพปัญหาการพัฒนาของจังหวัด ยังมีน้อยและไม่ชัดเจน แต่บุคลากรส่วนใหญ่ก็มีความเห็นว่า ความมุ่งหมายของโครงการตรงกับประเด็นปัญหาการพัฒนาของจังหวัดแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มกรรมการดำเนินงานศูนย์เอง ทั้งนี้เป็นเพราะบุคลากรในกลุ่มนี้ต้องทำงานระดับอำนวยการซึ่งยึดจุดมุ่งหมายของโครงการเป็นหลัก

1.3 ความเหมาะสมของวิธีการดำเนินงาน ในประเด็นความเหมาะสมของวิธีการดำเนินงานได้ประเมินโดยแบ่งออกเป็นประเด็นย่อย ดังนี้

ประเด็นที่เกี่ยวกับความชัดเจนของวิธีการดำเนินงาน ปรากฏผลจากการสัมภาษณ์ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มว่า กรรมการดำเนินงานศูนย์ ร้อยละ 100 ผู้ทำงาน ร้อยละ 69.24 และ คปค. ร้อยละ 54.27 มีความเห็นว่า วิธีการที่กำหนดไว้ในโครงการสารคามพัฒนา มีความชัดเจนและความเห็นในประเด็นนี้แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 4 ภาคผนวก ก) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มจะพบว่า คปค. ที่มีความเห็นว่า วิธีการที่โครงการกำหนดไว้มีความชัดเจนเพียงพอ มีเพียงร้อยละ 54.27 ซึ่งเมื่อเทียบกับเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ว่า บุคลากรของโครงการ อย่างน้อยร้อยละ 60 เห็นว่า วิธีการที่โครงการกำหนดมีความชัดเจน แล้วปรากฏว่า จำนวน คปค. ที่เห็นว่าวิธีการดำเนินงานที่โครงการกำหนดไว้ชัดเจนแล้ว ยังมีจำนวนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

การที่ คปค. ที่เห็นว่าวิธีการดำเนินงานที่โครงการกำหนดไว้ มีความชัดเจนดี มีจำนวนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ อาจเป็นเพราะผลสืบเนื่องมาจากการอบรมเตรียมข้าราชการระดับ คปค. หรือผลอันเกิดจากการนิเทศติดตามผล ซึ่งอาจต้องปรับปรุงวิธีการเพื่อให้จำนวน คปค. ที่เข้าใจวิธีการดำเนินงานโครงการมีสูงขึ้น

ประเด็นที่เกี่ยวกับความตรงประเด็นปัญหาการพัฒนาจังหวัด จากการสัมภาษณ์ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ปรากฏว่า กรรมการดำเนินงานร้อยละ 88.24 ผู้ทำงาน ร้อยละ 92.31 และ คปค. ร้อยละ 78.13 มีความเห็นว่าวิธีการดำเนินงานที่กำหนดไว้ในโครงการมีลักษณะที่ตรงกับประเด็นปัญหาการพัฒนาของจังหวัด และเมื่อทดสอบความเห็นโดยใช้วิธีหาค่าไคสแควร์แล้วพบว่า ความเห็นของบุคลากรทั้ง 3 กลุ่มในประเด็นนี้แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 5 ภาคผนวก ก)

ในประเด็นที่เกี่ยวกับความเหมาะสมในเชิงปฏิบัติของวิธีการดำเนินงาน โครงการสารคามพัฒนานั้น จากการสัมภาษณ์บุคลากร 3 กลุ่มของโครงการ ปรากฏว่า กรรมการดำเนินงานทุกคน ผู้ทำงานร้อยละ 78.85 และ คปค. ร้อยละ 75 มีความเห็นว่าวิธีการที่กำหนดไว้มีความเหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติได้ และเมื่อทดสอบความ

แตกต่างของความเห็นโดยใช้วิธีหาค่าโคสแควร์แล้ว ปรากฏว่า ความเห็นของบุคลากรทั้ง 3 กลุ่มนี้ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 6 ภาคผนวก ก)

กล่าวโดยสรุปใน ประเด็นที่กล่าวเกี่ยวกับความเหมาะสมในเชิงปฏิบัติ ของวิธีการดำเนินงานโครงการสารคามพัฒนานั้น ผู้ตอบส่วนใหญ่เห็นว่ามี ความเหมาะสม และสามารถนำไปปฏิบัติได้อยู่ในเกณฑ์

ในส่วนที่เป็น การประเมินจากข้อมูลเชิงคุณภาพนั้น ผลจากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ ปรากฏว่า ปัญหาการพัฒนาชนบทของจังหวัดมหาสารคาม ก่อนวันที่ 1 ตุลาคม 2528 อาจสรุปแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้ (จังหวัดมหาสารคาม. 2529 ; คณะทำงานบริหารและประสานการฝึกอบรม. 2530 ; สุวกิจ ศรีบัคตา และคนอื่น ๆ. 2530)

1. ปัญหาอันเกิดจากระบบการพัฒนา

การพัฒนาจังหวัดมหาสารคามในอดีตเป็นการดำเนินการพัฒนาชนบท ที่ไม่มีระบบ ชาคเป้าหมายในการพัฒนาชนบทรวมกัน ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ทำงานพัฒนา ชนบทในลักษณะต่างคนต่างทำ ชาคการประสานงานในทุกขั้นตอนของการพัฒนา นับตั้งแต่ การจัดหาข้อมูลในการวางแผนการจัดทำแผน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผลการ พัฒนาว่าได้อะไรไปบ้าง ใดด้อยอย่างไร สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงในหมู่บ้านหรือไม่ และสามารถแก้ปัญหาได้มากน้อยแค่ไหน ทำให้ภาพรวมของการพัฒนาไม่ปรากฏเด่นชัด

2. ปัญหาอันเกิดจากเจ้าหน้าที่พัฒนา

การพัฒนาชนบทจังหวัดมหาสารคามในอดีต เจ้าหน้าที่ทางมุ่งปฏิบัติ งานเพื่อสนองนโยบายตนสังกัดมากกว่ามุ่งแก้ปัญหาที่แท้จริงของราษฎร ทั้งนี้เพราะเจ้าหน้าที่ พัฒนาเป็นข้าราชการ จึงต้องปฏิบัติตามระเบียบราชการระดัสูง ประกอบกับ เจ้าหน้าที่ขาดความเข้าใจวิธีการพัฒนาที่เหมาะสม การพัฒนาจึงทำให้รูปของการสงเคราะห์ ทยอยย่นวิฤติให้ประชาชน ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมพัฒนาทั้งนี้รวมทั้งใน ระยะเวลาที่ผ่านมา รัฐมิได้กำหนดแนวทางพัฒนาชนบทที่ชัดเจนสำหรับให้เจ้าหน้าที่ ปฏิบัติด้วย

3. ปัญหาอันเกิดจากองค์กรของประชาชน

การพัฒนาชนบทจังหวัดมหาสารคามในอดีต มีการจัดตั้งองค์กรต่าง ๆ ขึ้นในหมู่บ้านหลายองค์กร ทำให้องค์กรเหล่านั้นขาดเอกภาพ ทำงานซ้ำซ้อนและขาดประสิทธิภาพ การพัฒนาชนบทจึงขาดผลรวมที่ดีเด่นแน่ชัด

4. ปัญหาอันเกิดจากประชาชน

ประชาชนในชนบทของจังหวัดมหาสารคามส่วนใหญ่เคยชินกับการพัฒนาชนบทแนวเก่า ที่มีลักษณะของการเป็นผู้ "รอรับ" แต่ฝ่ายเดียว รวมทั้งมีเงื่อนไขสำคัญคือ ความยากจน ทำให้มีความสนใจที่จะเข้าร่วมการพัฒนาชนบทน้อยมาก

ปัญหาการพัฒนาชนบทของจังหวัดมหาสารคามดังกล่าวนี้ จำเป็นต้องแก้ไขให้บรรเทาเบาบางและหมดสิ้นไปในที่สุด เพื่อให้บรรลุผลตามนโยบายของการพัฒนาชนบทของรัฐ นายไสว พรหมณี ผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคามในขณะนั้น (ตุลาคม 2528) ได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง มีนายสนิทวงศ์ อุเทศนันท์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน มีหัวหน้าส่วนราชการจังหวัด และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เป็นกรรมการ และมีหัวหน้าสำนักงานจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ ให้คณะกรรมการชุดนี้ทำหน้าที่พิจารณาหาแนวทางดำเนินงานพัฒนาชนบทของจังหวัดมหาสารคาม โดยให้แนวทางดังกล่าวตรงกับสภาพปัญหาการพัฒนาชนบทของจังหวัด สามารถนำไปใช้พัฒนาชนบทให้บังเกิดผลตามแนวนโยบายพัฒนาชนบทของรัฐ และโครงการปรีณรงค์เพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

โดยเหตุที่คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่พิจารณาและกำหนดแนวทางการดำเนินงานพัฒนาชนบทของจังหวัดมหาสารคามให้เป็นไปตามแนวนโยบายของรัฐ และโครงการ ปรัชญ์อยู่แล้ว หลักการและเหตุผล ความมุ่งหมาย และวิธีการของโครงการ สารคามพัฒนา จึงสอดคล้องกันดีกับทฤษฎีการพัฒนาชนบท นโยบายการพัฒนาชนบทแนวใหม่ของรัฐ และตรงกับประเด็นปัญหาการพัฒนาของจังหวัด

สรุปผลการประเมินสถานะแวดล้อมของโครงการสารคามพัฒนา

การประเมินสถานะแวดล้อมของโครงการสารคามพัฒนา สรุปได้ว่า โครงการสารคามพัฒนาโดยทั่วไปมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของ จังหวัดมหาสารคาม ตลอดจนแนวทางการพัฒนาของประเทศและหลักการพัฒนา แนวคิด หลักของโครงการมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนา ของรัฐ และตรงกับปัญหาการพัฒนาชนบทของจังหวัด ความมุ่งหมายของโครงการตรงกับ ประเด็นปัญหาการพัฒนาชนบทของจังหวัด และหากมีการดำเนินงานตามที่กำหนดไว้ใน โครงการจะยังผลให้บรรลุจุดหมายของโครงการได้ จุดมุ่งหมายและวิธีการดำเนินงานมีความ ชัดเจนเพียงพอสำหรับกรรมการดำเนินงานศูนย์ และผู้ทำงานในโครงการแต่ในกลุ่ม ฅปท. วิธีการดำเนินการยังไม่ชัดเจนเพียงพอ ในแง่ของความตรงประเด็นและการปฏิบัติได้จริง บุคลากรผู้เกี่ยวข้องทั้งโครงการทั้งสามกลุ่มมีความเห็นตรงกันว่าวิธีการดำเนินงานที่กำหนด ไว้ในโครงการสารคามพัฒนาตรงกับประเด็นปัญหาการพัฒนาชนบทของจังหวัด และสามารถ ปฏิบัติตามได้จริง

ข้อสังเกตที่ได้จากการประเมินสถานะแวดล้อมของโครงการสารคามพัฒนา คือ ลักษณะของความตรงประเด็นปัญหา (Relavance) ของโครงการ กับปัญหาการพัฒนาชนบท ของจังหวัดมหาสารคาม ไม่มีการแจกแจงรายละเอียด แต่เป็นที่เข้าใจกันในกลุ่มผู้ดำเนินงานเท่านั้น บุคลากรของโครงการส่วนใหญ่มีความเห็นว่าโครงการสารคามพัฒนามีลักษณะ ที่ตรงกับประเด็นปัญหาการพัฒนาของจังหวัด แต่มีข้อมูลที่เป็นเอกสารเกี่ยวกับปัญหาการ พัฒนาจังหวัดมหาสารคามค่อนข้างน้อย และไม่พบว่ามีการศึกษาปัญหาการพัฒนาของจังหวัด ไว้อย่างเป็นระบบเพียงพอที่จะนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการพัฒนาได้ ดังนั้น เมื่อมี การประชุมปรึกษาหารือเพื่อจัดทำโครงการสารคามพัฒนา คณะผู้ทำงานจึงต้อง อาศัยแนวคิดจากการพัฒนาชนบททั่ว ๆ ไป ผสมผสานกับประสบการณ์ส่วนตัวและความ คิดเป็นของผู้เข้าร่วมประชุมในการจัดทำโครงการ เป็นผลให้ผู้ดำเนินการระดับปฏิบัติงาน คือ กลุ่ม ฅปท. มีความเห็นว่าจุดมุ่งหมายและวิธีการดำเนินการยังขาดความชัดเจน และ

เสนอแนะให้ทำการศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาจังหวัดมหาสารคามที่มีอยู่ในปัจจุบัน และ แนวโน้มของปัญหาการพัฒนาในอนาคต ในการจัดทำโครงการสารคามพัฒนาวิจัยมีความ เห็นว่าขอเสนอแนะถึง กล่าวสอดคล้องกับหลักการประเมินโครงการและหลักการพัฒนา หากคณะผู้ดำเนินงานโครงการสารคามพัฒนาจะได้ทำการประเมินและติดตามผลการ ดำเนินงานตามโครงการ สำรวจ ศึกษาสภาพปัจจุบัน และแนวโน้มปัญหาการพัฒนาของ จังหวัด นำข้อมูลมาปรับปรุงโครงการสารคามพัฒนาโดยสม่ำเสมอ ย่อมจะส่งผลให้การ พัฒนาตามโครงการมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

2. ผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้น

โครงการสารคามพัฒนาเขียนไว้ในลักษณะเป็นโครงการกว้าง ๆ มิใช่ โครงการละเอียด จึงมีโครงการย่อยการละเอียดเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นไว้ แต่จากการ ศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ พบว่า คณะทำงานโครงการสารคามพัฒนา (จังหวัด มหาสารคาม. 2530 : 12-13) ได้ประชุมกันและมีข้อยุติว่า ในการดำเนินงานพัฒนา ชนบทให้บรรลุวัตถุประสงค์ของรัฐบาลนั้นต้องมีความพร้อมของบุคลากรและมาตรการต่อไปนี้

1. ข้าราชการ ข้าราชการทุกระดับชั้นเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งเพราะ จะต้องนำนโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติให้บังเกิดผล ฉะนั้นข้าราชการจะต้องมีเจตคติที่ดี ต่อการพัฒนาชนบท มีความจริงใจ จริงใจ และความเสียสละอย่างแท้จริง รู้จักวิธีการ ทำงาน และนอกจากนั้นจะต้องมีมโนธรรมสำนึกของการเป็นข้าราชการที่จะต้องบริการ รับใช้ประชาชนอย่างแท้จริง

2. ประชาชน ประชาชนโดยทั่วไปต้องมีแนวคิดในการพัฒนาชนบทใน ลักษณะมีความเชื่อมั่นในการพึ่งพาตนเอง (Self Reliance) แทนที่จะรอรับการช่วยเหลือ จากรัฐเพียงอย่างเดียว ประชาชนจะต้องเป็นผู้ตัดสินใจลงมือปฏิบัติ และบริหารจัดการด้วย ตัวเองของประชาชนเอง รู้จักมองปัญหาที่ใกล้ตัวเองก่อนที่จะมองถึงปัญหาที่ไกลตัวเอง

3. องค์การของประชาชน ต้องมีการจัดตั้งและพัฒนาองค์การของประชาชน ให้มีคุณภาพ เพื่อที่จะสามารถดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ หรือประสานงานกับองค์การของรัฐและองค์การเอกชนภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์การของประชาชนจะต้องได้รับการคัดเลือกอย่างถูกต้องวิธี และเป็นที่ยอมรับของประชาชน ในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ ต้องมีเพียงองค์การเดียวเท่านั้น องค์การที่เข้าช้อนกันซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ ไปจัดตั้งไว้ต้องสามารถรวมเป็นองค์การเดียวกันได้ และทุกหน่วยงานที่จะลงไปปฏิบัติงานในหมู่บ้านจะต้องผ่านองค์การนี้เท่านั้น คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน

4. แนวทางในการดำเนินงาน ต้องมีแนวทางในการดำเนินงาน ชัดเจนเพียงพอให้เจ้าหน้าที่และองค์การของประชาชน ตลอดจนประชาชนสามารถที่จะปฏิบัติงานร่วมกันได้ในทุก ๆ ขั้นตอนของการพัฒนาชนบท และนอกจากนั้นยังต้องมีระบบในการประสานงานที่คล่องตัว

5. ภาคเอกชน ภาคเอกชนจะต้องมีบทบาทสนับสนุนอย่างจริงจังให้ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาที่ประชาชนประสบอยู่

จากข้อยุติของคณะกรรมการดังกล่าวข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานโครงการสาธิตพัฒนา คือ บุคลากรและการจัดการในพื้นที่ขององค์การของประชาชนและภาคเอกชนเป็นผลรวมของปัจจัยด้านบุคลากร และการจัดการ อย่างไรก็ตามหลักการประเมินโครงการ ปัจจัยเบื้องต้นของโครงการนอกจากจะมีบุคลากรและการจัดการแล้วยังรวมถึงปัจจัยเบื้องต้นในแง่ของทรัพยากรต่าง ๆ ด้วย ในการประเมินปัจจัยเบื้องต้นครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงพิจารณาปัจจัยเบื้องต้นแยกเป็น 3 ด้านคือ

1. การจัดการ หมายถึง แนวทางและวิธีการดำเนินงานของโครงการ ที่ชัดเจนสำหรับเจ้าหน้าที่ องค์การประชาชน และประชาชนสามารถร่วมปฏิบัติการได้ทุกขั้นตอนของกิจกรรมการพัฒนา

2. บุคลากร หมายถึง ข้าราชการทุกระดับชั้น และประชาชนโดยทั่วไป

3. ทรัพยากร หมายถึง เวลาในการปฏิบัติงาน งบประมาณ ทรัพยากร และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ

การประเมินปัจจัยเบื้องต้นของโครงการสารคามพัฒนา ปรากฏดังนี้

1. การจัดการโครงการ

รายงานการประเมินการจัดการโครงการในตอนนี้เป็นการประเมินความเหมาะสมของการจัดการโครงการ 4 ประเด็น คือ รูปแบบการจัดโครงการ วิธีการจัดทำแผนงานโครงการ การประสานงาน และการนิเทศติดตามผลงาน

ความเหมาะสมของการจัดรูปองค์กรของโครงการ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 70.59 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ 61.54 ของผู้ทำงาน และร้อยละ 56.25 ของ คปค. เห็นว่ารูปแบบขององค์กรที่จัดอยู่ในขณะนี้เหมาะสมแล้ว และเมื่อทดสอบความแตกต่างของความเห็นโดยใช้วิธีหาค่าโค-สแควร์ แล้วพบว่า ความเห็นของบุคลากรทั้ง 3 กลุ่มในเรื่องนี้ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เมื่อพิจารณาความเห็นของผู้ตอบเป็นรายกลุ่ม พบว่า กลุ่ม คปค. ที่มีความเห็นว่า องค์กรมีรูปแบบที่เหมาะสม มีเพียงร้อยละ 56.25 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ว่า บุคลากรของโครงการสามารถดำเนินงานโครงการให้บังเกิดผลได้ แล้วปรากฏว่า คปค. ที่เห็นว่ารูปแบบการจัดองค์กรของโครงการเหมาะสมแล้ว ยังมีจำนวนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ (ตาราง 7 ภาคผนวก ก)

ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 3 กลุ่มให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบของการจัดองค์กรว่า เป็นรูปแบบขององค์กรที่จัดขึ้นตามรูปแบบของคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ แต่โครงการสารคามพัฒนาได้แต่งตั้งคณะทำงานเพิ่มจากรูปแบบของคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ อันได้แก่ ฝ่ายวิจัย และฝ่ายการตลาด ซึ่งผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มต่างให้ความเห็นว่าเป็นฝ่ายงานที่ทำงานเป็นประโยชน์แก่โครงการมากโดยเฉพาะ ฝ่ายวิจัยซึ่งช่วยในการติดตามผล และให้ความรู้ทางการวิจัยเพื่อการพัฒนาแก่บุคลากรของโครงการ

ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้ทำงานบางคน และ คปท. หลายคนให้ข้อสังเกตว่า แม้โครงสร้างของการจัดองค์กรโครงการสารคามพัฒนาจะมีโครงสร้างเป็นแบบกระจายงาน แต่ปรากฏว่า การวางตัวเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานฝ่ายต่าง ๆ มีโคกระจายเท่าที่ควร บุคลากรบางคนรับผิดชอบในคณะผู้ทำงานหลายฝ่าย ทำให้โครงการมีลักษณะเป็นการทำงานของคนเพียงบางกลุ่ม

ประเด็นความเหมาะสมของการจัดทำแผนงานโครงการ พบว่า การวางแผนงานของโครงการสารคามพัฒนา มีลักษณะเป็นการวางแผนย่อย แล้วนำมาปรับเป็นแผนรวมของโครงการ กล่าวคือ คณะผู้ทำงานแต่ละคณะจะประชุมปรึกษาหารือสมาชิกในกลุ่มของตน ทั้งโดยวิธีการประชุมอย่างเป็นทางการและการปรึกษารื้อกัน จัดทำเป็นแผนงานของแต่ละฝ่ายขึ้น แล้วจึงนำมาปรับปรุงร่วมกับแผนงานของฝ่ายอื่น เพื่อจัดทำเป็นแผนงานของโครงการสารคามพัฒนาต่อไป จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 82.35 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ร้อยละ 75.85 ของผู้ทำงาน และร้อยละ 59.98 ของ คปท. มีความเห็นว่า กระบวนการจัดทำแผนงานของโครงการสารคามพัฒนาควยวิธีดังกล่าวมีความเหมาะสมแล้ว และเมื่อทดสอบความแตกต่างของความเห็นโดยวิธีหาค่า ไค-สแควร์ แล้วพบว่า ความเห็นของผู้ให้ข้อมูลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 8 ภาคผนวก ก) แต่เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า กลุ่ม คปท. ที่มีความเห็นว่ากระบวนการจัดทำแผนงานของโครงการมีความเหมาะสมแล้ว ยังมีจำนวนอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 60 ที่ได้ตั้งไว้

ประเด็นความเหมาะสมของการประสานงานโครงการ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 82.36 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ร้อยละ 73.38 ของผู้ทำงาน และร้อยละ 53.13 ของ คปท. เห็นว่ารูปแบบการประสานงานโครงการมีความเหมาะสมแล้ว และเมื่อทดสอบความแตกต่างของความเห็นโดยใช้วิธีหาค่า ไค-สแควร์แล้ว พบว่า ความเห็นของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม แตกต่างกัน

อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 9 ภาคผนวก ก) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า กลุ่ม คปท. ที่มีความเห็นว่า การประสานงานในโครงการเป็นไปอย่างเหมาะสม มีจำนวนอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 60

รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประสานงาน ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมของผู้วิจัยนั้น สรุปได้ว่า การประสานงานโครงการสารคามพัฒนาในระดับกรรมการดำเนินงานศูนย์และคณะทำงานเป็นไปค่อนข้างดี เพราะมีบุคลากรหลายคนที่มีตำแหน่งงานอยู่ในฝ่ายต่าง ๆ หลายฝ่าย ทำให้มีบุคลากรทำงานหลายคน อีกประการหนึ่ง บุคลากรเหล่านี้มีสถานที่ทำงานและที่พักอยู่ในตัวจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ ทำให้การประสานงานติดต่อกันง่าย

การประสานงานในระดับ คปท. กลุ่มที่มีปัญหาค่อนข้างมากคือ คปท. ที่เป็นครู เพราะมักประสบปัญหาทางโรงเรียนไม่สนับสนุนให้ไปปฏิบัติงานด้านพัฒนาชนบท ต้องการให้ปฏิบัติงานในโรงเรียนมากกว่า ซึ่งปัญหานี้เป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้ตอบบางส่วนที่เป็น คปท. เห็นว่าโครงการสารคามพัฒนายังมีการประสานงานที่ไม่ดีพอ

จากการวิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด พบว่า มีปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประสานงานในโครงการสารคามพัฒนา 3 ประการคือ

1. หน่วยงานในระดับสูงเหนือกว่าระดับจังหวัดขึ้นไป ยังมีการประสานงานกันไม่เพียงพอ ทำให้เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการในพื้นที่ประสานงานกันยาก เช่น กรมกองต่าง ๆ อนุมัติวงเงินให้หน่วยงานระดับจังหวัดไม่พร้อมกัน แผนงานที่วางไว้ร่วมกันจึงเกิดการขัดข้องขึ้น หากหน่วยงานระดับสูงมีการประสานงานให้ปฏิบัติงานได้สอดคล้องกัน จะลดปัญหาการประสานงานในการดำเนินการร่วมกันระหว่างผู้ปฏิบัติในแต่ละหน่วยได้มาก

2. บุคลากรของโครงการ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ทำงานมีงานประจำมากทำให้บางครั้งไม่มีเวลาไปร่วมงานตามแผนงานที่กำหนดไว้ บางหน่วยเจ้าหน้าที่มีจำนวน

น้อย การแบ่งเวลาไปร่วมงานกับฝ่ายอื่นไม่อาจทำได้สะดวก นอกจากนี้ ผู้ปฏิบัติงานบางคนเป็นครูในโรงเรียนยังไม่ได้ได้รับความสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาในการออกปฏิบัติงานพัฒนาควย การแก้ปัญหาการประสานงาน เป็นเรื่องที่จะทำได้ในระดับหน่วยงาน กล่าวคือ ผู้บังคับบัญช ควรยอมรับภาระหน้าที่การพัฒนาของผู้ใต้บังคับบัญชา และกำหนดภาระงานแยกออกจากงานราชการปกติ

3. ในด้านการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่น (คปท.)

บางรายมิได้พักอาศัยอยู่ในพื้นที่ ทำให้การประสานงานมีอุปสรรค ในกรณีนี้หากมีวิธีการที่สามารถทำให้เจ้าหน้าที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ปฏิบัติการก็จะช่วยให้การประสานคล่องตัวมากยิ่งขึ้น

การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศและติดตามผลโครงการ พบว่า จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 58.82 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ร้อยละ 73.07 ของผู้ทำงาน และร้อยละ 71.87 ของ คปท. มีความเห็นว่า รูปแบบการนิเทศและติดตามผลโครงการของโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมแล้ว และเมื่อทดสอบความแตกต่างของความเห็นด้วยวิธีหาค่า ไค-สแควร์ แล้ว ปรากฏว่า ความเห็นของบุคลากรทั้ง 3 กลุ่ม ในประเด็นนี้แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 10 ภาคผนวก ก) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม จะพบว่า กรรมการดำเนินงานศูนย์ส่วนใหญ่ยังเห็นว่า รูปแบบการนิเทศติดตามผลโครงการยังไม่เหมาะสม จำนวนผู้เห็นว่ารูปแบบการนิเทศติดตามผลโครงการมีความเหมาะสมยังอยู่ในระดับต่ำ ถ้าเทียบกับเกณฑ์ตั้งไว้ร้อยละ 60.00

รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนิเทศและติดตามผลโครงการ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่าการนิเทศและติดตามผลโครงการสารคามพัฒนาเป็นไปอย่างมีระบบ และมีการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายนิเทศโครงการสารคามพัฒนา โดยไคแบ่งทีมงานนิเทศออกเป็น 10 ทีม รับผิดชอบทีมละ 1 อำเภอ ในแต่ละทีมงานจะมีบุคลากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ประมาณทีมละ 5-6 คน การนิเทศกำหนดไว้ว่า ต้องออกนิเทศงานอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ในการนิเทศแต่ละครั้งกรรมการฝ่ายนิเทศจะติดตามตรวจสอบและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดองค์กรงาน ข้อมูลข่าวสาร งานแผนและโครงการ การฝึกอบรมสัมมนา การประชุมประสานงาน งานกองทุน งานนิเทศและติดตามผล และงานประชาสัมพันธ์ในระดับอำเภอและในระดับหมู่บ้าน ทีมงานนิเทศทุกทีมต้องสรุปผลงานนิเทศในทีมของตนภายในวันที่ 20 ของทุกเดือน เพื่อให้เลขานุการของทั้ง 10 ทีมประชุมสรุปผลการนิเทศและนำเสนอที่ประชุมจังหวัดต่อไป

การนิเทศเป็นวิธีที่มากที่สุดที่คณะกรรมการดำเนินงานศูนย์ใช้ติดตามผล เพราะเป็นการได้เข้าไปพบปัญหาที่แท้จริง จึงมีผู้ใช้วิธีการนิเทศเพื่อการติดตามผลงานของโครงการมากที่สุด วิธีที่ใช้รองลงมาคือ งานวิจัยของคณะทำงานฝ่ายวิจัย และการรับทราบจากรายงานจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ

ปัญหาของการนิเทศติดตามผล ได้แก่ การที่ผู้ปฏิบัติงานในทีมนิเทศมักมีเวลาว่างในการออกนิเทศไม่ตรงกัน ทำให้การเดินทางไปนิเทศพร้อมกันไม่สะดวก ปัญหาที่ไ้ทราบอีกประการหนึ่งคือ ได้มีการนำเสนอรายงานข้อมูลที่ไม่ตรงต่อความจริง คอย แต่ผู้ให้ข้อมูลมิได้ให้รายละเอียดในข้อนี้ นอกจากนี้ กรรมการดำเนินงานศูนย์บางท่านยังเห็นว่า ระบบการนิเทศตามผลไม่ดีพอ เพราะการออกนิเทศมักมีผู้ร่วมทีมไม่ครบ ทำให้การทำงานได้ผลไม่เต็มที่ บางครั้งข้อมูลล่าช้าไม่ถูกต้อง

สรุปประเด็นการประเมินปัจจัยเบื้องต้น ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการโครงการ ใ้ว่า บุคลากรของโครงการ 2 กลุ่มอันได้แก่ กรรมการดำเนินงานศูนย์และเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีความพอใจในระบบการจัดการของโครงการ ซึ่งหมายถึงว่า บุคลากรเหล่านี้เห็นว่าระบบการจัดการที่ใช้กับโครงการสาธิตมีความเหมาะสมแล้ว แต่ปรากฏว่า กลุ่ม คปท. แม้จะมีความเห็นไม่แตกต่างจากบุคลากรทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าวมาแล้วมากนัก แต่ก็มีจำนวนไม่น้อยที่เห็นว่า ระบบการจัดการในบางเรื่อง เช่น การจัดรูปองค์กร การวางแผนโครงการ และการประสานงานยังต้องการการปรับปรุง ซึ่ง

ข้อมูลของทั้งสองฝ่ายนี้ยังไม่สอดคล้องกันเท่าที่ควร สาเหตุที่ คปท. เห็นว่าระบบการจัดการของโครงการยังมีปัญหา สืบเนื่องมาจาก คปท. ที่มีความเข้าใจในวิธีการดำเนินงานของโครงการเป็นอย่างที่มีจำนวนค่อนข้างต่ำ ดังนั้นจึงควรหาวิธีให้ คปท. เข้าใจวิธีการดำเนินงานของโครงการมากยิ่งขึ้น เพื่อจะได้เป็นปัจจัยเบื้องต้นที่ดีของโครงการต่อไป นอกจากนี้ กลุ่มคณะกรรมการดำเนินงานศูนย์มีความเห็นว่า รูปแบบการนิเทศยังไม่เหมาะสม เนื่องจากทีมงานนิเทศมีปัญหารอกนิตะไม่พร้อมกัน ทำให้ผู้บริหารระดับสูงได้รายงานที่ไม่สมบูรณ์และล่าช้า

2. บุคลากร

รายงานเกี่ยวกับการประเมินค่านักบุคลากรของโครงการสารคามพัฒนาในตอนนี้ เป็นการประเมินความเหมาะสมของบุคลากร 8 ประเด็นคือ ความพอเพียง ประสิทธิภาพและวุฒิ ความเสียสละเพื่องาน การทำงานเป็นทีม ความสำนึกรับใช้ประชาชน ความสามารถในการใช้ จปฐ ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับประชาชน และความเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนาของประชาชน รายละเอียดดังต่อไปนี้

จากการสัมภาษณ์ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 64.71 ของกรรมการดำเนินงาน ร้อยละ 75.00 ของผู้ทำงาน มีความเห็นว่าการบุคลากรในโครงการมีจำนวนเพียงพอแล้ว แต่ร้อยละ 56.25 ของ คปท. มีความเห็นว่า ควรเพิ่มจำนวนบุคลากรในโครงการให้มากขึ้น ซึ่งปรากฏว่า เป็นความเห็นที่แตกต่างกัน และเมื่อทดสอบความแตกต่างของความเห็นโดยวิธีหาค่า ไค-สแควร์แล้วพบว่า ความเห็นของบุคลากรทั้งสามกลุ่มมีความเห็นในเรื่องจำนวนบุคลากรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 11 ภาคผนวก ก) ซึ่งสรุปได้ว่า บุคลากรโครงการในสารคามพัฒนายังมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องจำนวนบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่ม คปท. ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติงานในพื้นที่ ยังต้องการให้มีการเพิ่มบุคลากรของโครงการให้มากขึ้น ในขณะที่บุคลากรกลุ่มอื่นเห็นว่า จำนวนบุคลากรของโครงการมีเพียงพอแล้ว

กลุ่มกรรมการดำเนินงานศูนย์มีความเห็นว่า จำนวนบุคลากรที่มีอยู่มีเพียงพอแล้ว มีรายหนึ่งให้ความเห็นว่า "มากไปครึ่งชั่วโมง" กลุ่มผู้ทำงานบางส่วนให้ความเห็นว่า บุคลากรที่โครงการมีอยู่มีจำนวนมากเพียงพอแล้ว แต่ทุกคนต้องทำงานหนักกว่าปกติมาก จึงอยากให้มีการลดงานประจำลงเพื่อให้บุคลากรที่มีอยู่ทำงานได้คล่องตัวยิ่งขึ้น สำหรับกลุ่ม คปท. ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่เป็นผู้ทำงานร่วมกับประชาชน และทำงานหนักกว่าเจ้าหน้าที่กลุ่มอื่น ส่วนใหญ่ต้องการให้มีเจ้าหน้าที่เพิ่มขึ้น โดยให้เหตุผลว่า เจ้าหน้าที่ คปท. บางคนต้องรับผิดชอบงานมากกว่า 1 ตำบล ซึ่งเป็นผลให้ทำงานไม่ได้คล่องและมีปัญหาการประสานงานกับกลุ่มผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ เพราะไม่มีเวลาว่างตรงกัน จึงต้องการให้มีเจ้าหน้าที่เพิ่มขึ้นอย่างน้อยให้ครบทุกตำบล นอกจากนี้ คปท. บางรายยังต้องการให้มีเจ้าหน้าที่เพิ่มขึ้นเพื่อแบ่งเบาภาระงาน และเสนอให้ตั้งพระภิกษุ เป็นที่ปรึกษา คปท. ด้วย โดยให้เหตุผลว่า พระภิกษุอาจช่วยชักจูงให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาได้มากขึ้น

ในประเด็นความเหมาะสมของคุณภาพและประสิทธิภาพของบุคลากรจากการสัมภาษณ์ในข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 82.36 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ร้อยละ 69.94 ของผู้ทำงาน และร้อยละ 71.85 ของ คปท. มีความเห็นว่า บุคลากรที่โครงการมีอยู่มีคุณภาพและประสิทธิภาพเพียงพอ และเหมาะสมที่จะทำให้งานโครงการดำเนินไปอย่างไคทอดี ซึ่งความเห็นของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 12 ภาคผนวก ก) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าคุณภาพและประสิทธิภาพของบุคลากรมีเพียงพอที่จะปฏิบัติงานในโครงการสารคามพัฒนาให้บรรลุผลได้ แต่บุคลากรยังต้องการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ผู้ปฏิบัติงานในระดับตำบล (คปท.) ส่วนใหญ่ที่ยังไม่จบปริญญาตรี ต้องการศึกษาคือในระดับปริญญาตรี และมีหลายรายที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยเปิด นอกจากนี้ คปท. ส่วนใหญ่ยังต้องการการฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องจากโครงการสารคามพัฒนา โดยให้ความเห็นว่า จะทำให้เข้าใจนโยบายของโครงการ และมีความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานด้วย

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า คำตอบในลักษณะที่ต้องการศึกษาต่อระดับปริญญาตรีและต้องการศึกษาอบรมเพิ่มเติมของ คปท. นี้ แสดงให้เห็นคุณลักษณะที่คืออีกประการหนึ่งของ คปท. ในฐานะที่เป็นบุคลากรสำคัญของโครงการสารคามพัฒนา คุณลักษณะข้อนี้คือ การเป็นผู้รักความก้าวหน้า ใฝ่ศึกษาหาความรู้ เพิ่มพูนคุณวุฒิและประสบการณ์ให้ตนเอง ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรสนับสนุน ผู้วิจัยขอเสนอแนะในที่นี้ว่า โครงการสารคามพัฒนาควรร่วมมือกับมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ในการจัดให้บุคลากรของโครงการได้เข้าศึกษาต่อในระดับต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบท รวมทั้งจัดการฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ของบุคลากรให้มากขึ้น จะยังเกิดผลดีแก่โครงการเป็นอย่างมาก

ในประเด็นที่เกี่ยวกับจิตใจเสียสละเพื่อการพัฒนา จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 82.36 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ร้อยละ 76.92 ของผู้ทำงาน และร้อยละ 71.87 ของ คปท. มีความเห็นว่า บุคลากรในโครงการมีจิตใจเสียสละเพื่อการพัฒนาอย่างเพียงพอ และความเห็นของบุคลากรทั้ง 3 กลุ่มในประเด็นนี้ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 13 ภาคผนวก ก)

ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า บุคลากรของโครงการส่วนใหญ่มีความเสียสละสูง และความสำเร็จของโครงการสารคามพัฒนาขึ้นอยู่กับองค์ประกอบนี้เป็นอย่างมาก ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า คุณลักษณะเช่นนี้จำเป็นต้องสร้างให้มากขึ้นให้มากที่สุดควย อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลให้ข้อสังเกตว่า พฤติกรรมที่แสดงออกว่าเป็นผู้มีจิตใจเสียสละเพื่อพัฒนานั้น บางรายมิใช่พฤติกรรมที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง กล่าวคือมีบุคลากรบางกลุ่มประมาณร้อยละ 10-15 อาจยังไม่มีจิตใจเสียสละเพียงพอ และเห็นว่า การปฏิบัติงานโครงการสารคามพัฒนาเป็นงานนอกหน้าที่ แต่เมื่อเป็นภาระก็ต้องปฏิบัติ คนกลุ่มนี้มักไม่ค่อยพอใจที่จะต้องทำงานนอกเวลา เช่น การออกไปนิเทศงานหรือเยี่ยมเยียนประชาชนในวันหยุด เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบุคลากรบางคนพบเห็นการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่แต่มิใช่การเสียสละเพื่อประชาชน หากต้องการให้มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักหรือไว้วางใจของ

ผู้บังคับบัญชา ดังนั้น บุคลิกภาพและวิธีทำงานของผู้นำโครงการ จึงมีความสำคัญต่อโครงการสารคามพัฒนาโดยทางอ้อมด้วย

ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรของโครงการอีกประเด็นหนึ่งคือ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบุคลากรที่โครงการสารคามพัฒนา อันได้แก่ การทำงานเป็นทีม การรับผิดชอบต่อประชาชนโดยส่วนรวมมากกว่าการรับผิดชอบต่อองค์กรตนสังกัด การรู้จักใช้ จปฐ. เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนา การมีความสัมพันธ์กับประชาชนในฐานะผู้สนับสนุนการพัฒนา มีผู้พัฒนา และความเชื่อมั่นในศักยภาพของประชาชน บุคลากรที่มีคุณลักษณะดังกล่าวนี้จะช่วยให้การดำเนินงานของโครงการบรรลุเป้าหมายเร็วขึ้น จากการประเมินคุณลักษณะดังกล่าว ปรากฏดังนี้

ในประเด็นของการมีแนวคิดในการทำงานเป็นทีม จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 70.59 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ร้อยละ 80.77 ของผู้ทำงาน และร้อยละ 59.38 ของ คปท. มีความเห็นว่า บุคลากรของโครงการมีแนวคิดยอมรับการทำงานเป็นทีมอย่างเพียงพอ และความเห็นของบุคลากรทั้ง 3 กลุ่มนี้แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 14 ภาคผนวก ก) เมื่อพิจารณาความเห็นเป็นรายกลุ่มจะพบว่า กลุ่ม คปท. ที่มีความเห็นว่า ลักษณะการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเพียงพอแล้ว มีจำนวนต่ำกว่าเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ร้อยละ 60.00 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า การทำงานเป็นทีมมีผลดีต่อการทำงานของโครงการสารคามพัฒนามาก เพราะทำให้ทรัพยากรรวมกัน และแก้ปัญหาได้พร้อมกัน ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และประสบการณ์ ได้รับแรงกระตุ้นหลายฝ่าย ประหยัดและงานไม่ซ้ำซ้อน ได้เรียนรู้ปัญหาซึ่งกันและกัน ทำให้รับผิดชอบต่อประชาชนได้ดีขึ้น และบรรยากาศการทำงานดีขึ้น ฯลฯ ซึ่งเป็นความเห็นทางบวกที่มีต่อการทำงานเป็นทีมทั้งสิ้น ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าพอใจมากกับระบบการทำงานเป็นทีม และมีความเห็นว่าโครงการสารคามพัฒนาประสบความสำเร็จสูงมาก ในการสร้างนิสัยการทำงานเป็นทีมแก่บุคลากร ซึ่งส่งผลดีมิใช่แค่เพียงงานพัฒนาชนบทเท่านั้น แต่ส่งผลดีต่อบรรยากาศการบริหารราชการของจังหวัดด้วย

ข้อขัดข้องของการทำงานเป็นทีมก็คือ บุคลากรบางระดับ บาง
หน่วยงานต้องคอยรับงานหรือนโยบายจากหน่วยเหนือก่อน จึงนำมาทำโครงการผสมผสาน
ทำให้ล่าช้า (ซึ่งข้อนี้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของการทำงานในระบบที่จะต้องวางแผนพัฒนา
จากพื้นที่ด้วย) นอกจากนี้ยังมีความรู้สึกแยกเขาแยกเราอยู่ในบุคคลบางกลุ่ม ซึ่งเป็นสาเหตุ
ที่ทำให้ คปท. บางส่วนเห็นว่า การทำงานเป็นทีมของโครงการยังไม่ดีพอ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นนี้คือ ควรมีการนิเทศติดตามงานอย่าง
สม่ำเสมอ โดยเน้นให้การนิเทศเป็นแรงเสริมการทำงานเป็นทีมให้มากขึ้น เช่น ให้รางวัล
หรือยกย่องกลุ่มปฏิบัติงานที่ทำการทำงานเป็นทีมดีเด่น นอกจากนี้ควรมีการอบรมเพิ่มความรู้
เกี่ยวกับการทำงานเป็นกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพให้แก่บุคลากรของโครงการด้วย

ในประเด็นความสำคัญในการรับใช้ประชาชนมากกว่าตนสังกัด จาก
การสัมภาษณ์ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 52.95 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์
ร้อยละ 59.62 ของผู้ทำงาน เห็นว่า บุคลากรของโครงการส่วนใหญ่มีความสำคัญในการ
รับใช้ประชาชนมากกว่าตนสังกัดเพียงพอแล้ว แต่ คปท. ร้อยละ 56.25 มีความเห็นว่า
ควรมีการปรับเปลี่ยนบุคลากรมีความสำคัญในข้อนี้มากขึ้น ซึ่งเป็นความเห็นที่แตกต่างกัน
ถ้าดูจากการเปรียบเทียบร้อยละ และเมื่อทดสอบความแตกต่างของความเห็นโดยวิธีหาค่า
ไค-สแควร์แล้วพบว่า ความเห็นของบุคลากรทั้ง 3 กลุ่มเกี่ยวกับประเด็นนี้ แตกต่างกัน
อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 15 ภาคผนวก ก) แต่ถาพิจารณาเป็น
รายกลุ่มจะพบว่า ทุกกลุ่มมีความเห็นว่า เจ้าหน้าที่ของโครงการมีสำนึกใ้ใจการรับใช้
ประชาชนมากกว่าตนสังกัด อยู่ในระดับต่ำถ้าเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ร้อยละ 60.00

ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจนำมาพิจารณา เพราะถ้าดูจาก
ตัวเลขแสดงความพอใจของบุคลากรในโครงการจะเห็นว่า ความสำคัญของข้าราชการใน
การรับใช้ตนสังกัดยังมีมากกว่าการรับใช้ประชาชน แต่ถาพิจารณาถึงสภาพปัญหาการพัฒนา
จังหวัดมหาสารคามก่อนที่จะมีโครงการสารคามพัฒนามักจะพบว่า ไม่เคยมีการพิจารณา
แนวคิดเช่นนี้มาก่อน แต่ในขณะนี้แนวคิดนี้ได้รับความสนใจมากขึ้น กล่าวได้ว่า โครงการ

สารคามพัฒนาประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในการปลุกสำนึกให้แก่ข้าราชการในอันที่จะคำนึงถึงความสำคัญของประชาชน และหากมองในแง่ความเป็นจริงของระบบงานราชการไทย ก็เป็นไปได้ที่ข้าราชการจะปฏิบัติงานโดยไม่คำนึงถึงนโยบายของต้นสังกัด ดังปรากฏว่าผู้ใหญ่ขอมูลส่วนใหญ่ให้สัมภาษณ์แสดงความเห็นเพิ่มเติมในประเด็นนี้ว่า แนวคิดในการรับใช้ประชาชนมากกว่าองค์กรต้นสังกัดเป็นแนวคิดที่บังเกิดผลดีต่อการพัฒนา แต่มีปัญหาในการปฏิบัติตามแนวคิดนี้ เพราะองค์กรต้นสังกัดยังเป็นผู้มีอำนาจตามกฎหมายในอันที่จะกำหนดนโยบายการทำงาน รับผิดชอบผลงาน และเป็นผู้พิจารณาความดีความชอบของข้าราชการ ดังนั้นเมื่อจำเป็นจะต้องเลือกปฏิบัติระหว่างความต้องการของประชาชนกับแนวนโยบายของรัฐ หรือองค์กรต้นสังกัด ข้าราชการจึงจำเป็นต้องปฏิบัติตามต้นสังกัดก่อนแต่อย่างใดก็ตาม ไม่ปรากฏว่ามีข้อขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างการทำงานตามแนวของโครงการสารคามพัฒนากับต้นสังกัด เพราะการกำหนดนโยบายของโครงการสารคามพัฒนาเป็นการกำหนดตามกรอบแนวนโยบายการพัฒนาของรัฐอยู่แล้ว

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่พัฒนาทำงานรับใช้ประชาชนมากกว่าต้นสังกัด ที่สำคัญ ได้แก่

1. ควรฟังความเห็นของชาวบ้านให้มากขึ้น เพื่อจะได้ปฏิบัติงานรับใช้ประชาชนได้ถูกต้อง เพราะหน่วยงานทั้งโครงการสารคามพัฒนา และองค์กรต้นสังกัดต่างก็มีเป้าหมายอยู่ที่ประชาชนอยู่แล้ว
2. ควรให้เจ้าหน้าที่มีโอกาสทำงานร่วมกับข้าราชการต่างสังกัดให้มากขึ้น จะทำให้เห็นภาระหรือความจำเป็นของหน่วยงานอื่น ซึ่งจะช่วยให้ลดความรู้สึกว่างงานของต้นสังกัดของตนสำคัญแต่ฝ่ายเดียว
3. ไม่ควรเร่งรัดงานจนเกินไป ทำให้สนองงานให้เกิดผลดีทุกฝ่ายไม่ได้ ต้องเลือกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งก็คือการเลือกทำงานของต้นสังกัดก่อน
4. หากเป็นไปได้ควรปรับจุดเน้นของการเตรียมข้าราชการในโครงการสารคามพัฒนาจากการ "สร้างมโนธรรมสำนึกของข้าราชการในการรับใช้

ประชาชนโดยส่วนรวมมากกว่าการรับใช้ขององค์กรที่แต่ละคนสังกัดอยู่" ให้เป็นไปในทำนองที่มุ่งให้ข้าราชการคำนึงถึงความสำคัญของประชาชน และพยายามปรับนโยบายขององค์กรตนสังกัดให้เกิดผลแก่ประชาชนในพื้นที่ให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้ข้าราชการสนองความประสงค์ขององค์กรตนสังกัดไปพร้อม ๆ กับการลดปัญหาการพัฒนาในพื้นที่ด้วย

ในประเด็นที่เกี่ยวกับการใช้ จปฐ. เป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 88.29 ของกรรมการดำเนินงาน ร้อยละ 86.54 ของผู้ทำงาน และร้อยละ 68.75 ของ คปท. มีความเห็นว่า บุคลากรในโครงการใช้ จปฐ. เป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาอย่างเพียงพอแล้ว และเมื่อทดสอบความแตกต่างของความเห็นโดยใช้วิธีหาค่าไค-สแควร์แล้วพบว่า ความเห็นของบุคลากรทั้ง 3 กลุ่มในประเด็นนี้ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 16 ภาคผนวก ก)

ในประเด็นที่เกี่ยวกับลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับประชาชน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 64.71 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ และร้อยละ 75.00 ของ คปท. มีความเห็นว่า บุคลากรของโครงการมีความสัมพันธ์กับประชาชนตรงกับแนวทางของโครงการสารคามพัฒนาแล้ว แต่ปรากฏว่า ร้อยละ 59.61 ของผู้ทำงานกลับเห็นว่า ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรของโครงการ กับประชาชนยังไม่ตรงกับแนวทางของโครงการ เมื่อทดสอบความแตกต่างแล้วพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 17 ภาคผนวก ก)

รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับประชาชน ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมสรุปได้ว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกับแนวคิดที่จะให้ข้าราชการเป็นเพียงผู้กระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรู้สึกในการพัฒนาด้วยตนเอง แต่กลุ่มผู้ทำงาน และ คปท. ใ้กล่าวถึงสาเหตุที่ไม่อาจปฏิบัติตามแนวคิดดังกล่าวได้เพิ่มเติมว่า เป็นเพราะผู้บังคับบัญชาระดับสูงต้องการให้เกิดผลการพัฒนาขึ้นโดยรวดเร็ว จึงเร่งรัดผลการพัฒนามากเกินกว่าที่ลำพังประชาชนจะปฏิบัติได้บรรลุผล

ตามความต้องการนั้นได้กำหนด และดำเนินการพัฒนาไม่บรรลุเป้าหมายตามความต้องการ เจ้าหน้าที่อาจจะถูกพิจารณาในทางที่ไม่เป็นคุณ เจ้าหน้าที่จึงจำเป็นต้องลงมือปฏิบัติงานพัฒนาเองในบางส่วน เพื่อให้บังเกิดผลการพัฒนาตามที่หน่วยงานระดับสูงกว่าต้องการ ทำให้ภาพของข้าราชการยังคงเป็นภาพของ "ผู้หยิ่งยโส" อยู่ต่อไป สาเหตุดังกล่าวนี้มีผลให้ผู้ทำงานของโครงการเห็นว่า ลักษณะความสัมพันธ์ในการพัฒนาของข้าราชการกับประชาชนยังไม่เป็นไปตามที่โครงการกำหนดไว้

ผู้ให้ข้อมูลได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาที่ว่า การที่จะให้ประชาชนปฏิบัติงานพัฒนาโดยพึ่งตนเองให้บรรลุผลนั้น ต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก ดังนั้นหากต้องการให้ข้าราชการเป็นเพียงที่ปรึกษาการพัฒนาโดยให้ประชาชนเป็นผู้ปฏิบัติการพัฒนาอย่างแท้จริงแล้ว ผู้บังคับบัญชาระดับสูงจะต้องใช้เวลาในการดำเนินงานแก่ประชาชนให้มากขึ้น การเร่งรัดลงงานเกินไปจะทำให้เกิดผลเสียต่อการพัฒนามากกว่าผลดี

ในประเด็นที่เกี่ยวกับความเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนาของประชาชน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 58.82 ของกรรมการดำเนินงาน ร้อยละ 53.85 ของผู้ทำงาน และร้อยละ 65.62 ของ คปต. มีความเห็นว่า บุคลากรในโครงการมีความเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนาของประชาชนในระดับที่เพียงพอแล้ว และเมื่อทดสอบความแตกต่างของความเห็นโดยวิธีหาค่า ไค-สแควร์แล้วพบว่า ความเห็นของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 18 ภาคผนวก ก) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายกลุ่ม พบว่า กรรมการดำเนินงานศูนย์และผู้ทำงานส่วนใหญ่มีความเห็นว่า บุคลากรในโครงการมีความเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนาของประชาชนอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องปรับปรุง เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่มนี้ มีความคาดหวังที่จะให้บุคลากรในโครงการมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของการพัฒนาของประชาชนในระดับสูงมาก สภาพที่ปรากฏตามความเป็นจริงในขณะนี้จึงยังไม่เป็นที่พอใจ ทั้ง ๆ ที่เมื่อก่อนจะมีโครงการสารคามพัฒนา ความสำคัญของข้าราชการในส่วนที่เกี่ยวกับความเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนาของประชาชนแทบจะไม่มีอยู่แล้ว ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าแม้บุคลากรเห็นว่า ความสำคัญของข้าราชการในส่วนที่เกี่ยวกับความเชื่อมั่นในศักยภาพการ

พัฒนาของประชาชนยังอยู่ในระดับต่ำ แต่โครงการสารคามพัฒนาประสบความสำเร็จเป็นอย่างสูงในการปลูกสำนึกในเรื่องนี้

รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเชื่อมั่นของบุคลากรที่มีต่อศักยภาพในการพัฒนาของประชาชน ปรากฏผลจากการสัมภาษณ์บุคลากรทั้ง 3 กลุ่มว่า บุคลากรทุกกลุ่มของโครงการสารคามพัฒนาเชื่อมั่นว่า ประชาชนมีศักยภาพที่จะทำงานพัฒนาได้ด้วยตัวของประชาชนเอง มีการรณรงค์ดำเนินงานศูนย์ ทานหนึ่งให้ความเห็นไว้อย่างน่าฟังว่า ความเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนาของประชาชนเป็นหัวใจของโครงการสารคามพัฒนา เพราะโครงการมีจุดหมายอยู่ที่การทำให้ประชาชนสามารถทำงานพัฒนาโครงการของตนเอง ถ้าไม่เชื่อว่าประชาชนจะพัฒนาตนเองได้ ก็แสดงว่าโครงการตั้งจุดหมายในสิ่งที่ตนเองก็ ไม่เชื่อว่าจะมีขึ้นได้เกิดขึ้นได้ ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่โครงการใดจะตั้งจุดหมายในลักษณะเช่นนั้น ผู้ทำงานคนหนึ่งมีความเห็นว่า แท้จริงแล้วควรมุ่งให้ประชาชนเป็นผู้ทำการพัฒนา โดยยึดหลัก "เพื่อประชาชน โดยประชาชน" ซึ่งคำอธิบายเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนาของประชาชนเป็นอย่างดี

ผู้ให้สัมภาษณ์หลายรายให้ความเห็นว่า ยิ่งทำงานโครงการสารคามพัฒนาก็ยิ่งเชื่อมั่นในศักยภาพในการพัฒนาของประชาชนยิ่งขึ้น เพราะประชาชนเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนา และกระตือรือร้นที่จะทำงานพัฒนามากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนี้จึงเชื่อว่า ประชาชนมีศักยภาพพอที่จะทำการพัฒนาด้วยตนเองได้ และเชื่อว่าโครงการสารคามพัฒนามีประสิทธิภาพในการกระตุ้นให้ประชาชนแสดงศักยภาพในการพัฒนาออกมาได้เป็นอย่างดี

สรุปประเด็นการประเมินปัจจัยเบื้องต้น ในส่วนที่เกี่ยวกับบุคลากรรวม 8 ประเด็นได้พบว่า บุคลากรระดับสูงมีจำนวนเหมาะสม แต่บุคลากรในระดับพื้นที่ยังไม่พอเพียง ทำให้ต้องมีภาระงานหนักมาก และผลงานไม่ดีเท่าที่ควร วุฒิและประสบการณ์ของบุคลากรทุกระดับเหมาะสมที่จะปฏิบัติงานได้ แต่บุคลากรในระดับพื้นที่ยังมีความต้องการศึกษาต่อในระดับปริญญา และต้องการการฝึกอบรมให้มีความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติงาน

มากขึ้น บุคลากรทุกกลุ่มมีจิตใจเสียสละเพื่อการพัฒนา มุ่งทำงานให้เกิดการพัฒนาอย่างจริงจัง แม้จะมีส่วนน้อยทำงานเพื่อให้ผู้บังคับบัญชาเห็นผลงาน บุคลากรระดับสูงเห็นว่าบุคลากรทุกกลุ่มมีการทำงานเป็นทีมเหมาะสมและส่งผลดีต่อการพัฒนา แต่บุคลากรระดับพื้นที่ยังมีความเห็นว่า การทำงานเป็นทีมยังต้องปรับปรุงในด้านความสำนึกรับใช้ประชาชน แม้ว่า บุคลากรทุกกลุ่มยังเห็นว่ายังต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดในการวิจัยนี้ แต่เมื่อพิจารณาว่าก่อนมีโครงการสารคามพัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายไม่ได้มีการสร้างสำนึกรับใช้ประชาชนมาก่อน เมื่อโครงการสารคามพัฒนาเริ่มดำเนินการแล้ว บุคลากรจึงมีความสำนึกรับใช้ประชาชนเพิ่มขึ้น สำหรับความสามารถในการใช้ จปฐ. ของบุคลากรทุกฝ่ายอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ส่วนเรื่องความสัมพันธ์กับประชาชนในลักษณะผู้สนับสนุนการพัฒนานั้น กลุ่มบุคลากรผู้ทำงานเห็นว่ายังไม่เพียงพอ สาเหตุของปัญหามีได้เกิดจากผู้ทำงาน แต่เนื่องมาจากหน่วยงานระดับสูงเร่งรัดต้องการผลการพัฒนาอย่างรวดเร็ว เกินกว่าที่ประชาชนจะทำการพัฒนาได้ตามระบบงานปกติ ผู้ทำงานต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สนับสนุนเป็นผู้ปฏิบัติงาน ในประเด็นความเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนาของประชาชนนั้น บุคลากรระดับสูงเห็นว่ายังต้องปรับปรุง ทั้งนี้เพราะบุคลากรเหล่านั้นคาดหวังให้ประชาชนมีศักยภาพสูงขึ้นและยังไม่พอใจในศักยภาพของประชาชนในสภาพปัจจุบัน ในขณะที่ผู้ทำงานระดับพื้นที่มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของประชาชนสูงมาก

เมื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างปัจจัยเบื้องต้นด้านการจัดการโครงการกับค่านิยมบุคลากร และสภาวะแวดล้อมของโครงการ สรุปได้ว่า การที่บุคลากรระดับพื้นที่ยังเข้าใจจุดมุ่งหมายและวิธีดำเนินการโครงการไม่ชัดเจน ทำบุคลากรระดับสูงเป็นผลให้การทำงานเป็นทีม และการสนับสนุนประชาชนในด้านการพัฒนาของบุคลากรในระดับพื้นที่ยังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ และมีปัญหาเล็กน้อยในการประสานงาน ตลอดจนการสร้างควมสำนึกรับใช้ประชาชน แต่โดยทั่วไปปัจจัยเบื้องต้นทั้งด้านการจัดการโครงการ และบุคลากรมีความสอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมของโครงการ และมีคุณลักษณะเหมาะสมพอที่จะช่วยให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ได้

3. ทรัพยากรด้านเวลา งบประมาณ และสิ่งอำนวยความสะดวก

การประเมินปัจจัยเบื้องต้นด้านทรัพยากร เป็นการประเมินความเหมาะสมรวม 4 ประเด็นคือ เวลาสำหรับการทำงานของเจ้าหน้าที่ ระยะเวลาของการทำงานโครงการ ความพอเพียงของงบประมาณและทรัพยากร และสิ่งอำนวยความสะดวก ผลการประเมินมีดังนี้

ในประเด็นที่เกี่ยวกับเวลาของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน จากการสัมภาษณ์ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 88.24 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ร้อยละ 67.31 ของผู้ทำงาน มีความเห็นว่า เจ้าหน้าที่มีเวลาสำหรับการทำงานเพียงพอ แต่ คปท. ร้อยละ 65.26 มีความเห็นในทางตรงกันข้าม และเมื่อทดสอบความแตกต่างของความเห็นโดยวิธีหาค่า ไค-สแควร์แล้วพบว่า ความเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับเรื่องนี้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสรุปได้ว่า บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนายังมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องความเพียงพอของเวลาที่ข้ปฏิบัติงานโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่ม คปท. ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติงานในพื้นที่ยังต้องการเวลาสำหรับการทำงานเพิ่มขึ้นในขณะที่บุคลากรอื่นเห็นว่าเพียงพอแล้ว (ตาราง 19 ภาคผนวก ก)

รายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นการใช้เวลาของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติตามโครงการสารคามพัฒนา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มให้สัมภาษณ์เพิ่มเติม ปรากฏว่า กลุ่มกรรมการดำเนินงานศูนย์ไม่มีปัญหาเรื่องความเพียงพอของเวลาสำหรับการทำงานในโครงการ กลุ่มผู้ทำงานแม้จะเห็นว่าเวลาทำงานให้กับโครงการมีเพียงพอ แต่ก็มีจำนวนหนึ่งที่เห็นว่าทำให้มีเวลาปฏิบัติงานประจำลดน้อยลง กลุ่ม คปท. เป็นกลุ่มที่เห็นว่ามีเวลาสำหรับการทำงานน้อยเกินไป เพราะ คปท. มีจำนวนน้อยกว่างานที่ต้องทำ และงานบางโครงการเร่งรัดเกินไป ต้องทุ่มเทเวลาทั้งหมดให้แก่โครงการนั้น จนทำให้งานด้านอื่นๆพร่อง กลุ่ม คปท. ต้องการให้มีบุคลากรเพิ่มเพื่อแก้ปัญหาการไม่มีเวลาทำงาน เพราะการเพิ่มเวลาคงไม่มีทางทำได้

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับช่วงระยะเวลาที่จะให้โครงการบรรลุผล จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 64.70 ของกรรมการดำเนินงาน ศูนย์ ร้อยละ 61.53 ของผู้ทำงานและร้อยละ 68.75 ของ คปท. มีความเห็นว่า ระยะเวลาเท่าที่ดำเนินโครงการสารคามพัฒนาคือตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2528-30 กันยายน 2531 เป็นระยะเวลาที่สั้นเกินไปที่จะเห็นผลของการดำเนินโครงการให้ชัดเจนได้ และเมื่อทดสอบความแตกต่างของความเห็นโดยใช้วิธีไค-สแควร์ แล้วพบว่า ความเห็นของบุคลากร ทั้ง 3 กลุ่มในประเด็นนี้แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 20 ภาคผนวก ก) ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มให้ความเห็นว่า ระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นเวลา 3 ปี น้อยเกินไปที่จะให้โครงการบรรลุผลการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา และสามารถพึ่งพาตนเองในระดับที่น่าพอใจ แต่ระยะเวลาดังกล่าว เพียงพอที่จะทำให้โครงการบรรลุเป้าหมายในการเพิ่มคุณภาพชีวิตเพราะปรากฏว่า ประชาชนได้รับผลดีจากโครงการเป็นอย่างมากในการยกระดับคุณภาพชีวิตของตน

ทรัพยากรค่านงงบประมาณของโครงการสารคามพัฒนาได้จาก งบประมาณปกติ งบประมาณ กษช. และงบประมาณของ กสช. เป็นงบประมาณหลัก และ ใช้งบประมาณจากแหล่งอื่น อาทิ งบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด และหน่วยงาน ภาคเอกชน เข้ามาเป็นส่วนสนับสนุน ผลของการประเมินความเหมาะสมของปัจจัยเบื้องต้น ค่านงงบประมาณจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 57.82 ของ กรรมการดำเนินงานศูนย์ ร้อยละ 65.38 ของผู้ทำงาน และร้อยละ 81.25 ของ คปท. มีความเห็นว่า งบประมาณในการดำเนินการค่อนข้างน้อย ควรจัดทำมาเพิ่มเติมอีก เมื่อทดสอบความแตกต่างของความเห็นโดยใช้วิธีหาค่าไค-สแควร์แล้วปรากฏว่า ความเห็นของผู้ให้ข้อมูลในประเด็นนี้แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 21 ภาคผนวก ก) นอกจากผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มต้องการให้มีงบประมาณสนับสนุนเพิ่มขึ้นแล้ว ยังต้องการให้มีการอนุมัติงบประมาณให้ทันกับความจำเป็นที่จะต้องใช้อีกด้วย

ผลการประเมินความเหมาะสมของปัจจัยเบื้องต้นด้านทรัพยากร และสิ่งอำนวยความสะดวกจากการสัมภาษณ์ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 64.70 ของกรรมการดำเนินการศูนย์ ร้อยละ 59.62 ของผู้ทำงาน และร้อยละ 59.37 ของ คปท. ต่างมีความเห็นว่า ควรเพิ่มทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน โครงการให้มากขึ้น และเมื่อทดสอบความแตกต่างของความเห็นโดยใช้วิธีหาค่าไค-สแควร์ แล้วปรากฏว่า ความเห็นของบุคลากรทั้ง 3 กลุ่มในประเด็นนี้ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 22 ภาคผนวก ก) บุคลากรทั้ง 3 กลุ่มเห็นว่า ควรมีการเพิ่มทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น และควรมีการประสานงานการใช้ทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกให้มากขึ้นด้วย

สรุปประเด็นการประเมินปัจจัยเบื้องต้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเวลา งบประมาณ ทรัพยากร และสิ่งอำนวยความสะดวก รวม 4 ประเด็น สรุปได้ว่า บุคลากร ทั้ง 3 ระดับมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า โครงการสารคามพัฒนามีระยะเวลาการ ปฏิบัติงานเร็วเกินกว่าจะเห็นผลสัมฤทธิ์ของโครงการในส่วนที่เป็นเป้าหมายสุดท้าย แต่ มีเวลาเพียงพอที่จะเห็นผลดีในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โครงการได้รับการ สนับสนุน ทรัพยากร และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ค่อนข้างน้อย ในประเด็นเวลา การปฏิบัติงาน บุคลากรในระดับสูงมีเวลาพอเพียง แต่บุคลากรในระดับพื้นที่ให้ความเห็นว่า ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะปฏิบัติตามงานตามโครงการ และปฏิบัติราชการตามปกติให้โดยลดี ผลสรุปในส่วนนี้สอดคล้องกันกับการประเมินปัจจัยเบื้องต้นด้านการจัดการ และบุคลากร ตลอดจนสภาวะแวดล้อมของโครงการ กล่าวคือ หากโครงการได้รับความสนับสนุนใน เรื่องทรัพยากรมากกว่านี้ มีระยะเวลาดำเนินการนานขึ้นอย่างน้อยเต็มตามที่กำหนดไว้ ในโครงการ (คือถึง พ.ศ.2534) จะช่วยพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบุคลากรได้ มากขึ้น และส่งผลให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จตามโครงการได้เป็นอย่างดี

สรุปผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นของโครงการสารคามพัฒนา

การประเมินปัจจัยเบื้องต้นของโครงการสารคามพัฒนา สรุปได้ว่าส่วนใหญ่ปัจจัยเบื้องต้นของโครงการมีคุณลักษณะเหมาะสมและพอเพียงที่จะดำเนินการตามโครงการ และมีผลให้โครงการบรรลุเป้าหมายได้ ปัจจัยเบื้องต้นที่ยังมีจำนวนน้อยและไม่พอเพียง คือ งบประมาณสนับสนุน ทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ หากได้รับปัจจัยดังกล่าวเพิ่มขึ้นจะทำให้ได้รับผลสำเร็จของโครงการรวดเร็วมากขึ้น ปัจจัยเบื้องต้นที่ทำให้เกิดความไม่คล่องตัวในการดำเนินงานเป็นปัญหาเกี่ยวข้องกับวิธีการจัดการ และคุณลักษณะของบุคลากรระดับพื้นที่ หรือกลุ่ม องค์กร. ความไม่คล่องตัวนี้สืบเนื่องมาจากการที่บุคลากรระดับพื้นที่มีความเข้าใจอย่างชัดเจนในเรื่องจุดมุ่งหมายและวิธีดำเนินการโครงการไม่เท่าเทียมกับบุคลากรในระดับสูง ประกอบกับบุคลากรมีจำนวนน้อย เวลาปฏิบัติงานตามโครงการไม่พอเพียง ทำให้เกิดความขัดข้องในการปฏิบัติงาน เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน การทำงานไม่ประสานกัน ไม่มีการทำงานเป็นทีมเท่าเทียมกับบุคลากรในระดับสูง

ผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นชี้ชัดถึงประเด็นที่เป็นจุดเด่นของโครงการสารคามพัฒนาเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น และความสอดคล้องระหว่างปัจจัยเบื้องต้น กับสถานะแวดล้อมของโครงการ 2 ประการคือ ประการแรก โครงการสารคามพัฒนาเป็นโครงการที่เขียนขึ้นอย่างมีหลักการ สามารถปฏิบัติได้จริงและเป็นที่เข้าใจอย่างชัดเจนในกลุ่มบุคลากร และผู้ทำงานระดับสูง ประการที่สอง โครงการมีความเตรียมการระบบงาน การจัดการ การวางตัวบุคลากรที่มีวุฒิ มีประสบการณ์ และมีคุณลักษณะเหมาะสม เอื้อให้เกิดการพัฒนาโดยตลอดตามเป้าหมายของโครงการอย่างแท้จริง เป้าหมายหนึ่งที่โครงการทำได้สำเร็จก็คือการพัฒนาคุณลักษณะของข้าราชการ ซึ่งปรากฏให้เห็นได้จากการประเมินปัจจัยเบื้องต้น กล่าวคือ บุคลากรของโครงการมีความสำคัญในการรับใช้ประชาชนมากกว่าองค์กรตนสังกัดในระดับต่ำมากในช่วงก่อนมีโครงการสารคามพัฒนา มาสู่ระดับพอใช้ในช่วงระยะเวลาเพียง 3 ปี นอกจากนี้ บุคลากรมีการพัฒนาความรู้สึกเชื่อมั่นในศักยภาพของประชาชนว่าสามารถพัฒนาตนเองได้ และตระหนักถึงการแสดง

บทบาทของตนในฐานะผู้สนับสนุนการพัฒนา มากกว่าบทบาทผู้ลงมือปฏิบัติการพัฒนา สิ่งเหล่านี้ชี้ชัดว่า โครงการสาธิตการพัฒนาจะบรรลุวัตถุประสงค์การพัฒนาให้ประชาชนมีความสามารถในการพึ่งตนเองได้อย่างแน่นอน

3. ผลการประเมินกระบวนการ

การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินการปฏิบัติงานโครงการสาธิตพัฒนา ตามแนวทางที่กำหนดไว้ในโครงการ ซึ่งครอบคลุมประเด็นรวม 2 ประเด็น ประเด็นที่ 1 คือกระบวนการเตรียมการ ได้แก่ การเตรียมข้าราชการ การเตรียมประชาชน และการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน ประเด็นที่ 2 คือ กระบวนการดำเนินการ ได้แก่ การปฏิบัติการร่วมกันของ คปต. กรรมการหมู่บ้าน และประชาชน ในการร่วมพัฒนา บทบาทในการร่วมพัฒนาของสถาบันหลักในหมู่บ้าน อันได้แก่ วัด และโรงเรียน ผลการประเมินเป็นดังนี้

3.1 กระบวนการเตรียมการ

3.1.1 การเตรียมข้าราชการ การเตรียมข้าราชการกระทำโดยการจัดการอบรมข้าราชการทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล โดยมุ่งเน้นการปรับแนวคิดในการทำงานของข้าราชการให้เป็นไปในแนวเดียวกัน หลอมรวมความคิดในการทำงานในลักษณะการรับนโยบายจากองค์กรต้นสังกัด มาเป็นการทำงานที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาชนบท จังหวัดมหาสารคาม

ผลการประเมินการเตรียมข้าราชการ จากการสัมภาษณ์ คปต. ปรากฏว่า การเตรียมข้าราชการในส่วนที่ คปต. เข้ารับการอบรมนั้น สิ่งที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์แก่ คปต. มากที่สุด คือ ความสมบูรณ์ของเนื้อหาที่ใช้ในการอบรม และส่วนที่ คปต. ต้องการให้ปรับปรุงมากที่สุดคือ เวลาที่ใช้ในการอบรม (ตาราง 23 ภาคผนวก ก) ส่วนความเหมาะสมของวิทยากร จำนวนผู้เข้าอบรมในแต่ละรุ่น เวลาที่ใช้ในการอบรม และกลวิธีการอบรม อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า แนวคิดในการจัดเตรียม ข้าราชการเป็นแนวคิดที่ถูกต้อง เพราะผู้ที่ทำงานร่วมกันจะต้องเข้าใจในจุดมุ่งหมาย และวิธีการทำงานร่วมกัน แต่ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ก็มีความเห็นว่า วิธีการและกระบวนการ อบรมไม่สู้ใดเลิศ ทั้งนี้เพราะจำนวนผู้เข้ารับการอบรมมีมากเกินไปในแต่ละรุ่น บุคคลเหล่านี้ มีประสบการณ์เดิม ความรู้พื้นฐานและองค์ประกอบที่สำคัญอื่น ๆ แตกต่างกันไป เมื่อนำมา อบรมร่วมกัน พร้อม ๆ กัน ผู้ฟังบางกลุ่มอาจไม่ค่อยสนใจ เพราะทราบเรื่องที่อยู่แล้ว ในขณะที่บางกลุ่มสนใจมาก ทำให้บรรยากาศการอบรมในบางหัวข้อ บางครั้งไม่ดีเท่าที่ ควร ปัญหาเรื่องจำนวนผู้เข้าอบรมเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะการที่มีผู้เข้า อบรมแต่ละรุ่นมากเกินไป ทำให้ความสนใจในการอบรมของสมาชิกลดน้อยลง ในส่วนที่ เกี่ยวกับระยะเวลาการอบรม ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่าค่อนข้างน้อย ทำให้ต้องรีบฟัง อย่างเร่งรัดยึกเยิบ ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อการอบรม ในส่วนที่เกี่ยวกับเนื้อหา ผู้ให้สัมภาษณ์ เห็นว่า เนื้อหาส่วนใหญ่เหมาะสมดี แต่ไม่ควรใช้หลักสูตรเดียวกันในการอบรมคนที่ มี พื้นฐานต่างกลุ่มกัน เพราะจะทำให้เป็นเรื่องซ้ำซากสำหรับบางคน และเป็นเรื่องยาก สำหรับบางคนที่จะทำความเข้าใจได้ในเวลาอันสั้น

ปัญหาประการหนึ่งของการเตรียมข้าราชการก็คือ ในแต่ละปีจะมี ข้าราชการย้ายเข้ามารับตำแหน่งใหม่ปีละหลาย ๆ คน ข้าราชการเหล่านี้แม้โครงการ สารคามพัฒนาจะได้จัดให้มีการอบรมปฐมนิเทศอยู่ทุกปีก็ตาม แต่การอบรมนั้น มีผู้ตั้ง ข้อสังเกตว่าไม่สู้จะเข้มข้นจริงจัง ทำให้ผู้เข้ามารับตำแหน่งใหม่ขาดความเข้าใจใน หลักการและเจตนารมณ์ที่แท้จริงของโครงการ การประสานงานโครงการในระยะหลัง จึงมีปัญหาบ้าง จึงควรที่จะจัดให้มีการอบรมปฐมนิเทศข้าราชการใหม่เกี่ยวกับโครงการ สารคามพัฒนาให้หนักแน่นจริงจังยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งที่ควรปรับปรุงในการเตรียมข้าราชการ โดยกระบวนการฝึกอบรม ตามข้อมูลจากการประเมินกระบวนการสรุปได้ว่า ในการจัด การฝึกอบรมแต่ละครั้ง ไม่ควรจัดเป็นกลุ่มใหญ่ ผู้ที่รับการอบรมควรมีพื้นฐานความรู้

ใกล้เคียงกัน ควรจะมีระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมนานกว่าที่เคยจัดไปแล้ว เนื้อหาการอบรมควรให้กระชับ เข้าใจง่ายและตรงกับประเด็นปัญหาที่จะต้องได้พบหรือปฏิบัติ สำหรับวิธีการอบรมควรปรับปรุงให้เหมาะสม มีการใช้กลวิธีการสอน และอุปกรณ์ที่เหมาะสม แกนุ้เข้ารับการอบรมกลุ่มต่าง ๆ หนึ่ง มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า วิธีการอบรมที่ปฏิบัติมา ซึ่งใช้การอบรมข้าราชการระดับจังหวัดแล้วถ่ายทอดไปยังวิทยากรระดับอำเภอและตำบลตามลำดับนั้น น่าจะมีผลเสียมากกว่าผลดี เพราะอาจทำให้การถ่ายทอดสาระสำคัญของโครงการคลาดเคลื่อนไป จึงเสนอให้คณะวิทยากรเพียงชุดเดียวทำหน้าที่เตรียมข้าราชการและบุคลากรในโครงการทุกระดับแทนวิธีเดิม

3.1.2 การเตรียมประชาชน การเตรียมประชาชนในโครงการสารคามพัฒนา มีจุดเป็นที่จะปรับแนวความคิดของประชาชนจากการเป็นผู้รอรับผลการพัฒนามาสู่การเป็นผู้ลงมือกระทำการพัฒนาด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะความสำเร็จของโครงการขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติงานในระดับหมู่บ้านของประชาชนทั่วไป การเตรียมประชาชนกระทำโดย คปต. เป็นผู้รับผิดชอบในการประชุมชี้แจงและจัดการฝึกอบรมประชาชน ผลการประเมินการเตรียมประชาชนจากการสัมภาษณ์ กม. ซึ่งเป็นผู้เข้ารับการอบรมเตรียมประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมการอบรมเตรียมประชาชน ที่ กม. จัดขึ้น ปรากฏว่า กม. ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า ส่วนที่ดีของการอบรม คือวิทยากรมีความเหมาะสม และส่วนที่จะต้องปรับปรุงคือ วิธีการอบรม (ตาราง 25 ภาคผนวก ก)

จากการสัมภาษณ์บุคลากร 3 กลุ่มของโครงการสารคามพัฒนา ปรากฏว่า ร้อยละ 41.18 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ร้อยละ 65.38 ของคณะทำงาน และร้อยละ 43.75 ของ คปต. เห็นว่า การเตรียมประชาชนของโครงการสารคามพัฒนา มีกระบวนการที่เหมาะสม ซึ่งเมื่อทดสอบหาความแตกต่างของความเห็นของบุคลากรทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ความเห็นของบุคลากรทั้ง 3 กลุ่มในประเด็นนี้ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม ปรากฏว่า มีเพียงกลุ่มผู้ทำงานเท่านั้นที่มีความเห็นว่า การเตรียมประชาชนมีความเหมาะสมในระดับสูงกว่า

เกณฑ์ที่ไค้ตั้งไว้ร้อยละ 60 ผู้ให้ข้อมูลอีก 2 กลุ่ม มีความเห็นว่ามีเหมาะสมในจำนวนที่ต่ำกว่าเกณฑ์ (ตาราง 26 ภาคผนวก ก) ผลการประเมินตามความเห็นของบุคลากรระดับสูง ซึ่งระบุว่า การเตรียมประชาชนยังต้องปรับปรุงนั้นมิได้เป็นเพราะการเตรียมประชาชนบกพร่อง แต่เป็นเพราะกรรมการดำเนินงานศูนย์บางคนที่เพิ่งเข้ามารับตำแหน่งในจังหวัดมหาสารคาม มิได้มีส่วนร่วมในการเตรียมประชาชน จึงไม่แน่ใจว่าความเห็นของตนเกี่ยวกับประเด็นนี้จะถูกต้อง ส่วนกลุ่ม คปท. เห็นว่ากระบวนการฝึกอบรมโดยทั่วไปเหมาะสม แต่ควรปรับปรุงการเตรียมประชาชนในส่วนที่เกี่ยวกับการคัดเลือกผู้เข้ารับการอบรม ให้ให้ผู้เข้ารับการอบรมที่มีลักษณะเป็นผู้นำและมีความเสียสละนอกจากนั้น คปท. มีข้อเสนอแนะเรื่องเวลาที่ใช้ในการอบรม เช่น ควรจัดการอบรมเตรียมประชาชนในฤกษ์ที่คนส่วนใหญ่ว่างจากการประกอบอาชีพ และไม่ควรรี้นานเกินกว่า 2 วัน เพราะถ้าจัดการอบรมในช่วงเวลาที่ประชาชนต้องการใช้เวลาประกอบอาชีพจะไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร และควรจะได้ปรับปรุงวิธีสอนและการใช้อุปกรณ์การสอนที่มีประสิทธิภาพ โดยควรฝึกอบรมเทคนิคการสอนแก่ คปท. ก่อนไปอบรมประชาชนด้วย

3.1.3 การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรหมู่บ้าน การจัดตั้งและพัฒนาองค์กรของประชาชน มุ่งปรับปรุงคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน (กม.) ให้มีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับของประชาชน และเป็นองค์กรที่เป็นทางการเพียงองค์กรเดียวของหมู่บ้าน เน้นให้สตรีและเยาวชนเข้ามามีบทบาทในคณะกรรมการหมู่บ้าน และให้มีการฝึกอบรมคณะกรรมการหมู่บ้านโดย คปท. ซึ่งจะดำเนินการปีละครั้ง รวมทั้งการที่ให้ กม. รู้จักการวางแผนในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างถูกวิธีการ และเป็นปัจจุบันเสมอ

ผลการประเมินการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรของประชาชน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 52.94 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ร้อยละ 73.06 ของผู้ทำงาน และร้อยละ 50 ของ คปท. มีความเห็นว่ากระบวนการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรของประชาชนที่ดำเนินการไปนั้นเหมาะสมแล้ว และเมื่อทำการทดสอบหาความแตกต่างของความคิดเห็นโดยวิธีหาค่าไค-สแควร์แล้วปรากฏว่า ผู้ให้ข้อมูล

ทั้ง 3 กลุ่ม มีความเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 27 ภาคผนวก ก) แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละกลุ่มแล้วปรากฏว่า กลุ่มกรรมการดำเนินงานศูนย์กับกลุ่ม คปต. มีความเห็นว่าโครงการสาธิตพัฒนามีวิธีการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรของประชาชนที่เหมาะสมอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ ร้อยละ 60.00 เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ กรรมการดำเนินงานศูนย์บางท่านให้เหตุผลว่า มิได้ร่วมการจัดตั้งองค์กรประชาชนในหมู่บ้านในระยะเริ่มแรก ส่วนกลุ่ม คปต. ให้ความเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรของประชาชนว่า ปัญหาของการดำเนินงานคณะกรรมการหมู่บ้านที่สำคัญ ๆ คือ กรรมการส่วนหนึ่งไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม เพราะต้องใช้เวลาในการประกอบอาชีพส่วนตัวประการหนึ่ง และไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอีกส่วนหนึ่ง เป็นผลให้การดำเนินงานของ กม. ขาดความพร้อมเพียง และขาดความเอาใจใส่ในกิจกรรมการพัฒนา ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ กรรมการบางคนมีความรู้รอบรู้ไม่ทราบหน้าที่และบทบาทของตน เป็นผลให้การดำเนินงานโดยเฉพาะการประชุมไม่เป็นระบบ และการบันทึกการเก็บรวบรวมข้อมูลไม่สมบูรณ์

คปต. ได้เสนอความเห็นเพื่อให้ กม. มีความพร้อมดีขึ้น โดยเสนอแนะกระบวนการเลือกตั้ง กม. ดังนี้

1. ควรให้ประชาชนเลือก กม. ใหม่ทุก 2 ปี เพื่อให้ประชาชนได้หมุนเวียนทำงานและรับทราบปัญหาการพัฒนาของหมู่บ้าน เพื่อจะได้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนา การเลือก กม. ควรทำคราวเดียวกันทั้งจังหวัดเพื่อให้ กม. เข้ารับตำแหน่งและหมดวาระพร้อมกัน และเมื่อได้ กม. ชุดใหม่ทุกครั้ง ควรมีการฝึกอบรมในเรื่องที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ กม. ก่อนที่จะเข้ารับตำแหน่ง
2. ปรับปรุงการเลือกตั้ง กม. ให้ผู้มีความสามารถและเสียสละอย่างแท้จริงได้รับการเลือกตั้ง
3. ให้ค่าตอบแทนกรรมการหมู่บ้าน เพื่อเป็นแรงจูงใจในการร่วมกระบวนการพัฒนาให้มากขึ้น

4. ให้อำนาจกระบวนการให้การศึกษาแก่ กม. เป็นกิจกรรมที่ต้องเร่งทำให้มีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาองค์กรของประชาชน

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกกลุ่มให้ความเห็นว่า โครงการสารคามพัฒนาได้มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้องค์กรของประชาชนในหมู่บ้านเข้มแข็งขึ้นกว่าเดิมมาก แม้องค์กรจะไม่เข้มแข็งเต็มที่แต่ก็ได้รับความสำเร็จในระดับสูงมากพอที่จะเชื่อได้ว่าหากมีการดำเนินการโครงการนี้ต่อไปอีกระยะหนึ่ง องค์กรของประชาชนจะเข้มแข็งถึงระดับที่พึ่งพาตนเองได้อย่างแน่นอน

3.2 กระบวนการดำเนินการ

3.2.1 การทำงานร่วมกันของ คปต. การดำเนินงานโครงการสารคามพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นงานของ คปต. ซึ่งรับหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาขึ้นในหมู่บ้าน ความสำเร็จของโครงการสารคามพัฒนาจะมีมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติงานในระดับหมู่บ้านของ คปต. นั่นเอง

การทำงานแบบประสมประสาน หรือทำงานเป็นทีมของ คปต. เป็นจุดมุ่งหมายประการหนึ่งของโครงการสารคามพัฒนา โดยปกติ คปต. ในตำบลต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันเป็นส่วนตัวที่ได้อยู่แล้ว ลักษณะการทำงานจึงประสานกันในรูปทีมได้เป็นระบบอยู่แล้ว จึงจะเห็นได้จากกรณีที่ คปต. ส่วนใหญ่ตอบว่า เมื่อชาวบ้านมีปัญหา จะสอบถามจากเจ้าหน้าที่ คปต. ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในฝ่ายใด คปต. เองมีการปฏิบัติงานร่วมกันแทบทุกกิจกรรม หรือเป็นกรรมการเฉพาะกิจในกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน แต่การร่วมกันทำงานดังกล่าวมิใช่การทำงานเป็นทีม ซึ่งมุ่งให้ คปต. ได้ริเริ่มโครงการ วางแผนงาน ลงมือปฏิบัติงาน และนิเทศติดตามผลงาน รวมทั้งการทำกิจกรรมอื่นเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างมีระบบ การประเมินผลการทำงานร่วมกันของ คปต. ในประเด็นนี้จึงมุ่งประเมินการทำงานร่วมกันเป็นทีมของ คปต. เป็นจุดสำคัญ

จากการสัมภาษณ์ คปต. ที่เป็นข้าราชการสังกัดต่าง ๆ ปรากฏว่า คปต. ส่วนใหญ่ทำกิจกรรมการพัฒนาด้วยกันทุกครั้ง กิจกรรมที่ คปต. ร่วมมือกันมากที่สุดคือ

การวางแผน และการปฏิบัติงาน ซึ่ง คปต. ทุกคนตอบว่าร่วมมือกันในทุกครั้งที่มีการพัฒนา กิจกรรมที่ คปต. ร่วมมือกันน้อยที่สุดก็คือ การริเริ่มโครงการ (ตาราง 28 ภาคผนวก ก)

จากการสัมภาษณ์ในขอมูล 2 กลุ่ม คือ กรรมการดำเนินงานศูนย์ กับผู้ทำงาน ปรากฏว่า ร้อยละ 58.81 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ และร้อยละ 61.54 ของคณะผู้ทำงานเห็นว่า คปต. มีความร่วมมือกันในลักษณะการทำงานเป็นทีมอย่างเพียงพอ แล้ว ซึ่งเมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของบุคลากรทั้ง 2 กลุ่ม ปรากฏว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 29 ภาคผนวก ก) แต่เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายกลุ่มเพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ร้อยละ 60.00 แล้วปรากฏว่า คณะกรรมการดำเนินการศูนย์ มีความเห็นว่า ควรให้ คปต. เพิ่มการประสานงานกันยิ่งขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นแนวความคิดที่จะให้มีการทำงานร่วมกันให้มากยิ่งขึ้น แต่บุคลากรกลุ่มนี้ก็ให้ความเห็นว่า ลักษณะการร่วมกันทำงานของ คปต. ดีขึ้นกว่าเมื่อยังมีโครงการโครงการสารคามพัฒนามาก เพราะก่อนที่จะมีการดำเนินการโครงการนี้ กล่าวได้ว่า แทบไม่มีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ คงมีแต่การร่วมงานของเจ้าหน้าที่ที่เข้าไปช่วยความคุ้นเคยส่วนตัวเท่านั้น

จากการสัมภาษณ์ คปต. ได้ร้อยละเอี้ยคเพิ่มเติมว่า คปต. ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า วิธีการทำงานร่วมกันตามแนวทางของโครงการสารคามพัฒนาเป็นวิธีการที่ช่วยให้การปฏิบัติงานพัฒนาได้ผลดีขึ้นกว่าเดิม ช่วยลดปัญหาและช่วยส่งเสริมการประสานการทำงานของ คปต. ได้เป็นอย่างดี เพราะอย่างน้อยก็เป็นการปฏิบัติตามนโยบายการพัฒนาชนบทของจังหวัดและโดยความเป็นจริงที่ปรากฏก็พบว่า มีการทำงานแบบผสมผสานกันมากขึ้นในระหว่างข้าราชการในโครงการทุกระดับเป็นอย่างดี และมีการร่วมมือเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ แต่ก็ยังมีปัญหาบางประการที่ทำให้การประสานงานมีอุปสรรคบ้าง ปัญหาการประสานงานระหว่าง คปต. ส่วนใหญ่เกิดจากการที่หน่วยงานในระดับสูงกว่ามีโครงการแผนงานกัน ทำให้ คปต. ไม่อาจปฏิบัติการร่วมกันได้สะดวก นอกนั้นเป็นปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น คปต. ไม่ได้อ่านกันอยู่ในพื้นที่ ทำให้การประสานงานบางเรื่องที่เร่งด่วนเป็นไปโดยลำพังไม่ทันการ และปัญหาขัดแย้งส่วนตัวเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นต้น

สิ่งที่ คปท. ต้องการให้ปรับปรุงในการที่จะช่วยให้ คปท.

ประสานงานกับโครงการสละกึ่งขึ้นก็คือ

1. ควรมีการประสานงานในระดับส่วนกลาง ระดับจังหวัด ระดับอำเภอในเรื่องนโยบาย หลักการ และแนวปฏิบัติ เพื่อให้ คปท. สามารถทำงานเป็นทีมได้ดียิ่งขึ้น

2. ควรมีการกำหนดปฏิบัติการเป็นรายเดือน ในระดับตำบล

3. หน่วยงานระดับสูง ควรฟังความเห็นและขอเสนอแนะจาก คปท. ให้มากขึ้น

3.2.2 การให้ กม. มีส่วนร่วมในการพัฒนา กม. ในที่นี้หมายถึง องค์การคณะกรรมการหมู่บ้าน ในฐานะที่เป็นองค์กรของประชาชนเพียงองค์กรเดียวในหมู่บ้าน เป็นองค์กรหลักในการพัฒนาหมู่บ้าน จากการสัมภาษณ์ คปท. เกี่ยวกับการใช้ กม. มีส่วนรวมกิจกรรมการพัฒนา ปรากฏว่า กิจกรรมที่ คปท. ได้ให้ กม. มีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ การปฏิบัติงานพัฒนาซึ่ง คปท. ร้อยละ 87.50 ให้ กม. มีส่วนร่วมทุกโครงการ และกิจกรรมที่ คปท. ให้ กม. มีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ การติดตามผลการพัฒนา ซึ่ง คปท. ร้อยละ 53.12 ให้ กม. มีส่วนร่วมทุกโครงการ (ตาราง 30 ภาคผนวก ก)

จากการสัมภาษณ์ข้อมูล 2 กลุ่ม คือ คณะกรรมการดำเนินการศูนย์ และคณะทำงานเกี่ยวกับการที่ คปท. ให้ กม. มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา ปรากฏว่า ร้อยละ 52.94 ของกรรมการดำเนินการศูนย์ และร้อยละ 48.08 ของคณะทำงาน มีความเห็นว่า คปท. ควรปรับปรุงระดับการให้ กม. มีส่วนร่วมในการพัฒนามากขึ้น ซึ่งเมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างความเห็นของบุคลากรทั้ง 2 กลุ่มปรากฏว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายกลุ่มเพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ร้อยละ 60.00 แล้วปรากฏว่า บุคลากรทั้ง 2 กลุ่ม ต้องการให้ คปท. ปรับปรุงให้ กม. มีส่วนร่วมในระดับสูงขึ้น (ตาราง 31 ภาคผนวก ก)

การที่คณะกรรมการดำเนินงานศูนย์ และคณะทำงาน ต้องการให้ คปท. ปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อให้ กม. มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนามากขึ้น ไม่ใช่เป็น

ข้อบกพร่องในการดำเนินงานโครงการ แต่เป็นผลสำเร็จที่โครงการสามารถพัฒนาสามารถกระตุ้นให้บุคลากรระดับต่าง ๆ เห็นความสำคัญของการให้กรรมการหมู่บ้านมีส่วนร่วมกิจกรรมการพัฒนามากขึ้น ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ดี

จากการสัมภาษณ์ คปท. ปรากฏว่า คปท. ส่วนใหญ่พยายามอย่างยิ่งที่จะให้กรรมการหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้มากที่สุด โดยได้เลือกวิธีทำงานแบบประชาธิปไตย พึงความเห็นส่วนใหญ่ของ กม. ในการจัดทำโครงการพัฒนาต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้ กม. มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ใช้วิธีการร่วมคิดร่วมทำกับ กม. เป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นงานเร่งด่วนที่ต้องใช้ คปท. ทำทันทีจึงสำเร็จผล

วิธีทำงานของ คปท. เท่าที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ คปท. และ กม. เป็นดังนี้

ก. วิธีที่ใช้กระตุ้น กม. ให้พึ่งตนเอง ส่วนใหญ่ได้แก่วิธีการต่อไปนี้

1. จัดการประชุม อบรม แนะนำ
2. สนับสนุนให้ลงมือกระทำการพัฒนาร่วมกัน เช่น สร้างเรือนเพาะชำรวม ตั้งร้านค้าหมู่บ้าน ฯลฯ

3. รับฟัง และสนับสนุนให้แสดงความคิดเห็น
4. จัดการประกวดแข่งขันในระดับหมู่บ้าน

ข. วิธีที่ใช้ในการกระตุ้นให้ กม. บริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพ ส่วนใหญ่ใช้วิธีการต่อไปนี้

1. จัดการประชุม อบรม แนะนำ
2. ให้คำแนะนำผ่านสื่อในหมู่บ้าน เช่น ที่อ่านหนังสือพิมพ์

ห. กระจายข่าว

3. พาไปดูงานบริหารองค์กรของหมู่บ้านอื่น
4. มอบหมายหน้าที่ให้รับผิดชอบ ใ้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง
5. ให้จัดทำโครงการพัฒนาหมู่บ้าน

ค. วิธีที่ใช้กระตุ้นให้ กม. หาความรู้และข่าวสารเพื่อการพัฒนา
ส่วนใหญ่ใช้วิธีการต่อไปนี้

หอกระจายข่าว

1. จัดที่อ่านหนังสือหมู่บ้าน ให้มีข้อมูลข่าวสาร ใช้
2. ออกเยี่ยมเยียนกรรมการหมู่บ้านเพื่อให้คำแนะนำ
3. ประชุม แนะนำ ให้ทดลองปฏิบัติ
4. พาไปทำงานที่หมู่บ้านอื่น หรือพาไปทัศนศึกษา
- ง. วิธีที่ใช้กระตุ้นให้ กม. เผยแพร่ผลงานพัฒนา ส่วนใหญ่ใช้

วิธีการต่อไปนี้

1. ให้ไปร่วมแสดงผลงานร่วมกับงานอื่น ๆ เช่น งาน
กาชาด หรืองานที่ทางราชการจัดขึ้น
2. เชิญเจ้าหน้าที่ระดับต่าง ๆ กรรมการสภาตำบล เข้ามา
เยี่ยมและดูงานในหมู่บ้าน

3. ส่งเสริมให้บอกเล่าแก่ชาวบ้านอื่น
 4. แบ่งเขตรับผิดชอบทำให้เกิดการแข่งขัน
- สำหรับสาเหตุที่ กม. ยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาค่อนข้างน้อย
เป็นเพราะสาเหตุต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

1. มีภารกิจมากในการประกอบอาชีพ การมาร่วมงานพัฒนา
ทำให้ขาดรายได้

2. มีการพัฒนาในหมู่บ้านเดิม แต่หมู่บ้านที่อยู่ทางไกลได้รับความสนใจน้อย ทำให้ กม. ในหมู่บ้านเดิมให้ความสนใจการพัฒนาน้อยลง

3. ขาดความรู้
4. ขาดความศรัทธาในตัวเจ้าหน้าที่บางคน
5. ขาดความสำนึกในปัญหา ไม่มีความสมัครใจ ต้องอาศัย

เจ้าหน้าที่กระตุ้น

แนวทางที่ คปท. เสนอแนะเพื่อให้ กม. มีส่วนร่วมมากขึ้น

ได้แก่

1. อบรมเจ้าหน้าที่ คปท. ให้มีความรู้ในการปฏิบัติงานพัฒนา มีศิลป์ในการชักจูงหรือกระตุ้นให้ประชาชนรักงานพัฒนา มีความประพฤติกและบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ

2. จัดกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริงให้มากขึ้น วิธีที่ดีที่สุดคือการกระตุ้นให้มีการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านโดยใช้อำนาจของประชาชนในหมู่บ้านให้มากที่สุด

3. ให้เกียรติ ยกย่อง กม. รวมทั้งมีการเชิดชูเกียรติ กม. ที่มีผลงานดีเด่น

4. ให้คำตอบแทนแก่ กม. เป็นการชดเชยรายได้ที่ขาดไป เพราะเสียสละมาร่วมพัฒนา

5. กำหนดแนวทางการปฏิบัติภารกิจของ กม. ให้ชัดเจน ในทางปฏิบัติยิ่งขึ้น

6. จัดเวลาประชุมให้เหมาะสมกับฤดูกาลและเป็นระบบแน่นอน ทำนองสมัยประชุมของรัฐสภา

อย่างไรก็ตาม คปท. ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า ในปัจจุบันนี้ กม. มีความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมพัฒนาเป็นอย่างดี ทั้งนี้ เป็นผลจากการดำเนินงานตามหลักการและแนวทางของโครงการสารคามพัฒนา คปท. ส่วนใหญ่ต้องการให้มีการดำเนินการโครงการสารคามพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปอย่างน้อยอีกระยะหนึ่ง เพื่อให้โครงการนี้ส่งผลในทางที่ดีต่อการมีส่วนร่วมงานของ กม. ให้มากยิ่งขึ้น

3.2.3 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา จากการสัมภาษณ์ คปท. เกี่ยวกับการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาของโครงการ ปรากฏว่า กิจกรรมที่ คปท. สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การปฏิบัติงานพัฒนา ซึ่ง

คปต. ร้อยละ 87.50 ให้ประชาชนเข้าร่วมทุกโครงการ ส่วนกิจกรรมที่ คปต. ให้เข้าร่วมน้อยที่สุดคือ การริเริ่มโครงการ ซึ่ง คปต. ให้ร้อยละ 18.75 ให้ประชาชนเข้าร่วมทุกโครงการ (ตาราง 32 ภาคผนวก ก)

จากการสัมภาษณ์กรรมการดำเนินงานศูนย์และผู้นำงานเกี่ยวกับการที่ คปต. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ปรากฏว่า ร้อยละ 58.82 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ และร้อยละ 61.54 ของผู้นำงานมีความเห็นว่า คปต. ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมพัฒนามากขึ้น ส่วน คปต. กม. และประชาชน จำนวนร้อยละ 43.75 21.75 และ 28.93 ของผู้ตอบเหล่านั้นที่เห็นว่า ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น แสดงว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มนี้ส่วนใหญ่เห็นว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเพียงพอแล้ว ซึ่งเมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้ง 2 กลุ่มด้วยวิธีหาค่าไค-สแควร์แล้วปรากฏว่า ความเห็นของบุคคลากรทั้ง 2 กลุ่มในประเด็นนี้แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 33 ภาคผนวก ก)

คปต. ส่วนใหญ่ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ประชาชนทั่วไปมีความตื่นตัวที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนามากขึ้น เพราะมองเห็นประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาร่วมกับโครงการสารคามพัฒนา แต่ คปต. ส่วนใหญ่ก็ยังไม่สามารถให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนากาง ๆ ครอบคลุมทุกกิจกรรมและทุกโอกาส ปัญหาที่สำคัญคือ ประชาชนยังขาดประสบการณ์ในกิจกรรมบางอย่าง เช่น การวางแผนการพัฒนา การติดตามผลการพัฒนา เป็นต้น

คณะกรรมการดำเนินงานศูนย์ และคณะทำงานให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า คปต. ส่วนใหญ่ได้พยายามให้โอกาสและสนับสนุนให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนามากขึ้นกว่าเดิมอย่างเห็นได้ชัด แต่ก็เห็นว่าประชาชนสามารถเพิ่มอัตราการมีส่วนร่วมให้มากขึ้นอีกได้

3.2.4 บทบาทของวัดในการพัฒนาหมู่บ้าน วัดมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านต่าง ๆ แตกต่างกันไป วัดในบางหมู่บ้าน เช่น โนนเมือง คำแย้ จัวบา

เป็นวัดใหญ่ และมีพระภิกษุที่สนใจกิจกรรมการพัฒนา ก็มีส่วนร่วมในการพัฒนามาก บางหมู่บ้านมีวัดเล็ก ๆ มีพระน้อย ขบพบาในการพัฒนาน้อยลงไปด้วย ลักษณะการมีส่วนร่วมพัฒนาของวัดส่วนใหญ่เป็นการให้สถานที่และเครื่องมือบางอย่าง พระสงฆ์มีบทบาทในทางพัฒนาจิตใจประชาชน และเป็นผู้นำที่สามารถรวมน้ำใจประชาชนได้

ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทในการร่วมพัฒนาของวัดนั้น จากการสัมภาษณ์กรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน คปค. กม. และประชาชน ปรากฏว่า ร้อยละ 64.71 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ร้อยละ 71.54 ของ กม. และร้อยละ 61.23 ของประชาชน มีความเห็นว่าบทบาทของวัดในการพัฒนาเพียงพอแล้ว ในขณะที่ร้อยละ 65.62 ของ คปค. และร้อยละ 55.84 ของผู้ทำงาน เห็นว่าวัดควรจะมีบทบาทเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นความเห็นที่แตกต่างกัน และเมื่อทดสอบความแตกต่างโดยวิธีหาค่าไคสแควร์แล้วพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสรุปได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นเรื่องบทบาทของวัดแตกต่างกัน (ตาราง 34 ภาคผนวก ก)

การที่ความเห็นของผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่าง ๆ ที่มีต่อบทบาทการพัฒนาวัดแตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มกรรมการหมู่บ้านและประชาชนที่เห็นว่า วัดมีบทบาทในการร่วมพัฒนาเพียงพอแล้ว ใ้ให้เหตุผลประกอบควยว่า สภาพของวัดในบางหมู่บ้านนั้น ไม่เอื้อต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา เพราะเล็ก คับแคบ มีแต่ภิกษุชราวัดละรูปสองรูป จึงไม่ควรออกมาทำหน้าที่ร่วมพัฒนาเพิ่มเติมได้อีก ประชาชนและกรรมการหมู่บ้านจึงเห็นว่า วัดมีบทบาทในการร่วมพัฒนาอย่างเหมาะสมแล้ว

คปค. เสนอแนวทางที่จะให้วัดมีบทบาทในการพัฒนาเพิ่มขึ้น สรุปได้ดังนี้

1. ควรจัดการอบรมพระภิกษุ สามเณร ให้เข้าใจเรื่องการพัฒนาอย่างดียิ่งขึ้น
2. นิมนต์พระ (เจ้าอาวาสหรือผู้แทน) มาร่วมประชุมในการทำกิจกรรมการพัฒนาทุกครั้ง

3. ให้พระภิกษุเป็นผู้นำการพัฒนา เช่น ตั้งให้เป็นพี่ปรึกษา กม.
เป็นต้น

3.2.5 บทบาทของโรงเรียนในการพัฒนา ในส่วนที่เกี่ยวข้องบทบาท
ของโรงเรียนในการพัฒนา จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ
94.12 ของคณะกรรมการดำเนินงานศูนย์ ร้อยละ 61.54 ของบุคลากร เห็นว่าบทบาท
ของโรงเรียนในการพัฒนาเพียงพอแล้ว แต่ร้อยละ 56.25 ของ คปค. ร้อยละ 87.15
ของ กม. และร้อยละ 64.61 เห็นว่าโรงเรียนควรมีบทบาทเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นความเห็นที่
แตกต่างกัน และเมื่อทดสอบความแตกต่างโดยวิธีหาค่าไค-สแควร์แล้วพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมี
ความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสรุปได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลมี
ความเห็นในเรื่องบทบาทของโรงเรียนแตกต่างกัน (ตาราง 35 ภาคผนวก ก)

บทบาทของโรงเรียนในการรวมพัฒนาที่สำคัญคือ จะมีครูประจำภาค
คนหนึ่งร่วมปฏิบัติงานพัฒนาในฐานะ คปค. อยู่ด้วย ส่วนครูที่มีไคเป็น คปค. ก็ไม่ได้มี
ส่วนร่วมโครงการสารคามมากนัก บทบาทของโรงเรียนในการพัฒนาในรูปแบบอื่น ๆ เช่น
การบริการวิชาการแก่ประชาชน การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชุมชน มีค่อนข้างน้อย
บทบาทของโรงเรียนในการพัฒนาจึงไม่ชัดเจนนัก ดังนั้น คปค. และ กม. รวมทั้ง
ประชาชน ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับโรงเรียนและคาดหวังให้โรงเรียนและครูเป็นผู้นำทางวิชาการ
ของหมู่บ้านค่อนข้างสูง จึงต้องการให้โรงเรียนมีบทบาทการพัฒนาเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกลุ่ม
ผู้ให้สัมภาษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กม. และประชาชน ให้เห็นว่า โรงเรียนและครูเป็น
แหล่งความรู้สูงสุดในหมู่บ้าน จึงควรรับการการพัฒนาหมู่บ้านให้มากขึ้น

ปัญหาสำคัญที่ทำให้ครูมีบทบาทในการพัฒนาน้อยกว่าที่ควรนั้น พบว่า
ไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในเรื่องบทบาทของครูในการร่วมกันพัฒนาชนบทประการหนึ่ง และ
อีกประการหนึ่งคือ ในปัจจุบันมีครูบางส่วนมิได้เป็นคนในหมู่บ้าน แต่เป็นผู้เดินทางมาจาก
ตำบลอื่น หรือในเมือง ในลักษณะเข้า-ไป-เย็นกลับ จึงไม่มีโอกาสรวมงานพัฒนากับชาวบ้าน
อย่างใกล้ชิด สภาพที่ครูประจำภาคเดินทางไปสอนแบบเข้า-ไป-เย็นกลับนี้กำลังจะทำให้
บทบาทของครูที่มีต่อชุมชนเปลี่ยนแปลงไป

สรุปผลการประเมินกระบวนการโครงการสารคามพัฒนา

การประเมินกระบวนการโครงการสารคามพัฒนา ด้านการเตรียมการ และการดำเนินงาน สรุปได้ว่า กระบวนการเตรียมการ อันได้แก่ การเตรียมข้าราชการ การเตรียมประชาชน การจัดและพัฒนางานของประชาชน เป็นไปอย่างสอดคล้องกับ จุดมุ่งหมายของโครงการและได้ผลเป็นที่พอใจ มีข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุงการเตรียมการ เพื่อให้ได้ผลดีขึ้น ในเรื่องของการอบรมเตรียมข้าราชการ ข้อเสนอดังกล่าวเกี่ยวกับระยะเวลาการอบรมควรมีระยะเวลามากขึ้น ผู้เข้ารับการอบรมควรมีกุลุ่มเล็กลง ควรมีการคัดเลือกผู้เข้ารับการอบรมให้ได้นักมีคุณสมบัติเหมาะสม ในเรื่องของการอบรมการเตรียมประชาชน นอกจากจะมีข้อเสนอแนะด้านองค์เกี่ยวกับการอบรมเตรียมข้าราชการแล้ว ยังมีข้อเสนอให้ฝึกอบรมประชาชนเฉพาะในเวลาว่างจากการประกอบอาชีพด้วย ในเรื่องการจัดตั้งและพัฒนางานของประชาชน มีกระบวนการดำเนินการที่เหมาะสม แต่มีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงการดำเนินการบาง ข้อเสนอดังกล่าวได้แก่ ข้อเสนอแนะให้มีการหมุนเวียนการปฏิบัติงานปรับปรุงวิธีการคัดเลือกให้ได้นักที่มีคุณภาพเข้ามาเป็น กม. และควรมีการอบรม กม. ก่อนเข้ารับหน้าที่ด้วย

กระบวนการปฏิบัติงาน อันได้แก่ พฤติกรรมการทำงานของ คปท. การทำงานร่วมกันของ กม. และประชาชน บทบาทของสถาบันหลักของหมู่บ้านในการร่วมพัฒนา ปรากฏว่า คปท. ทำงานประสานกันเองดี และเปิดโอกาสให้ กม. และประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนามากขึ้น บุคลากรในโครงการส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรให้ คปท. เพิ่มบทบาทในการประสานงานซึ่งกันและกัน และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนามากยิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บุคลากรของโครงการมีแนวคิดที่สอดคล้องกับ วิธีการดำเนินงานของโครงการเป็นอย่างดี

ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทของวัดและโรงเรียน ปรากฏว่า ยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาค่อนข้างน้อย ทั้งนี้เพราะสถาบันทั้งสองมีขีดความสามารถค่อนข้างจำกัด แต่บุคลากรในโครงการก็ต้องการให้วัดและโรงเรียนมีบทบาทในการพัฒนาเพิ่มขึ้น

ผลจากการประเมินกระบวนการของโครงการสารคามพัฒนา ชี้ให้เห็น
 ชัดถึงความเชื่อมโยงระหว่างสภาวะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น กับกระบวนการของโครงการ
 อันเป็นจุดเด่นของโครงการสารคามพัฒนา 2 ประการคือ ประการแรก กระบวนการของ
 โครงการสารคามพัฒนาทั้งในด้านการเตรียมการและการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับสภาวะ
 แวดล้อมและปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ การเตรียมการในบุคลากร ข้าราชการ เจ้าหน้าที่
 มีหลักการทำงานแนวเดียวกัน และมุ่งทำงานเพื่อการพัฒนา ตลอดจนการเตรียมประชาชน
 ให้มีสำนึกที่จะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติการพัฒนาคด้วยตนเอง ส่งผลให้เกิดการทำงานร่วมกันของ
 อปท. กม. และประชาชน เพิ่มมากขึ้น และมีแนวโน้มว่าจะมีมากขึ้นต่อไปในอนาคต ดัง
 จะเห็นได้จากความต้องการของบุคลากรที่ยังต้องการที่จะเห็นระดับความร่วมมือปฏิบัติงาน
 สูงมากขึ้นไปอีก ประการที่สอง บุคลากรและประชาชนเห็นความสำคัญของประชาชนและ
 องค์กรของประชาชน รวมทั้งสถาบันหลักของหมู่บ้าน อันได้แก่ วัด และโรงเรียนที่มีต่อการ
 พัฒนามากขึ้น และเรียกร้องให้องค์กรและสถาบันดังกล่าวเข้ามามีบทบาทในการพัฒนามาก
 ยิ่งขึ้น อันจะเป็นผลให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนโดยการพึ่งตนเองในระยะยาว

4. ผลการประเมินผลผลิต

การประเมินผลผลิตของโครงการสารคามพัฒนา มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทราบว่า
 ผลการดำเนินงานของโครงการเป็นไปตามเป้าหมายที่โครงการตั้งไว้หรือไม่ ผู้วิจัยได้กำหนด
 ประเด็นการประเมินไว้ 5 ประเด็น อันได้แก่ แนวคิดของประชาชนในการพัฒนาโดยพึ่ง
 ตนเอง การมีส่วนร่วมในการพัฒนา ความสามารถขององค์กรประชาชนในการพัฒนา และ
 ความคิดเห็นของบุคลากรและประชาชนต่อโครงการสารคามพัฒนา ผลการประเมินมี
 รายละเอียดดังนี้

4.1 ความคิดของประชาชนในการพัฒนาโดยพึ่งตนเอง

การประเมินผลผลิตของโครงการด้านแนวคิดของประชาชนในการ
 พัฒนาโดยการพึ่งตนเองในตอนนี้ ผู้วิจัยทำการประเมิน 3 ประเด็นคือ ประชาชนเห็นว่า

การพัฒนาจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากใคร ระดับของการพัฒนาโดยพึ่งตนเอง
ของประชาชนเป็นอย่างไร และความก้าวหน้าในการพึ่งตนเองมากน้อยเพียงไร

จากการสัมภาษณ์กรรมการหมู่บ้านและประชาชน ปรากฏว่า ร้อยละ
73.72 ของ กม. และร้อยละ 75.14 ของประชาชน มีความเห็นว่าการแก้ปัญหาของ
หมู่บ้านจะได้ผลต้องอาศัยความช่วยเหลือจากทางราชการ และเมื่อทดสอบความแตกต่าง
ระหว่างความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 กลุ่ม พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .05 (ตาราง 36 ภาคผนวก ก)

โดยที่ปัญหาการพัฒนาในหมู่บ้านอาจแบ่งได้ตามความยากง่าย เมื่อ
เทียบกับความสามารถในการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านได้ 3 ระดับคือ ในระดับแรก
ประชาชนไม่สามารถแก้ไขได้ ต้องอาศัยรัฐเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งมักจะเป็นงานใหญ่ ต้องใช้
กำลังเงินและเทคโนโลยีสูง เช่น การสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ การสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล
 เป็นต้น ในระดับที่สอง ประชาชนอาจแก้ไขได้โดยอาศัยรัฐสนับสนุน เช่น การทำเหมืองฝาย
 การทำที่อ่านหนังสือในหมู่บ้าน การแก้ไขปัญหาคัดขาดสารอาหาร เป็นต้น และในระดับที่
สาม เป็นปัญหาง่าย ๆ ที่ชาวบ้านอาจแก้ไขได้ด้วยตนเอง เช่น การรักษาความสะอาดใน
หมู่บ้าน การปรับปรุงบ้านเรือนให้สะอาด การบริโภคอาหารอย่างถูกสุขลักษณะ เป็นต้น
(จังหวัดมหาสารคาม. 2528 : 21) ผู้วิจัยจึงรวบรวมข้อมูลว่า การที่ กม. และประชาชน
ส่วนใหญ่เห็นว่าการพัฒนาของหมู่บ้านจะได้ผลต้องอาศัยความช่วยเหลือจากทางราชการ
นั้นผู้ตอบให้คำตอบปัญหาการพัฒนาระดับใด จากการสัมภาษณ์กรรมการหมู่บ้านและประชาชน
ปรากฏว่า กม. และประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่า สามารถพึ่งตนเองได้ในปัญหาการพัฒนาระดับ
ที่สาม และต้องพึ่งพาอาศัยความช่วยเหลือจากทางราชการในปัญหาที่มีความยุ่งยากซับซ้อน
กว่านี้

จากการสัมภาษณ์กรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปค.
เกี่ยวกับความคิดในการพึ่งตนเองในการพัฒนาของประชาชน ปรากฏว่า ร้อยละ 58.42
ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ และร้อยละ 65.62 ของ คปค. ต่างมีความเห็นว่า ประชาชน

ประชาชนมีแนวคิดต่อการพึ่งตนเองอย่างเหมาะสมแล้ว ในขณะที่ผู้ทำงานร้อยละ 65.39 มีความเห็นตรงกันข้าม ซึ่งเมื่อทดสอบความแตกต่างโดยวิธีหาค่าไค-สแควร์แล้วพบว่า เป็นความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 37 ภาคผนวก ก)

ข้อมูลข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า คณะผู้ทำงานส่วนใหญ่มีความคาดหวังเกี่ยวกับความคิดในการพึ่งตนเองของประชาชนค่อนข้างสูงกว่ากลุ่มอื่น เพราะปรากฏว่า ผู้ทำงานถึงร้อยละ 78.86 ต่างมีความเห็นเพิ่มเติมว่า ประชาชนมีความสำนึกในการพึ่งตนเองในการพัฒนาเพิ่มขึ้นในระดับสูง กล่าวคือ ความก้าวหน้าของความคิดในการพัฒนาโดยพึ่งตนเองของประชาชนนั้น จากผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 82.35 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ร้อยละ 78.86 ของผู้ทำงาน และร้อยละ 84.37 ของ คปท. มีความเห็นว่าประชาชนมีความสำนึกในการพึ่งตนเองในการพัฒนาเพิ่มขึ้นในระดับสูงมาก ซึ่งเมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของบุคลากรทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่าวิธีหาค่าไค-สแควร์ ปรากฏว่า ความคิดเห็นของบุคลากรทั้ง 3 กลุ่ม ในประเด็นนี้ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 36 ภาคผนวก ก) จึงสรุปได้ว่า แม้ประชาชนยังเห็นว่ายังต้องการความช่วยเหลือจากทางราชการในการพัฒนา แต่ก็เป็นการพัฒนาในทิศทางที่มุ่งยากขึ้นซ้อนเท่านั้น ซึ่งลักษณะเช่นนี้ทำให้คณะกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปท. มีความพึงพอใจและเห็นว่าประชาชนมีความสำนึกในการพึ่งตนเองสูงขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นแนวโน้มของผลการพัฒนาในประเด็นนี้เป็นไปในทิศทางที่ดี เป็นผลสำเร็จของโครงการในการสร้างความสำนึกในการพึ่งพาตนเองของประชาชนได้ในระดับหนึ่ง จากที่ไม่เคยมีปรากฏการณ์เช่นนี้มาก่อน

4.2 การมีส่วนร่วมพัฒนาของประชาชน

การประเมินผลผลิตของโครงการทางด้านการมีส่วนร่วมพัฒนาของประชาชนในตอนนี้ ผู้วิจัยทำการประเมิน 3 ประเด็นคือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมใด มีส่วนร่วมในการพัฒนาระดับใด และมีความก้าวหน้าในการพัฒนามากน้อยเพียงใด

ในส่วนที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมพัฒนาของประชาชนนั้น ปรากฏว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมกิจกรรมการพัฒนา กิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ การปฏิบัติการ ซึ่งประชาชนร้อยละ 81.23 มีส่วนร่วมทุกโครงการ และกิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด ได้แก่ การสำรวจวิเคราะห์ปัญหา ซึ่งประชาชนร้อยละ 39.09 ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้ (ตาราง 39 ภาคผนวก ก)

ในส่วนที่เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมการพัฒนาของประชาชน ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 58.82 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ร้อยละ 57.70 ของผู้ทำงาน และร้อยละ 62.50 ของ คปท. มีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมพัฒนาของประชาชนในมากขึ้น ซึ่งเมื่อทดสอบความแตกต่างของความเห็น โดยวิธีหาค่าไค-สแควร์ แล้วพบว่า บุคลากรทั้ง 3 กลุ่ม มีความเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 40 ภาคผนวก ก)

ในส่วนที่เกี่ยวกับความก้าวหน้าในการเข้าร่วมกิจกรรม ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเพิ่มขึ้นในอัตราสูงมาก ดังปรากฏผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่มว่า ร้อยละ 88.23 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ร้อยละ 78.85 ของผู้ทำงาน และร้อยละ 87.50 ของ คปท. มีความเห็นว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากซึ่งเป็นความเห็นที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 41 ภาคผนวก ก) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บุคลากรในโครงการเห็นว่า แม้ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาน้อยกว่าที่คาดหวังไว้ แต่การมีส่วนร่วมพัฒนาเพิ่มขึ้นในอัตราเพิ่มที่สูงมาก ผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมดเห็นว่า ปรากฏการณ์เช่นนี้เป็นผลจากการดำเนินงานของโครงการสารคามพัฒนา

ผู้ให้ข้อมูลให้รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางที่จะชักจูงให้ประชาชนมีส่วนร่วมพัฒนามากขึ้น สรุปได้ดังนี้

1. ใช้อสื่อในหมู่บ้าน เช่น ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เสียงตามสาย ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของหมู่บ้าน

2. เลือกเวลาและลักษณะของกิจกรรมให้ประชาชนมีส่วนร่วม
ได้อย่างกว้างขวาง
3. จัดงานในหัวหน้างานระดับสูงมาวิเคราะห์หรือเยี่ยมเยียนให้
กำลังใจแก่ประชาชนในกิจกรรมการพัฒนา
4. ใช้วิธีการประกวดความมีส่วนร่วม หรือให้รางวัลหมู่บ้านที่
มีสามัคคีธรรม
5. ประชุม อบรม สักใจ ให้ประชาชนเข้าใจถึงคุณค่าของการ
มีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน

4.3 ความสามารถในการพัฒนาองค์กรของประชาชน

การประเมินผลผลิตของโครงการสำรวจความพัฒนาศักยภาพ
ขององค์กรของประชาชน เป็นการประเมินความสามารถของ กม. ในการพัฒนาโดยพึ่ง
ตนเอง และการประเมินความก้าวหน้าของความสามารถนั้น

จากการสัมภาษณ์ข้อมูล 3 กลุ่ม เกี่ยวกับความสามารถของ
องค์กรประชาชนในการพัฒนา ปรากฏว่า ร้อยละ 59.94 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์
ร้อยละ 55.77 ของผู้ทำงาน และร้อยละ 53.13 ของ คปต. มีความเห็นว่า กรรมการ
หมู่บ้านส่วนใหญ่ยังไม่สามารถทำการพัฒนาโดยพึ่งตนเองได้โดยลำพัง เมื่อทดสอบความ
แตกต่างระหว่างความคิดเห็นของบุคลากรทั้ง 3 กลุ่ม โดยการทดสอบค่าไค-สแควร์
ปรากฏว่า ความเห็นของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มในประเด็นนี้ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .05

ในส่วนที่เกี่ยวกับความก้าวหน้าขององค์กรประชาชนในความสามารถ
ที่จะทำการพัฒนานั้น ผลจากการสัมภาษณ์ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 88.23
ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ร้อยละ 78.85 ของผู้ทำงาน และร้อยละ 90.62 ของ
คปต. มีความเห็นว่าองค์กรของประชาชนคือคณะกรรมการหมู่บ้าน มีความสามารถในการ
ทำงานพัฒนาเพิ่มสูงขึ้นเป็นอย่างมาก เมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของ

ผู้ให้ข้อมูล โดยการทดสอบค่าไค-สแควร์ ปรากฏว่า ความเห็นของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มในประเด็นนี้ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 43 ภาคผนวก ก) ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แมื่บุคคลากรส่วนใหญ่จะมีความเห็นว่า กม. ยังมีความสามารถในการพัฒนาโดยที่ตนเองในระดับที่ต้องปรับปรุง แต่การดำเนินการตามโครงการสารคามพัฒนา มีผลทำให้ กม. พัฒนาขีดความสามารถดังกล่าวเพิ่มขึ้นได้เป็นอย่างมาก

4.4 ความสามารถของประชาชนในการพัฒนา

การประเมินผลผลิตของโครงการสารคามพัฒนา ด้านความสามารถของประชาชนในการพัฒนา เป็นการประเมินว่าประชาชนมีความสามารถพัฒนาโดยที่ตนเองได้ในระดับใด มีความก้าวหน้าในการพัฒนาขีดความสามารถดังกล่าวมากน้อยเพียงไร จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ปรากฏว่า ร้อยละ 52.94 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ร้อยละ 46.15 ของผู้ทำงาน และร้อยละ 52.13 ของ คปท. เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความสามารถที่จะทำการพัฒนาโดยที่ตนเองได้ เมื่อทดสอบความแตกต่างของความคิด โดยวิธีหาค่าไค-สแควร์ปรากฏว่า ความเห็นของผู้ให้ข้อมูลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 44 ภาคผนวก ก) แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ความเห็นของผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มเกี่ยวกับความสามารถในการพึ่งตนเองของประชาชนยังอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเทียบกับเกณฑ์การประเมินซึ่งกำหนดไว้ร้อยละ 60.00 อันแสดงให้เห็นว่า บุคลากรในโครงการยังไม่พึงพอใจกับความสามารถในการพัฒนาโดยที่ตนเองที่มีอยู่ในขณะนี้ แต่ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มก็พึงพอใจในความก้าวหน้าของประชาชนในการที่จะพัฒนาหมู่บ้านโดยที่ตนเอง ดังปรากฏผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่มว่า ร้อยละ 70.58 ของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ร้อยละ 64.06 ของผู้ทำงาน และร้อยละ 65.63 ของ คปท. ให้ความเห็นว่า ความสามารถในการพึ่งตนเองของประชาชนสูงขึ้น เมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล โดยวิธีหาค่าไค-สแควร์ ปรากฏว่า ความเห็นของผู้ให้ข้อมูลในประเด็นนี้แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 45 ภาคผนวก ก)

ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มให้สัมภาษณ์เพิ่มเติม สรุปได้ว่า กรรมการหมู่บ้าน และประชาชนยังมีความสามารถที่จะทำการพัฒนาอยู่ในระดับต่ำ แต่มีแนวโน้มว่าความสามารถขององค์กรประชาชนและตัวประชาชนเองจะเพิ่มความสามารถในการพัฒนาได้มากขึ้นในอัตราเพิ่มค่อนข้างสูง ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่า เป็นผลจากการที่ คปท. พยายามผลักดันให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนามากขึ้น

ผู้ให้ข้อมูลวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้องค์กรประชาชน และประชาชนทั่วไปยังไม่สามารถพึ่งตนเองในการพัฒนาได้เพิ่มที่ว่า เป็นเพราะสาเหตุต่อไปนี้

1. ผู้นำหมู่บ้านขาดความสามารถ ผู้นำหมู่บ้านทั่วไปยังมีการศึกษาคำ ขาดความรู้และประสบการณ์ในการบริหารท้องถิ่นในรูปกรรมการ ไม่รับฟังความคิดเห็นของประชาชน ทำให้องค์กรหมู่บ้านขาดประสิทธิภาพ ขาดความเชื่อมั่นจากประชาชน ประชาชนไม่อยากรวมกิจกรรม ทำให้องค์กรของหมู่บ้านขาดกำลังในการพัฒนา
2. ตัวประชาชนเองมีปัญหา เช่น ขาดความรู้ ขาดความคิดริเริ่ม ถ้าเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาก็ทำไปตามคำสั่ง มิได้ทำไปเพราะเห็นประโยชน์ ดังนั้นเมื่อไม่มีผู้ "พาทำ" ก็ไม่สามารถทำการพัฒนาได้
3. ข้าราชการมีจำนวนน้อย ประสานงานหรือติดตามผลกับประชาชนได้ไม่ทั่วถึง ทำให้งานพัฒนาขาดความต่อเนื่อง
4. ระบบการปฏิบัติงานที่เรื้อรัง ต้องการเห็นผลรวดเร็วจนองค์กรของประชาชนไม่อาจตอบสนองได้ทันการ ทำให้ข้าราชการต้องลงมือดำเนินการเอง ประชาชนจึงขาดโอกาสที่จะมีส่วนร่วม ซึ่งทำให้ขาดโอกาสในการฝึกปฏิบัติงาน และขาดความเชื่อมั่นในองค์กรของประชาชนเองด้วย

สำหรับแนวทางแก้ไข มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. เลือกตั้งให้ผู้นำที่เข้มแข็ง เสียสละ รับภาระงานพัฒนาได้ เข้ามาร่วมเป็น ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ฯลฯ

2. จัดให้มีการศึกษาอบรมผู้นำหมู่บ้านให้มีระบบและต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของผู้นำในหมู่บ้าน

3. ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมพัฒนาในทุกกิจกรรมของทุกโครงการอย่างน้อย กม. ทุกคนควรได้รับโอกาสเช่นนี้ เพราะการมีส่วนร่วมจะเป็นการถ่ายทอดความคิดและความรู้ในการพัฒนาให้ประชาชนได้ดีที่สุด

4. ควรจัดทำมาตรการส่งเสริมความรู้และความคิด ตลอดจน ประสพการณ์อื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา เพื่อให้ประชาชนมีความรู้และประสบการณ์ ในการพัฒนาทางกว้างขึ้น

5. เชื่อเชียวให้หัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอ จังหวัด หรือ สูงกว่ามาเยี่ยมเยียนหมู่บ้าน ให้คำแนะนำและให้กำลังใจแก่กรรมการหมู่บ้าน และ ประชาชน

5. ความคิดเห็นของบุคลากรและประชาชนที่มีต่อโครงการสารคามพัฒนา การประเมินผลผลิตของโครงการสารคามพัฒนา คำนวณความคิดเห็นของบุคลากรและประชาชนซึ่งมีต่อโครงการในตอนนี้ เป็นการประเมินผลผลิตที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นผลพลอยได้ของการประเมิน ทั้งนี้ เนื่องจากความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง มิได้ถูกกำหนดให้เป็นผลผลิตโดยตรงต่อโครงการ แต่ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง กับโครงการสามารถใช้ประเมินผลสำเร็จของโครงการได้ กล่าวคือถ้าโครงการได้รับผลสำเร็จตามเป้าประสงค์และผลผลิตของโครงการอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ ความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีต่อโครงการจะแสดงผลในทางบวกผลการประเมินในช่วงนี้มีรายละเอียดดังนี้

5.1 ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อโครงการ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ที่เป็นบุคลากรของโครงการที่มีต่อโครงการสารคามพัฒนา ปรากฏผลสรุปได้ว่า บุคลากรของโครงการส่วนใหญ่รับรู้ว่ ประชาชนทั่วไปมีความรู้สึกพึงพอใจโครงการสารคามพัฒนาในระดับสูง และมีเป็นจำนวนมากในส่วนตัวของบุคลากรเอง ส่วนใหญ่พึงพอใจที่ได้เข้าร่วมทำงานกับโครงการนี้ และ

คิดว่า โครงการนี้กำลังดำเนินไปด้วยดี แม้ว่าโครงการจะยังไม่สามารถจะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ทุกประการก็ตาม แต่ผลจากการดำเนินงานของโครงการได้เปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานพัฒนาทั้งของประชาชนและของข้าราชการให้เป็นไปตามแนวคิดหลักของโครงการและนโยบายการพัฒนาชนบทของรัฐได้เป็นอย่างดี กล่าวได้ว่า บุคลากรในโครงการทุกคนต้องการให้โครงการนี้ดำเนินการต่อเนื่องไปอีกระยะหนึ่ง เพื่อให้ประชาชนสามารถพัฒนาโดยพึ่งพาตนเองได้

มีข้อสังเกตประการหนึ่ง ซึ่งถึงแม้ว่าจะมีผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งไม่ถี่ถ้วนเท่าที่สนใจ กล่าวคือ มีผู้ให้ความเห็นว่า โครงการนี้สามารถเปลี่ยนแนวคิดของข้าราชการจากการรับใช้ของลัทธิชนชั้นศักดินา แต่ข้าราชการก็ยังมิได้ทำงานรับใช้ประชาชนอย่างแท้จริง การที่ข้าราชการทำงานพัฒนาอย่างทุ่มเท เพราะความศรัทธาต่อข้าราชการจังหวัดเป็นส่วนตัวประการหนึ่ง และทำงานเพราะมีผู้นำที่คอยติดตามผลอย่างใกล้ชิดทุกระยะอย่างสม่ำเสมออีกประการหนึ่ง

5.2 ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อโครงการ

จากการสัมภาษณ์กรรมการหมู่บ้านและประชาชนที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นที่มีต่อโครงการสาธิตพัฒนา ปรากฏว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า โครงการสาธิตพัฒนาเป็นโครงการที่ดี นำความผาสุกมาให้แก่ประชาชน เพิ่มสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น ส้วม โถงน้ำ รางน้ำ ให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ให้แก่ครอบครัวของประชาชน ได้รับบริการทางสาธารณสุขเพิ่มขึ้น ลดขายหมูและอาชญากรรมลงได้มาก เป็นโครงการที่มีคุณค่าช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และประชาชนส่วนใหญ่ต้องการให้มีการพัฒนารูปแบบนี้ต่อไป อย่างไรก็ตาม ประชาชนส่วนใหญ่ก็ยังร้องขอความช่วยเหลือในด้านวัสดุ แหล่งน้ำ และเงินทุนอยู่ต่อไป นอกจากนี้ยังมีประชาชนอีกจำนวนไม่น้อยที่กล่าวในทำนองที่ว่า ถ้าไม่มีใครเป็นผู้ "พาทำ" คือเป็นผู้แนะนำให้กระทำการพัฒนา ก็คงจะดำรงชีวิตอยู่อย่างเดิมต่อไป และเป็นที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งควยว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่รู้จัก "โครงการสาธิตพัฒนา" มากนัก แท้จริง "โครงการของหมู่บ้านเรา" เป็นอย่างดี

สรุปผลการประเมินผลผลิตโครงการสารคามพัฒนา

การประเมินผลผลิต โครงการสารคามพัฒนา สรุปได้ว่า หลังจากที่มีการ
 ดำเนินโครงการสารคามพัฒนาเป็นเวลาประมาณ 3 ปี ประชาชนมีแนวความคิดในการ
 พัฒนาโดยการพึ่งตนเองมากขึ้น แม้ว่าในปัญหาการพัฒนาที่ยากและซับซ้อนยังมีความต้องการ
 ความช่วยเหลือในรูปคำแนะนำ และเทคโนโลยีขั้นสูงอยู่บ้าง ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม
 การพัฒนามากขึ้น โดยเฉพาะการปฏิบัติงานพัฒนาตามแผนที่ได้จัดทำไว้ และเริ่มค้นคว้า
 ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมด้านการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนและการติดตามผล
 โครงการมากขึ้น ผลที่ได้รับทั้ง 2 ประการส่งผลให้องค์กรของประชาชน โดยเฉพาะ
 คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนเอง มีความสามารถและมีบทบาทในการพัฒนาได้โดย
 ลำพังดีขึ้นกว่าเมื่อครั้งยังไม่มีโครงการสารคามพัฒนา แม้ว่าจะยังไม่สมบูรณ์เต็มที่ตาม
 เกณฑ์การประเมินก็ตาม ผลจากโครงการสารคามพัฒนายังส่งผลให้บุคลากรที่เกี่ยวข้อง
 และประชาชนมีความคิดเห็นต่อโครงการในทางชื่นชม และมีความต้องการให้มีการพัฒนา
 ตามโครงการสารคามพัฒนาต่อไปอีก ผลที่ได้รับจากการประเมินผลผลิตของโครงการ
 สารคามพัฒนา แสดงให้เห็นว่า เหตุที่ทำให้การดำเนินการโครงการสารคามได้ผลสำเร็จ
 ตามเป้าหมายประสงค์ของโครงการก็คือ การที่ตัวโครงการได้เขียนขึ้นอย่างมีหลักการ ตรง
 ประเด็นปัญหาการพัฒนาชนบทของจังหวัดมหาสารคาม และสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนา
 ชนบทของประเทศ องค์ประกอบหลักของโครงการของโครงการ อันได้แก่ สภาวะแวดล้อม
 ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ มีความสอดคล้องรองรับกันในตัว และส่งผลให้ยังเกิดผลผลิต
 ตามเป้าหมายของโครงการ การที่ผลผลิตบางอย่างได้ผลไม่ดีพอตามเกณฑ์การประเมิน
 ก็เนื่องจากข้อจำกัดของในเรื่องปัจจัยเบื้องต้น และกระบวนการดำเนินการบางด้าน เช่น
 การประสานงาน การเตรียมข้าราชการ เป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนเสียเล็กน้อย เมื่อเทียบกับ
 ผลสำเร็จด้านอื่น ๆ ของโครงการ

สรุปผลการประเมินโครงการสารคามพัฒนาทั้งโครงการ

จากผลการประเมินโครงการสารคามพัฒนา ซึ่งได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ว่า เพื่อประเมินโครงการสารคามพัฒนา โดยประเมินทั้งโครงการว่า สภาวะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น และกระบวนการดำเนินการของโครงการ เอื้อต่อการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา และเอื้อต่อการทำให้ประชาชนมีความสามารถในการพัฒนาโดยการพึ่งตนเองหรือไม่ ปรากฏว่า ประชาชนในชนบทจังหวัดมหาสารคาม มีส่วนร่วมในการพัฒนาที่ดีขึ้น และมีความสามารถในการพัฒนาโดยพึ่งตนเองสูงขึ้น แต่ยังไม่ถึงระดับที่บุคลากรในโครงการคาดหวังจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของโครงการ ปรากฏว่า สภาวะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลการดำเนินการ มีความสัมพันธ์กันดังนี้

1. ในประเด็นสภาวะแวดล้อมของโครงการ ปรากฏว่า แม้จะมีการกำหนดหลักการและเหตุผล ความมุ่งหมาย วิธีดำเนินการโครงการจากสภาพปัญหา และแนวนโยบายของรัฐ ทำให้มีความสัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ในส่วนนี้ก็ตาม แต่ปรากฏว่า ยังมีผู้ที่ไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายวิธีการของโครงการอย่างชัดเจน อยู่เป็นจำนวนมากจนข้างมาก โดยเฉพาะกลุ่ม คปท. ซึ่งมีจำนวนเพียงร้อยละ 54.27 เท่านั้น ที่เข้าใจวิธีการของโครงการอย่างชัดเจน ส่วนบุคลากรกลุ่มอื่นมีความเข้าใจจุดมุ่งหมายและวิธีการดำเนินงานชัดเจน

2. ในประเด็นปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ ปรากฏว่า โครงการได้รับความสนับสนุนทางงบประมาณและทรัพยากรอื่น ๆ น้อยกว่าความคาดหวังของบุคลากรผู้ดำเนินงาน หากได้รับปัจจัยมากพอจะส่งผลให้ได้รับผลิตของโครงการที่มากกว่าที่เป็นอยู่ นอกจากนี้โครงการมีข้อจำกัดในเรื่องความชัดเจนของจุดมุ่งหมายและวิธีการในกลุ่มบุคลากรในระดับพื้นที่ ทำให้เกิดข้อจำกัดด้านบุคลากร กล่าวคือ คปท. ซึ่งเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่สำคัญของโครงการ เพราะเป็นผู้ทำหน้าที่เชื่อมโยงนโยบายของโครงการซึ่งกำหนดโดยคณะกรรมการดำเนินงานศูนย์ลงไปสู่ประชาชน ยังไม่เข้าใจวิธีการดำเนินการ

เพียงพอ และมีความเห็นว่า การจัดรูปองค์กร การจัดทำแผนงาน และการประสานงาน โครงการ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์การประเมิน รวมทั้งมีความเห็นว่า บุคลากรมีคุณลักษณะบางประการ เช่น การทำงานเป็นทีม ความสำนึกในการรับใช้ประชาชน มากกว่าองค์กรต้นสังกัด ความเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนาของประชาชน อยู่ในระดับต่ำ และเห็นว่าควรปรับปรุงการเตรียมการของโครงการด้วย ขอเสนอทั้งกล่าวแสดงให้เห็นว่า คปท. เป็นบุคลากรกลุ่มที่ยังไม่มีความเข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่องจุดมุ่งหมายและวิธีการทำงานตามโครงการดีพอ ควรจะได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติม เพื่อให้เข้าใจวิธีการดำเนินการโครงการและมีความรู้ในแนวทาง ๆ ที่จำเป็นต่อการทำงานในโครงการเพิ่มขึ้นด้วย

3. ในประเด็นกระบวนการของโครงการ ผู้วิจัยได้ประเมินกระบวนการด้านการเตรียมการ และการปฏิบัติการ ปรากฏว่า จากข้อจำกัดด้านสถานะแวดล้อมและปัจจัยเบื้องต้นที่กล่าวไว้ใน 2 ข้อข้างต้นนั้น มีผลกระทบเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินการด้วย ประกอบกับ ในด้านการเตรียมการมีข้อจำกัดในการเตรียมบุคลากรโดยเฉพาะ คปท. ทำให้บุคลากรไม่สามารถดำเนินการให้โดยลุล่วงในระดับที่พอใจ การทำงานร่วมกันเป็นทีมของ คปท. การรวมพัฒนาของ กม. และการให้ประชาชนเข้าร่วมในการพัฒนายังไม่ได้ผลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แม้ว่าจะมีแนวโน้มของการทำงานร่วมกันของ กม. คปท. และประชาชนมากกว่า ก่อนมีโครงการสารคามพัฒนาก็ตาม

4. ในประเด็นผลผลิตของโครงการ ซึ่งเป็นผลจากองค์ประกอบของโครงการกับสถานะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น และกระบวนการ แสดงให้เห็นชัดว่า ประชาชนมีแนวคิดในการพัฒนาโดยพึ่งตนเองมากขึ้น มีการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนามากขึ้น องค์กรของประชาชนมีความสามารถในการดำเนินการพัฒนาโดยลำพังดีขึ้น และประชาชนมีความสามารถในการพัฒนาสูงขึ้น แม้ระดับของผลผลิตจะยังไม่มากเป็นที่พอใจตามเกณฑ์การประเมิน แต่เมื่อเทียบกับสภาพก่อนมีโครงการสารคามพัฒนาแล้ว ระดับของผลผลิตมีมาก และมีแนวโน้มที่จะมีเพิ่มมากขึ้นตลอดระยะเวลาดำเนินงาน กล่าวได้ว่า แม้โครงการจะมีข้อจำกัดในด้านบุคลากร การประสานงาน และการเตรียมบุคลากรในโครงการอยู่บ้าง ก็ไม่เกิดผลเสียต่อผลผลิตของโครงการมากนัก

โดยเหตุที่ คปท. เป็นปัจจัยนำเข้าที่สำคัญของโครงการสาธารณูปโภค ความเข้าใจมุ่งหมายและวิธีการของโครงการอย่างชัดเจนเป็นสภาวะแวดล้อมที่สำคัญ และ พฤติกรรมการทำงานของ คปท. ก็เป็นกระบวนการสำคัญในอันที่จะทำให้โครงการบรรลุ เป้าหมายได้ ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโครงการสาธารณูปโภค ส่วนใหญ่จึงเน้นหนักไปที่กลุ่ม คปท. หรือบุคลากรในพื้นที่ เนื่องจากปรากฏว่า คปท. ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไม่ สอดคล้องกับบุคลากรกลุ่มอื่น ๆ อยู่หลายกรณี อันแสดงให้เห็นว่า คปท. มีความเข้าใจใน โครงการยังไม่สู้ดีนัก ยังควรปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ คปท. สามารถแก้ปัญหาของโครงการ ได้สอดคล้องกับแนวทางของโครงการมากขึ้น วิธีการที่เสนอในที่นี้ก็คือการให้กระบวนการ ทางการศึกษาเพื่อการพัฒนา กล่าวคือ ควรให้ คปท. ได้เข้ารับการอบรม หรือจัดให้มีการสัมมนาให้ คปท. เกิดความเข้าใจหลักการและวิธีการของโครงการสาธารณูปโภค ให้มากขึ้น

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมพัฒนาและประสบการณ์การพัฒนาของประชาชน ในหมู่บ้านพัฒนาเร็วและหมู่บ้านพัฒนาช้า

ในการจัดทำโครงการสาธารณูปโภค คณะทำงานจัดทำโครงการพยายามที่จะให้ โครงการมีความสอดคล้องกับแนวนโยบายการพัฒนาชนบทของรัฐ และตรงประเด็นปัญหาการพัฒนาชนบทของจังหวัดให้มากที่สุด เพื่อให้โครงการแก้ปัญหาของจังหวัดมีความเหมาะสม ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ดังนั้นในการกำหนดรายละเอียดกิจกรรมการดำเนินงานโครงการ จึงให้ความสำคัญแก่พื้นที่ที่มีการพัฒนาช้ามากกว่าพื้นที่ที่พัฒนาการเร็ว ด้วยเหตุผลนี้จึง คาดหวังว่า กิจกรรมการดำเนินการโครงการในแต่ละหมู่บ้านจะแตกต่างกันตามสภาพการ พัฒนาของหมู่บ้าน กิจกรรมในหมู่บ้านพัฒนาช้าควรเป็นกิจกรรมในรูปแบบที่ง่ายกว่า และมี จำนวนกิจกรรมมากกว่าหมู่บ้านพัฒนาเร็ว หากมีการดำเนินการเช่นนี้จะทำให้ประชาชนใน หมู่บ้านพัฒนาช้า มีโอกาสได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนา และมีโอกาสร่วมงานพัฒนา

มากกว่าหมู่บ้านพัฒนาเร็ว การเสนอผลการประเมินครั้งนี้มุ่งหมายที่จะเสนอผลการประเมินว่า การมีส่วนร่วมและความสามารถในการพัฒนาโดยการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาเร็วและหมู่บ้านพัฒนาช้า แตกต่างกันหรือไม่เมื่อมีการดำเนินงานตามโครงการสารคามพัฒนา การเสนอผลการประเมินแยกเป็น 2 ตอนคือ ผลการประเมินโดยใช้อข้อมูลจากกรรมการหมู่บ้าน และผลการประเมินโดยใช้อข้อมูลจากประชาชน รายละเอียดการประเมินมีดังนี้

1. การประเมินโดยใช้อข้อมูลจากกรรมการหมู่บ้าน

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมพัฒนาของกรรมการหมู่บ้านทั้ง 2 กลุ่ม ปรากฏว่า กิจกรรมที่กรรมการหมู่บ้านมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ก็คือ การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาของหมู่บ้าน การวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน การปฏิบัติงานพัฒนา ตาราง 46, 47 และ 48 ภาคผนวก ก) กิจกรรมที่กรรมการหมู่บ้านมีส่วนร่วมแตกต่างกันคือ การติดตามผลการพัฒนา ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกรรมการหมู่บ้านในกลุ่มพัฒนาเร็ว มีส่วนร่วมในการติดตามผลทุกครั้ง ร้อยละ 44.44 ในขณะที่กรรมการหมู่บ้านในกลุ่มพัฒนาช้ามีส่วนร่วมในการติดตามผล ร้อยละ 66.15 (ตาราง 49 ภาคผนวก ก)

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสบการณ์ในกิจกรรมการพัฒนาของกรรมการหมู่บ้านทั้ง 2 กลุ่ม ปรากฏว่า กรรมการหมู่บ้านทั้ง 2 กลุ่ม มีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาทั้งในด้านการวางแผน การปฏิบัติการพัฒนา การติดตามผลการพัฒนา และการรายงานผล การพัฒนาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 50, 51 และ 53 ภาคผนวก ก)

สรุปได้ว่า กรรมการหมู่บ้านทั้ง 2 กลุ่ม มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาไม่แตกต่างกัน ยกเว้นการติดตามผลการพัฒนา ซึ่งกรรมการหมู่บ้านในกลุ่มพัฒนาช้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมติดตามผลมากกว่ากรรมการหมู่บ้านในกลุ่มพัฒนาเร็ว กรรมการหมู่บ้านทั้ง 2 กลุ่ม มีประสบการณ์ในกิจกรรมการพัฒนาไม่แตกต่างกัน

2. ผลการประเมินโดยใช้ข้อมูลจากประชาชน

ผลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมพัฒนาของประชาชน ปรากฏว่า กิจกรรมการพัฒนาที่ประชาชนมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา และการปฏิบัติงานพัฒนา (ตาราง 54 และ ตาราง 56 ภาคผนวก ก) กิจกรรมที่ประชาชนในหมู่บ้านทั้ง 2 กลุ่ม มีประสบการณ์ต่างกัน ได้แก่ การวางแผนการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยประชาชนในหมู่บ้านที่พัฒนาแล้ว เขาร่วมการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านทุกโครงการ ร้อยละ 22.83 และประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาช้า เขาร่วมวางแผนพัฒนาหมู่บ้านทุกโครงการ ร้อยละ 34.36 (ตาราง 55 ภาคผนวก ก) กิจกรรมการพัฒนาที่ประชาชนในหมู่บ้านทั้ง 2 กลุ่ม มีส่วนร่วมต่างกันอีกกิจกรรมหนึ่ง ได้แก่ การติดตามผลการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาแล้ว มีส่วนร่วมการติดตามผลทุกครั้ง ร้อยละ 17.28 และประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาช้า มีส่วนร่วมในการติดตามผลทุกครั้ง ร้อยละ 32.51 (ตาราง 57 ภาคผนวก ก)

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสบการณ์ในกิจกรรมการพัฒนาของประชาชน ในหมู่บ้านทั้ง 2 กลุ่ม ปรากฏว่า ประชาชนทั้ง 2 กลุ่ม มีประสบการณ์ในกิจกรรมการพัฒนาเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน และการปฏิบัติงานพัฒนาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตาราง 58 และตาราง 59 ภาคผนวก ก) กิจกรรมที่ประชาชนในหมู่บ้านทั้ง 2 กลุ่มมีประสบการณ์ต่างกัน ได้แก่ การติดตามผลการพัฒนา ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยประชาชนในหมู่บ้านที่พัฒนาแล้วมีประสบการณ์ทั้งในด้านการอบรมและปฏิบัติการติดตามผล ร้อยละ 32.71 และประชาชนในหมู่บ้านกลุ่มพัฒนาช้าเคยได้รับทั้งการอบรม และปฏิบัติการติดตามผล ร้อยละ 52.32 (ตาราง 60 ภาคผนวก ก) กิจกรรมที่ประชาชนในหมู่บ้านทั้ง 2 กลุ่มมีประสบการณ์แตกต่างกันอีกอย่างหนึ่งได้แก่ การรายงานผลการพัฒนา ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยประชาชนในหมู่บ้านที่พัฒนาแล้ว มีประสบการณ์ทั้งในด้านการอบรมและปฏิบัติการรายงาน

ผลการพัฒนา ร้อยละ 22.22 และประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาซ้ำมีประสบการณ์ทั้งในด้านการอบรมและปฏิบัติการติดตามผลร้อยละ 15.95 (ตาราง 61 ภาคผนวก ก)

สรุปได้ว่า ประชาชนในหมู่บ้านทั้ง 2 กลุ่ม มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาไม่แตกต่างกัน ในส่วนที่เกี่ยวกับการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาและในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานพัฒนา แต่ประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาซ้ำมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาและติดตามผลการพัฒนามากกว่าประชาชนในหมู่บ้านที่พัฒนาเร็วในส่วนที่เกี่ยวกับประสบการณ์ในกิจกรรมการพัฒนา ประชาชนในหมู่บ้านทั้ง 2 กลุ่มมีประสบการณ์ในกิจกรรมการพัฒนาไม่แตกต่างกัน ในส่วนที่เกี่ยวกับการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา และในส่วนที่เกี่ยวกับการวางแผน แต่ประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาซ้ำ มีประสบการณ์ในการติดตามผลและรายงานผลการพัฒนามากกว่าประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาเร็ว

เป็นที่น่าสังเกตว่า ผลจากการสำรวจปรากฏว่า ทั้งกรรมการหมู่บ้านและประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาซ้ำ มีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกโครงการมากกว่าประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาเร็ว และมีประสบการณ์ในกิจกรรมการพัฒนาทั้งได้รับการอบรมและปฏิบัติการมากกว่าประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาเร็วด้วย ทั้งนี้เป็นเพราะหมู่บ้านพัฒนาซ้ำได้รับโอกาสที่จะเข้าร่วมพัฒนาและได้รับการติดตามเอาใจใส่จากบุคลากรของโครงการ ให้มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ มากกว่า ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาซ้ำ มีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนามากกว่าหมู่บ้านพัฒนาเร็ว เหตุผลข้อนี้เป็นไปตามที่ผู้วิจัยคาดหวังไว้ในการทำการประเมิน

เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ ตัวแปรที่มีผลต่อการพัฒนาหมู่บ้าน นอกจากองค์ประกอบเชิงมนุษยอันได้แก่ การมีส่วนร่วมการพัฒนาและการมีประสบการณ์ในกิจกรรมการพัฒนาแล้วยังมีตัวแปรอื่นอีก เช่น เจตนาที่ดีต่อโครงการ และความสามารถในการหารายได้ของประชาชนในหมู่บ้าน เป็นต้น (คณะอนุกรรมการฝ่ายวิจัยและประเมินผล. 2530) ตัวแปรเหล่านี้มีผลเกี่ยวข้องกับการพัฒนาของหมู่บ้าน การที่หมู่บ้านจะเป็นหมู่บ้านพัฒนาซ้ำหรือหมู่บ้านพัฒนาเร็ว อาจขึ้นอยู่กับตัวแปรอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เพียงผลกิจกรรมการมีส่วนร่วมการพัฒนาและประสบการณ์การพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านเท่านั้น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การสรุปผลและการอภิปรายผลการประเมินต่อไปนี้ ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินในบทที่ 4 ประกอบกับข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 เสนอผลการประเมินเป็นประเด็นต่าง ๆ โดยไม่กำหนดประเด็นตามหัวข้อการประเมินแต่จะกำหนดประเด็นตามที่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องในการปรับปรุงโครงการสารคามพัฒนา ประเด็นที่จะนำเสนอผลการประเมินและการอภิปรายผล แบ่งเป็น 4 ประเด็นใหญ่ คือ ความเหมาะสมของโครงการสารคามพัฒนา ความพร้อมและการเตรียมการในการดำเนินงานโครงการ การดำเนินงานโครงการและผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการโครงการ วิธีการนำเสนอทั้ง 4 ประเด็นนี้ ผู้วิจัยจะได้ประมวลข้อมูลการประเมิน และระบุมุมมองของข้อมูลพร้อมทั้งเสนอการอภิปรายให้เห็นจุดเด่นและจุดด้อยของโครงการในแต่ละประเด็นดังนี้

1. ความเหมาะสมของโครงการสารคามพัฒนา

โครงการสารคามพัฒนาเป็นโครงการที่มีลักษณะแตกต่างจากโครงการพัฒนาชนบทของจังหวัดอื่น เพราะเป็นโครงการที่จัดทำขึ้นในลักษณะที่ผู้บริหารส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในระดับจังหวัด ได้จัดทำขึ้นร่วมกับผู้ทำงานในระดับปฏิบัติงาน ในหน่วยงาน ดังปรากฏว่า การทำงานจัดทำโครงการสารคามพัฒนา ประกอบด้วย รองผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม เป็นประธานคณะทำงานจัดทำโครงการ มีหัวหน้าส่วนราชการและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของจังหวัดเป็นกรรมการ (รายละเอียดในตอนที่ 1 และข้อ 3 บทที่ 2) คณะกรรมการที่ร่างโครงการสารคามพัฒนาประกอบด้วย บุคคลหลายกลุ่ม กลุ่มแรกคือ ผู้บริหารระดับสูงของจังหวัด ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจนโยบายของประเทศและหลักการพัฒนาของรัฐบาลเป็นอย่างดี รวมทั้งมีประสบการณ์

ในการทำงาน เข้าใจปัญหาการพัฒนาชนบทของจังหวัดเป็นอย่างดีด้วย กลุ่มที่สอง คือ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของจังหวัดที่เกี่ยวกับการพัฒนา ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา การพัฒนาของจังหวัดเป็นอย่างดีเช่นกัน กลุ่มที่สาม ได้แก่ นักการศึกษา นักวิชาการ ที่มีความรอบรู้ในหลักการพัฒนา และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกัน จะเห็นว่า องค์ประกอบดังกล่าว ยังขาดบุคคลากรระดับที่ปฏิบัติในพื้นที่เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ด้จากการร่วมกันทำงาน ทำให้โครงการสารคามพัฒนามีทั้งลักษณะเด่นพิเศษและข้อจำกัด ดังนี้

1.1 ลักษณะการผสมผสานแนวความคิดจากนโยบายการพัฒนาชนบท ของรัฐบาล โครงการปริมงคลคุณภาพชีวิตของประชาชน ทฤษฎีและหลักการพัฒนา สภาพปัญหาการพัฒนาชนบทของจังหวัดมหาสารคาม ประสบการณ์ในการบริหารโครงการ พัฒนาของข้าราชการจังหวัด ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ ให้ได้ผลลัพธ์มาเป็นโครงการ สารคามพัฒนา ซึ่งมีความเหมาะสมกับการพัฒนาชนบท จังหวัดมหาสารคาม (รายละเอียด ในข้อ 3 บทที่ 2 และข้อ 1 ตอนที่ 1 บทที่ 4) ความสอดคล้องดังกล่าวจะเป็นผลให้ ประเทศเป็นส่วนรวม

1.2 ลักษณะความตรงประเด็นปัญหาการพัฒนาของจังหวัดมหาสารคาม คณะทำงานผู้จัดทำโครงการ เป็นผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับปัญหา การพัฒนาของจังหวัด มหาสารคาม และได้พยายามให้โครงการมีลักษณะที่ตรงประเด็นปัญหาการพัฒนาชนบท ของจังหวัดให้มากที่สุด (รายละเอียดในข้อ 3 บทที่ 2) แต่เนื่องจากกรรมการผู้จัดทำ โครงการไม่ใช่บุคลากรในภาคสนามในพื้นที่โครงการจึงไม่มีรายละเอียดที่จะชี้ให้เห็น สภาพปัญหาเด่นชัด ตัวโครงการถูกจัดทำขึ้นเป็นโครงการที่ใช้เป็นแกนกลาง และ บุคลากรระดับตำบลจะต้องพิจารณาจัดทำโครงการกิจกรรมพัฒนา ให้เหมาะสมกับสภาพ ปัญหาของตำบลนั้น แต่ในการประเมินครั้งนี้ ผู้วิจัยมิได้ทำการศึกษาโครงการพัฒนาของ แต่ละตำบล เพียงแต่ใช้ผลการประเมินความคิดเห็นของบุคลากร ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการ พบว่า โครงการมีลักษณะความตรงกับปัญหาการพัฒนาของจังหวัดมหาสารคาม ทั้งในเรื่อง แนวคิดหลัก จุดมุ่งหมายและวิธีการ (รายละเอียดในข้อ 1 ตอนที่ 1 บทที่ 4)

1.3 ลักษณะความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ โครงการสารคามพัฒนา เป็นโครงการที่ถูกจัดทำขึ้นบนพื้นฐานความเป็นจริง คณะทำงานผู้จัดทำโครงการ ได้คำนึงถึงความพร้อมของบุคลากร ทรัพยากร องค์กรที่มีอยู่ และได้พยายามใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้นให้มากที่สุด (รายละเอียดในข้อ 3 บทที่ 2) ผลการประเมินชี้ให้เห็นชัดว่า ความเป็นไปได้ ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานตามโครงการสารคามพัฒนา อยู่ในระดับสูง (รายละเอียดในข้อ 1 ตอนที่ 1 บทที่ 4)

1.4 การกำหนดเป้าหมายของโครงการในรูปพฤติกรรมที่พึงปรารถนา อย่างเด่นชัด ลักษณะพิเศษของโครงการนี้ ก็คือการกำหนดผลลัพธ์และโครงการว่า ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพัฒนาชนบทของจังหวัด (รายละเอียดในข้อ 3 บทที่ 2) กล่าวคือ กำหนดว่า ต้องให้ข้าราชการที่ปฏิบัติงานในโครงการสารคามพัฒนา มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาร่วมกัน คือความผาสุกของประชาชนและความสามารถของประชาชนที่จะทำการพัฒนาโดยพึ่งตนเองได้ ซึ่งการที่จะไปสู่เป้าหมายดังกล่าว ข้าราชการจะต้องรู้จักเสียสละ รู้จักการทำงานเป็นทีม เปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานจากการเป็นผู้นำการพัฒนาเป็นผู้สนับสนุน และต้องมีความเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนาของประชาชนและในส่วนประชาชน ต้องให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากผู้รอรับผลการพัฒนามาเป็นผู้เริ่มการพัฒนาด้วยตนเอง ซึ่งการกำหนดโครงการพัฒนาในลักษณะที่ต้งจุดมุ่งหมายในลักษณะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ เช่นนี้ ไม่เคยมีปรากฏมาก่อน แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่ถูกต้องตามหลักการพัฒนาที่ว่า คนเป็นทั้งเครื่องมือและเป้าหมายของการพัฒนา

1.5 การใช้ประโยชน์จากองค์กรของประชาชนในการพัฒนา โครงการสารคามพัฒนามีจุดเด่นในการใช้องค์กรของประชาชนเป็น เครื่องมือในการดำเนินการ โดยยืมรวมองค์กรประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ให้เหลือเพียงองค์กรเดียว คือคณะกรรมการหมู่บ้าน และใช้คณะกรรมการหมู่บ้านในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ อันได้แก่ การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาของหมู่บ้าน การวางแผนการพัฒนาหมู่บ้าน การปฏิบัติงาน

พัฒนาหมู่บ้าน และติดตามผลการพัฒนา ซึ่งการดำเนินการในลักษณะนี้มีผลให้องค์กร
ประชาชนมีความเข้มแข็ง มีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างครบวงจร อันจะช่วยให้
สามารถทำการพัฒนาโดยพึ่งตนเองได้ต่อไปในที่สุด

1.6 ความชัดเจนของโครงการสารคามพัฒนา เนื่องจากการจัดทำ
โครงการ กำหนดขึ้นโดยอาศัยกรอบแนวทางพัฒนาชนบทของประเทศเป็นหลัก และใช้
ประสบการณ์ของผู้ที่เป็นคณะทำงานประกอบกับสภาพปัญหาการพัฒนาของจังหวัด
อย่างกว้าง ๆ ประมวลกันเข้าเป็นโครงการสารคามพัฒนา ดังนั้น ผู้ที่เข้าใจหลักการ
จุดมุ่งหมาย และวิธีการของโครงการอย่างลึกซึ้งชัดเจน จึงเป็นกลุ่มคณะผู้ทำงานจัดทำ
โครงการ ซึ่งต่อมาก็คือคณะกรรมการดำเนินงานศูนย์ เพียงกลุ่มเดียว กลุ่มผู้ทำงาน
ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ระดับรอง และกลุ่ม คปต. ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในพื้นที่
มีความเข้าใจหลักการ จุดมุ่งหมาย และวิธีการของโครงการน้อยลงตามลำดับ
(รายละเอียดในข้อ 1 ตอนที่ 1 บทที่ 4) ประกอบกับเรื่องราวเหล่านี้ มิได้มีการ
เผยแพร่ในหมู่ผู้ทำงานในระดับพื้นที่อย่างทั่วถึงเพียงพอจึงทำให้คปต. เข้าไปในเรื่อง
เหล่านี้น้อยกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งถ้ามีการเผยแพร่และย้ำเตือนเกี่ยวกับหลักการ ความมุ่งหมาย
และวิธีการของโครงการอย่างสม่ำเสมอ การดำเนินงานโครงการจะไคล่คลีกว่า
แต่เนื่องจากการจัดการโครงการลักษณะนี้เป็นเรื่องใหม่ ต้องแข่งขันกับเวลาในการทำงาน
จึงอาจทำให้การดำเนินการในเรื่องนี้ลุดหย่อนไปบ้าง

2. ความพร้อมและการเตรียมการโครงการสารคามพัฒนา

2.1 ความพร้อมก่อนใช้โครงการในการประเมินครั้งนี้ แม้ว่าผู้วิจัย
จะไม่ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความพร้อมของจังหวัดมหาสารคาม ก่อนใช้โครงการ
สารคามพัฒนาโดยตรง แต่ได้รวบรวมข้อมูลโดยอ้อมจากการประเมินความคิดเห็นของ
บุคลากรผู้เกี่ยวข้องว่า ความพร้อมของบุคลากร ทรัพยากร และเวลา เปลี่ยนแปลงไป
อย่างไร (รายละเอียดในข้อ 2 ตอนที่ 1 บทที่ 4) เป็นผลทำให้ผู้วิจัยทราบถึงลักษณะ
ความพร้อมก่อนการใช้โครงการสารคามพัฒนาประกอบด้วยข้อมูลที่ได้อาจจากการศึกษาสภาพ

จังหวัดมหาสารคาม (รายละเอียดในข้อ 2 บทที่ 2) จึงสรุปได้ว่า ก่อนที่จะได้มีการ
ดำเนินการโครงการสารคามพัฒนา สภาพปัญหาการพัฒนาชนบทของจังหวัดมหาสารคาม
มีลักษณะคล้าย ๆ กับสภาพปัญหาการพัฒนาชนบทโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แก่ปัญหาด้วยตนเอง เมื่อไม่ได้รับความช่วยเหลือจาก
ภายนอก จึงแก้ปัญหาด้วยตนเองไม่ได้ ลักษณะเช่นนี้มีอยู่โดยทั่วไป จะมียกเว้นบ้างก็เพียง
หมู่บ้านที่บังเอิญโชคดี มีผู้นำหมู่บ้านที่มีความสามารถเท่านั้น ที่สามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้
แต่ก็มีใช้ความสามารถที่ถาวร เพราะเมื่อมีการเปลี่ยนตัวผู้นำหมู่บ้าน ความสามารถในการ
พัฒนาโดยพึ่งตนเองก็เปลี่ยนไปด้วย

สภาพปัญหาการพัฒนาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นผล
สืบเนื่องมาจากปัญหาแรกก็คือ ความอ่อนแอขององค์กรประชาชน ในอดีตก่อนที่จะมีการนำ
โครงการสารคามพัฒนามาใช้นั้น ปรากฏว่า ในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ มีหน่วยราชการต่างมาจัดตั้ง
องค์กรประชาชนขึ้นเพื่อตอบสนองงานพัฒนาของตน อยู่หลายองค์กร องค์กรเหล่านี้บางครั้ง
ก็ทำงานซ้ำซ้อนแตกความสามัคคี ทำให้พลังของประชาชนในหมู่บ้านมีน้อยลง และทำให้
ไม่มีองค์กรของประชาชนที่เข้มแข็ง

ปัญหาอีกประการหนึ่งที่มีอยู่ก่อนการใช้โครงการสารคามพัฒนา และ
ยังคงมีอยู่มาจนปัจจุบัน ก็คือ การขาดแคลนงบประมาณสนับสนุน ตลอดจนขาดแคลนทรัพยากร
และสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน ซึ่งมีผลต่อการดำเนินงานพัฒนาตลอดมา

สภาพความพร้อมดังกล่าวนี้นี้ ผู้วิจัยได้ใช้เป็นสภาพพื้นฐาน (Baseline
Condition) ในการประเมินโครงการสารคามพัฒนา ประกอบกับการใช้เกณฑ์การประเมิน
ที่กำหนดไว้ด้วย

2.2 แนวทางในการเตรียมโครงการ โดยเหตุที่ปัญหาสำคัญของ
โครงการสารคามพัฒนา เป็นปัญหาอันเกิดจากพฤติกรรมการพัฒนาของข้าราชการและประชาชน
กล่าวคือ ข้าราชการเป็นผู้หยิบยื่นและฝ่ายประชาชนเป็นผู้รับผลการพัฒนาดังกล่าวแล้ว
โครงการสารคามพัฒนา จึงกำหนดจุดเน้นที่สำคัญในการเตรียมการ คือ เตรียมข้าราชการ

ให้มีคุณลักษณะและพฤติกรรมการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับการทำงานเพื่อแก้ปัญหาการพัฒนาชนบทของจังหวัด ในขณะที่เดียวกันก็เตรียมประชาชนให้มีคุณลักษณะและพฤติกรรมที่เหมาะสมที่จะทำงานพัฒนาโดยเป็นฝ่ายริเริ่มและดำเนินการด้วยตนเองให้มากขึ้น รวมทั้งดำเนินการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชนให้เข้มแข็งขึ้นด้วย มาตรการในการเตรียมการดังกล่าวนี้เป็นแนวทางการเตรียมการที่ตรงกับประเด็นปัญหาเป็นอย่างยิ่ง แต่โดยเหตุที่โครงการนี้ต้องการจะให้บังเกิดผลการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทันกับการแก้ปัญหาเดือดร้อนของประชาชน กระบวนการเตรียมการ ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญมาก จึงมิได้มีการแยกออกมาเป็นส่วนหนึ่งต่างหากให้ปรากฏชัดเจนในโครงการ และการดำเนินการเตรียมข้าราชการ เตรียมประชาชน ตลอดจนการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน ก็กระทำไปพร้อม ๆ กับกิจกรรมการพัฒนาค้นอื่น จึงทำให้กระบวนการเตรียมการ เช่น การฝึกอบรม การจัดตั้งองค์กรประชาชนในหมู่บ้าน เป็นไปอย่างรีบเร่ง ทำให้ได้รับผลไม่สมบูรณ์เต็มที่ แม้จะได้มีการแก้ไขปัญหานี้โดยการใช้ทีมงานนิเทศ และการประชุมติดตามผลอย่างสม่ำเสมอแล้วก็ตาม อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าโครงการสารคามพัฒนาได้จัดทำอย่างไ้ผลดีในสภาพที่มีทรัพยากรค่อนข้างจำกัด เพราะสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ได้สูงสุด

2.3 วิธีการดำเนินงานในการเตรียมการ โครงการสารคามพัฒนา ดำเนินการเตรียมการไปพร้อม ๆ กับการปฏิบัติการ เริ่มจากการเตรียมบุคลากร ทั้งที่เป็นข้าราชการและประชาชน เพื่อให้มีแนวคิดเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยจัดตั้งให้มีคณะวิทยากรระดับจังหวัด ทำหน้าที่อบรมคณะวิทยากรระดับอำเภอ คณะวิทยากรระดับอำเภอทำหน้าที่อบรม คปต. และคปต. ทำหน้าที่อบรม กม. และประชาชนในพื้นที่ ขณะเดียวกันได้จัดให้มีองค์กรของประชาชนในหมู่บ้านเพียงองค์กรเดียว คือ กม. ซึ่งการเตรียมการฝึกอบรมแบบลูกโซ่ ที่โครงการสารคามพัฒนา นำมาใช้ในการเตรียมข้าราชการและเตรียมประชาชนดังกล่าวนี้ มีจุดเด่นคือทำให้สามารถเตรียมบุคลากรระดับต่าง ๆ ได้จำนวนมากในเวลาอันรวดเร็วและประหยัด กล่าวได้ว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุด

ในเรื่องไขความจำกัดของเวลาการเตรียมการ แต่วิธีการนี้มีจุดอ่อนคือทำให้เกิดการขาดตอนในการถ่ายทอดความเข้าใจเกี่ยวกับสาระสำคัญของโครงการ ของบุคลากรในแต่ละระดับ โดยเฉพาะบุคลากรระดับปฏิบัติ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอดในช่วงเกือบหลังสุดเป็นผลให้บุคลากรเข้าใจในหลักการและวิธีการดำเนินงานซึ่งไม่ตรงกัน ผลกระทบปรากฏเด่นชัดที่สุดในการแสดงพฤติกรรมการทำงานของเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติการในพื้นที่ คือ คปต. บางคน หากได้มีการปรับปรุงกระบวนการเตรียมบุคลากรให้มีประสิทธิภาพเต็มที่ เช่น จัดให้มีวิทยากรที่มีความชำนาญพิเศษ จัดทำชุดคู่มือการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ ให้เนื้อหาการฝึกอบรมต่อเนื่องกันตั้งแต่ระดับกรรมการดำเนินงานจนถึงระดับปฏิบัติการ และให้มีเนื้อหาที่จำเป็นสำหรับการทำงานของแต่ละกลุ่ม การเตรียมบุคลากรก็จะได้ผลดี เป็นผลดีแก่โครงการต่อไป ทั้งนี้ วิธีการ เช่นเดียวกันนี้ ควรใช้สำหรับการดำเนินการ เตรียมประชาชนด้วย

3. การปฏิบัติงานตามโครงการสารคามพัฒนา

3.1 การติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด ผลจากการประเมินโครงการสารคามพัฒนา แสดงให้เห็นจุดเด่นในการปฏิบัติงานด้านการกำกับติดตามดูแล กล่าวคือ ผู้ว่าราชการ จังหวัดมหาสารคามและหัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบท ให้ความสนใจเอาใจใส่ติดตามการปฏิบัติงานตามโครงการสารคามพัฒนาเป็นอย่างดี และสม่ำเสมอ โดยได้มีการจัดตั้งทีมนิเทศงานขึ้น (รายละเอียดในข้อ 2 ตอนที่ 1 บทที่ 4) และมีการรายงานผลการนิเทศงานอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ผู้บังคับบัญชาระดับสูงยังติดตามดูแลปฏิบัติงานโครงการรับฟังการรายงานจากเจ้าหน้าที่การศึกษาเอกสารการวิจัยของโครงการอีกด้วย จุดเด่นของการติดตามผลงานก็คือการออกไปดูการปฏิบัติงานด้วยตนเองตามโครงการ "ผสมงาน-ผสมใจ" ของจังหวัดมหาสารคาม การติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดเช่นนี้ นอกจากจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่และประชาชนมีกำลังใจในการปฏิบัติงานแล้ว ยังช่วยให้ได้ประสบกับสภาพปัญหาการพัฒนาที่แท้จริงของแต่ละพื้นที่ ทำให้แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องทันที่ด้วย กล่าวได้ว่า ความก้าวหน้า

ของโครงการ สारคามพัฒนาเกิดจากองค์ประกอบส่วนนี้เป็นสำคัญ เพราะประชาชนส่วนใหญ่จะรู้จักโครงการ สารคามพัฒนาในฐานะ "โครงการของท่านผู้ว่าไลว" ด้วยเหตุที่ผู้ว่าราชการจังหวัดได้ออกติดตามผลงานอยู่อย่างใกล้ชิด และลงไปถึงระดับประชาชนอย่างสม่ำเสมอ

นอกจากหัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัดจะออกติดตามผลงานด้วยตนเองแล้ว ในระดับปฏิบัติการในพื้นที่ คปต. ก็ต้องให้คำแนะนำการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้แก่กรรมการหมู่บ้านและประชาชนอย่างสม่ำเสมอ (ข้อ 3 ตอนที่ 1 บทที่ 4) และการออกให้คำแนะนำและติดตามผลการพัฒนาของ กม. โดยที่ คปต. เป็นผู้ดำเนินการนั้นช่วยให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงจากประชาชนเป็นอย่างมาก

การปฏิบัติงานตามโครงการ สารคามพัฒนา เป็นการดำเนินการที่เป็นไปตามหลักการปฏิบัติงานโครงการ กล่าวคือมีการวางแผน (Regularity) มีการกำกับ (Monitoring) การนิเทศ (Supervising) และการประเมิน (Evaluating) อย่างครบถ้วน ซึ่งเป็นผลให้โครงการบรรลุผลได้เป็นอย่างดี

3.2 การกระตุ้นให้มีการทำงานร่วมกัน การที่เจ้าหน้าที่พัฒนาทำงานในลักษณะต่างคนต่างทำ เป็นปัญหาการพัฒนาชนบทที่มีมาแต่ครั้งอดีต เพื่อขจัดปัญหาข้อนี้ โครงการ สารคามพัฒนาได้กำหนดแนวทางที่ชัดเจนให้ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายได้ร่วมมือกันทำงาน (รายละเอียดในข้อ 3 บทที่ 2) และในทางปฏิบัติได้มีการดำเนินการให้มีการทำงานร่วมกันในทุกระดับ กล่าวคือแต่งตั้งหัวหน้าหน่วยราชการต่าง ๆ ในระดับจังหวัด และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องจากกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ เป็นกรรมการดำเนินงานศูนย์แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของกระทรวงทบวงกรม สถานศึกษา ตลอดจนหน่วยงานภาคเอกชนมาร่วมเป็นคณะทำงาน และทีมงานนิเทศ โดยให้คณะทำงานและทีมงานนิเทศมีบุคลากรจากหลายหน่วยงานมาประสานประสานกัน ในส่วนระดับปฏิบัติการ ผลการประเมินกระบวนการพบว่า มีการปฏิบัติพัฒนาาร่วมกันในระดับที่สูงกว่าก่อนที่จะมีการดำเนินการโครงการ สารคามพัฒนา มาก และบุคลากรของโครงการมีความพอใจในความก้าวหน้ามาก เพราะ

เมื่อก่อนที่จะมีโครงการสารคามพัฒนา สภาพการร่วมมือดังกล่าวนี้นั้นแทบไม่ปรากฏให้เห็น (รายละเอียดในตอนที่ 1 บทที่ 4)

นอกจากการดำเนินงานตามโครงการ เพื่อกระตุ้นให้มีการทำงานร่วมกันของบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ในโครงการแล้ว ผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม ได้จัดทำโครงการ "ผสมงาน-ผสมใจ" ซึ่งเป็นโครงการที่นำข้าราชการฝ่ายต่าง ๆ ออกไปเยี่ยมเยียนรับฟังปัญหาของประชาชนร่วมกัน โครงการนี้ ทำให้ข้าราชการ ทั้งที่เป็นบุคลากรของโครงการสารคามพัฒนา และผู้นอกโครงการ ได้มีโอกาสทำงานให้ประชาชนพร้อม ๆ กันไปด้วย โครงการผสมงานผสมใจ จึงเป็นโครงการที่มีผลต่อการกระตุ้นให้ทีมงานทำงานร่วมกันให้มากขึ้นด้วย การกระตุ้นให้บุคลากรทำงานร่วมกัน นับเป็นจุดเด่นอีกจุดหนึ่งของการปฏิบัติงานตามโครงการสารคามพัฒนา

3.3 การพัฒนาความสำนึกและบทบาทของข้าราชการให้เป็นไปในทางที่พึงประสงค์ ความสำนึกและบทบาทของข้าราชการในการพัฒนา มีผลต่อการพัฒนา คุณลักษณะการพัฒนาโดยพึ่งตนเองของประชาชนเป็นไปอย่างมาก เพราะความสำนึกที่ถูกต้อย่อมทำให้ข้าราชการแสดงบทบาทในการพัฒนาที่จะเอื้อและกระตุ้นให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและพึ่งตนเองในการพัฒนาท้องถิ่น ตามนโยบายการพัฒนาชนบทของรัฐบาล ดังนั้น โครงการสารคามพัฒนาจึงกำหนดจุดเน้นที่จะเปลี่ยนเจตคติ และพฤติกรรมในการของข้าราชการ ให้เอื้อต่อการพัฒนาโดยให้ประชาชนพึ่งตนเองให้มากที่สุด ผลการประเมินปรากฏว่า การปฏิบัติงานตามโครงการ ทำให้ข้าราชการ เข้าไปมีส่วนความสัมพันธกับประชาชน เกิดสำนึกหน้าที่ของตนว่า เป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการพัฒนา มิใช่เป็นผู้พัฒนามากขึ้น มีการทำงานร่วมกันกับข้าราชการสังกัดกระทรวงอื่น ในลักษณะการทำงานเป็นทีมมากขึ้น เห็นศักยภาพของประชาชนในการพัฒนาตนเองได้ อันจะเป็นรากฐานให้ประชาชนส่วนมากทำการพัฒนาโดยพึ่งตนเองได้ในโอกาสต่อไป

3.4 การพัฒนาความมั่นคงขององค์กรประชาชน เกิมน้ององค์กรประชาชน ในหมู่บ้านต่าง ๆ ในจังหวัดมหาสารคาม มีหลายองค์กร บางองค์กรมีบทบาทซ้ำซ้อนกัน

ทำให้องค์กรประชาชนในหมู่บ้านขาดความเข้มแข็ง โครงการสารคามพัฒนาได้ใช้วิธีการ ทำให้องค์กรประชาชนมีบทบาทในการพัฒนาอย่างเต็มที่และเกิดประโยชน์มากที่สุด โดยการรวมองค์กรที่มีอยู่เข้าเป็นองค์กรเดียว คือคณะกรรมการหมู่บ้าน และให้องค์กรนี้เป็น ศูนย์ประสานงานการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการทำให้องค์กรประชาชนในหมู่บ้านมีบทบาท เต็มที่ในการพัฒนา ทั้งนี้แต่เดิม ผู้ปฏิบัติการในพื้นที่ คือ คปท. ต่างใช้องค์กรของตนที่มีอยู่ ในหมู่บ้านทำงานพัฒนาตามแนวนโยบายของตนสังกัด ทำให้การพัฒนาขาดเป้าหมายและ ไม่เห็นผลรวมของการพัฒนาที่ชัดเจน การใช้โครงการสารคามพัฒนาได้ทำให้บุคลากรทุกระดับ เข้าใจเป้าหมายและวิธีการทำงาน (รายละเอียดในข้อ 1 ตอน 1 บทที่ 2) แม้บุคลากร ระดับปฏิบัติบางส่วนจะมีความเข้าใจไม่ชัดเจนเท่าบุคลากรระดับสูง แต่ก็อยู่ในระดับที่ สามารถปฏิบัติงานได้ ประกอบผู้บริหารระดับสูงติดตามดูแลการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด สม่่าเสมอ จึงทำให้โครงการนี้ช่วยให้บุคลากรของโครงการในพื้นที่ปฏิบัติงานอย่างจริงจัง และได้ผลชัดเจนขึ้น แม้จะมีบุคลากรบางกลุ่มเห็นว่า ภาระงานมากเกินไป (รายละเอียด ในข้อ 1 ตอนที่ 1 บทที่ 4) เพราะต้องทำงานเพิ่มขึ้นจากระดับปกติมาก แต่ก็มิใช่เป็น ผลเสีย หากแต่เป็นผลดีในการกระตุ้นให้บุคลากรในโครงการทำงานอย่างเต็มกำลัง ความสามารถ

3.5 การให้ความสำคัญแก่หมู่บ้านค้อยโอกาส การให้ความสำคัญแก่ หมู่บ้านค้อยโอกาสในการได้รับการพัฒนาเป็นแนวนโยบายสำคัญข้อหนึ่งของแนวทางการ พัฒนาชนบทของรัฐ (รายละเอียดในตอน 3 บทที่ 2) ซึ่งโครงการสารคามพัฒนา ได้ นำแนวนโยบายนี้มาใช้ปฏิบัติ แม้จะไม่ไ้ระบุไว้อย่างชัดเจนในเอกสารโครงการ แต่ในทางปฏิบัติได้กำหนดวิธีการและเป้าหมายว่า จะลดระดับของว่างระหว่างประชาชน โดยเร่งรัดพัฒนาหมู่บ้านพัฒนาช้าให้มากกว่าหมู่บ้านพัฒนาเร็ว ผลจากการประเมิน เปรียบเทียบพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วม และประสมการณ์ในการพัฒนาของประชาชนใน หมู่บ้านพัฒนาเร็วและหมู่บ้านพัฒนาช้า (รายละเอียดในตอน 2 บทที่ 4) ซึ่งชี้ว่า หมู่บ้านพัฒนาช้าจะมีโครงการกิจกรรมการพัฒนาในจำนวนที่มากกว่าหมู่บ้านพัฒนาเร็ว เพราะข้อมูลการประเมินแสดงว่าหมู่บ้านและประชาชนเข้าร่วมการพัฒนาและมีประสมการณ์

เกี่ยวกับการพัฒนามากกว่า ดังนั้น หากโครงการดำเนินต่อไป หมู่บ้านพัฒนาซ้ำก็จะมีระดับใกล้เคียงกับหมู่บ้านพัฒนาเร็วได้ในที่สุด

4. ผลที่ได้รับจากการใช้โครงการสารคามพัฒนา

ผลจากการประเมินผลที่ได้รับจากการใช้โครงการสารคามพัฒนาข้อนี้ แยกกล่าวเป็น 2 ตอน คือ ผลที่เป็นผลผลิตอันเป็นเป้าหมายของโครงการ และผลที่เป็นผลพลอยได้จากการดำเนินโครงการ

4.1 ผลผลิตโดยตรงของโครงการ

4.1.1 ระดับการพัฒนาของพื้นที่ชนบทในจังหวัดมหาสารคาม และสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ถึงแม้ว่าควรประเมินครั้งนี้ จะมีได้ทำการวัดประเด็นเรื่องระดับการพัฒนาและสมรรถภาพของประชาชนโดยตรง แต่การที่บุคลากรทุกกลุ่มของโครงการ กรรมการหมู่บ้าน และประชาชนส่วนใหญ่ต่างต้องการให้โครงการนี้ดำเนินต่อไป (รายละเอียดในข้อ 5 ตอนที่ 1 บทที่ 3) แสดงว่าประชาชนมีความพึงพอใจโครงการนี้ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของจังหวัดมหาสารคาม (ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทจังหวัดมหาสารคาม. 2530 : 93-99) ซึ่งรายงานว่า ผลจากโครงการสารคามพัฒนาทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นตามเกณฑ์ จปฐ. และมีผลดีในระดับอื่น ๆ เช่น ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ฯลฯ อีกด้วย

4.1.2 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการพัฒนาทั้งของข้าราชการ และประชาชนเป็นไปตามเป้าหมายของโครงการสารคามพัฒนา ผลที่ได้รับจากการใช้โครงการที่เห็นชัดคือ การทำให้ข้าราชการเห็นความสำคัญของประชาชนมากขึ้น รู้จักการทำงานที่มีเป้าหมายร่วมกันว่าเป็นการทำงานเพื่อความผาสุกของประชาชน องค์ประกอบของโครงการทุกด้านตั้งแต่การเตรียมการดำเนินการล้วนแต่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคลากรในทางที่พึงประสงค์ทั้งสิ้น และเนื่องจากโครงการมีความสอดคล้องกันในส่วนที่เป็นสภาวะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ ผลที่ได้รับเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านี้ ปรากฏให้เห็นได้ชัดเจน (รายละเอียดในข้อ 4 ตอนที่ 1

บทที่ 4) เพราะสภาพก่อนที่จะมีการใช้โครงการนี้ ชำราชการจะทำงานพัฒนาในลักษณะ ค้างคนค้างท่า ทั้งเป้าหมายเฉพาะงานของตน และดำเนินการไปโดยลำพัง และประชาชน ไม่มีจิตสำนึกในการพัฒนาโดยพึ่งตนเอง อยู่ในฐานะผู้รอรับผลการพัฒนาที่มีผู้หยิบยื่นให้ แต่หลังจากดำเนินโครงการมาเพียงชั่วระยะหนึ่ง ได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดนี้อย่าง กว้างขวาง ชำราชการมีจิตใจเสียสละและทุ่มเทให้แก่การปฏิบัติงาน และทำงานใน ลักษณะที่เป็นไปเพื่อประชาชนมากขึ้น ในส่วนประชาชนก็ได้เปลี่ยนจากการเป็นผู้รอรับ ผลการพัฒนา มาเป็นผู้มีส่วนร่วมกิจกรรมการพัฒนาในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การสำรวจและ วิเคราะห์ปัญหาของหมู่บ้าน การวางแผนการพัฒนา การปฏิบัติการ และการติดตามผล การพัฒนาหมู่บ้าน

4.1.3 การผนึกกำลังของสถาบันหลักในการพัฒนา ผลการประเมิน (รายละเอียดข้อ 3 ตอนที่ 1 บทที่ 4) แสดงให้เห็นว่าโครงการสารคามพัฒนาส่งผลให้ สถาบันหลักในหมู่บ้านอันได้แก่ วัด และโรงเรียน ได้รับการกระตุ้นให้มีบทบาทในการ ร่วมพัฒนาหมู่บ้านมากขึ้น ชำราชการและประชาชนเห็นความสำคัญของวัดและโรงเรียน ในการร่วมพัฒนา และได้ใช้สถาบันทั้งสองในการร่วมพัฒนามากขึ้นกว่าเมื่อยังไม่มีการใช้ โครงการสารคามพัฒนา

4.2 ผลผลิตที่เป็นผลพลอยได้ของโครงการ

4.2.1 ชำราชการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ทำงานหนักขึ้นกว่าเดิม กล่าวได้ว่าโครงการสารคามพัฒนามีผลโดยทางอ้อมทำให้ชำราชการ ทุกระดับและประชาชนได้ปฏิบัติงานเต็มตามศักยภาพ ส่งผลดีต่อการพัฒนาท้องถิ่นโดย ส่วนรวม

4.2.2 ชำราชการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ได้ ปรับปรุงตนเองให้มีความรู้ความสามารถและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้เรียนรู้งานของ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมากขึ้น มีมนุษยสัมพันธ์ระหว่างชำราชการและเจ้าหน้าที่ ระดับต่าง ๆ มากขึ้น เป็นผลดีต่อการประสานราชการในการปฏิบัติราชการประจำ ความปกติ

ให้แก่ประชาชนชาวมหาสารคาม จนกระทั่งสามารถสร้าง "ชุมชนพัฒนา" ขึ้นในชนบทของจังหวัดมหาสารคามได้อย่างแน่นอน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินการโครงการสารคามพัฒนา

1.1 ควรได้มีการปรับปรุงกระบวนการเกี่ยวกับการเตรียมบุคลากรของโครงการทุกระดับให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพราะการพัฒนาจะบังเกิดผลดีต่อเมื่อฝ่ายเจ้าหน้าที่ของโครงการมีความสามารถในการพัฒนาร่วมกับประชาชนและประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรรมการหมู่บ้าน มีความสามารถที่จะร่วมงานพัฒนา กับ คปค. ได้

1.2 ควรจัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารองค์กรของประชาชนในหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการที่จะพัฒนาโดยใช้องค์กรของประชาชนในหมู่บ้านเป็นแกนนำ เช่น ให้รู้จักวิธีเริ่มโครงการ การวางแผน การบริหารงาน การติดตาม และประเมินผลโครงการ อย่างง่าย ๆ

1.3 ควรใช้โครงการสารคามพัฒนา เป็นโครงการสำหรับพัฒนาจังหวัดมหาสารคามอย่างต่อเนื่องเป็นระยะยาว เพราะผลการประเมินแม้จะปรากฏว่ากรรมการหมู่บ้านและประชาชนมีส่วนร่วมพัฒนาน้อย และมีความสามารถในการพึ่งตนเองในระดับต่ำก็ตาม แต่ก็ปรากฏว่าโครงการนี้ได้ช่วยให้ประชาชนมีความสนใจในการมีส่วนร่วมพัฒนามากขึ้น และมีความสามารถในการพัฒนามากขึ้นด้วย หากได้ดำเนินการโครงการต่อไปก็จะทำให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองในการพัฒนาได้อย่างแน่นอน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 ควรวิจัยเกี่ยวกับการจัดระบบบริหาร และการนำนโยบายจากฝ่ายดำเนินการไปสู่ฝ่ายปฏิบัติ เพราะการจัดระบบบริหารและการรับนโยบายไปปฏิบัติ มีผลที่สำคัญต่อการดำเนินโครงการ

4.2.3 ช่องว่างระหว่างข้าราชการฝ่ายต่าง ๆ กับประชาชนลดลง ข้าราชการได้ทราบปัญหาของประชาชนและเลือกใช้วิธีปรึกษาหารือประชาชนในการแก้ปัญหามากขึ้น เป็นผลให้เกิดบรรยากาศของสังคมประชาธิปไตยในการบริหารและการปกครองมากยิ่งขึ้น

4.2.4 การสร้างผู้นำในท้องถิ่น การได้ทำงานร่วมกันตาม โครงการสารคามพัฒนาของบุคลากรกลุ่มต่าง ๆ ทั้งข้าราชการ ประชาชน และเอกชน เป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากรแต่ละฝ่ายได้แสดงความสามารถให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับของประชาชนและบุคลากรในโครงการ ทำให้เกิดผู้นำใหม่ ๆ ทั้งฝ่ายข้าราชการ ประชาชนทั่วไป และฝ่ายเอกชน

4.2.5 เพิ่มความรักและภาคภูมิใจในถิ่นที่อยู่ของตนให้แก่ประชาชน โครงการสารคามพัฒนามีผลโดยช่วยให้ประชาชนมีความมั่นใจในอนาคตของตน เชื่อมมั่นในความสามารถในการพัฒนาของตนยิ่งขึ้น มีศรัทธาในข้าราชการ เจ้าหน้าที่ ผู้บริหาร และรัฐบาล เกิดความหวังในการดำรงชีวิตและรักถิ่นที่อยู่ของตนเพิ่มขึ้น

กล่าวโดยสรุป โครงการสารคามพัฒนา เป็นโครงการที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการพัฒนาชนบทจังหวัดมหาสารคาม มีระยะเวลาดำเนินการระหว่าง 1 ตุลาคม 2528 ถึง 30 กันยายน 2534 ผู้วิจัยได้ประเมินโครงการสารคามพัฒนา หลังจากโครงการดำเนินการมาได้ 3 ปี คือเมื่อ เดือนกันยายน พ.ศ. 2531 ปรากฏว่า โครงการสารคามพัฒนาเป็นโครงการที่มีความเหมาะสมทุกด้านที่ทำการประเมิน บุคลากรทุกฝ่าย และประชาชนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในโครงการนี้ และต้องการให้โครงการนี้ดำเนินต่อไป เพราะการดำเนินการตามโครงการสารคามพัฒนาทำให้เกิดผลดีทั้งแก่ประชาชนชาว จังหวัดมหาสารคาม และผลดีแก่ข้าราชการผู้เข้าร่วมโครงการเป็นอย่างมาก แม้ข้อจำกัดของโครงการนี้มีอยู่บ้าง โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมการ แต่หากได้มีการปรับปรุงให้ดีขึ้นก็จะทำให้การดำเนินงานได้ผลสมบูรณ์ดียิ่งขึ้นกว่าเดิมมาก

ผู้วิจัยจึงสรุปว่า การดำเนินการโครงการสารคามพัฒนาต่อไปอย่างต่อเนื่อง จะสามารถพัฒนาขีดความสามารถในการพัฒนาตนเอง (Self Generating) ให้แก่

2.2 ควรใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการประเมินโครงการนี้อีกทางหนึ่ง เพื่อให้ได้ทราบเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ ในส่วนที่เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.3 ควรวิจัยเพื่อสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมในการเตรียมข้าราชการ การเตรียมประชาชน และการพัฒนาองค์กรของประชาชน เพื่อนำมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพของโครงการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในโครงการให้ดียิ่งขึ้น

2.4 ควรวิจัยเพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาการพัฒนาชนบทของจังหวัดมหาสารคาม ทั้งในปัจจุบันและอนาคตเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงโครงการพัฒนาชนบทของจังหวัดมหาสารคามต่อไป

2.5 ควรวิจัยเพื่อให้ทราบว่า เมื่อหมู่บ้านพัฒนาแล้วและหมู่บ้านพัฒนาเร็ว มีโอกาสรวมโครงการสารคามพัฒนาไปอีกระยะหนึ่งจนสิ้นสุดระยะเวลาดำเนินการโครงการใน พ.ศ.2534 แล้วจะมีระดับการพัฒนาแตกต่างกันหรือไม่เพียงไร

2.6 ควรวิจัยว่า ทิศนคติ พฤติกรรม บทบาท ที่มีต่อการพัฒนาของข้าราชการ ในจังหวัดมหาสารคาม เมื่อเปรียบเทียบกับข้าราชการในจังหวัดอื่น แตกต่างกันอย่างไรร

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การพัฒนาชุมชน, กรม. รายงานการประเมินผลการศึกษาอบรมคณะทำงานสนับสนุน
การพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปค.). กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน
 กระทรวงมหาดไทย, 2528. อักสาเนา.
- คณะกรรมการฝ่ายวิจัยฯ โครงการสารคามพัฒนา. รายงานการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบ
ลักษณะบางประการระหว่างหมู่บ้านเป้าหมายตามโครงการสารคามพัฒนา.
 มหาสารคาม : องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม, 2530. อักสาเนา.
- จินตนา ศรีคงกุล. "กชช. การพัฒนาชนบทอย่างเป็นกระบวนการ," เศรษฐกิจและ
สังคม. 21(3) : 5-15 ; พฤษภาคม-มิถุนายน 2527.
- จำเนียร สุขหลาย และคนอื่น ๆ. "แบบจำลอง CIPP," ใน รวมบทความทางการ
ประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- พันธุ์พล ชันชโยชัย. "แนวความคิดและทฤษฎีในการพัฒนาประเทศ และการพัฒนาชนบท,"
 ใน ประมวลบทความและข้อคิดเกี่ยวกับการศึกษา วัฒนธรรม และการพัฒนา
ชนบท. กรุงเทพฯ : กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ,
 2525.
- ศิเรก ฤกษ์ทราย. การพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
 2522.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (บรรณาธิการ). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาศูนย์
ศึกษานโยบายสาธารณะสุข. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.
- นิภา ศรีไพโรจน์. สถิติอนพาราเมตริก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรประเสริฐ,
 2528.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์. กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในงานพัฒนาชุมชน. ม.ป.ป., ม.ป.ท.. อักสาเนา.

นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์. "สรุปแนวความคิด พัฒนาการของการพัฒนาชนบท," พัฒนาชุมชน.

25(1) : 43-44 ; มกราคม 2529.

นิตา ชูโต. การประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ : ชรรรมสารการพิมพ์, 2527.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาสารคาม, 2529. อัคราณา.

บุญลือ ทองอยู่. "ความสำคัญในการติดตามประเมินโครงการ," มิตรครู. 25-29
กัษหลัง มิถุนายน 2525.

ประทุม รอดประเสริฐ. "การประเมินผลโครงการ : ศาสตร์ความรู้สำหรับผู้บริหาร,"
วัดผลการศึกษา. 9(25) : 37-53 ; พฤษภาคม-สิงหาคม 2530.

ประสิทธิ์ มัชฌิมา. สังคมวิทยาชนบทและการสหกรณ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2523.

ประพัฒน์ จำปาไทย. "บทนำ," การศึกษาแห่งชาติ. 20(1) : 1 ; ตุลาคม-
พฤษภาคม 2528.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. แนวทางแก้ไขปัญหการพัฒนาประเทศไทยโดยใช้หลักสูตร
มีส่วนร่วมทางสังคม. ม.ป.ท., 2524. อัคราณา.

เปรม ฤๅณานนท์. "คำกล่าวปิดการสัมมนาระดับชาติ เรื่อง วิถีทางการพัฒนาชนบท
ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ," สภาสูง. 1(23) : 32-33 ;
พฤษภาคม 2528.

✓ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. การวิจัยประเมินผล : หลักการและกระบวนการ. กรุงเทพฯ :
การพิมพ์พระนคร, 2529.

พัฒน์ สุจำนงค์ และคนอื่น ๆ. การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย.
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

ไพรัตน์ เตะระรินทร์. "นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา
ปัจจุบัน," ใน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. หน้า 6-21.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.

← ภัคธี รัตนพล. "ทิศทางการพัฒนาในช่วงแผน 6," เทศาภิบาล. 80(3) : 25-31 ;
มีนาคม 2528.

มหาสารคาม, จังหวัด. คู่มือปฏิบัติงานวิทยากรอำเภอ คปท. โครงการสารคามพัฒนา
ประจำปี 2528. มหาสารคาม : สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม, 2528.
อัครสำเนา.

माणพ ภานิติวิไลธรรม. การประเมินโครงการฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษา
ประจำปีการ. ปริญญาโท กศ.ค. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2525. อัครสำเนา.

รุทธ กล่อมชุม และสุนทร โลทรบรรเทา. รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่กระตุ้นให้
ประชาชนเข้าร่วมในโครงการพัฒนาชุมชนในเขตชนบทยากจน : ศึกษาเฉพาะ
กรณีหมู่บ้านคีเคอ ปีพุทธศักราช 2526 ของจังหวัดอุตรดิตถ์. พิษณุโลก :
แผนกศึกษามวลประเมินผลและวิจัย ฝ่ายกิจการพลเรือน กองอำนวยการรักษา
ความมั่นคงภายใน ภาค 3 จังหวัดพิษณุโลก, 2527.

วัน เชนพิชัย. การประเมินโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จพื้นฐาน ประเภท
ชั้นเรียนในเขตการศึกษา 2. ปริญญาโท กศ.ค. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526. อัครสำเนา.

วิรัช เทียงหงษากุล. "ปรัชญาและเอกลักษณ์ของกรพัฒนาชุมชน," พัฒนาชุมชน.
25(3) : 35-54 ; มีนาคม 2529.

วีรพล สุวรรณันท์. การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของแผนและโครงการ. กรุงเทพฯ :
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2524.

ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ. คู่มือฝึกอบรมวิทยากรระดับจังหวัด อำเภอ และ ตำบล โครงการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ. กรุงเทพฯ : ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2528.

สมาน ก่อแถวทองดี. "แนวทางการประเมินผลโครงการ," พัฒนาชุมชน. 22(8) : 29-36 ; สิงหาคม 2526.

สมพร แสงชัย. "การประเมินโครงการ," ใน การประเมินโครงการในประเทศไทย. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2520.

_____. "แนวทางใหม่ในการพัฒนาชนบท : การพัฒนาคุณภาพขั้นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์," เทศาภิบาล. 79(9) : 25-29 ; กันยายน 2527.

สมศักดิ์ สุวรรณสุจริต. "การบริหารโครงการพัฒนาของอำเภอ," เทศาภิบาล. 80(4) : 124-127 ; เมษายน 2528.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. การประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ : โอเคียนส์โตร, 2524.

_____. (บรรณาธิการ). รวมบทความทางการประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

ไสว พรหมณี. ทวนกระแสแนวคิดในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2530.

_____. สารคามพัฒนา. มหาสารคาม : สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม, 2529.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. "การพัฒนาชนบทแบบสมบูรณ์," พัฒนาที่กิน. 22(224) : 40-57 ; กันยายน 2528.

สาคร พุทธิปูน. การสัมภาษณ์. มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2530.

สานิตย์ บุญชู. การพัฒนาชุมชน : ชุมชนศึกษาและวางแผนโครงการ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.

- สาย บุตะเจริญ. วิธีการพัฒนาชุมชนในการพัฒนาเกษตรกรรม. กรุงเทพฯ :
- คณะกรรมการการการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2510.
- สุบรรณ พันธุ์วิเศษ และชัยวัฒน์ บัญจพงศ์. ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติ. กรุงเทพฯ :
- โอเคียนสโตร์, 2522.
- สุพักตร์ พิบูลย์. "แบบจำลองเคหะดินแดนของสเค็ค : แนวทางประยุกต์ใช้เพื่อการ
ประเมินโครงการ," การศึกษาแห่งชาติ. 20(1) : 34-41 ; ตุลาคม-
พฤศจิกายน 2528.
- อุณา นพคุณ. "การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา," ใน การศึกษากับ
การมีส่วนร่วมของประชาชน. หน้า 101-111. กรุงเทพฯ : กลุ่มศึกษา
ปัญหาและทิศทางการศึกษาไทย (กปท.), 2528.
- Alkin, C.R. "Evaluation Theory Development," in Evaluation
Action Program : Reading in Social Action and Education.
Boston : Allyn and Bacon, 1972.
- Cary, Lee J. Community Development as Process. New York :
University of University of Missouri Press, 1976.
- Davis, James W. An Introduction to Public Administration.
New York : The Free Press Co., 1974.
- Popham, W. James. Education Evaluation. Englewood-Cliffs :
Prentice Hall, 1975.
- Provus, Malcolm. "Evaluation of On going Program in Public
School System," in Educational Evaluation New Roles New
Means. p.242-285. Chicago : National Society for the
Study of Education, 1979.
- Quinn, Patton Michael. Qualitative Evaluation Method. Sage
Publication, 1980.
- Sepulveda C., and Gupta J.P. Glosserry of Terms Used in
Planning Development and Health. Bangkok : ESCAP, 1981.
- Stufflebeam, Daniel L. and Shinkfield, Anthony J. Systematic
Evaluation. Boston : Kluwer-Nijhoff Publishing, 1985.

Suchman, Edward A. Evaluation Research : Principle and Practice in Public Service and Social Action Programs. New York : Rusel Sage Foundation, 1987.

Weiss, Carol H. Evaluating Action Program. Massachusetts : Allyn and Bacon, Inc., 1972.

ภาคผนวก ก
ตารางผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตาราง 3 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงาน ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับ
ความเป็นไปได้ของจุดมุ่งหมายของโครงการสารคามพัฒนา

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปท.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เหมาะสมและ เป็นไปได้	17	100	44	84.62	21	65.63	5.858
สูงเกินไป	-	-	8	15.38	7	21.87	
ไม่แน่ใจ	-	-	-	-	4	12.50	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 4 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงาน ผู้ทำงาน และ คปต. เกี่ยวกับ
ความชัดเจนของวิธีการที่กำหนดไว้ในโครงการ

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปต.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
มีความชัดเจนที่	17	100	36	69.24	19	54.27	5.982
ควรปรับปรุง	-	-	10	19.23	8	25.00	
ไม่แน่ใจ	-	-	6	11.53	5	15.63	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 5 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปท. ที่เกี่ยวกับ
ความสอดคล้องระหว่างจุดมุ่งหมายของโครงการสารคามพัฒนา กับสภาพปัญหาการพัฒนา
ของจังหวัด

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปท.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
มีความสอดคล้อง กันดีแล้ว	15	88.24	48	92.31	25	78.13	1.560
ควรปรับปรุง	2	11.76	4	7.69	5	15.62	
ไม่แน่ใจ	-	-	-	-	2	6.25	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 6 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงาน ผู้ทำงาน และ คปค. เกี่ยวกับ
ความเหมาะสมและปฏิบัติได้ของวิธีการที่กำหนดไว้ในโครงการสารคามพัฒนา

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินการ		ผู้ทำงาน		คปค.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เหมาะสมและ ปฏิบัติได้ ควรปรับปรุง ไม่แน่ใจ	17	100	41	78.85	24	75.00	4.427
	-	-	11	21.15	4	12.50	
	-	-	-	-	4	12.50	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 7 แสดงความเห็นของผู้ร่วมโครงการสารคามพัฒนา เกี่ยวกับความเหมาะสม
ของรูปแบบการจัดองค์กรของโครงการ

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปค.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เหมาะสม ควรปรับปรุง	12	70.59	32	61.54	18	56.25	0.964
	5	29.41	20	38.46	14	43.75	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 8 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินการศูนย์ ผู้ทำงานโครงการสารคามพัฒนา และ คปต. เกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผนงานของโครงการ

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินการ		ผู้ทำงาน		คปต.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
กระบวนการจัดทำ แผนงาน เหมาะสมแล้ว ควรปรับปรุง	14	82.35	41	78.85	19	59.38	4.969
	3	17.65	11	21.15	13	40.62	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 9 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน คปท. เกี่ยวกับการ
ประสานงานในโครงการสารคามพัฒนา

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปท.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เป็นไปโดยราบรื่น	14	82.36	38	73.08	17	53.13	2.234
ยังต้องปรับปรุง	3	17.64	10	19.23	9	28.12	
ไม่แน่ใจ	-	-	4	7.69	6	18.75	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 10 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับความเหมาะสมของวิธีการนิเทศและติดตามผลโครงการ

ความเห็น	กรรมการดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปท.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
วิธีที่ใช้อยู่ เหมาะสมแล้ว ควรปรับปรุง	10	58.82	38	73.07	23	71.87	1.302
	7	41.18	14	26.93	9	28.13	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$\chi^2_{.05, 2} = 5.99$$

ตาราง 11 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับ
จำนวนของบุคลากร

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปท.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เพียงพอแล้ว ควรเพิ่มขึ้น	11	64.71	39	75.00	14	43.75	8.349
	6	35.29	13	25.00	18	56.25	
รวม	17	100	52	100	36	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 12 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปต. เกี่ยวกับ
 คุณวุฒิ และประสบการณ์ของบุคลากร

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปต.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เหมาะสม	14	82.36	36	69.24	23	71.87	1.105
ควรปรับปรุง	3	17.64	16	30.76	9	28.13	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 13 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปต. เกี่ยวกับ
จิตใจเสียสละเพื่องานพัฒนาของบุคลากร

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปต.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เพียงพอแล้ว	14	82.36	40	76.92	28	87.50	1.469
ควรปรับปรุง	3	17.64	12	23.08	4	12.50	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 14 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับการยอมรับแนวคิดในการทำงานเป็นทีมของบุคลากร

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปท.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เพียงพอแล้ว	12	70.59	42	80.77	19	59.38	4.4554
ควรปรับปรุง	5	29.41	10	19.23	13	40.62	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 15 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับ
ความสำคัญรับใช้ประชาชน มากกว่ารับใช้คนสังกัด

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปท.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เพียงพอแล้ว	9	52.95	31	59.62	14	43.75	2.006
ควรปรับปรุง	8	47.05	21	40.38	18	56.25	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 16 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับการใช้ จปฐ. เป็นเครื่องมือหลักของการพัฒนาของบุคลากร

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปท.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เพียงพอแล้ว	15	88.24	45	86.54	22	68.75	4.769
ควรปรับปรุง	2	11.76	7	13.46	10	31.25	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 17 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปต. เกี่ยวกับ
รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับประชาชน

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปต.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เหมาะสมแล้ว	11	64.71	21	40.39	24	75.00	18.318
ควรปรับปรุง	6	35.29	31	59.61	8	25.00	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 18 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงาน ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับ
ความเชื่อมั่นในศักยภาพของประชาชน

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปท.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
สมควรแล้ว	10	58.82	28	53.85	21	65.62	1.1133
ควรปรับปรุง	7	41.18	24	46.15	11	34.38	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 19 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงาน ผู้ทำงาน และ คปค. เกี่ยวกับ
ความพึงพอใจการใช้เวลาของบุคลากร

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปค.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
พึงพอใจ	15	88.24	35	67.31	11	34.38	15.605
ไม่พึงพอใจ	2	11.76	17	32.69	21	65.62	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 20 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้ดำเนินการโครงการ

ความเห็น	กรรมการดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปท.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เหมาะสมมาก	6	35.30	20	38.47	10	31.25	.450
ค่อนข้างสั้น	11	64.70	32	61.53	22	68.75	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 21 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงาน ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับ
ความเหมาะสมของงบประมาณที่ใช้ดำเนินโครงการ

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปท.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เพียงพอแล้ว ควรเพิ่มเติม	7	41.18	18	34.62	6	18.75	3.400
	10	57.82	34	65.38	26	81.25	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$\chi^2_{.05} = 5.99$$

ตาราง 22 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปต. เกี่ยวกับ
ทรัพยากร (ที่มีใช้เงิน) ในโครงการสารคามพัฒนา

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปต.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เพียงพอแล้ว ควรเพิ่มเติม	6	35.30	21	40.38	13	40.63	0.159
	11	64.70	31	59.62	19	59.37	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 23 แสดงความคิดเห็นของ คปค. ต่อการอบรมเตรียมข้าราชการ

ประเด็น ความเห็น	วิทยากร		จำนวน ผู้เข้าอบรม		เวลาที่ใช้		เนื้อหา		กตวิธิ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เหมาะสมแล้ว ควรปรับปรุง ไม่แน่ใจ	19	59.37	18	56.25	18	56.25	21	65.63	18	56.25
	11	34.38	12	37.50	14	43.75	7	21.87	10	31.25
	2	6.25	2	6.25	-	-	4	12.50	4	12.50
รวม	32	100	32	100	32	100	32	100	32	100

ตาราง 24 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับการเตรียมข้าราชการในโครงการสารคามพัฒนา

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปท.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เหมาะสมแล้ว	10	58.82	31	59.62	16	50.00	4.910
ควรปรับปรุง	2	11.76	9	17.31	11	34.37	
ไม่แน่ใจ	5	29.42	11	23.27	5	15.63	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_4 = 9.49$$

ตาราง 25 แสดงความคิดเห็นของ กม. ที่มีต่อการอบรมเตรียมประชาชน

ประเด็น ความเห็น	วิทยากร		จำนวน ผู้เข้าอบรม		เวลาที่ได้		เนื้อหา		กลวิธี	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เหมาะสมแล้ว ควรปรับปรุง ไม่แน่ใจ	56	40.88	32	23.36	30	21.90	29	21.17	48	32.85
	69	52.36	86	62.77	107	78.10	77	56.20	92	67.18
	12	8.76	19	13.86	-	-	31	22.62	1	-
รวม	137	100	137	100	137	100	137	100	137	100

ตาราง 26 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปต. เกี่ยวกับการเตรียมประชาชนในโครงการสารคามพัฒนา

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปต.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เหมาะสมแล้ว ควรปรับปรุง ไม่แน่ใจ	7	41.18	34	65.38	14	43.75	8.350
	5	29.41	10	19.23	14	43.75	
	5	29.41	8	15.38	4	12.50	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_4 = 9.49$$

ตาราง 27 แสดงความเห็นช่องกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับการจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชน

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปท.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
วิธีการที่ใช้							
เหมาะสมแล้ว	9	52.94	38	73.06	16	50.00	6.992
ควรปรับปรุง	5	29.41	7	13.47	12	37.50	
ไม่แน่ใจ	3	17.64	7	13.47	4	12.50	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_4 = 9.49$$

ตาราง 28 แสดงการทำงานร่วมกันของ คปท.

กิจกรรม	การริเริ่มโครงการ		การคัดเลือกโครงการ		การวางแผนงาน		การปฏิบัติงาน		การติดตามผล		การจัดทำรายการ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับความร่วมมือ	18	56.25	28	87.50	32	100	32	100	24	75	24	75
	14	43.75	4	12.50	-	-	-	-	8	25	8	25
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	32	100	32	100	32	100	32	100	32	100	32	100

ตาราง 29 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงาน และผู้ทำงาน เกี่ยวกับลักษณะของ
การทำงานแบบผสมผสานของ คปค.

ความเห็น	กรรมการดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
น่าพอใจ	10	58.81	32	61.54	.008
ต้องปรับปรุง	7	41.19	20	38.46	
รวม	17	100	52	100	

$$.05 \chi^2_1 = 3.84$$

ตาราง 30 แสดงกิจกรรมที่ คปท. ให้ กม. เข้าร่วมในงานพัฒนา

กิจกรรม	การริเริ่มโครงการ		การวางแผนโครงการ		การปฏิบัติการ		การติดตามผล	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะการมีส่วนร่วม	25	78.12	22	68.75	28	87.50	17	53.12
	7	21.88	10	31.25	4	12.50	15	46.87
	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	32	100	32	100	32	100	32	100

ตาราง 31 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ และผู้ทำงานเกี่ยวกับระดับ
การให้ กม. มีส่วนร่วมในการพัฒนาของ คปท.

ความเห็น	กรรมการดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เพียงพอแล้ว	7	41.18	19	36.54	1.022
ควรปรับปรุง	9	52.94	25	48.08	
ไม่แน่ใจ	1	5.88	8	15.38	
รวม	17	100	52	100	

$$.05 \chi^2_1 = 3.84$$

ตาราง 32 แสดงกิจกรรมที่ คปต. ไปประชาชนมีส่วนร่วมในงานพัฒนา

กิจกรรม	การริเริ่มโครงการ		การวางแผนโครงการ		การปฏิบัติการ		การติดตามผล	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะการมีส่วนร่วม								
ทุกโครงการ	6	18.75	11	34.47	28	87.50	9	28.12
บางโครงการ	21	65.62	17	53.13	4	12.50	18	56.25
ไม่เคยเข้าร่วมงาน	5	15.63	4	12.50	-	-	5	15.63
รวม	32	100	32	100	32	100	32	100

ตาราง 34 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินการ ผู้ทำงาน คปท. กม. และประชาชน เกี่ยวกับบทบาทของวัดในการพัฒนา

ความเห็น	กรรมการดำเนินการ		ผู้ทำงาน		คปท.		กม.		ประชาชน		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เหมาะสมแล้ว ควรเพิ่มเติม ไม่แน่ใจ	11	64.71	24	46.16	11	34.48	89	71.54	199	61.23	25.209
	6	35.29	28	53.84	21	65.62	30	21.89	108	33.23	
	-	-	-	-	-	-	9	6.57	18	5.54	
รวม	17	100	52	100	32	100	137	100	325	100	

$$.05 \chi^2_4 = 9.49$$

ตาราง 35 แสดงความเห็นของกรรมการการค้ำเป็นงานศูนย์ ผู้ทำงาน คปต. กม. และประชาชน เกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียน
ในการรวมพัฒนา

ความเห็น	กรรมการ ค้ำเป็นงาน		ผู้ทำงาน		คปต.		กม.		ประชาชน		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เหมาะสมแล้ว ควรเพิ่มขึ้น ไม่แน่ใจ	16	94.12	32	61.54	14	43.75	38	27.75	94	28.93	46.304
	1	5.88	20	38.46	18	56.25	92	67.15	210	64.61	
	-	-	-	-	-	-	-	5.10	21	6.46	
รวม	17	100	52	100	32	100	137	100	325	100	

$$\chi^2_4 = 9.49$$

ตาราง 37 แสดงความคิดเห็นของกรรมการดำเนินงาน ผู้ทำงาน และ คปท. ที่มีต่อ
ความคิดในการพึ่งตนเองของประชาชน

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปท.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เพียงพอแล้ว ต้องปรับปรุง	7	41.18	34	65.39	11	34.38	8.496
	10	58.82	18	34.61	21	65.62	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$\chi^2_{.05} = 5.99$$

ตาราง 38 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับ
ความก้าวหน้าทางความคิดของประชาชนในการพัฒนาโดยพึ่งตนเอง

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปท.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ความสำคัญในการ พึ่งตนเองมี มากขึ้น	14	82.35	41	78.86	27	84.37	0.213
ความสำคัญในการ พึ่งตนเองยัง คงเดิม	3	17.65	10	19.22	5	15.63	
ไม่แน่ใจ	-	-	3	1.92	-	-	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 39 แสดงการเข้าร่วมการพัฒนาของประชาชน

กิจกรรม	การสำรวจ วิเคราะห์ปัญหา		การวางแผน โครงการ		การปฏิบัติการ		การติดตามผล	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะการมีส่วนร่วม	41	12.61	80	24.61	264	81.23	56	17.23
	157	48.30	182	56.00	39	12.00	235	72.31
	127	39.09	63	13.98	22	6.76	34	10.46
รวม	325	100	325	100	325	100	325	100

ตาราง 40 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชน

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปท.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เพียงพอแล้ว ควรปรับปรุง ไม่แน่ใจ	7	41.18	18	34.61	9	28.12	0.553
	10	58.82	30	57.70	20	62.50	
	-	-	4	7.69	3	9.38	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 41 แสดงความคิดเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปค.
 เกี่ยวกับความก้าวหน้าของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชน

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปค.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ประชาชนมีส่วนร่วมในการ พัฒนามากขึ้น	15	88.23	41	78.85	28	87.50	1.435
ประชาชนยังมีส่วน ร่วมในการพัฒนา เท่าเดิม	2	11.77	11	21.15	4	12.50	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$\chi^2_{.05} = 5.99$$

ตาราง 42 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปต. เกี่ยวกับ
ความสามารถในการพัฒนาโดยพึ่งตนเองของประชาชน

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปต.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ประชาชนส่วนใหญ่ ทำการพัฒนา โดยพึ่งตนเอง ได้	9	52.94	24	46.15	17	53.13	0.589
ประชาชนส่วนใหญ่ ยังทำการพัฒนา โดยพึ่งตนเอง ไม่ได้	7	41.18	24	46.15	12	37.50	
ไม่แน่ใจ	1	5.88	4	7.70	3	9.37	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 43 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงานศูนย์ ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับ
ความก้าวหน้าของความสามารถของกรรมการหมู่บ้าน ในด้านความสามารถทำการ
พัฒนาโดยพึ่งตนเอง

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปท.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ความสามารถของ องค์กรประชาชน สูงขึ้น	15	88.23	41	78.85	29	90.62	2.316
ความสามารถของ องค์กรประชาชน เท่าเดิม	2	11.77	11	21.15	3	9.38	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$\chi^2_{.05} = 5.99$$

ตาราง 44 แสดงความเห็นของกรรมการดำเนินงาน ผู้ทำงาน และ คปท. เกี่ยวกับ
ความสามารถขององค์กรหมู่บ้าน (คณะกรรมการหมู่บ้าน กม.)

ความเห็น	กรรมการ ดำเนินงาน		ผู้ทำงาน		คปท.		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
กม.ส่วนใหญ่ ดำเนินการ พัฒนาโดย ตนเองได้	6	35.30	16	30.77	15	46.87	.997
กม.ส่วนใหญ่ ยังดำเนินการ พัฒนาโดยที่ ตนเองไม่ได้	9	52.94	29	55.77	17	53.13	
ไม่แน่ใจ	2	11.76	7	13.46	-	-	
รวม	17	100	52	100	32	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 46 แสดงการมีส่วนร่วมในการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาการพัฒนาหมู่บ้านของ
กรรมการหมู่บ้าน เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็วกับหมู่บ้านพัฒนาช้า

ลักษณะ การมีส่วนร่วม	หมู่บ้านพัฒนาเร็ว		หมู่บ้านพัฒนาช้า		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ทุกครั้ง	26	36.11	32	49.23	1.981
บางครั้ง	46	63.89	33	50.77	
รวม	72	100	65	100	

$$.05 \chi^2_1 = 3.84$$

ตาราง 47 แสดงการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน ของกรรมการหมู่บ้าน
เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็ว กับหมู่บ้านพัฒนาช้า

ลักษณะการมีส่วนร่วม	หมู่บ้านพัฒนาเร็ว		หมู่บ้านพัฒนาช้า		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ทุกครั้ง	38	52.78	37	56.92	.099
บางครั้ง	34	47.22	28	43.08	
รวม	72	100	65	100	

$$.05 \chi^2_1 = 3.84$$

ตาราง 48 แสดงการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานพัฒนาหมู่บ้าน ของกรรมการหมู่บ้าน
เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็ว กับหมู่บ้านพัฒนาช้า

ลักษณะการมีส่วนร่วม	หมู่บ้านพัฒนาเร็ว		หมู่บ้านพัฒนาช้า		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ทุกครั้ง	56	77.78	56	86.15	1.094
บางครั้ง	16	22.22	9	13.84	
รวม	72	100	65	100	

$$.05 \chi^2_1 = 3.84$$

ตาราง 49 แสดงการมีส่วนร่วมในการติดตามผลโครงการพัฒนาหมู่บ้าน เปรียบเทียบ
ระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็ว กับหมู่บ้านพัฒนาช้า

ลักษณะการมีส่วนร่วม	หมู่บ้านพัฒนาเร็ว		หมู่บ้านพัฒนาช้า		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ทุกครั้ง	32	44.44	43	66.15	5.652
บางครั้ง	40	55.56	23	33.85	

$$.05 \chi^2_1 = 3.84$$

ตาราง 50 แสดงประสมการ การวางแผนพัฒนาหมู่บ้านของกรรมการหมู่บ้าน เปรียบเทียบ
ระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็วกับหมู่บ้านพัฒนาช้า

ลักษณะ การมีประสมการ	หมู่บ้านพัฒนาเร็ว		หมู่บ้านพัฒนาช้า		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ได้รับทั้งการอบรม และปฏิบัติ	40	55.56	33	50.76	4.993
ได้รับการอบรม ไม่เคยปฏิบัติ	10	13.89	14	21.54	
เคยปฏิบัติไม่เคยอบรม	18	25.00	18	27.70	
ไม่มีประสมการ	4	5.56	-	-	
รวม	72	100	65	100	

$$.05 \chi^2_3 = 7.82$$

ตาราง 51 แสดงประสพการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติการพัฒนาหมู่บ้าน ของกรรมการหมู่บ้าน
เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็ว กับหมู่บ้านพัฒนาช้า

ลักษณะ การมีประสพการณ์	หมู่บ้านพัฒนาเร็ว		หมู่บ้านพัฒนาช้า		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ได้รับทั้งการอบรม และปฏิบัติ	55	76.39	54	83.08	2.993
ได้รับการอบรม ไม่เคยปฏิบัติ	7	9.72	7	10.76	
เคยปฏิบัติไม่เคยอบรม	8	11.11	4	6.16	
ไม่มีประสพการณ์	2	2.78	-	-	
รวม	72	100	65	100	

$$.05 \chi^2_3 = 7.82$$

ตาราง 52 แสดงประสมการเกี่ยวกับการติดตามผลการพัฒนาหมู่บ้านของกรรมการหมู่บ้าน
เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็วกับหมู่บ้านพัฒนาช้า

ลักษณะ การมีประสมการ	หมู่บ้านพัฒนาเร็ว		หมู่บ้านพัฒนาช้า		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ได้รับทั้งการอบรม และปฏิบัติ	40	55.56	42	64.62	4.629
ได้รับการอบรม ไม่เคยปฏิบัติ	12	16.67	12	18.46	
เคยปฏิบัติไม่เคยอบรม	16	22.21	11	16.92	
ไม่มีประสมการ	4	5.56	-	-	
รวม	72	100	65	100	

$$.05 \chi^2_3 = 7.82$$

ตาราง 53 แสดงประสพการณ์เกี่ยวกับการรายงานผลการพัฒนาหมู่บ้านของกรรมการหมู่บ้าน เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็ว กับหมู่บ้านพัฒนาช้า

ลักษณะ การมีประสพการณ์	หมู่บ้านพัฒนาเร็ว		หมู่บ้านพัฒนาช้า		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ได้รับทั้งการอบรม และปฏิบัติ	30	41.67	25	38.46	3.245
ได้รับการอบรม ไม่เคยปฏิบัติ	19	26.39	11	16.92	
เคยปฏิบัติไม่เคยอบรม	16	22.22	18	25.00	
ไม่มีประสพการณ์	7	9.72	11	16.92	
รวม	72	100	65	100	

$$.05 \chi^2_3 = 7.82$$

ตาราง 54 แสดงการมีส่วนร่วมในการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาการพัฒนาหมู่บ้านของ
ประชาชน เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็วกับหมู่บ้านพัฒนาช้า

ลักษณะการมีส่วนร่วม	หมู่บ้านพัฒนาเร็ว		หมู่บ้านพัฒนาช้า		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ทุกครั้ง	38	23.47	41	25.15	2.274
บางครั้ง	91	56.17	79	48.49	
ไม่มีส่วนร่วม	33	20.37	43	26.06	
รวม	162	100	163	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 55 แสดงการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านของประชาชน เปรียบเทียบ
ระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็ว กับหมู่บ้านพัฒนาช้า

ลักษณะการมีส่วนร่วม	หมู่บ้านพัฒนาเร็ว		หมู่บ้านพัฒนาช้า		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ทุกครั้ง	37	22.82	56	34.36	6.830
บางครั้ง	97	59.87	90	55.21	
ไม่มีส่วนร่วม	28	17.28	17	10.42	
รวม	162	100	163	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 56 แสดงการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานพัฒนาหมู่บ้านของประชาชน เปรียบเทียบ
ระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็วกับหมู่บ้านพัฒนาช้า

ลักษณะการมีส่วนร่วม	หมู่บ้านพัฒนาเร็ว		หมู่บ้านพัฒนาช้า		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ทุกครั้ง	113	69.75	101	61.96	2.546
บางครั้ง	33	20.37	45	27.60	
ไม่มีส่วนร่วม	16	9.88	17	10.42	
รวม	162	100	163	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 57 แสดงการมีส่วนร่วมคิดคามผลการพัฒนาหมู่บ้านของประชาชน เปรียบเทียบ
ระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็วกับหมู่บ้านพัฒนาช้า

ลักษณะการมีส่วนร่วม	หมู่บ้านพัฒนาเร็ว		หมู่บ้านพัฒนาช้า		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ทุกครั้ง	28	17.28	53	32.51	14.103
บางครั้ง	113	69.75	102	62.57	
ไม่มีส่วนร่วม	21	12.97	8	4.92	
รวม	162	100	163	100	

$$.05 \chi^2_2 = 5.99$$

ตาราง 58 แสดงประสพการณ์เกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านของประชาชน เปรียบเทียบ
หมู่บ้านพัฒนาเร็ว กับหมู่บ้านพัฒนาช้า

ลักษณะ การมีประสพการณ์	หมู่บ้านพัฒนาเร็ว		หมู่บ้านพัฒนาช้า		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ได้รับทั้งการอบรม และปฏิบัติ	57	35.19	55	33.74	3.3972
ได้รับการอบรม ไม่เคยปฏิบัติ	14	8.64	15	9.20	
เคยปฏิบัติ ไม่เคย อบรม	28	17.29	17	10.42	
ไม่มีประสพการณ์	63	38.89	76	46.64	
รวม	162	100	163	100	

$$.05 \chi^2_3 = 7.82$$

ตาราง 59 แสดงประสิทธิผลการเกี่ยวกับการปฏิบัติงานพัฒนาหมู่บ้านของประชาชน
เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็วกับหมู่บ้านพัฒนาช้า

ลักษณะ การมีประสิทธิการ	หมู่บ้านพัฒนาเร็ว		หมู่บ้านพัฒนาช้า		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ได้รับทั้งการอบรม และปฏิบัติ	126	77.98	127	77.91	4.240
ได้รับการอบรม ไม่เคยปฏิบัติ	14	8.64	16	9.81	
เคยปฏิบัติ ไม่เคย อบรม	18	11.12	20	12.26	
ไม่มีประสิทธิการ	4	2.46	-	-	
รวม	162	100	163	100	

$$.05 \chi^2_3 = 7.82$$

ตาราง 60 แสดงประสมการเกี่ยวกับการติดตามผลงานพัฒนาหมู่บ้านของประชาชน
เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็วกับหมู่บ้านพัฒนาช้า

ลักษณะ การมีประสมการ	หมู่บ้านพัฒนาเร็ว		หมู่บ้านพัฒนาช้า		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ได้รับทั้งการอบรม และปฏิบัติ	53	32.71	34	52.32	11.602
ได้รับการอบรม ไม่เคยปฏิบัติ	23	14.18	25	15.34	
เคยปฏิบัติ ไม่เคย อบรม	33	20.38	51	31.29	
ไม่มีประสมการ	53	32.71	33	20.25	
รวม	162	100	163	100	

$$.05 \chi^2_3 = 7.82$$

ตาราง 61 แสดงประสิทธิผลการเกี่ยวกับการรายงานผลการพัฒนาหมู่บ้านของประชาชน
เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านพัฒนาเร็ว กับหมู่บ้านพัฒนาช้า

ลักษณะ การมีประสิทธิการ	หมู่บ้านพัฒนาเร็ว		หมู่บ้านพัฒนาช้า		χ^2
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ได้รับทั้งการอบรม และปฏิบัติ	36	22.22	26	15.95	13.437
ได้รับการอบรม ไม่เคยปฏิบัติ	23	14.20	15	9.20	
เคยปฏิบัติ ไม่เคย อบรม	32	19.75	18	11.04	
ไม่มีประสิทธิการ	71	43.83	104	63.80	
รวม	162	100	163	100	

$$\chi^2_{0.05, 3} = 7.82$$

ภาคผนวก ข
แบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์

ที่ มค. 0015/ 7177

ศาลากลางจังหวัดมหาสารคาม

ถนนศรีสุราษฎร์ มหาสารคาม 44000

9 พฤษภาคม 2531

เรื่อง ขอความร่วมมือสนับสนุนการ ท้าวจัย

เรียน

ข้าพเจ้า นายอัมพร สุขเกษม อาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม
ปัจจุบันดำรง เป็นนิสิตระดับปริญญา เอก สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ อยู่มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และกำลัง ทำการวิจัย เพื่อประ เภ็นโครงการสาร คคมพัฒนา
เป็นปริญญานิพนธ์ ขอความช่วยเหลือจากทางจังหวัดในการ ท้าวจัยครั้งนี้

โดย เหตุที่การ วิจัยครั้งนี้ จะยัง เกิดผลดีโดยตรงต่อโครงการสาร คคมพัฒนา ที่กำลัง
ดำเนินอยู่ จึงใคร่ขอเรียนมายัง ท่านเพื่อโปรด ให้ความร่วมมือสนับสนุนการ วิจัยครั้งนี้ ในส่วนที่
เป็นการ ให้ความสะดวกในการ เก็บข้อมูล ในส่วนที่ท่านเกี่ยวข้องด้วย โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้มาติดต่อ
ประสานงานกับท่านโดยตรงอีกครั้งหนึ่ง

จึงเรียนมาเพื่อทราบ และ ให้ความร่วมมือสนับสนุนการ วิจัยครั้งนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายไฉว ฑา วัฒน)

ผู้อำนวยการ จังหวัดมหาสารคาม

สำนักงานจังหวัด

ถนนศรีสุราษฎร์ มค ๔๔๐๐๐

โทร.๗๑๑๓๕๖

แบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์. กรมการค้าแรงงานศูนย์
เพื่อการวิจัยประเมินโครงการสารคามพัฒนา

2531

โดย นายอัมพร สุขเกษม

บันทึกของผู้สัมภาษณ์

วัน เวลาที่สัมภาษณ์.....

สถานที่

ข้อสังเกตหรือข้อมูลพิเศษ

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อผู้สัมภาษณ์

ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ

(1) เพศ () ชาย () หญิง

(2) อายุ ปี

(3) ตำแหน่งปัจจุบัน ระดับ.....

รับราชการในสังกัด

() กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ () กระทรวงมหาดไทย

() กระทรวงศึกษาธิการ () กระทรวงสาธารณสุข

() อื่น ๆ (กรุณาระบุ)

(4) ระดับการศึกษา

() มัธยมศึกษา

() อนุปริญญา (ปวส., ปวท.) หรือเทียบเท่า

() ปริญญาตรี

() ปริญญาโทหรือปริญญาเอก

() อื่น ๆ (กรุณาระบุ)

กรุณาระบุสาขาหรือวิชาเอก (ถ้าระบุได้)

1. จุดมุ่งหมายของโครงการสารคามพัฒนา

1.1 จุดมุ่งหมายของโครงการสารคามพัฒนาคืออะไร

.....

.....

1.2 จุดมุ่งหมายของโครงการสารคามพัฒนา มีความชัดเจนเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ

() ไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง

.....

1.3 จุดมุ่งหมายของโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมสำหรับการใช้ปฏิบัติหรือไม่

() เหมาะสม

() ไม่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

1.4 จุดมุ่งหมายของโครงการสารคามพัฒนา ตรงกับประเด็นปัญหาการพัฒนาจังหวัดหรือไม่

() ตรงประเด็น

() ไม่ตรงประเด็น

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

2. แนวทางปฏิบัติงานของโครงการสารคามพัฒนา

2.1 แนวทางปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ในโครงการสารคามพัฒนา มีความชัดเจนเพียงพอหรือไม่

() ชัดเจนแล้ว () ยังไม่ชัดเจน

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

2.2 แนวทางปฏิบัติการที่กำหนดไว้ในโครงการสารคามพัฒนาตรงกับประเด็นปัญหาการพัฒนาของจังหวัดหรือไม่

() ตรงประเด็น () ไม่ตรงประเด็น

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

2.3 แนวทางปฏิบัติการที่กำหนดไว้ในโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมในเชิงปฏิบัติหรือไม่

() เหมาะสมแล้ว () ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

3. การจัดการโครงการ

3.1 รูปแบบการจัดองค์กรของโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมที่จะใช้กับโครงการหรือไม่

() เหมาะสม () ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

3.2 การประสานงานในโครงการสารคามพัฒนาเป็นไปโดยราบรื่นหรือไม่

() เป็นไปโดยราบรื่น () มีข้อขัดข้อง

กฎระเบียบปัญหาและอุปสรรค

.....

กฎระเบียบข้อเสนอแนะ

.....

3.3 กระบวนการจัดทำแผนงานของโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมหรือไม่

() เหมาะสม () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

3.4 วิธีการนิเทศและติดตามผลของโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมหรือไม่

() เหมาะสม () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

4. บุคลากร

4.1 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนา มีจำนวนเพียงพอที่จะรับภาระงานของโครงการหรือไม่

() เพียงพอแล้ว () ควรเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

4.2 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนา มีคุณวุฒิและประสบการณ์เหมาะสมกับภาระงานของโครงการหรือไม่

() เหมาะสม () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

- 4.3 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนามีจิตใจเสียสละเพื่องานพัฒนาเพียงพอกับภาระงานของโครงการหรือไม่
- () เพียงพอ () ควรปรับปรุง
- ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
-
- 4.4 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนา มีแนวคิดในการทำงานเป็นทีมเพียงพอกับภาระงานของโครงการหรือไม่
- () เพียงพอ () ควรปรับปรุง
- ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
-
- 4.5 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนา มีความสำนึกในการรับใช้ประชาชนชาวมหาสารคามมากกว่าการมุ่งรับใช้องค์กรตนสังกัดอย่างไรเพียงพอกับหรือไม่
- () เพียงพอ () ควรปรับปรุง
- ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
-
- 4.6 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนาสามารถใช้ จปฐ. เป็นเครื่องมือในการพัฒนาอย่างเพียงพอหรือไม่
- () เพียงพอ () ควรปรับปรุง
- ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
-
- 4.7 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนา มีความสัมพันธ์กับประชาชนในฐานะผู้กระตุนให้เกิดการพัฒนาในลักษณะที่เหมาะสมหรือไม่
- () เหมาะสม () ควรปรับปรุง
- ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
-

4.8 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนามีความเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนาของ
ประชาชนอย่างเพียงพอหรือไม่

() เหมาะสม

() ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

5. ทรัพยากรของโครงการ

5.1 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนามีเวลาสำหรับการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ
หรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

5.2 ระยะเวลาเท่าที่ดำเนินงานโครงการมา (1 ท.ค.28-30 ก.ย.31) เพียงพอที่
จะทำให้โครงการปรากฏผลตามเป้าหมายหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

5.3 งบประมาณที่ใช้ในโครงการสารคามพัฒนามีความเพียงพอสำหรับการดำเนินงาน
โครงการหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

5.4 ทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานโครงการสารคามพัฒนามี
เพียงพอสำหรับการดำเนินงานโครงการหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6. การเตรียมการในโครงการ

6.1 การอบรมเตรียมข้าราชการ

กรุณาส่งความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับการอบรมเตรียมข้าราชการในโครงการ
สารคามพัฒนา

6.1.1 วิทยากร

() เหมาะสมแล้ว () ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.1.2 จำนวนผู้เข้าอบรม

() เหมาะสมแล้ว () ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.1.3 เวลาที่ใช้

() เหมาะสมแล้ว () ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.1.4 เนื้อหา

() เหมาะสมแล้ว () ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.1.5 กลวิธีการสอน

() เหมาะสมแล้ว () ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.2 การเตรียมข้าราชการในโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมกับภาระงาน
ของโครงการหรือไม่

() เหมาะสม () ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.3 การอบรมเตรียมประชาชนในโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมหรือไม่

() เหมาะสม () ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.4 วิธีการที่ใช้ในการพัฒนาองค์กรของประชาชนมีความเหมาะสมกับภาระงาน
ของโครงการสารคามพัฒนาหรือไม่

() เหมาะสม () ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

7. การปฏิบัติงานตามโครงการ

7.1 คปท. มีการปฏิบัติงานเป็นทีมในระดับที่ทันพอใจหรือไม่

() พอใจ () ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

7.2 คปท. ให้ กม. เขามีส่วนร่วมในการพัฒนาในระดับที่ทันเห็นว่าเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ () ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

7.3 คปท. ให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนา ในระดับที่ท่านเห็นว่าเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

7.4 วัด มีบทบาทในการร่วมพัฒนา ในระดับที่ท่านเห็นว่าเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

7.5 โรงเรียน มีบทบาทในการร่วมพัฒนาในระดับที่ท่านเห็นว่าเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

8. ผลอันเกิดจากโครงการ

8.1 ประชาชนมีแนวคิดในการพึ่งตนเองในระดับที่ท่านเห็นว่าเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

8.2 ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาของโครงการสารคามพัฒนาในระดับที่ท่านเห็นว่าเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

8.3 ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาเพิ่มมากขึ้นจากเมื่อยังไม่มีการใช้
โครงการสารคามพัฒนาหรือไม่

() เพิ่มมากขึ้น () เท่าเดิม

ข้อเสนอแนะเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น

.....

8.4 ประชาชนมีความสามารถในการพัฒนาโดยพึ่งตนเอง (โดยสามารถแก้ปัญหาการ
พัฒนาที่มีความซับซ้อนระดับปานกลาง) ได้ในระดับที่ท่านเห็นว่าเพียงพอหรือไม่

() ได้ () ไม่ได้

ขอคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

8.5 ประชาชนมีความสามารถในการพัฒนาโดยพึ่งตนเอง (มีความสามารถแก้ปัญหา
การพัฒนาที่มีความซับซ้อนระดับปานกลาง) เพิ่มมากขึ้นจากเมื่อยังไม่มีการใช้
โครงการสารคามพัฒนาหรือไม่

() เพิ่มมากขึ้น () เท่าเดิม

ขอคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

8.6 กรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่ มีความสามารถในการพัฒนาโดยพึ่งตนเอง (มีความ
สามารถแก้ปัญหาการพัฒนาที่มีความซับซ้อนระดับปานกลาง) ได้หรือไม่

() มีความสามารถดำเนินการพัฒนาโดยพึ่งตนเองได้

() ดำเนินการพัฒนาโดยพึ่งตนเองยังไม่ได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

8.7 กรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความสามารถในการพัฒนาโดยพึ่งตนเอง (มีความสามารถแก้ปัญหาการพัฒนาที่มีความซับซ้อนระดับปานกลาง) เพิ่มมากขึ้นจากเมื่อยังไม่มีโครงการดำเนินการโครงการสารคามพัฒนา หรือไม่

() เพิ่มขึ้น () เท่าเดิม

ขอคิดเห็นเพิ่มเติม

9. ผลสรุป

โดยสรุป โครงการสารคามพัฒนาประสบความสำเร็จ (ใกล้เคียงประมาณตั้งแต่ร้อยละ 60 ขึ้นไป) ในข้อใดบ้าง

- 1. ประชาชนร่วมกับ กม. สามารถสำรวจข้อมูลในหมู่บ้าน
- 2. ประชาชนร่วมกับ กม. สามารถค้นหาปัญหาของหมู่บ้าน
- 3. ประชาชนร่วมกับ กม. สามารถค้นหาสาเหตุของปัญหาของหมู่บ้าน
- 4. ประชาชนร่วมกับ กม. สามารถวางแผนและจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาของหมู่บ้านได้
- 5. ประชาชนร่วมกับ กม. สามารถรวมกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านได้
- 6. ประชาชนร่วมกับ กม. ทำงานเป็นกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพได้
- 7. เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล 4 กระทรวงหลัก (คปค.) รวมทั้งภาคเอกชนทำงานร่วมกันแบบผสมผสาน โดยมี จปฐ. เป็นตัวเชื่อมโยง
- 8. ประชาชนในหมู่บ้านสามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นด้วยตนเอง
- 9. ประชาชนในหมู่บ้านสามารถทำการพัฒนาโดยพึ่งตนเองได้ตลอดไป

10. กรุณาระบุถึงปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญที่สุดของโครงการสารคามพัฒนา และแนวทางแก้ไข

.....

11. กรุณาแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในอันที่จะช่วยให้การพัฒนาจังหวัดมหาสารคามได้ผลดีที่สุด

.....

12. บันทึกความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ฯลฯ ที่ผู้ตอบต้องการเสนอเพิ่มเติมเป็นพิเศษ

.....

แบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ ผู้ทำงาน.....

เพื่อการวิจัยประเมินโครงการสารคามพัฒนา

2531

โดย นายอัมพร สุขเกษม

บันทึกของผู้สัมภาษณ์

วัน เวลาที่สัมภาษณ์.....

สถานที่

ข้อสังเกตหรือข้อมูลพิเศษ

.....
.....
.....
.....
.....

ลงชื่อผู้สัมภาษณ์

ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ

(1) เพศ () ชาย () หญิง

(2) อายุ ปี

(3) ตำแหน่งปัจจุบัน ระดับ.....

รับราชการในสังกัด

() กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ () กระทรวงมหาดไทย

() กระทรวงศึกษาธิการ () กระทรวงสาธารณสุข

() อื่น ๆ (กรุณาระบุ)

(4) ระดับการศึกษา

- () มัธยมศึกษา
- () อนุปริญญา (ปวส., ปวท.) หรือเทียบเท่า
- () ปริญญาตรี
- () ปริญญาโทหรือปริญญาเอก
- () อื่น ๆ (กรุณาระบุ)
- กรุณาระบุสาขาหรือวิชาเอก (ถ้าระบุได้)

1. จุดมุ่งหมายของโครงการสารคามพัฒนา

1.1 จุดมุ่งหมายของโครงการสารคามพัฒนาคืออะไร

.....

.....

1.2 จุดมุ่งหมายของโครงการสารคามพัฒนา มีความชัดเจนเพียงพอหรือไม่

- () เพียงพอ () ไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง

.....

1.3 จุดมุ่งหมายของโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมสำหรับการใช้ปฏิบัติหรือไม่

- () เหมาะสม () ไม่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

1.4 จุดมุ่งหมายของโครงการสารคามพัฒนา ตรงกับประเด็นปัญหาการพัฒนาจังหวัดหรือไม่

- () ตรงประเด็น () ไม่ตรงประเด็น

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

2. แนวทางปฏิบัติงานของโครงการสารคามพัฒนา

2.1 แนวทางปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ในโครงการสารคามพัฒนา มีความชัดเจนเพียงพอหรือไม่

() ชัดเจนแล้ว () ยังไม่ชัดเจน

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

2.2 แนวทางปฏิบัติการที่กำหนดไว้ในโครงการสารคามพัฒนาตรงกับประเด็นปัญหาการพัฒนาของจังหวัดหรือไม่

() ตรงประเด็น () ไม่ตรงประเด็น

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

2.3 แนวทางปฏิบัติการที่กำหนดไว้ในโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมในเชิงปฏิบัติหรือไม่

() เหมาะสมแล้ว () ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

3. การจัดการโครงการ

3.1 รูปแบบการจัดองค์กรของโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมที่จะใช้กับโครงการหรือไม่

() เหมาะสม () ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

3.2 การประสานงานในโครงการสารคามพัฒนาเป็นไปโดยราบรื่นหรือไม่

() เป็นไปโดยราบรื่น () มีข้อขัดข้อง

กฎระเบียบบริหารและอุปสรรค

.....

กฎระเบียบข้อเสนอแนะ

.....

3.3 กระบวนการจัดทำแผนงานของโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมหรือไม่

() เหมาะสม

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

3.4 วิธีการนิเทศและติดตามผลของโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมหรือไม่

() เหมาะสม

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

4. บุคลากร

4.1 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนา มีจำนวนเพียงพอที่จะรับภาระงานของโครงการหรือไม่

() เพียงพอแล้ว

() ควรเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

4.2 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนา มีคุณวุฒิและประสบการณ์เหมาะสมกับภาระงานของโครงการหรือไม่

() เหมาะสม

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

4.3 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนามีจิตใจเสียสละเพื่องานพัฒนาเพียงพอกับภาระงานของโครงการหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

4.4 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนา มีแนวคิดในการทำงานเป็นทีมเพียงพอกับภาระงานของโครงการหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

4.5 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนา มีความสำนึกในการรับผิดชอบต่อประชาชนชนวมหาสารคามมากกว่าการมุ่งรับใช้องค์กรตนสังกัดอย่างเพียงพอกหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

4.6 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนาสามารถใช้ งบประมาณ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาอย่างเพียงพอกหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

4.7 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนา มีความสัมพันธ์กับประชาชนในฐานะผู้กระตุนให้เกิดการพัฒนาในลักษณะที่เหมาะสมหรือไม่

() เหมาะสม

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

4.8 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนามีความเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนาของ
ประชาชนอย่างเพียงพอหรือไม่

() เหมาะสม

() ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

5. ทรัพยากรของโครงการ

5.1 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนามีเวลาสำหรับการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ
หรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

5.2 ระยะเวลาเท่าที่ดำเนินงานโครงการมา (1 ท.ค.28-30 ก.ย.31) เพียงพอที่
จะทำให้โครงการปรากฏผลตามเป้าหมายหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

5.3 งบประมาณที่ใช้ในโครงการสารคามพัฒนามีความเพียงพอสำหรับการดำเนินงาน
โครงการหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

5.4 ทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานโครงการสารคามพัฒนามี
เพียงพอสำหรับการดำเนินงานโครงการหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6. การเตรียมการในโครงการ

6.1 การอบรมเตรียมข้าราชการ

กรุณาส่งความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับการอบรมเตรียมข้าราชการในโครงการ
สารคามพัฒนา

6.1.1 วิทยากร

() เหมาะสมแล้ว () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.1.2 จำนวนผู้เข้าอบรม

() เหมาะสมแล้ว () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.1.3 เวลาที่ใช้

() เหมาะสมแล้ว () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.1.4 เนื้อหา

() เหมาะสมแล้ว () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.1.5 กลวิธีการสอน

() เหมาะสมแล้ว () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.2 การเตรียมข้าราชการในโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมกับภาระงาน
ของโครงการหรือไม่

() เหมาะสม () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.3 การอบรมเตรียมประชาชนในโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมหรือไม่

() เหมาะสม () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.4 วิธีการที่ใช้ในการพัฒนาองค์กรของประชาชนมีความเหมาะสมกับภาระงาน
ของโครงการสารคามพัฒนาหรือไม่

() เหมาะสม () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

7. การปฏิบัติงานตามโครงการ

7.1 คปค. มีการปฏิบัติงานเป็นทีมในระดับที่ทันพอใจหรือไม่

() พอใจ () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

7.2 คปค. ให้ กม. เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาในระดับที่ทันเห็นว่าเป็นเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

7.3 คปค. ให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนา ในระดับที่ท่านเห็นว่าเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

7.4 วัด มีบทบาทในการร่วมพัฒนา ในระดับที่ท่านเห็นว่าเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

7.5 โรงเรียน มีบทบาทในการร่วมพัฒนาในระดับที่ท่านเห็นว่าเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

8. ผลอันเกิดจากโครงการ

8.1 ประชาชนมีแนวคิดในการพึ่งตนเองในระดับที่ท่านเห็นว่าเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

8.2 ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาของโครงการสารคามพัฒนาในระดับที่ท่านเห็นว่าเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

- 8.3 ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาเพิ่มมากขึ้นจากเมื่อยังไม่มีการใช้
โครงการสาธิตพัฒนาหรือไม่
() เพิ่มมากขึ้น () เท่าเดิม
ขอเสนอแนะเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น
- 8.4 ประชาชนมีความสามารถในการพัฒนาโดยพึ่งตนเอง (โดยสามารถแก้ปัญหาการ
พัฒนาที่มีความซับซ้อนระดับปานกลาง) ได้ในระดับที่ท่านเห็นว่าเพียงพอหรือไม่
() ได้ () ไม่ได้
ขอคิดเห็นเพิ่มเติม
- 8.5 ประชาชนมีความสามารถในการพัฒนาโดยพึ่งตนเอง (มีความสามารถแก้ปัญหา
การพัฒนาที่มีความซับซ้อนระดับปานกลาง) เพิ่มมากขึ้นจากเมื่อยังไม่มีการใช้
โครงการสาธิตพัฒนาหรือไม่
() เพิ่มมากขึ้น () เท่าเดิม
ขอคิดเห็นเพิ่มเติม
- 8.6 กรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่ มีความสามารถในการพัฒนาโดยพึ่งตนเอง (มีความ
สามารถแก้ปัญหาการพัฒนาที่มีความซับซ้อนระดับปานกลาง) ได้หรือไม่
() มีความสามารถดำเนินการพัฒนาโดยพึ่งตนเองได้
() ดำเนินการพัฒนาโดยพึ่งตนเองยังไม่ได้
ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

8.7 กรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความสามารถในการพัฒนาโดยพึ่งตนเอง (มีความสามารถแก้ปัญหาการพัฒนาที่มีความซับซ้อนระดับปานกลาง) เพิ่มมากขึ้นจากเมื่อยังไม่มีกำเนินการโครงการสารคามพัฒนา หรือไม่

() เพิ่มมากขึ้น

() เท่าเดิม

ขอคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

9. ผลสรุป

โดยสรุป โครงการสารคามพัฒนาประสบความสำเร็จ (ได้ผลประมาณตั้งแต่ร้อยละ 60 ขึ้นไป) ในข้อใดบ้าง

- 1. ประชาชนร่วมกับ กม.สามารถสำรวจข้อมูลในหมู่บ้าน
- 2. ประชาชนร่วมกับ กม. สามารถค้นหาปัญหาของหมู่บ้าน
- 3. ประชาชนร่วมกับ กม. สามารถค้นหาสาเหตุของปัญหาของหมู่บ้าน
- 4. ประชาชนร่วมกับ กม. สามารถวางแผนและจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาของหมู่บ้านได้
- 5. ประชาชนร่วมกับ กม.สามารถรวมกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านได้
- 6. ประชาชนร่วมกับ กม. ทำงานเป็นกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพได้
- 7. เจ้าหน้าที่ของรัฐภาค 4 กระทรวงมหาด (คปท.) รวมทั้งภาคเอกชนทำงานร่วมกันแบบผสมผสาน โดยมี จปฐ. เป็นตัวเชื่อมโยง
- 8. ประชาชนในหมู่บ้านสามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นด้วยตนเอง
- 9. ประชาชนในหมู่บ้านสามารถทำการพัฒนาโดยพึ่งตนเองได้ตลอดไป

10. กรุณาระบุถึงปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญที่สุดของโครงการสารคามพัฒนา และแนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

11. กรุณาแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในอันที่จะช่วยให้การพัฒนาจังหวัดมหาสารคามได้ผลดีที่สุด

.....

.....

.....

.....

12. บันทึกความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ใดๆ ที่ผู้ตอบต้องการเสนอเพิ่มเติมเป็นพิเศษ

.....

.....

.....

.....

แบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์... ก.1... กรมการค้าภายใน และ ๑๙๖๖
 เพื่อการวิจัยประเมินโครงการสารคามพัฒนา

2531

โดย นายอัมพร สุขเกษม

บันทึกของผู้สัมภาษณ์

วัน เวลาที่สัมภาษณ์.....

สถานที่

ข้อสังเกตหรือข้อมูลพิเศษ

.....

ลงชื่อผู้สัมภาษณ์

ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ

(1) เพศ () ชาย () หญิง

(2) อายุ ปี

(3) ตำแหน่งปัจจุบัน ระดับ.....

รับราชการในสังกัด

() กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ () กระทรวงมหาดไทย

() กระทรวงศึกษาธิการ () กระทรวงสาธารณสุข

() อื่น ๆ (กรุณาระบุ)

(4) ระดับการศึกษา

() มัธยมศึกษา

() อนุปริญญา (ปวส., ปวท.) หรือเทียบเท่า

() ปริญญาตรี

() ปริญญาโทหรือปริญญาเอก

() อื่น ๆ (กรุณาระบุ)

กรุณาระบุสาขาหรือวิชาเอก (ถ้าระบุได้)

1. จุดมุ่งหมายของโครงการสารคามพัฒนา

1.1 จุดมุ่งหมายของโครงการสารคามพัฒนาคืออะไร

.....
.....

1.2 จุดมุ่งหมายของโครงการสารคามพัฒนา มีความชัดเจนเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ

() ไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง

.....

1.3 จุดมุ่งหมายของโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมสำหรับการใช้ปฏิบัติหรือไม่

() เหมาะสม

() ไม่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

1.4 จุดมุ่งหมายของโครงการสารคามพัฒนา ตรงกับประเด็นปัญหาการพัฒนาจังหวัดหรือไม่

() ตรงประเด็น

() ไม่ตรงประเด็น

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

2. แนวทางปฏิบัติงานของโครงการสารคามพัฒนา

2.1 แนวทางปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ในโครงการสารคามพัฒนา มีความชัดเจนเพียงพอหรือไม่

() ชัดเจนแล้ว

() ยังไม่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

2.2 แนวทางปฏิบัติการที่กำหนดไว้ในโครงการสารคามพัฒนาตรงกับประเด็นปัญหาการพัฒนาของจังหวัดหรือไม่

() ตรงประเด็น

() ไม่ตรงประเด็น

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

2.3 แนวทางปฏิบัติการที่กำหนดไว้ในโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมในเชิงปฏิบัติหรือไม่

() เหมาะสมแล้ว

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

3. การจัดการโครงการ

3.1 รูปแบบการจัดองค์กรของโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมที่จะใช้กับโครงการหรือไม่

() เหมาะสม

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

3.2 การประสานงานในโครงการสารคามพัฒนาเป็นไปโดยราบรื่นหรือไม่

() เป็นไปโดยราบรื่น

() มีข้อขัดข้อง

กฎระเบียบปัญหาและอุปสรรค

.....

กฎระเบียบข้อเสนอแนะ

.....

3.3 กระบวนการจัดทำแผนงานของโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมหรือไม่

() เหมาะสม () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

3.4 วิธีการนิเทศและติดตามผลของโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมหรือไม่

() เหมาะสม () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

4. บุคลากร

4.1 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนา มีจำนวนเพียงพอที่จะรับภาระงานของโครงการหรือไม่

() เพียงพอแล้ว () ควรเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

4.2 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนา มีคุณวุฒิและประสบการณ์เหมาะสมกับภาระงานของโครงการหรือไม่

() เหมาะสม () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

- 4.3 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนามีจิตใจเสียสละเพื่องานพัฒนาเพียงพอกับ
ภาระงานของโครงการหรือไม่
() เพียงพอ () ควรปรับปรุง
ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
- 4.4 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนา มีแนวคิดในการทำงานเป็นทีมเพียงพอกับ
ภาระงานของโครงการหรือไม่
() เพียงพอ () ควรปรับปรุง
ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
- 4.5 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนา มีความสำนึกในการรับผิดชอบต่อประชาชนชาว
มหาสารคามมากกว่าการมุ่งรับใช้ขององค์กรตนสังกัดอย่างไรเพียงพอกับหรือไม่
() เพียงพอ () ควรปรับปรุง
ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
- 4.6 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนาสามารถใช้ จปฐ. เป็นเครื่องมือในการพัฒนา
อย่างไรเพียงพอกับหรือไม่
() เพียงพอ () ควรปรับปรุง
ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
- 4.7 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนา มีความสัมพันธ์กับประชาชนในฐานะผู้กระตุ้น
ให้เกิดการพัฒนาในลักษณะที่เหมาะสมหรือไม่
() เหมาะสม () ควรปรับปรุง
ขอเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

4.8 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนามีความเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนาของ
ประชาชนอย่างเพียงพอหรือไม่

() เหมาะสม () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

5. ทรัพยากรของโครงการ

5.1 บุคลากรในโครงการสารคามพัฒนามีเวลาสำหรับการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ
หรือไม่

() เพียงพอ () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

5.2 ระยะเวลาเท่าที่ดำเนินงานโครงการมา (1 ท.ค.28-30 ก.ย.31) เพียงพอที่
จะทำให้โครงการปรากฏผลตามเป้าหมายหรือไม่

() เพียงพอ () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

5.3 งบประมาณที่ใช้ในโครงการสารคามพัฒนามีความเพียงพอสำหรับการดำเนินงาน
โครงการหรือไม่

() เพียงพอ () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

5.4 ทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานโครงการสารคามพัฒนามี
เพียงพอสำหรับการดำเนินงานโครงการหรือไม่

() เพียงพอ () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6. การเตรียมการในโครงการ

6.1 การอบรมเตรียมข้าราชการ

กรุณาสงความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับการอบรมเตรียมข้าราชการในโครงการ
สารคามพัฒนา

6.1.1 วิทยากร

() เหมาะสมแล้ว () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.1.2 จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

() เหมาะสมแล้ว () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.1.3 เวลาที่ใช้

() เหมาะสมแล้ว () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.1.4 เนื้อหา

() เหมาะสมแล้ว () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.1.5 กฏวิธีการสอน

() เหมาะสมแล้ว () ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.2 การเตรียมข้าราชการในโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมกับภาระงาน
ของโครงการหรือไม่

() เหมาะสม

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.3 การอบรมเตรียมประชาชนในโครงการสารคามพัฒนา มีความเหมาะสมหรือไม่

() เหมาะสม

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

6.4 วิธีการที่ใช้ในการพัฒนาองค์กรของประชาชนมีความเหมาะสมกับภาระงาน
ของโครงการสารคามพัฒนาหรือไม่

() เหมาะสม

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

7. การปฏิบัติงานตามโครงการ

7.1 คปท. มีการปฏิบัติงานเป็นทีมในระดับที่ท่านพอใจหรือไม่

() พอใจ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

7.2 คปท. ให้ กม. เขามีส่วนร่วมในการพัฒนาในระดับที่ท่านเห็นว่าเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

7.3 คปท. ให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนา ในระดับที่ท่านเห็นว่าเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

7.4 วัด มีบทบาทในการร่วมพัฒนา ในระดับที่ท่านเห็นว่าเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

7.5 โรงเรียน มีบทบาทในการร่วมพัฒนาในระดับที่ท่านเห็นว่าเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

8. ผลอันเกิดจากโครงการ

8.1 ประชาชนมีแนวคิดในการพึ่งตนเองในระดับที่ท่านเห็นว่าเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

8.2 ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาของโครงการสารคามพัฒนาในระดับที่ท่านเห็นว่าเพียงพอหรือไม่

() เพียงพอ

() ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

8.3 ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาเพิ่มมากขึ้นจากเมื่อยังไม่มีการใช้
โครงการสารคามพัฒนาหรือไม่

() เพิ่มมากขึ้น () เท่าเดิม

ข้อเสนอแนะเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น

.....

8.4 ประชาชนมีความสามารถในการพัฒนาโดยพึ่งตนเอง (โดยสามารถแก้ปัญหาการ
พัฒนาที่มีความซับซ้อนระดับปานกลาง) ได้ในระดับที่ท่านเห็นว่าเพียงพอหรือไม่

() ได้ () ไม่ได้

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

8.5 ประชาชนมีความสามารถในการพัฒนาโดยพึ่งตนเอง (มีความสามารถแก้ปัญหา
การพัฒนาที่มีความซับซ้อนระดับปานกลาง) เพิ่มมากขึ้นจากเมื่อยังไม่มีการใช้
โครงการสารคามพัฒนาหรือไม่

() เพิ่มมากขึ้น () เท่าเดิม

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

8.6 กรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่ มีความสามารถในการพัฒนาโดยพึ่งตนเอง (มีความ
สามารถแก้ปัญหาการพัฒนาที่มีความซับซ้อนระดับปานกลาง) ได้หรือไม่

() มีความสามารถดำเนินการพัฒนาโดยพึ่งตนเองได้

() ดำเนินการพัฒนาโดยพึ่งตนเองยังไม่ได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

8.7 กรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความสามารถในการพัฒนาโดยพึ่งตนเอง (มีความสามารถแก้ปัญหาการพัฒนาที่มีความซับซ้อนระดับปานกลาง) เพิ่มมากขึ้นจากเมื่อยังไม่มี การดำเนินการโครงการสารคามพัฒนา หรือไม่

() เพิ่มมากขึ้น

() เท่าเดิม

ขอคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

9. ผลสรุป

โดยสรุป โครงการสารคามพัฒนาประสบความสำเร็จ (ได้ผลประมาณตั้งแต่ร้อยละ 60 ขึ้นไป) ในข้อใดบ้าง

- 1. ประชาชนร่วมกับ กม. สามารถสำรวจข้อมูลในหมู่บ้าน
- 2. ประชาชนร่วมกับ กม. สามารถค้นหาปัญหาของหมู่บ้าน
- 3. ประชาชนร่วมกับ กม. สามารถค้นหาสาเหตุของปัญหาของหมู่บ้าน
- 4. ประชาชนร่วมกับ กม. สามารถวางแผนและจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาของหมู่บ้านได้
- 5. ประชาชนร่วมกับ กม. สามารถรวมกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านได้
- 6. ประชาชนร่วมกับ กม. ทำงานเป็นกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพได้
- 7. เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล 4 กระทรวงหลัก (คปค.) รวมทั้งภาคเอกชนทำงานร่วมกันแบบผสมผสาน โดยมี จปฐ. เป็นตัวเชื่อมโยง
- 8. ประชาชนในหมู่บ้านสามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นด้วยตนเอง
- 9. ประชาชนในหมู่บ้านสามารถทำการพัฒนาโดยพึ่งตนเองได้ตลอดไป

10. กรุณาระบุถึงปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญที่สุดของโครงการสารคามพัฒนา และแนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

.....

11. กรุณาแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในอันที่จะช่วยในการพัฒนาจังหวัดมหาสารคามได้ผลดีที่สุด

.....

.....

.....

.....

12. บันทึกความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ฯลฯ ที่ผู้ตอบต้องการเสนอเพิ่มเติมเป็นพิเศษ

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ ๓๒๓.

ตอนที่ 2

1. แนวคิดของโครงการสารคามพัฒนา ที่มุ่งใหญ่กลางกรในโครงการ ทำงานเป็นทีมกัน ท่านเห็นว่า

☐ ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการ เพราะ

.....

☐ ทำให้เกิดปัญหา เพราะ

.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข

.....

2. แนวคิดของโครงการสารคามพัฒนา ที่มุ่งใหญ่กลางกรในโครงการรับใช้ส่วนรวมมากกว่าการรับใช้
องค์กรต้นสังกัดนั้น ท่านเห็นว่า

☐ ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการ เพราะ

.....

☐ ทำให้เกิดปัญหา เพราะ

.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข

.....

3. แนวคิดของโครงการสารคามพัฒนา ที่มุ่งให้ใช้ จปฐ เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนานั้น ท่านเห็นว่า

☐ ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการ เพราะ

.....

☐ ทำให้เกิดปัญหา เพราะ

.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข

.....

4. แนวคิดของโครงการสารคามพัฒนา ที่มุ่งให้บุคลากรของโครงการ เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการพัฒนา โดยให้ประชาชน คิด ตัดสินใจ และลงมือกระทำการพัฒนาเองนั้น ท่านเห็นว่า

☐ ส่งผลดีต่อการดำเนินงานโครงการเพราะ

.....

☐ ทำให้เกิดปัญหา เพราะ

.....

ข้อเสนอเพื่อการแก้ไข

.....

5. ในการปฏิบัติงานพัฒนา ท่านร่วมกับที่ราชการต่างสังกัด ในกิจกรรมต่อไปนี้อย่างไร

กิจกรรม	ทุกครั้ง	บางครั้ง	ไม่รวม
การริเริ่มโครงการ			
การคัดเลือกโครงการ			
การวางแผนโครงการ			
การปฏิบัติงาน			
การนิเทศ ติดตามผล			
การรายงานผล			

6. ในการปฏิบัติงานพัฒนา ท่านร่วมกับกรรมการหมู่บ้าน ในกิจกรรมต่อไปนี้อย่างไร

กิจกรรม	ทุกครั้ง	บางครั้ง	ไม่รวม
1. การริเริ่มโครงการ			
2. การวางแผนโครงการ			
3. การปฏิบัติงาน			
4. การติดตามผล			

7. ในการปฏิบัติงานพัฒนา ท่านร่วมกับประชาชน ในกิจกรรมต่อไปนี้อย่างไร

กิจกรรม	ทุกครั้ง	บางครั้ง	ไม่รวม
1. การริเริ่มโครงการ			
2. การวางแผนโครงการ			
3. การปฏิบัติงาน			
4. การติดตามผล			

8. ในการปฏิบัติงานพัฒนา วัดเข้าร่วมในกิจกรรมต่อไปนี้หรือไม่อย่างไร

กิจกรรม	ทุกครั้ง	บางครั้ง	ไม่รวม
1. การริเริ่มโครงการ			
2. การวางแผนโครงการ			
3. การปฏิบัติงาน			
4. การติดตามผล			

9. ในการปฏิบัติงานพัฒนา โรงเรียนในหมู่บ้านเข้าร่วมในกิจกรรมต่อไปนี้หรือไม่อย่างไร

กิจกรรม	ทุกครั้ง	บางครั้ง	ไม่รวม
1. การริเริ่มโครงการ			
2. การวางแผนโครงการ			
3. การปฏิบัติงาน			
4. การติดตามผล			

แบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์กรรมการหมู่บ้าน
เพื่อการวิจัยประเมินโครงการสารคามพัฒนา

2531

โดย นายอัมพร สุขเกษม

บันทึกของผู้สัมภาษณ์	ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบ
วันเวลาที่ทำการสัมภาษณ์	เพศ อายุ ปี อาชีพ
ข้อสังเกตหรือข้อมูลพิเศษ	การศึกษาชั้นสูงสุด
.....	ประสบการณ์พิเศษ
.....	ความสามารถหรือชำนาญพิเศษ
.....	
.....	
.....	
.....	ตำแหน่งในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
.....	ผู้ทรงคุณวุฒิ ในฐานะรองประธาน กม.
.....	ผู้ทรงคุณวุฒิ ในฐานะกรรมการฝ่าย
.....	ผู้ทรงคุณวุฒิ ในฐานะเลขานุการ กม.
.....	เป็นกรรมการหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ
.....	
.....	
ลงชื่อผู้สัมภาษณ์ (ตัวบรรจง)	

1. ท่านมีความเห็นว่า การพัฒนาหมู่บ้านของท่านจะได้อะไรบ้าง

- ☐ อาศัยความช่วยเหลือจากทางราชการเป็นส่วนใหญ่
☐ อาศัยความช่วยเหลือจากทางราชการเพียงบางส่วน
☐ ไม่แน่ใจว่าจะต้องอาศัยความช่วยเหลือจากทางราชการมากน้อยเพียงไร

2. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาต่อไปนี้หรือไม่

กิจกรรม	ทุกโครงการ	บางโครงการ	ไม่มีส่วนร่วม
1. การริเริ่มโครงการ			
2. การวางแผนโครงการ			
3. การปฏิบัติงานพัฒนา			
4. ติดตามผลงาน			

3. ท่านมีประสบการณ์ในกิจกรรมต่อไปนี้หรือไม่

กิจกรรม	เคยอบรม และปฏิบัติ	เคยอบรม หรือปฏิบัติ	ไม่มี ประสบการณ์
1. การจัดทำแผนพัฒนา			
2. การปฏิบัติงานพัฒนา			
3. การติดตามผล			
4. การรายงานผล			

4. ท่านมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับบทบาทของวัดในการมีส่วนร่วมพัฒนา

☐ เพียงพอแล้ว เพราะ

.....

☐ ควรเพิ่มขึ้น เพราะ

.....

5. ท่านมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนในการมีส่วนร่วมพัฒนา

☐ เพียงพอแล้ว เพราะ

.....

☐ ควรเพิ่มขึ้น เพราะ

.....

6. ผลที่ได้รับจากโครงการ

1. ก่อนที่จะมีโครงการสารคามพัฒนา ผู้คนในหมู่บ้านนี้มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ใครมีปัญหาก็กังใจ
เองได้ แต่ในขณะที่ผู้คนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของหมู่บ้านมากขึ้น

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

2. ก่อนที่จะมีโครงการสารคามพัฒนา เมื่อมีปัญหาพวกผู้ชายจะปรึกษากันเอง แต่ปัจจุบัน
ผู้หญิงในหมู่บ้านต้องเข้าร่วมงานด้วย

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

3. ท่านเห็นว่าบ้านเรือนในหมู่บ้านถูกสุขลักษณะและเรียบร้อยสวยงามขึ้นภายหลังจากที่เข้าร่วม
กับโครงการสารคามพัฒนา

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

4. เมื่อมีโครงการสารคามพัฒนาเข้ามาในหมู่บ้าน การกินเหล้ากินยาของคนลดลง

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

5. เมื่อมีโครงการสารคามพัฒนาเข้ามาในหมู่บ้านการเล่นหวย เล่นโบก และการพนันอื่น ๆ
ลดน้อยลง

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

6. เด็ก ๆ ในหมู่บ้านได้กินอาหารกลางวันที่โรงเรียนจัดให้มากขึ้นกว่าเดิมเมื่อยังไม่มีโครงการ
สารคามพัฒนา

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

7. โครงการสารคามพัฒนาช่วยให้ครอบครัวของท่านมีน้ำสะอาดดื่ม

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

8. โครงการสารคามพัฒนา ช่วยให้ครอบครัวของท่านมีส่วนที่ถูกต้องลักษณะใช้

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

9. ก่อนที่จะมีโครงการสารคามพัฒนาครอบครัวของท่านเจ็บป่วยน้อยกว่าในขณะนี้

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

10. ท่านรู้จักวิธีจับบ้านให้สะอาดเรียบร้อย จากโครงการสารคามพัฒนา

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

11. ท่านมีรายจ่ายลดลง และมีรายได้เพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมกับโครงการสารคามพัฒนา

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

12. โครงการสารคามพัฒนาช่วยให้บ้านเรือนของท่านสวยงามน่าอยู่ขึ้นกว่าเดิมเมื่อยังไม่ได้เข้าร่วม

โครงการสารคามพัฒนา

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

13. โครงการสารคามพัฒนา ช่วยให้ท่านอ่านหนังสือได้คล่องขึ้นกว่าเดิมเมื่อยังไม่ได้เข้าร่วมกับโครงการ

สารคามพัฒนา

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

14. เมื่อก่อนที่จะเข้าร่วมกับโครงการสารคามพัฒนา ข้าราชการให้ความสนิทสนมกับท่านน้อยกว่าขณะนี้

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

15. โครงการสารคามพัฒนา ช่วยให้ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเพิ่มขึ้น

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

16. โครงการสารคามพัฒนา ช่วยให้ท่านรู้สึกอยากเสียสละให้หมู่บ้านเพิ่มขึ้น

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

17. โครงการสารคามพัฒนาช่วยให้ท่านเชื่อมั่นว่าท่านและเพื่อนบ้านสามารถช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านได้

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

แบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ประชาชน
เพื่อการวิจัยประเมินโครงการสารคามพัฒนา

2531

โดย นายอัมพร สุขเกษม

[illegible]

1. ท่านมีความเห็นว่า การพัฒนาหมู่บ้านของท่านจะไ้ผล จะต้อง

- ☐ อาศัยความช่วยเหลือจากทางราชการเป็นส่วนใหญ่
☐ อาศัยความช่วยเหลือจากทางราชการเพียงบางส่วน
☐ ไม่แน่ใจว่าจะต้องอาศัยความช่วยเหลือจากทางราชการมากน้อยเพียงไร

2. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาต่อไปนี้หรือไม่

กิจกรรม	ทุกโครงการ	บางโครงการ	ไม่มีส่วนร่วม
1. การริเริ่มโครงการ			
2. การวางแผนโครงการ			
3. การปฏิบัติงานพัฒนา			
4. ติดตามผลงาน			

3. ท่านมีประสบการณ์ในกิจกรรมต่อไปนี้หรือไม่

กิจกรรม	เคยอบรม และปฏิบัติ	เคยอบรม หรือปฏิบัติ	ไม่มี ประสบการณ์
1. การจัดทำแผนพัฒนา			
2. การปฏิบัติงานพัฒนา			
3. การติดตามผล			
4. การรายงานผล			

4. ท่านมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับบทบาทของวัดในการมีส่วนร่วมพัฒนา

☐ เพียงพอแล้ว เพราะ

.....

☐ ควรเพิ่มขึ้น เพราะ

.....

5. ท่านมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนในการมีส่วนร่วมพัฒนา

☐ เพียงพอแล้ว เพราะ

.....

☐ ควรเพิ่มขึ้น เพราะ

.....

6. ผลที่ได้รับจากโครงการ

1. ก่อนที่จะมีโครงการสารคามพัฒนา ผู้คนในหมู่บ้านนี้มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ใครมีปัญหาก็กังใจตัวเองได้ แต่ในขณะที่ผู้คนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของหมู่บ้านมากขึ้น

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

2. ก่อนที่จะมีโครงการสารคามพัฒนา เมื่อมีปัญหาพวกเขายก็จะปรึกษากันเอง แต่ปัจจุบันผู้หญิงในหมู่บ้านต้องเข้าร่วมงานควย

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

3. ท่านเห็นว่าบ้านเรือนในหมู่บ้านถูกสุขลักษณะและเรียบร้อยสวยงามขึ้นภายหลังจากที่เข้าร่วมกับโครงการสารคามพัฒนา

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

4. เมื่อมีโครงการสารคามพัฒนาเข้ามาในหมู่บ้าน การกินเหล้ากินยาลดน้อยลง

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

5. เมื่อมีโครงการสารคามพัฒนาเข้ามาในหมู่บ้านการเล่นหวย เล่นโบก และการพนันอื่น ๆ ลดน้อยลง

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

6. เด็ก ๆ ในหมู่บ้านใกล้กินอาหารกลางวันที่โรงเรียนจ้กไ้มากขึ้นกว่าเมื่อยังไม่มีโครงการ
สารคามพัฒนา

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

7. โครงการสารคามพัฒนาช่วยให้ครอบครัวของท่านมีน้ำสะอาดดื่ม

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

8. โครงการสารคามพัฒนา ช่วยให้ครอบครัวของท่านมีส่วนที่ถูกสุขลักษณะใช่

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

9. ก่อนที่จะมีโครงการสารคามพัฒนาครอบครัวของท่านเจ็บป่วยบ่อยกว่าในขณะนี้

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

10. ท่านรู้จักวิธีจัดการให้สะอาดเรียบร้อย จากโครงการสารคามพัฒนา

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

11. ท่านมีรายจ่ายลดลง และมีรายได้เพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมกับโครงการสารคามพัฒนา

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

12. โครงการสารคามพัฒนาช่วยให้ท่านเรือนของท่านสวยงามน่าอยู่ขึ้นกว่าเมื่อยังไม่เคยเข้าร่วม

โครงการสารคามพัฒนา

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

13. โครงการสารคามพัฒนา ช่วยให้ท่านอ่านหนังสือได้คล่องขึ้นกว่าเมื่อยังไม่เข้าร่วมกับโครงการ
สารคามพัฒนา

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

14. เมื่อก่อนที่จะเข้าร่วมกับโครงการสารคามพัฒนา ขาดการให้ความสนิทสนมกับท่านน้อยกว่าขณะนี้

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

15. โครงการสารคามพัฒนา ช่วยให้ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเพิ่มขึ้น

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

16. โครงการสารคามพัฒนา ช่วยให้ท่านรู้สึกอยากเสียสละให้หมู่บ้านเพิ่มขึ้น

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

17. โครงการสารคามพัฒนาช่วยให้ท่านเชื่อมั่นว่าท่านและเพื่อนบ้านสามารถช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านได้

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

☐ ไม่แน่ใจ

ภาคผนวก ก
โครงการสารคามพัฒนา

โครงการสารคามพัฒนา

1. หลักการ เหตุผล

การพัฒนาประเทศที่แล่วมานับจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 1 ถึง 4 ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือพื้นฐานของประชาชนในชนบทได้เท่าที่ควร ผลการพัฒนายังไม่ตกถึงมือประชาชนในชนบทอย่างแท้จริง ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 ได้เริ่มนำเอาแนวความคิดใหม่เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยเน้นการพัฒนาที่มีการกระจายบริการสังคมในรูปที่สร้างสรรความเป็นธรรมและความเสมอภาคแก่ประชาชนทั้งประเทศ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาคือของตัวเอง นอกจากนั้นยังเน้นการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน มีการระดมและจัดสรรทรัพยากรไปสู่ชนบทและได้มีการจัดองค์กรที่เหมาะสมตั้งแต่ระดับหมู่บ้านขึ้นไปจนถึงระดับประเทศ ดังนั้นจึงหาคือหาสารคามจึงได้จัดทำโครงการสารคามพัฒนาขึ้น โดยมีเจตนารมย์ ดังนี้

1. เพื่อสนองตอบนโยบายการพัฒนาชนบทแนวใหม่ของรัฐบาลปัจจุบันให้บรรลุตามเป้าหมาย
2. เพื่อสนับสนุนโครงการปริมรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (พ.ศ. 2528-2530)
3. ใช้องค์กรท้องถิ่น (กม. ทปค.) เป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนา
4. เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและการพึ่งพาตนเองในการพัฒนาหมู่บ้านต่าง ๆ
5. เน้นการวางแผนจากเบื้องล่าง
6. เน้นการทำงานแบบผสมผสาน

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาชนบทที่กระหรวงต่าง ๆ ได้กระทำอยู่แล้วในพื้นที่ให้สำเร็จขึ้น ด้วยความร่วมมือของเจ้าหน้าที่กระหรวงที่เกี่ยวข้องและองค์กรของประชาชน ตลอดจนประชาชนในพื้นที่

2.2 เพื่อให้คุณภาพของชีวิตของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม มีความครบถ้วนสมบูรณ์ขึ้น อย่างน้อยคามเครื่องชี้วัด ความจำเป็นพื้นฐาน ซึ่งได้แก่การมีอาชีพ เพิ่มรายได้ มีสุขภาพสมบูรณ์และ

เป็นพลเมืองดี

2.3 เพื่อสร้างและส่งเสริมหมู่บ้านที่มีศักยภาพในการพัฒนาอยู่แล้วให้เป็นหมู่บ้านครู หรือหมู่บ้านตัวอย่างแก่หมู่บ้านข้างเคียงให้มากขึ้น ในระบบของการพึ่งพาตนเองของชุมชนด้วยการสนับสนุนของรัฐ

2.4 เพื่อระดมทรัพยากรจากชุมชนพัฒนาชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งระดมทรัพยากรของรัฐ ที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วย

2.5 เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและเลือกโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนของตนเอง โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเอง

2.6 เพื่อใช้ความจำเป็นเป็นเครื่องมือชี้วัดระดับการพัฒนาของชุมชน

2.7 เพื่อเป็นโครงการถวายเป็นพระราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสที่ทรงครองราชย์ครบ 40 ปี ในปี พ.ศ.2529 และทรงเจริญพระชนมายุ 60 พรรษา ในปี พ.ศ.2530

3. เป้าหมาย

3.1 หมู่บ้าน

ระยะที่ 1 ปี 2529 มีหมู่บ้านครูตำบลละ 1 หมู่บ้าน รวม 98 หมู่บ้าน

ปี 2530 มีหมู่บ้านเครือข่ายตำบลละ 5 หมู่บ้าน รวม 490 หมู่บ้าน

ระยะที่ 2 ปี 2531-2534 มีหมู่บ้านที่ดำเนินการครบทุกหมู่บ้าน

3.2 เจ้าหน้าที่ มีการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติแก่เจ้าหน้าที่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

3.3 ผู้นำท้องถิ่น มีการจัดฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่น โดย ทปค. อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

4. วิธีการดำเนินการในการพัฒนาหมู่บ้าน

4.1 การเตรียมข้าราชการ

4.1.1 ระดับจังหวัด แต่งตั้งคณะทำงานและคณะวิทยากรจังหวัด และจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อปรับแนวคิด บทบาทและหากลวิธการพัฒนาชุมชน รวมทั้งจัดทำหลักสูตรและคู่มือ

5. ระยะเวลาของโครงการ

ระยะที่ 1 เดือนตุลาคม 2528 - กันยายน 2529

ระยะที่ 2 เดือนตุลาคม 2530 - กันยายน 2534

6. ผู้รับผิดชอบโครงการ 4 กระทรวงหลัก และกระทรวงที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษาต่าง ๆ องค์กรเอกชนที่อยู่ในจังหวัดมหาสารคาม

7. งบประมาณ

7.1 งบในการจัดอบรมสัมมนา ตั้งแต่ระดับจังหวัด จนถึงระดับหมู่บ้าน ได้รับการสนับสนุนจาก
องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

7.2 งบประมาณในการจัดกิจกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาตาม จปฐ. โดยใช้งบประมาณปกติ
จาก 4 กระทรวงหลัก และเน้นการระดมความร่วมมือจากประชาชนในหมู่บ้าน ทั้งในด้านแรงงาน และ
ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด

8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

8.1 ประชาชนร่วมกับ กม. สามารถ

- สำรวจข้อมูลในหมู่บ้าน
- ค้นหาปัญหา
- หาสาเหตุของปัญหา
- วางแผนและจัดกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาได้
- รวมกิจกรรมพัฒนา
- รวมประเมินกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหา ปรับปรุง

8.2 ประชาชนกับ กม. ทำงานเป็นกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8.3 เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล 4 กระทรวงหลัก รวมทั้งภาคเอกชนทำงานร่วมกันแบบผสมผสาน

โดยมี จปฐ. เป็นตัวเชื่อมโยง

การปฏิบัติงานของวิทยากรอำเภอ ศปค. และ กม.

4.1.2 ระดับอำเภอ แต่งตั้งวิทยากรอำเภอ จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการแก่วิทยากรอำเภอ จากทุกอำเภอ รวม 130 คน โดยวิทยากรส่วนกลางและวิทยากรจังหวัด ในระหว่างวันที่ 17-19 พฤศจิกายน 2528 ณ หอประชุมยูงทอง วิทยาลัยครูมหาสารคาม

4.1.3 ระดับตำบล จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการแก่ ศปค. โดยวิทยากรอำเภอ ในเดือน ธันวาคม 2528

4.1.4 ประชุมชี้แจงนโยบายการพัฒนา และบทบาทของครูต่อการพัฒนาหมู่บ้าน โดย วิทยากรอำเภอ

4.2 การเตรียมประชาชน ดำเนินการในเดือนธันวาคม 2528

4.2.1 แบ่งหมู่บ้าน โดยแบ่งหมู่บ้านออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 10-20 หลังคาเรือน

4.2.2 การฝึกอบรมคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และหัวหน้าคุ้ม เพื่อปรับแนวคิดในการพัฒนาและมีความรู้ความเข้าใจในการสำรวจ จปฐ. และการนำ จปฐ. ไปใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน ระยะเวลาในการอบรม 2 วัน ดำเนินการโดย ศปค.

4.2.3 ประชุมชี้แจงราษฎรในหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องแนวคิดในการพัฒนา รวมทั้งความเข้าใจ จปฐ. ดำเนินการ ศปค. กม. และหัวหน้าคุ้ม

4.2.4 การอวสานความรู้เรื่องการพัฒนาและการนำ จปฐ. มาใช้ในการพัฒนาชนบท แก่พระสงฆ์ รวมทั้งบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาหมู่บ้าน ดำเนินการโดยวิทยากรอำเภอและ ศปค.

4.2.5 จัดตั้งและพัฒนาองค์กรสตรี และองค์กรเยาวชนเพื่อเป็นหน่วยงานในการพัฒนา หมู่บ้าน และจัดตั้ง กม. ฝ่ายสตรี และฝ่ายเยาวชน ดำเนินการโดยวิทยากรอำเภอและ ศปค.

4.3 ดำเนินการสำรวจ จปฐ. 1-3

4.4 วางแผนดำเนินงานเพื่อแก้ไข จปฐ. ที่ไม่เข้าเกณฑ์ โดยการระดมทรัพยากรในหมู่บ้าน รวมทั้งการระดมเงินทุนทั้งเงินทุนในลักษณะการออมเป็นประจำ และการลงทุนกองทุน เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

4.5 ดำเนินงานตามแผนงานในข้อ 4.4

4.6 ติดตามผล/นิเทศงาน/ประเมินผล

8.4 สถาบันหลักของหมู่บ้านโคกแก้ว บ้าน, วัด, โรงเรียน, ร่วมมือกันดำเนินการแก้ไขพัฒนาของหมู่บ้านโคกแก้วให้มีประสิทธิภาพ

8.5 ประชาชนในหมู่บ้าน สามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิตโคกแก้วขึ้นด้วยตนเอง โดยยึดหลักพึ่งตนเองโดยตลอดไป

9. การติดตามผลและประเมินผล

9.1 แต่งตั้งคณะนิเทศงานของจังหวัด ออกติดตามผลและนิเทศงานระดับอำเภอเดือนละ 1 ครั้ง

9.2 วิทยากรอำเภอ ออกติดตามผลและนิเทศงานแก่ตำบล หมู่บ้าน อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง รวม 4 ครั้ง/เดือน

9.4 เมื่อสิ้นปี ทำการประเมินผลโดยการสำรวจ จปฐ. ใหม่อีก 1 ครั้ง จะทำให้ทราบได้ว่า จปฐ. ที่ไม่เข้าเกณฑ์ในครั้งแรก ได้ดำเนินการแก้ไขไปแล้วกี่ข้อ ซึ่งจะสามารถทราบผลการดำเนินการได้อย่างถูกต้อง

ผู้เสนอโครงการ สนิทวงศ์ อุเทศนันท์ ประธานคณะทำงาน
(นายสนิทวงศ์ อุเทศนันท์) สารคามพัฒนา

วันที่ 9 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2528

ผู้อนุมัติโครงการ ไสว พราหมณี ประธานคณะกรรมการ
(นายไสว พราหมณี) พัฒนาจังหวัดมหาสารคาม

วันที่ 9 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2528

สำเนาถูกต้อง

(นางพจนีย์ เรืองมนศรี)

เจ้าหน้าที่งานส่งเสริมสุขภาพ 4

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

พัชรา กัด/ทาน

การประเมินโครงการสารคามพัฒนา

บทคัดย่อ

ของ

อัมพร สุขเกษม

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปริญญาตรี

มีนาคม ๒๕๓๒

การวิจัยนี้เป็นการประเมินโครงการสารคามพัฒนา โดยมีจุดมุ่งหมายการวิจัย 2 ประการคือ ประการแรก เพื่อใช้รูปแบบการประเมิน ซิปป์ ทำการศึกษาว่า สภาพแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น และกระบวนการดำเนินงาน มีความเหมาะสมต่อการพัฒนาชนบท โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา และมีความสามารถที่จะทำการพัฒนาโดยพึ่งตนเองหรือไม่ จุดมุ่งหมายประการที่สอง เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และประสบการณ์เกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาชนบทระหว่างประชาชนในหมู่บ้านพัฒนาเร็ว กับหมู่บ้านพัฒนาช้าว่าแตกต่างกันหรือไม่

ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยบุคคล 5 กลุ่ม ได้แก่ กรรมการดำเนินงานศูนย์ประสานการพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 17 คน ผู้ทำงานในคณะทำงานฝ่ายต่าง ๆ ในศูนย์ประสานการพัฒนา จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 52 คน กรรมการที่ปรึกษาสภาตำบล (คปต.) ซึ่งสุ่มเลือกมาแบบหลายขั้นตอน ตำบลละ 4 คน รวมจำนวน 32 คน กรรมการหมู่บ้าน (กม.) จากหมู่บ้านที่เลือกแบบเจาะจง 16 หมู่บ้านรวม 137 คน และประชาชนทั่วไป ซึ่งเลือกโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบอนุกรมการ จำนวน 325 คน นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการสารคามพัฒนาประกอบด้วย การรวบรวมใช้วิธีสัมภาษณ์ การสำรวจ การสังเกตการปฏิบัติงาน การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การคำนวณค่าร้อยละ และการวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติไค-สแควร์

ผลการประเมินสรุปได้ว่า โครงการสารคามพัฒนาเป็นโครงการที่มีความเหมาะสม และเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาชนบทจังหวัดมหาสารคาม กล่าวคือ มีลักษณะผสมผสานแนวคิดจากนโยบายการพัฒนาชนบทของรัฐบาล ตรงประเด็นปัญหาการพัฒนาชนบทของจังหวัด มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และมีการกำหนดเป้าหมายของโครงการในรูปพฤติกรรมที่พึงปรารถนาอย่างชัดเจน ทำให้สามารถเตรียมการและปฏิบัติการโครงการให้สอดคล้อง ต่อเนื่อง และบังเกิดผลตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ได้

ก่อนมีโครงการสารคามพัฒนา สภาพความพร้อมของจังหวัดมหาสารคามยังไม่เป็นที่พอใจ ทั้งในแง่ของความสำนึกและพฤติกรรมการพัฒนาโดยพึ่งตนเองของข้าราชการและ

ประชาชน โครงการสารคามพัฒนาตระหนักถึงปัญหาความไม่พร้อม จึงทำการเตรียม
ข้าราชการ เตรียมประชาชน และพัฒนาองค์กรประชาชนในหมู่บ้าน ไปพร้อม ๆ กับการ
ดำเนินโครงการ โดยพยายามใช้เวลาและทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ต่อการเตรียมการ
ให้มากที่สุด อย่างไรก็ตาม วิธีการเตรียมข้าราชการโดยใช้วิธีฝึกอบรมแบบลูกโซ่ ซึ่งเป็นวิธี
ที่ได้ผลดีในการฝึกอบรมบุคลากรจำนวนมาก และมีข้อจำกัดทำให้บุคลากรระดับปฏิบัติการ
มีความเข้าใจหลักการ จุดมุ่งหมาย และวิธีการของโครงการไม่ชัดเจน

โครงการสารคามพัฒนา มีจุดเด่นในด้านการปฏิบัติการ 5 ประการคือ ประการแรก
ผู้บริหารระดับสูงใช้การติดตามดูแลและนิเทศงานอย่างใกล้ชิด เป็นแนวทางสำคัญในการ
ปฏิบัติการ ประการที่สอง วิธีการดำเนินงานเป็นการกระตุ้นให้บุคลากรของโครงการ
ทำงานร่วมกัน ประการที่สาม แนวทางในการปฏิบัติงานช่วยพัฒนาความสำนึกและบทบาท
ของข้าราชการไปในทิศทางที่พึงประสงค์ ประการที่สี่ การใช้องค์กรประชาชนที่มีอยู่แล้ว
เป็นการพัฒนาองค์กรประชาชนให้เข้มแข็งมากขึ้น และประการสุดท้ายโครงการให้ความสำคัญ
ในการพัฒนาแกนหมู่บ้านที่คอยโอกาส

ผลการดำเนินงานโครงการสารคามพัฒนาเป็นไปตามเป้าหมายของโครงการ
ทุกประการ กล่าวคือ สามารถทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา มีจิตสำนึกและความ
สามารถในการพัฒนาโดยพึ่งตนเองสูงขึ้นอย่างน่าพอใจ รวมทั้งทำให้ข้าราชการเปลี่ยน
พฤติกรรมการพัฒนาจากการเป็นผู้สั่งการมาเป็นผู้ให้คำช่วยเหลือประชาชน ตลอดจนทำให้
ระดับการพัฒนา สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น นอกจากนี้โครงการสารคามพัฒนา
ยังก่อให้เกิดผลพลอยได้ที่เป็นผลดีอีก 4 ประการคือ

- ก. ทำให้ข้าราชการเป็นผู้มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน สนใจหา
ความรู้เพิ่มเติม
- ข. ช่วยให้ข้าราชการมีมนุษยสัมพันธ์กับข้าราชการต่างสังกัดดีขึ้น
- ค. ข้าราชการและประชาชนได้ทำงานหนักเต็มตามศักยภาพและความสามารถ
- ง. ทำให้ประชาชนมีความมั่นใจในการพัฒนาโดยพึ่งตนเอง มีความหวัง
และรักถิ่นที่อยู่เพิ่มขึ้น

THE EVALUATION OF SARAKHAM DEVELOPMENT PROJECT

AN ABSTRACT

BY

AMPORN SOOKKASEM

Presented in partial fulfillment of the requirements

for the Doctor of Education degree

at Srinakharinwirot University

March 1989

This study is an evaluational research on Sarakham Development Project, aiming at two main objectives : 1) to determine how well its contexts, basic factors and operational processes fit for the method of rural development through people participations and self-help by using the CIPP-Model of evaluation, and 2) to compare the participations and experiences in developmental activities of the people living in the rapid developed and slow developed villages.

The data were gathered by means of interviews, surveys and observations from five groups of informants : seventeen from the Board of Rural Development Co-operation Center, fifty-two from the members of working groups in Mahasarakham Rural Development Co-operation Center, thirty-two Advisory Committee of Tambol Council : four members from each of the eight Tambols, which are selected by multi-stage random sampling one hundred and thirty-seven samples purposively random sampling from sixteen Village Committee, and three hundred and twenty-five samples from the villager selected by means of accidental sampling. Documental data about the Sarakham Development Project were also collected and analyzed by content analysis. The percentage calculation and Chi-Square test were used for analysis of the quantitative data.

The Concluding results the evaluative research declared that Sarakham Development Project was useful and suitable for rural development in Mahasarakham because this projects had integrated the Government ideas and policies into the rural development processes which were practical and relevant to the rural development problems. Behavioral objectives of the project were stated so clearly that it was

very convenient to run the project continuously with harmonious consistency to the targets.

Before Sarakham Development Project was taken into action, there were some unsatisfactory factors in both recognition and behavior of both the government officials and the people towards the self-help method of rural development. Realizing this evidence, Sarakham Development Project had solved the problems by using training techniques to prepare government officials, local people, and people organizations. Time and resources were used in training processes effectively. Although the chaining method for preparations of people and government officials was fruitful and valuable, there were some limitations in the understanding of principles, methods, and purpose of practices among the practicing government officials.

Sarakham Development Project had its own five outstanding points. Firstly, the administrator paid close attention to following up and supervising his subordinates. Secondly, the working process was concentrated on motivating the project personnel to work together. Thirdly, the working methods were effective in developing the appropriate views and roles of the government officials. Fourthly by making use of the available people organizations, the project helped develop as well as added more strength to the organizations concerned. Finally, the project paid close attention to the development of villages with low opportunity.

The obtained results of Sarakham Development Project were found to fulfill all of its targets, because it helped develop the following factors; people participations, ability to develop, and sense of self-help. It also could change the government officials' behaviors from being a director to a helper. Moreover, it contributed to the improvement of the standard of living of the local people. There were four by-products from conducting this projects : 1) it motivated the government officials to pay attention to their services as well as to their quest of new knowledge, 2) it encouraged the government officials to share their human relationships with those from different departments, 3) people and government officials had an opportunity to work together through their full potentials, and 4) people gained self confidence in developing themselves through the self-help method, and increased the love of their hometown.

ประวัติผู้วิจัย

ผู้วิจัยชื่อ นายอัมพร สุขเกษม เป็นบุตร นายบุญรอด นางทูน สุขเกษม
เกิดเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2487 ที่บ้านเลขที่ 5 หมู่ 5 ตำบลประสาธลพิต
อำเภอคำเนินสะควก จังหวัดราชบุรี สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดประสาธลพิต
"ศรีพรหมินทร์" สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนคำเนินสะควก "สายธรรมจันทร์"
จากนั้นได้เข้าศึกษาต่อจบ ป.กศ. จากโรงเรียนฝึกหัดครูเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี และ
จบ ป.กศ. สูง จากวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ได้รับปริญญา กศ.บ. (ภาษาไทย-
ภาษาอังกฤษ) ประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชาเฉพาะภาษาและวรรณคดีไทย และ กศ.บ.
(อุดมศึกษาและการฝึกหัดครู) ตามลำดับ จากวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร ต่อมา
ได้รับปริญญา ศศ.บ. (รัฐศาสตร์-บริหารธุรกิจ) จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ผ่านการอบรม
หลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง จากสถาบันจิตวิทยาความมั่นคง กองบัญชาการทหารสูงสุด สำเร็จ
การศึกษาได้รับปริญญา กศ.ค. (พัฒนศึกษาศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร ปีการศึกษา 2531

หน้าที่การงาน ปัจจุบันเป็นรองศาสตราจารย์ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม